

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2010

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3474 og 5630

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2010

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3474 og 5630

Innhold

Del I

Innledende del	9	Kap. 413 Jordskiftedomstolene	59
1 Hovedinnledning	11	Kap. 3413 Jordskiftedomstolene	59
1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt	11	Kap. 414 Forliksråd og andre domsutgifter .	60
1.2 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer	11	<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>	61
1.2.1 Politi og påtalemyndighet	12	Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	74
1.2.2 Kriminalomsorgen	13	Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	76
1.2.3 Domstoler og konfliktråd	14	Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	77
1.2.4 Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap	15	Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	77
1.2.5 Fornærmede og pårørende, volds- og kriminalitetsofre	15	<i>Kat 06.40 Politi og påtalemyndighet</i>	78
1.2.6 Rettssikkerhet og rettshjelp	16	Kap. 440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	111
1.2.7 Svalbard	16	Kap. 3440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	113
1.2.8 Kriminalitetsutviklingen	17	Kap. 441 Oslo politidistrikt	114
1.2.9 Utviklingen i straffesaks- behandlingen	19	Kap. 3441 Oslo politidistrikt	115
1.2.10 Internasjonalt samarbeid	20	Kap. 442 Politihøgskolen	116
1.3 Hoved- og delmål for justis- sektoren	21	Kap. 3442 Politihøgskolen	116
1.4 Anmodningsvedtak	22	Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet	117
1.4.1 Oversikt over anmodningsvedtak fra Stortingssesjonen 2007-2008	22	Kap. 446 Den militære påtalemyndighet	117
1.4.2 Oversikt over anmodningsvedtak fra Stortingssesjonen 2008-2009	22	Kap. 448 Grensekommisæreren	118
Del II		<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap</i>	119
Nærmere om budsjettforslaget	27	Kap. 450 Sivile vernepliktige	138
Programområde 06 Justissektoren	29	Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter	138
<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>	29	Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap .	139
Kap. 400 Justisdepartementet	39	Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap .	140
Kap. 3400 Justisdepartementet	41	Kap. 452 Sentral krisehåndtering	141
<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>	42	Kap. 455 Redningstjenesten	141
Kap. 61 Høyesterett	55	Kap. 3455 Redningstjenesten	142
Kap. 3061 Høyesterett	56	Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon	142
Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene ...	56	Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon	143
Kap. 3410 Rettsgebyr	57	<i>Programkategori 06.60 Andre virksomheter</i>	144
Kap. 411 Domstoladministrasjonen	57	Kap. 460 Spesialenheten for politisaker	147
Kap. 3411 Domstoladministrasjonen	58	Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner	148
Kap. 412 Tinglysingsprosjektet	58	Kap. 462 Tinglysing	148
Kap. 3412 Tinglysingsprosjektet	58	Kap. 3462 Tinglysing	149
		Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	149

Kap. 466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	150	4.1.1	Straffegjennomføring etter kjønn ..	175
Kap. 467	Norsk Lovtidend	151	4.1.2	Rekrutterings-/tilsettingspolitikken i politiet	175
Kap. 468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	151	4.2	Likestilling internt i Justisdepartementet	176
<i>Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m. ....</i>		152	5	Nordområdestrategien	177
Kap. 470	Fri rettshjelp	161	6	Anmodningsvedtak	178
Kap. 3470	Fri rettshjelp	162	6.1	Om oppfølging av anmodnings- vedtak fra stortingssesjonen 2007-2008	178
Kap. 471	Statens erstatningsansvar	162	6.2	Om oppfølging av anmodnings- vedtak fra stortingssesjonen 2008-2009	178
Kap. 472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	163	7	Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres	180
Kap. 3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	164	8	Ansettelsesvilkår for ledere i statlige virksomheter	181
Kap. 473	Statens sivilrettsforvaltning	164	8.1	For leder i Norsk Eiendomsinformasjon as	181
Kap. 3473	Statens sivilrettsforvaltning	165	8.2	For leder i ITAS amb AS	181
Kap. 474	Konfliktråd	165	9	Bemanningsoversikt	182
Kap. 3474	Konfliktråd	166	Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2010, kapitlene 61, 400–480, 3061, 3400–3474 og 5630		
Kap. 475	Bobehandling	166	185		
<i>Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet .....</i>		168			
Del III					
Særlige tema		171			
3	Sektorovergrepene miljøvernpolitikk	173			
3.1	Lovarbeid	173			
3.2	Politi- og lensmannsetaten	173			
3.3	Samfunnsikkerhet og beredskap .	173			
3.4	Svalbard	173			
4	Oppfølging av likestillingsloven	175			
4.1	Likestilling i justissektoren	175			

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Utvikling antall anmeldte lovbrudd 2003 - 2008	17	Tabell 2.11	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i politi- og lensmannsetaten for oppklarte forbrytelser, oppklaringsprosent med mer.	88
Tabell 1.2	Saksbehandlingstid i politi og domstoler 2004 -2008	19	Tabell 2.12	Statistikk inndragninger	89
Tabell 1.3	Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren	21	Tabell 2.13	Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007 og 2008.	146
Tabell 2.1	Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid	44	Tabell 2.14	Tilskudd til spesielle rettshjelps tiltak i perioden 2006-2009. Tall i mill. kroner	156
Tabell 2.2	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2006-2008	47	Tabell 2.15	Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning og antall behandlede saker i årene 2006, 2007 og 2008	158
Tabell 2.3	Gjennomsnittlig saksavviklingstid i tingrettene i måneder 2006-2008	48	Tabell 8.1	Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2008 følgende utgifter til administrerende direktør	181
Tabell 2.4	Utvikling varetekt	66	Tabell 8.2	ITAS amb AS hadde i 2008 følgende utgifter til administrerende direktør	181
Tabell 2.5	Fengselskapasitet og kapasitetsutnyttelse	67			
Tabell 2.6	Utvikling samfunnsstraff	69			
Tabell 2.7	Utvikling rømninger	70			
Tabell 2.8	Uteksaminerte aspiranter Fengselsskolen	73			
Tabell 2.9	Antall avgjorte straffesaker ved Riksadvokatembetet	87			
Tabell 2.10	Arbeidet med straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene	88			

Figuroversikt

Figur 1.1	Anmeldte lovbrudd etter lovbruddsgruppe 1993 - 2008	18	Figur 2.2	Historisk oversikt over antall SAR-oppgaver og ambulanseoppgaver	130
Figur 2.1	Soningskø for ubetinget fengselsstraff	66			

Oversikt over bokser

Boks 2.1	Sivilforsvarsinnsetser i 2008	133	Boks 2.2	Stormøter, oppfølgingsteam og ungdomsstormøter	160
----------	-------------------------------------	-----	----------	--	-----

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2010

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3474 og 5630

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 25. september 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledende del

1 Hovedinnledning

1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt

Regjeringens justispolitikk skal bidra til økt trygghet i samfunnet. Trygghet er et velferdsspørsmål og et stort offentlig ansvar. Justispolitikken må derfor ses i sammenheng med Regjeringens velferdspolitik. Et samfunn der alle er med fra barnehage, gjennom oppvekst og skole og ut i arbeidslivet, der felleskapsløsninger prioriteres og der det utøves en politikk som bidrar til å utjevne forskjellene i samfunnet, er den viktigste forutsetningen for redusert kriminalitet og økt trygghet i samfunnet. Regjeringen vil derfor fortsette arbeidet med å styrke velferdssamfunnet.

Soria Moria-erklæringen har vært styrende for utformingen av justis – og kriminalpolitikken de fire siste årene. Målsetningen om å forebygge bedre, reagere raskere, oppklare mer og rehabilitere bedre har blitt fulgt opp med konkrete tiltak i hele perioden. Opptaket til Politihøgskolen er økt betydelig og bemanningen i politiet er styrket, det er gjennomført en DNA-reform som effektiviserer etterforskningen betraktelig, saksbehandlingstidene i politiet og i domstolene er redusert på de fleste områder og soningskøen kan anses som avvirket. Også innholdet i soningen er styrket.

Trygghet innebærer også at samfunnet må ha gode beredskapsordninger. Det er i denne perioden etablert døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved samtlige redningshelikopterbasen, det er etablert en ny redningshelikopterbase i Florø og det er startet utbygging av nytt felles digitalt radiosamband for nød- og beredskapssetatene.

En tverrsektoriell tilnærming i justispolitikken står sentralt i arbeidet med kriminalitetsbekjempelsen, beredskapsarbeidet og det forebyggende arbeid mer generelt. Regjeringen la frem en forebyggingsstrategi sommeren 2009 som viser hvordan samfunnets samlede virkemiddelapparat kan innrettes for å bli mer forebyggende og mindre reaktivt og reparerende. Justisdepartementet har også utarbeidet en egen handlingsplan om kriminalitetsforebygging, en handlingsplan mot vold i nære relasjoner og en handlingsplan mot menneskehandel. Det arbeides også med en handlingsplan for bekjempelse av økonomisk kriminalitet

sammen med Finansdepartementet. Justisdepartementet arbeider videre med en handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Dokumentene utfyller hverandre og skisserer tiltak som vil gi økt trygghet og forebygging av store samfunnsskader.

Regjeringen ønsker også at justispolitikken skal bidra til et system som sikrer innbyggernes demokratiske rettigheter og plikter på en rettferdig måte. Rettssikkerhet er en grunnleggende rettighet i vårt samfunn og er særlig viktig for dem som er i konflikt med myndighetenes normer og regler, og dem som trenger hjelp og støtte i vanskelige situasjoner. Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å styrke rettighetene og bedre situasjonen for dem som har blitt ofre for kriminalitet.

Oppfølgingen av kriminalomsorgsmeldingen som ble lagt frem høsten 2008 vil stå sentralt i kriminalpolitikken i årene som kommer. Tilbakeføringsgarantien skal sammen med økt vekt på soningens innhold og alternative straffereaksjoner bidra til at flere lovbrytere får mulighet til et liv uten kriminalitet. Også ny straffelov, ny vergemålslov, ny politiregisterlov, Rettshjelpsmeldingen, Samfunnssikkerhetsmeldingen, Brannmeldingen og Svalbardmeldingen angir retningen innenfor justispolitikken framover. Gjennom Justisdepartementets budsjettforslag for 2010 viderefører Regjeringen arbeidet med en målrettet satsing for økt trygghet i samfunnet.

1.2 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen har i løpet av perioden 2006-2009 styrket både politiet, kriminalomsorgen og domstolene. Opprettelsen av 398 nye fengselsplasser har bidratt til at soningskøen på det nærmeste er avvirket, og økt satsing på politiet, bl.a. gjennom rekordhøye opptak ved Politihøgskolen, bidrar til mer synlig politi og økt politikraft. Regjeringen har satt i gang flere tiltak slik at ofre for alvorlig kriminalitet, særlig voldskriminalitet, skal få den hjelpen de trenger. Regjeringens forslag til ny straffelov som ble vedtatt av Stortinget våren 2009, innehar krav mot straffeskjerpelser for voldslovbrudd og seksuelle overgrep. Også red-

ningstjenesten og samfunnssikkerhet og beredskap er styrket.

I budsjettforslaget for 2010 foreslås bevilgningen til justissektoren økt med til sammen 1,6 mrd. kroner (8,1 pst.).

1.2.1 Politi og påtalemyndighet

Regjeringen fortsetter sitt arbeid for å skape mer trygghet og mindre kriminalitet. I 2010 er det foreslått å øke bevilgningene til politi- og påtalemyndighet med hele 1,3 mrd. kroner. Av dette er 117 mill. kroner kompensasjon for lønns- og prisstigning.

Et av de viktigste satsingsområdene er å øke politibemanningen framover. På grunn av lave opptak til Politihøgskolen gjennom flere år, er det mangel på politiutdannet personell. Regjeringen har derfor gjennom hele perioden lagt vekt på å øke opptaket til Politihøgskolen. Opptaket ble økt fra 360 til 432 i 2007 og 2008, 552 i 2009 og det foreslås nå å øke det til 720 studenter i 2010.

I 2009 ble det i forbindelse med Regjeringens tiltakspakke opprettet 460 sivile årsverk i politi- og lensmannsetaten. På denne måten kunne ca. 280 polititjenestemenn frigjøres til operativt arbeid. Det er foreslått å øke bevilgningen med 322 mill. kroner til dekning av helårseffekten av tiltaket.

Ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser med unntak fra hvilebestemmelsene i arbeidsmiljøloven i politiet, som er gjort gjeldende fra 01.10.2009, gir den nødvendige fleksibiliteten i utførelsen av sentrale politigjøre mål. Avtalen representerer en ressursøkning på anslagsvis 230 årsverk. Som følge av avtalen, foreslås bevilgningen økt med 371,9 mill. kroner i 2010, hvorav 0,3 mill. kroner foreslås bevilget på kap. 480, post 50.

Regjeringen foreslår at det bevilges til sammen 150 mill. kroner til å styrke politiets arbeid på utlendingsområdet bl.a. knyttet til økt kontroll i grenseområdene, lokal og rask registrering av asylsøkere og en mer effektiv uttransportering. Tiltakene, herunder etablering av et nasjonalt ID-senter, lokale registreringsenheter og egen transportenhet, skal bidra til å redusere antall asylsøkere som ikke oppgir rett identitet og bekjempe kriminalitet. Østfold politidistrikt foreslås styrket med 30 årsverk i forbindelse med disponeringen av tiltakspakken på 150 mill. kroner til utlendingsområdet. Det foreslås i tillegg opprettet to årsverk ved Servicesenteret for utenlandske arbeidstakere i Stavanger fra høsten 2010. Dette kommer i tillegg til to årsverk som allerede er besluttet opprettet høsten 2009.

Regjeringen vil styrke innsatsen mot kriminalitet som begås av mobile kriminelle gjenger. Kri-

pos, UP og Oslo politidistrikt vil være sentrale i denne innsatsen.

Prognoser for 2010 viser at 106 flere studenter uteksamineres fra Politihøgskolen enn antallet med politiutdanning som slutter i etaten. Det er foreslått å øke bevilgningene med 34,5 mill. kroner for å legge til rette for at studentene får jobb i etaten. Bekjempelse av kriminaliteten som begås av mobile kriminelle gjenger vil stå sentralt når en skal prioritere hvordan bemanningsøkningen skal nyttes. Kripos og Utrykningspolitiet vil få 10 årsverk hver, mens Hedmark politidistrikt vil få fem årsverk og Romerike politidistrikt to årsverk. Det vil bli satt av ytterligere fire årsverk fra høsten 2010 til Kripos i forbindelse med opprettelse av fast voldtaktsgruppe. Kripos fikk fra 2. halvår 2009 fire årsverk for å starte arbeidet. Oslo politidistrikt er foreslått styrket med 20 årsverk. Økokrim vil få åtte nye årsverk til å styrke arbeidet mot økonomisk kriminalitet samt to årsverk til arbeidet mot miljø- og kulturminnekriminalitet. Spesialenheten for politisaker vil få tilført midler tilsvarende to årsverk fra høsten 2010.

I 2010 foreslås det opprettet barnehus i Stavanger. Dette kommer i tillegg til de allerede etablerte barnehusene i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Oslo. Barnehus er viktig for å sikre et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. Det foreslås også opprettet ytterligere ett behandlingstilbud i regi av Alternativ til vold (ATV) i 2010, slik at det blir et tilbud 14 steder. I tillegg foreslås det bevilget midler til å styrke ATVs sentrale administrasjon for faglig og administrativ oppfølging av ATV-tilbudene rundt i landet.

Som en videre oppfølging av DNA-reformen, foreslås det å øke bevilgningen med 12,8 mill. kroner i 2010. I tillegg foreslås det satt av 1,6 mill. kroner til ombygningsarbeid ved Universitetet i Tromsø i forbindelse med forberedelsen av et nytt offentlig analyseinstitutt.

Budsjettene foreslås også styrket til IKT-investeringer i politiet.

Budsjettet er foreslått økt med 322 mill. kroner til 460 sivile årsverk som ble opprettet i 2009, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). Videre foreslås helårsvirkningen av 104 årsverk som ble opprettet høsten 2009 til studenter som ble uteksaminert i 2009 lagt inn med 53 mill. kroner. Styrkingen av Politiets sikkerhetstjeneste foreslås videreført med 22,9 mill. kroner og Den høyere påtalemyndighet foreslås styrket som en følge av Høyesteretts kjennelse om ankesiling, jf. St.prp. nr. 67 (2008-2009) og Innst. S. nr. 355 (2008-2009).

Det vises til nærmere omtale av ovennevnte saker under kat. 06.40.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

I perioden 2006-2009 er bevilgningen til politibudsjettet økt med til sammen ca 1,1 mrd. kroner ekskl. lønns- og prisjustering. Den samlede økningen er på nærmere 1,55 mrd. kroner fra 2006 til 2009. Økningen har bl.a. gått til:

- Økt studentopptak fra 360 studenter i 2006 til rekordhøye 552 studenter i 2009. Samlet er det tatt opp 1 776 politihøgskolestudenter i perioden. Dette er en økning på 648 studenter i forhold til perioden 2002-2005.
- Økt og utvidet bruk av DNA i etterforskningen (både av personer og spor). Politibudsjettet er styrket med 103,4 mill. kroner til reformen i perioden 2006-2009. Reformen innebærer flere stillinger og et opplegg for sentral finansiering av DNA-analyser. Dette vil frigjøre ressurser i det enkelte politidistrikt
- Generell styrking av politiets driftsbudsjett, herunder midler til ansettelse av nyutdannende politihøgskolestudenter og til mer enn 460 sivile stillinger slik at politiutdannet personell kan frigjøres til politioperativt arbeid. I tillegg er det iverksatt seniorpolitiske tiltak, styrking av Oslo politidistrikt for å styrke politiets tilgjengelighet til publikum, tiltak for å øke innsatsen mot vold i nære relasjoner, bekjempelse av gjengkriminalitet mv.
- Styrking av politiets arbeid innenfor utlendingsfeltet for å håndtere økte asylankomster, uttransporteringer og behandling av oppholdssaker
- Styrking av Økokrim til politiets oppfølging av straffbare forhold som er avdekket av skatteetaten, herunder innføring av nytt hvitvaskingsverktøy, (ASK) samt en styrking på 23 årsverk.
- Generell styrking av Oslo politidistrikts innsats innen økonomisk kriminalitet ved opprettelse av tre etterforskningsteam
- Styrking av Politiets sikkerhetstjeneste til flere stillinger og økte investeringer
- Etablering av fem politiposter i Oslo og etablering av en politistasjon på nett for å intensivere innsatsen særlig mot internetrelaterte overgrep mot barn
- Styrking av Den høyere påtalemyndighet
- Etablering av barnehus i Oslo, Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim og Tromsø
- Som oppfølging av voldtektsutvalgets forslag (NOU 2008:4 Fra ord til handling) om etablering av en ny landsdekkende spesialenhet, SEPOL, er det i første omgang etablert et miljø bestående av fire etterforskere ved Kripes
- Styrking for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske

- Styrking av arbeidet med etterforskning og påtale i krigsforbrytelsessaker
- Tilskudd til EUs grensekontrollbyrå Frontex og Schengen Information System II (SIS II)
- Styrking i forbindelse med NOKAS-saken i 2006 og NATOs utenriksministermøte i Oslo i april 2007

1.2.2 Kriminalomsorgen

Den største utfordringen i straffesystemet de siste årene har vært å avvikle soningskøen og bedre kvaliteten i straffegjennomføringen. Regjeringens tiltak for å avvikle soningskøen har virket. Både etablering av nær 400 nye fengselsplasser og innføring av alternative soningsformer som elektronisk kontroll, har bidratt til at soningskøen kan ansees som avvirket, som lovet i Soria Moria-erklæringen.

I 2010 vil derfor oppmerksomheten i enda større grad bli rettet mot soningens innhold. Blant tiltakene som nevnes i St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, er innføring av en tilbakeføringsgaranti. Dette var også et viktig tiltak i Soria Moria-erklæringen. Tilbakeføringsgarantien innebærer ingen nye rettigheter eller særrettigheter for domfelte, men å bistå innsatte og straffedømte til å få utløst de rettigheter de allerede har som bosatt i Norge. Dette vil bidra til å redusere sjansene for tilbakefall til ny kriminalitet etter løslatelse.

I budsjettforslaget for 2010 foreslås det å øke kriminalomsorgen med 20 mill. kroner til å bedre tilbakeføringen av innsatte og domfelte til samfunnet og ivareta sikkerheten for tilsatte og innsatte. Om lag 17 mill. kr av økningen foreslås til nye stillinger i kriminalomsorgen. Det foreslås opprettet om lag 25 nye stillinger til innfasing av tilbakeføringsgarantien, slik at de som skal løslates kan følges opp på en bedre måte enn i dag. I 2010 vil store fengsler bli prioritert. Videre foreslås det å opprette 12 nye fengselsbetjentstillinger til de minste fengslene for å heve kvaliteten i straffegjennomføringen og styrke tilbakeføringsarbeidet og for å ivareta tilsattes og innsattes arbeidsmiljø og sikkerhet.

Om lag tre mill. kroner av økningen på 20 mill. kroner foreslås til prosjektering av oppgraderings- og vedlikeholdstiltak, tiltak ved Midtre Hålogaland politidistrikt, utredning av fremtidig løsning for Drammen og Mosjøen fengsler, oppussing av Hamar fengsel (St.Torfinn) og oppgradering av Hustad fengsel. I 2010 er det også foreslått bevilget om lag 230 mill. kroner til oppstart ved Halden fengsel.

Med den foreslåtte bevilgningen til kriminalomsorgen i 2010, vil også drift av forsterket tilbud til unge under 18 år, tiltak knyttet til rusmisbruk i

fengslene, herunder opprettelse av nye rusmestringsenheter ved Halden og Hustad fengsler, samt innføring av IKT i fengslene bli prioritert.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

I perioden 2006-2009 har bevilgningen knyttet til kriminalomsorgen økt med om lag 1,6 mrd. kroner. Økningen har bl.a. gått til:

- Etablering av nær 400 nye fengselsplasser og bygging av Halden fengsel med ytterligere 251 plasser i 2010
- Etablering av et landsdekkende tilbud med ni rusmestringsenheter og opprettelse av flere behandlingsplasser i institusjon (§ 12-soning). Det er også etablert et stifinnerprosjekt for kvinner med rusproblemer ved Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. I tillegg har den økte bevilgningen under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rusbehandling også kommet innsatte med rusproblemer til gode
- For å profesjonalisere eiendomsforvaltningen og legge til rette for et verdibevarende vedlikehold av statens eiendomsmasse, er fengselseiendommene innlemmet i den statlige husleieordningen. I denne forbindelse er det bevilget midler til husleie og vedlikehold av fengslene
- Økt sikkerhet ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt og ekstra vedlikehold ved Ullersmo fengsel mv
- Innføring av prøveordning med soning med elektronisk kontroll
- Økning i aspirantopptaket ved KRUS til om lag 200 i 2006 og 2007, 250 i 2008 og om lag 170 i 2009 for å sikre tilgang til fagutdannet personell. For å erstatte frafall i opplæringen ble det tatt opp om lag 25 nye aspiranter i september 2009
- Generell styrking av driftsbudsjettet for å sikre en fortsatt høy kapasitetsutnyttelse og samtidig ivareta arbeidsmiljø og trygghet til innsatte og ansatte
- Økt tilskudd til frivillig virksomhet, herunder økt tilskudd til WayBack, Kirkens sosialtjeneste og Foreningen for Fangers Pårørende
- Drift av forsterket tilbud til unge innsatte under 18 år i Oslo-området og i Bergen
- Avvikling av ordningen med flermannsrom ved Åna fengsel
- Styrking av friomsorgskontorene
- Om lag 80 mill. kroner i økt bevilgning på Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementets budsjetter, særlig for å styrke utdanningstilbudet for de innsatte, men også for å ivareta helse-

og kulturtilbudet ved opprettelse av de nye fengselsplassene. Det er etablert opplæringstilbud i alle fengslene som skal ha et slikt tilbud.

1.2.3 Domstoler og konfliktråd

Hovedutfordringen for domstolene er å sikre innbyggerne tilgang til domstolene og å sørge for rask og effektiv saksavvikling. Tilgjengelige, effektive domstoler med høy kvalitet er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet. En effektiv ressursbruk i domstolene er viktig for å få til dette.

For 2010 foreslås bevilgningen knyttet til domstolene og konfliktrådene styrket med 29,5 mill. kroner. Domstolenes bevilgning foreslås økt med 16,5 mill. kroner til dekning av lagmannsrettens merarbeid i forbindelse med offentlig begrunnelse av ankesilingsavgjørelser etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punktum. Høyesteretts bevilgning foreslås økt med 1,5 mill. kroner til en ny høyesterettsdommerstilling. I tillegg er domstolenes bevilgning foreslått økt med 6,5 mill. kroner i forbindelse med nye lokaler for Inntrøndelag tingrett. I forbindelse med igangsatte prosjekter med bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett og ombyggingsarbeider for Inntrøndelag tingrett, er det for 2010 foreslått å bevilge til sammen 195 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett.

Det foreslås å øke bevilgningen til konfliktrådene med 5 mill. kroner for å legge til rette for oppfølgingsteam og piloter på ungdomsstormøter.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

Bevilgningen til domstolene er i perioden 2006-2009 bl.a. økt med om lag 130 mill. kroner til følgende tiltak:

- Igangsetting av bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett samt lokalprosjekter i forbindelse med sammenslåing av tingretter
- Den nye tvisteloven trådte i kraft 01.01.2008. I den forbindelse er bevilgningen styrket til forberedende tiltak og i 2008 og 2009 er det satt av midler til investeringer i bl.a. videokonferanseutstyr
- Styrking av jordskiftedomstolene
- Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark
- Styrking i forbindelse med Høyesteretts kjennelser om ankesiling
- Styrking av konfliktrådene
- I forbindelse med NOKAS-saken i 2006 ble bevilgningen til domstolene styrket

1.2.4 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Samfunnssikkerhetsarbeidet skal ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og verdier. En av Regjeringens viktigste oppgaver er å forebygge at individ og samfunn rammes av ulykker, kriser eller katastrofer. Samtidig må uønskede og alvorlige hendelser håndteres på en effektiv og god måte.

Leverandøren Nokia Siemens Networks er nå over to år forsinket i sin leveranse av første utbyggingstrinn av Nødnett. Som følge av leverandørens forsinkelse, vil en stor del av investeringen utgiftføres i 2010. Forventningen er at nødnetten skal ta Nødnett i bruk i løpet av 2010. Det legges opp til at de frivillige organisasjonene skal delta i visse perioder av første utbyggingstrinn.

Stortinget vedtok iverksetting av et første utbyggingsområde innenfor en kostnadsramme på 900 mill. 2006-kr jf. Innst. S. nr. 104 (2006-2007). I Innst. S. nr. 346 (2008-2009), samtykket Stortinget til at Kongen gis fullmakt til i 2009 å øke kostnadsrammen for første byggetrinn av Nødnett med inn-til 110 mill. kroner. Bevilgningen til Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) foreslås styrket med 20 mill. kroner i 2010.

Endringer i perioden 2006-2009

Foruten bevilgningen til Nødnett, er bevilgningen til redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap i perioden 2006-2009 økt med 340 mill. kroner til følgende tiltak:

- Styrking av redningshelikoptertjenesten, herunder opprettelse av ny redningshelikopterbase i Florø og etablering av døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved alle seks basene
- Økt bevilgning til dekning av økte vedlikeholdskostnader for dagens redningshelikoptre
- Økning av bevilgningen til investeringsformål i Sivilforsvaret
- De frivillige organisasjonenes rolle i samfunnssikkerhetsarbeidet er styrket gjennom bl.a. en dobling av tilskuddet fra Justisdepartementet. Videre har Justisdepartementet tegnet en yrkeskadeforsikring for de frivillige i tillegg til at satsene for refusjon av utgifter har økt med 35 pst.
- Utbygging av nytt felles digitalt radiosamband for nød- og beredskapsstatene og opprettelse av Direktoratet for nødkommunikasjon
- Deltakelse i arbeidet med sivil beredskap- og krisehåndtering i EU gjennom Handlingsprogrammet for sivil beredskap og Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering

- Etablering av sentral krisestøtteenhet
- Igangsettelse av prosessen for anskaffelse av nye redningshelikoptre
- Tilleggsbevilgning i forbindelse med skogbrannen i Froland sommeren 2008
- Opprettelse av et utvalg som har foretatt en gjennomgang av rasulykken i Ålesund
- Regjeringen besluttet i 2009 å utvide ordningen med Redningsinnsats til sjøs (RITS) fra fire til syv brannvesen i kommuner langs kysten.

1.2.5 Fornærmede og pårørende, volds- og kriminalitetsofre

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe alle former for vold. Det er særlig viktig å sikre ofre for vold nødvendig hjelp og beskyttelse samt styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere. Ved å forebygge bedre, oppklare mer, reagere raskere og rehabilitere bedre, vil Regjeringen bidra til et tryggere og mer rettferdig samfunn. Som et ledd i arbeidet med å gjøre hjelpe- og behandlingstilbudet for overgripere med voldelig handlingsmønster landsdekkende, tas det sikte på å etablere ytterligere fire tilbud i regi av Alternativ til vold (ATV) innen utgangen av 2009. De nye tilbudene vil bli lokalisert i Tromsø, Bodø, Bergen og Hamar. I 2010 foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til ATV med 1,6 mill. kroner slik at ytterligere ett tilbud kan etableres. Bevilgningen skal også bidra til å styrke ATV's sentrale administrasjon for faglig og administrativ oppfølging av ATV-tilbudene rundt i landet.

Arbeidet med å beskytte barn skal ha høy prioritet, og tilbudet med barnehus ble tilgjengelig i alle helseregioner og således landsdekkende i 2008. I 2009 vil det i tillegg bli opprettet barnehus i Oslo. Satsingen på barnehus foreslås ytterligere styrket i 2010 gjennom at det foreslås bevilget 4,6 mill. kroner til opprettelsen av et nytt barnehus i Stavanger. Ålesund vil være neste by hvor det er aktuelt å etablere barnehus. Arbeidet med å forebygge og avdekke seksuelle overgrep mot barn på internett skal videreføres.

Utvalget som la fram en utredning i januar 2008 (NOU 2008: 4 Fra ord til handling), fremmet en rekke forslag for å styrke situasjonen for voldtaktsofre, herunder etablering av en ny landsdekkende spesialenhet i politiet med ansvar for seksualisert vold. I 2009 ble dette fulgt opp ved at det ble etablert et miljø bestående av fire etterforskere ved Kripos. Denne satsingen følges videre opp i 2010 ved at det øremerkes ytterligere fire stillinger til dette arbeidet ved Kripos fra høsten 2010, jf. også omtale under pkt. 1.2.1. Totalt er det i perioden 2006-2010 som nye tiltak eller innenfor eksiste-

rende rammer, satt av om lag 97,5 mill. kroner til innsatsen knyttet til fornærmede og pårørende, volds- og kriminalitetsofre.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

Bevilgningen i perioden er bl.a. økt til følgende tiltak:

- Etablering av et landsdekkende tilbud med barnehus, senest opprettelsen av nytt barnehus i Oslo fra høsten 2009
- Endringer i voldsoffererstatningsloven med virkning fra 01.01.2008 som bl.a. innebar liberalisering av anmeldelseskravet og at flere handlinger omfattes av loven
- Styrking av voldsorfrenes stilling gjennom økning av maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G med virkning fra 01.01.2009
- Økt støtte til Alternativ til Vold (ATV) som nå er et landsdekkende tilbud
- Styrking av fornærmedes stilling og rettigheter i straffeprosessen. Fornærmede og etterlatte har bl.a. fått styrket rett til informasjon og kontradiksjon gjennom hele straffesaksbehandlingen, utvidet rett til bistandsadvokat, bedre kontakt med politi og påtalemyndighet, utvidet rett til å være til stede i rettsmøter og flere rettigheter i forbindelse med gjenåpning av straffesaker
- Ansvaret for rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) er overført fra politiet til Kontoret for voldsoffererstatning. Det er også opprettet flere rådgivningskontor i perioden. I tillegg er det etablert et toårig prøveprosjekt med gratis støttetelefon for kriminalitetsofre.

1.2.6 Rettssikkerhet og rettshjelp

Regjeringen la i vår frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp. Meldingen angir retningen for den offentlige rettshjelpspolitikken i årene fremover. Regjeringens målsetting med fremtidens rettshjelpsordning er at den skal bidra til en effektiv og god avklaring av folks juridiske problemer og konflikter. Regjeringen vurderer på denne bakgrunn å innføre en førstelinjetjeneste som skal bidra til å senke terskelen for å få juridisk bistand samtidig som flere kan bruke rettshjelpsordningen. Regjeringen foreslår å bevilge fem mill. kroner til å starte en forsøksordning i ett fylke i 2010. I tillegg vil det bli satt av midler til oppstart i ytterligere ett fylke. I NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi påpeker Finstadutvalget bl.a. at Spesialenheten for politisaker er underdimensjonert. For å sikre rettfærdig behandling av saker som gjelder

spørsmål om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten, foreslår Regjeringen å styrke Spesialenheten for politisaker med to stillinger fra høsten 2010.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

Bevilgningen til tiltak innenfor rettssikkerhet og rettshjelp har i perioden 2006-2009 blitt styrket med 74 mill. kroner til følgende tiltak:

- Inntektsgrensen for fri rettshjelp er oppjustert fra 230 000 kroner til 246 000 kroner for enslige og fra 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi. Tiltaket har medført at om lag 60 000 flere husstander (en økning på 10 pst.) har fått krav på rettshjelp i de sakstypene som har inntektsgrenser for fri rettshjelp
- Økning av bevilgningen til Spesialenheten for politisaker for å få redusert saksbehandlingstiden
- Tinglysingsprosjektet i forbindelse med arbeidet med å overføre tinglysning i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk
- Skanning av pantebokarkivet
- Økning av bevilgningen til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker som følge av større sakstilfang enn forventet samt flere omfattende saker. I tillegg er det bevilget midler til videreutvikling av et elektronisk saksbehandlingsverktøy
- Bedring i rettshjelpstilbudet for utsatte grupper og lavterskeltilbudet for rettshjelpssøkende. Det ble bl.a. innført rett til inntil fem timer fri rettshjelp i forbindelse med vurdering av anmeldelse i saker om menneskehandel og inntil tre timer gratis advokatbistand for voldtektsofre i forbindelse med vurdering av om voldtekten skal anmeldes
- Statens sivilrettsforvaltning er i perioden styrket for å redusere saksavviklingstiden i saker om rettfærdsvederlag.

1.2.7 Svalbard

Nordområdene er i Soria Moria-erklæringen pekt ut som Regjeringens viktigste strategiske satsingsområde, og det er i den forbindelse utarbeidet en egen nordområdestrategi. Svalbard er en viktig del av nordområdene og en fortsatt satsing på Svalbard vil bidra til å markere vår tilstedeværelse i nordområdene. I tillegg står en også overfor store geopolitiske endringer, bl.a. som følge av klimaendringer.

Regjeringen la våren 2009 frem en ny stortingsmelding om Svalbard, jf. St.meld. nr. 22 (2008-

2009) Svalbard og Innst. S. nr. 336 (2008-2009). Meldingen gir en helhetlig gjennomgang og vurdering av norsk svalbardpolitikk sett opp mot målene, prioriteringene og virkemidlene som gjelder spesielt for Svalbard. Det legges opp til en fortsatt stabil og forutsigbar myndighetsutøvelse og en god samfunnsutvikling på øygruppen. På denne bakgrunn foreslår Regjeringen en økning av Svalbardbudsjettet med 10,3 mill. kroner i 2010. Økningen foreslås benyttet til en økning av bevilgningen til Sysselmannen med fire mill. kroner, herunder 0,3 mill. kroner i forbindelse med ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser med unntak fra hvilebestemmelsene i arbeidsmiljøloven i politiet. Rammene for Longyearbyen lokalstyre foreslås økt med 2,7 mill. kroner for å møte utfordringer innen skole- og barnehagesektoren. Regjeringen foreslår også 0,2 mill. kroner fordelt på andre kapitler på Svalbardbudsjettet for å trygge rammene for dagens drift.

De resterende 3,4 mill. kroner foreslås benyttet til å videreføre arbeidet med å utbedre sysselmannsboligen. Regjeringen legger vekt på at det rettslige rammeverket for Svalbard skal være mest mulig likt fastlandet. Flere forhold, særlig det faktum at Longyearbyen utvikles i retning av tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet, gjør dette ønskelig. Spesielle forhold gjør at det likevel vil være behov for en særskilt vurdering av om og på hvilken måte lover gjøres gjeldende på Svalbard. Bl.a. må velferds- og rettighetslovgivning vurderes i lys av Svalbardtraktatens statuering av en lik rett til adgang og opphold på øygruppen for borgere av traktatparter. Longyearbyen skal heller ikke være et livsløpssamfunn eller ha et tjenestetilbud på nivå med fastlandskommuner.

Endringer og tiltak i perioden 2006-2009

Bevilgningen til tiltak på Svalbard har i perioden 2006-2009 blitt økt med 43,4 mill. kroner til følgende tiltak:

- I 2007 ble tilskuddet til Svalbard økt med 20 mill. kroner til etablering av en reservekraftløsning i Longyearbyen.
- Fra 2008 er det innført nytt skattessystem som tilsvarer en inntektsreduksjon og økt tilskudd til Svalbard på 14 mill. kroner.
- Rutinene for prisjustering av Svalbardbudsjettet er lagt om. Dette har bidratt til en styrking av tilskuddet på 5,5 mill. kroner i perioden.
- I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2009, jf. St.prp. nr. 67 (2008-2009) og Innst. S. nr. 355 (2008-2009), ble det bevilget én mill. kroner for å utbedre sysselmannens bolig.
- Svalbardbudsjettet ble i RNB 2009 også styrket med 1,4 mill. kroner for å videreføre feltinspektørtjenesten i 2009.
- På grunn av økte utgifter, ble sysselmannens transportbudsjett styrket med 1,5 mill. kroner i 2009.

1.2.8 Kriminalitetsutviklingen

I 2008 ble det anmeldt 386 000 lovbrudd, fordelt på 264 000 forbrytelser og 122 000 forseelser. Dette er en nedgang på henholdsvis 2,8 pst. for anmeldte forbrytelser og 3,5 pst. for forseelser sammenlignet med 2007. Perioden 2005-2009 viser relativt stabile tall, selv om det har vært variasjoner fra år til år. Antall anmeldte lovbrudd i 2008 er det laveste på 14 år når det tas høyde for befolkningsutviklingen.

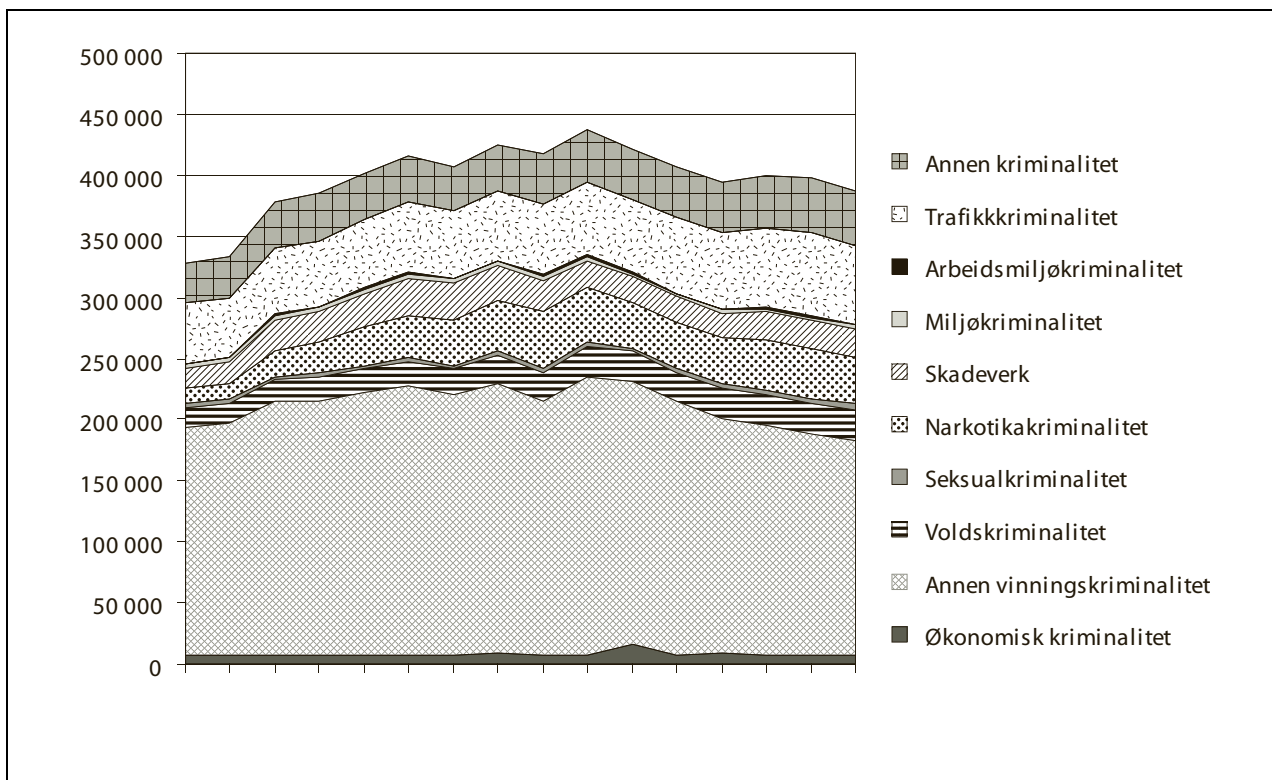
Tabell 1.1 Utvikling antall anmeldte lovbrudd 2003 - 2008

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Anmeldte forbrytelser	304 000	288 000	276 000	277 000	271 700	264 000
Anmeldte forseelser	117 000	120 000	119 000	123 000	126 500	122 000
Anmeldelser i alt	421 000	408 000	394 000	400 000	398 200	386 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Lovbrudd anmeldt

Den registrerte kriminaliteten i 2008 hadde tilnærmet lik fordeling på de ulike kriminalitetskategoriene som tidligere år. Vinnings- og narkotikarelaterte forbrytelser står for hele 75 pst. av anmeldelsene. Mer enn 175 000 tyverier og andre vinningslovbrudd ble anmeldt i 2008. Dette er en reduksjon på nesten 4 900 saker i forhold til i 2007, og sammenlignet med 2003 er det en nedgang på

39 500 anmeldelser. Reduksjonen i antall vinningslovbrudd i 2008 henger i hovedsak sammen med en nedgang på 8 pst. i antall grove tyveri. Blant de grove tyveriene var nedgangen størst for biler og andre befordringsmidler, med hele 20 pst. Antall grove tyverier fra biler og andre befordringsmidler samt brukstyveri av biler er samlet sett nesten halvert siden 2003.

Figur 1.1 Anmeldte lovbrudd etter lovbruddsgruppe 1993 – 2008

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Antall grove tyveri fra villa har imidlertid økt fra 2 200 saker til 3 400 saker, en økning på i overkant av 50 pst. fra 2007 til 2008. Det samlede antall grove tyverier fra leilighet, bolighus og hytte er nå tilbake på nivået fra 2005. Tall per første halvår 2009 viser at veksten fortsetter. Antall grove tyveri fra villa økte med 23,3 pst. fra første halvår 2008 til første halvår 2009¹. Ifølge Kripos er det indikasjoner som tyder på at en betydelig andel av grove tyveri fra villa begås av omreisende kriminelle. Det vises i denne forbindelse til omtale under pkt. 1.2.1 hvor det fremgår at Regjeringen vil styrke innsatsen mot kriminalitet som begås av mobile kriminelle gjenger.

Over ¼ av all registrert vinningskriminalitet i Norge begås i Oslo. Antall registrerte vinnings saker i Oslo viser en nedgang på om lag 2 pst. fra 2007 til 2008. Tall for 2008 viser også nedgang andre steder i landet, og nedgangen i antall vinningslovbrudd var klart størst i Rogaland og Østfold. Her var nedgangen på henholdsvis 14 og 11 pst. I perioden 2003-2008 er nedgangen i antall vinningslovbrudd på 18,4 pst.

¹ Halvårstallene er fra politiets straffesaksregister STRASAK. Dette er politiets driftsstatistikk. SSBs tall utgjør den offisielle kriminalstatistikken. Helårstallene er derfor ikke direkte sammenlignbare med halvårstallene.

Det ble anmeldt 37 500 narkotikalovbrudd i 2008. Dette er en nedgang på 8,1 pst. fra 2007, og er et av de laveste tallene de siste ti årene. Reduksjonen i antall anmeldelser i 2008 var størst siste kvartal. Tall per første halvår 2009 viser en nedgang i antall narkotikaforbrytelser på 13,3 pst. i forhold til første halvår 2008. Tall for perioden første halvår 2005 til første halvår 2009 viser en nedgang på 5,9 pst. i antall anmeldte narkotikaforbrytelser. Oslo, Akershus og Vestfold har fremdeles flest narkotikalovbrudd, til tross for at det samlet sett var 2 800 færre anmeldte tilfeller i disse tre fylkene enn i 2007. Narkotikaforbrytelser gjenspeiler først og fremst politiets og tollvesenets egen innsats. En av årsakene til nedgangen i antall anmeldelser kan være politikonflikten som førte til lavere politiinnsats. I løpet av første halvår 2009 gjorde Tollvesenet over 1 200 narkotikabeslag. Dette er ny rekord i antall tollbeslag av narkotika i løpet av seks måneder.

Volds- og seksualkriminalitet står for 11 pst. av anmeldelsene. Av totalt 29 800 anmeldelser, er 26 000 anmeldelser knyttet til vold generelt, mens 3 800 er knyttet til seksualisert vold. I perioden 2004-2008 økte denne kategorien anmeldelser med fem pst. Seksual- og voldslovbrudd er saker hvor fornærmede kan ha særskilte problemer med å anmelde på grunn av bl.a. skam og frykt. Det er

grunn til å tro at mørketallene er store for slik kriminalitet. Det er en målsetting å få flere til å anmelde, bl.a. gjennom økt oppmerksomhet på problemstillingen og gjennom informasjon. Økt oppklaringsprosent vil trolig bidra til økt vilje til å anmelde. Her vil utvidet bruk av DNA-registeret være en viktig faktor.

Antall anmeldte tilfeller av mishandling i familieforhold øker, mens det er en nedgang i både legemsfornærmelser og legemsbeskadigelser. Omfordelingen mellom ulike typer anmeldte voldslovbrudd ser dermed ut til å fortsette i 2008, etter ikraftsettelsen av de nye bestemmelsene om mishandling i familieforhold, som ble innført i 2006.

1.2.9 Utviklingen i straffesaksbehandlingen

Rask straffereaksjon er avgjørende for den alminnelige rettsoppfatning og for å hindre at lovbrøyttere begår ny kriminalitet. Overfor unge lovbrøyttere er det særlig viktig med rask, målrettet og effektiv reaksjon. For å sikre rask straffesaksbehandling er det fastsatt mål og frister innenfor de ulike leddene i straffesakskjeden.

Saksbehandlingstiden i politiet på oppklarte forbrytelser, voldssaker og mindreårige gjerningspersoner har gått opp noe i forhold til 2007, men sammenlignet med 2004 viser tallene en nedgang i saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser.

Til tross for at saksbehandlingstiden for mindreårige gjerningspersoner har økt til 31 dager i gjennomsnitt ved utgangen av 2008 og første halvår 2009, ligger den langt under målet på 42 dager. Det er imidlertid en stor nedgang sett i forhold til tall fra 2004. Oppklaringstiden på forbrytelser er på 123 dager i gjennomsnitt både for 2008 og første halvår i 2009, marginalt over fristen på 120 dager. Det er imidlertid også her en markert nedgang sett i forhold til tall fra 2004. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for voldssaker falt markert fra 2004 til 2006, men har senere økt. Første halvår 2009 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 126 dager, en økning på 12 dager sammenlignet med første halvår 2008. Resultat fra og med 2007 er imidlertid ikke direkte sammenlignbare med tidligere år. Hvis beregningsmetoden for perioden 2004-2006 var lagt til grunn, ville resultat per første halvår 2009 vært 114 dager i gjennomsnitt.

Tabell 1.2 Saksbehandlingstid i politi og domstoler 2004 -2008

	Mål/frist	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008
POLITI						
Oppklarte forbrytelser	120 dager	153	128	112	115	123
Voldssaker	90 dager	141	99	86	114	118
Mindreårig gjerningsperson	42 dager	77	52	41	29	31
DOMSTOLER						
Tingrettene						
Meddomsrettssaker	3 mnd	3,5	3,2	2,9	2,7	2,6
Sivile tvistesaker	6 mnd	6,9	7	6,6	6,1	5,2
Lagmannsrettene						
Anke over dom i sivile saker	6 mnd	10,0	9,8	8,6	8	6,8
Lagrettesaker	3 mnd	4,8	5,2	6,2	4,9	5,2
Meddomsrettsaker						
Begrenset ankesaker	3 mnd	4,8	4,5	3,7	3,3	3,7
Bevisankesaker	3 mnd	5,5	5,3	5,6	5,3	5,2

Kilde: Politidirektoratet og Domstoladministrasjonen

For de fleste sakstyper i domstolene går gjennomsnittlig saksbehandlingstid ned. Tingrettene fortsetter den positive trenden fra de siste årene med nedgang i saksbehandlingstid. Saksbehand-

lingstiden er nå innenfor de fastsatte målene. Lagmannsrettene kan også vise til positiv utvikling og nærmer seg de fastsatte målene. Tall per første halvår 2009 viser en nedgang i saksbehandlingsti-

den for meddomsrettssaker og sivile tvistesaker i tingrettene sammenlignet med tall for første halvår 2008. For lagmannsrettene viser tall per første halvår 2009 en økning i saksbehandlingstiden for meddomsrettssakene, mens det er en nedgang for anke over dom i sivile saker. Saksbehandlingstiden for lagrettesaker er uendret første halvår 2009 sammenlignet med første halvår 2008.

Konfliktrådene utgjør en viktig del av rettspleien og tilbyr mekling mellom parter i konflikter knyttet til både straffbare forhold og sivile uoverensstemmelser. I straffesaker kan mekling benyttes som alternativ eller supplement til straff. Det kan også settes som særvilkår i en betinget dom. Konfliktrådene mottok 8 960 nye saker i 2008, en liten nedgang fra 2007. De mottatte sakene fordeles seg med 4 497 straffesaker og 4 463 sivile saker.

I kriminalomsorgen har hovedutfordringen de siste årene vært å avvikle soningskøen og bedre kvaliteten i straffegjennomføringen. Tiltakene Regjeringen har iverksatt har hatt som resultat at soningskøen kan anses som avvirket. Pr. 30.06.2006 utgjorde soningskøen for ubetinget fengselsstraff 2 791 dommer, for samfunnsstraff 306 dommer og for bøtesoning 2 665 dommer. Status pr. 04.09.2009 var for ubetinget fengselsstraff 250 dommer, hvor 132 var under søknadsbehandling for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Av de gjenstående 118 sakene er 79 innkalt i september, 28 i oktober og en i november. Kun 10 hadde ennå ikke fått fastlagt dato for straffegjennomføring. For samfunnsstraff var det 36 dommer i kø og for bøtesoning 498 dommer.

I St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker mindre kriminalitet- tryggere samfunn omtaler Regjeringen en utvikling med størst mulig bruk av alternative reaksjoner og straffegjennomføringsformer. Fengsel kan vanskeliggjøre domfeltes sosiale rehabilitering samtidig som samfunnsstraff er effektivt mot tilbakefall til ny kriminalitet. Bruken av samfunnsstraff har økt betydelig de siste årene. I 2003 var antall iverksatte samfunnsstraffdommer 1 352. I 2008 har antall iverksatte dommer økt til 2 812, en økning på 108 pst.

En prøveordning med elektronisk kontroll er iverksatt fra 01.09.2008 og skal etter planen vare i to år. Tiltaket vil kunne tilsvare opp mot 130 fengselsplasser. I tillegg til å frigjøre fengselskapasitet, gjør denne typen alternativ straffereaksjon det mulig for domfelte å opprettholde arbeid eller skole eller annen aktivisering under straffegjennomføringen. I tillegg til aktivisering på dagtid vil domfelte også få en faglig oppfølging fra kriminalomsorgen, og de domfelte vil bli pålagt oppmøter på friomsorgskontorene for samtaler eller delta-

kelse i faglig virksomhet gjennom hele straffegjennomføringen.

Det er Regjeringens mål at utenlandske innsatte raskere kan overføres til fortsatt soning i hjemlandet. Antallet utenlandske innsatte har økt betraktelig de siste årene. Fra å utgjøre 305 innsatte i 1999, utgjorde utenlandske statsborgere 922 innsatte per 04.09.2009. Av disse er 491 domfelt. 36 av de domfelte er statsborgere i et annet nordisk land, og blir rutinemessig overført til soning i hjemlandet etter den nordiske overføringsloven. Når det gjelder de resterende 455 innsatte med utenlandsk statsborgerskap er det om lag 75 innsatte som er aktuelle overføringskandidater ved at de har en dom av en viss lengde samtidig som de kommer fra land som har ratifisert tilleggsprotokollen til overføringskonvensjonen. I tillegg kommer domfelte som samtykker i soningsoverføring på tross av at hjemlandet ikke har ratifisert tilleggsprotokollen. Det er i 2009 overført 17 personer etter den europeiske overføringskonvensjonen, og det var fattet vedtak om overføring i ytterligere 14 saker. 37 saker var fortsatt under behandling. Ved overføring av domfelte som har lange dommer til hjemlandet, er innsparingen av antall soningsdøgn betydelig.

Regjeringen har satt søkelys på forebygging av barne- og ungdomskriminalitet spesielt og på forebygging generelt. I oktober 2008 leverte utvalget mot alvorlig ungdomskriminalitet sin utredning «NOU 2008: 15 Barn og straff» og i juli 2009 ble Regjeringens strategi for forebygging presentert. I 2007² ble det gjennomført straffereaksjoner mot 7 259 barn i alderen 15-17 år, hvorav 5 839 gutter og 1 412 jenter. De største lovbruddsgruppene blant guttene er trafikklovbrudd (38 pst.), annen vinningskriminalitet (19 pst.) og annen kriminalitet (16 pst.). Jentene begår hyppigst lovbrudd i kategoriene annen vinningskriminalitet (27 pst.), annen kriminalitet (23 pst.) og narkotikakriminalitet 21 pst.)

1.2.10 Internasjonalt samarbeid

Behovet for å samarbeide på den internasjonale arenaen blir stadig viktigere, ikke bare når det gjelder bekjempelse av grensekryssende kriminalitet. Både innenfor strafferettens område, de sivilrettslige områdene og områder knyttet til redning og beredskap, stilles Justisdepartementet og underliggende virksomheter overfor utfordringer som krever målrettet og nasjonalt koordinert arbeid – stadig oftere på tvers av de tradisjonelle virksomhetsgrensene. Regjeringen har derfor prioritert

² Kilde: SSB. Det foreligger ikke tall for 2008.

deltakelse i en rekke internasjonale fora for å bidra til sterkere internasjonale institusjoner og forbedret internasjonalt regelverk. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at Norge skal spille en aktiv rolle i det internasjonale samarbeidet for å forebygge og bekjempe alvorlig grenseoverskridende kriminalitet. Regjeringen vil også legge vekt på internasjonalt samarbeid om utvikling av et hensiktsmessig internasjonalt regelverk, rettsstatsutvikling, samfunnssikkerhet og krisehåndtering innenfor rammen av FN, NATO, Europarådet og EU

Regjeringen slår i Soria Moria-erklæringen fast at europapolitikken er et satsingsområde, og Regjeringen har derfor utvidet det omfattende justispolitiske samarbeidet Norge har med EU. Norge fremstår i dag som en solid og velfungerende samarbeidspartner for et EU med store utfordringer knyttet til bekjempelse av grensekryssende kriminalitet, menneskesmugling og illegal innvandring. Schengen-samarbeidet vil fortsatt være et prioritert saksområde. Av andre viktige EU-saker som Regjeringen særlig vil trekke frem, er slutføringen av forhandlingene knyttet til Norges tiltredelsesavtale til EUs politisamarbeid (Prüm). Formålet med tilsutningsavtalen er å knytte Norge til det intensiverte grenseoverskridende politisamarbeidet.

Også Europarådet er en viktig møtearena for Justisdepartementet. Departementet deltar både i arbeidet med å utarbeide nye konvensjoner og i forbindelse med oppfølgingen av eksisterende. Det gjelder for menneskerettighetene, på sivil- og strafferettens område og innenfor fagutvikling i kriminalomsorgen. 17.–19.06.2009 var justisministeren vertskap for Europarådets justisministerkonferanse i Tromsø. Konferansen samlet i alt 200 deltakere fra Europarådets 47 medlemsland. Konferansen var gitt tittelen «Breaking the silence – united against domestic violence» og handlet om vold i nære relasjoner. Hovedvinklingen var veien ut av volden.

For ytterligere omtaler om Justisdepartementets internasjonale engasjement, vises det bl.a. til pkt 4.4 under kat. 06.10.

1.3 Hoved- og delmål for justissektoren

De grunnleggende verdiene for Regjeringens justispolitikk er trygghet, demokrati og rettsikkerhet. Verdiene er konkretisert gjennom de hoved- og delmål som gjelder for justissektoren.

Tabell 1.3 Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	<ul style="list-style-type: none"> – Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeidet – Forsvarlig og effektiv straffefølgning – Gjennomføre varetaktsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrøyttere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster – En tilgjengelig og formålstjenlig straffelovgivning – Styrke arbeidet mot vold og seksuelle overgrep – Bekjempe alvorlig, organisert og grenseoverskridende kriminalitet – Styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet og internasjonal finansiell kriminalitet
God og effektiv konfliktforebygging og -løsning	<ul style="list-style-type: none"> – Styrke og utvikle konfliktløsningsordninger – Ivareta innbyggernes adgang til domstolene
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	<ul style="list-style-type: none"> – Ivareta menneskerettighetene i justissektoren – Styrke kriminalitetsofrenes stilling – Ivareta rettshjelpstilbudene – Styrke rettssikkerheten ved straffefølgning – Bekjempe rasisme, etnisk diskriminering og hatkriminalitet
Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige	<ul style="list-style-type: none"> – Videreutvikle den sentrale privatretten – Ivareta offentlighet i forvaltningen og en god forvaltningslovgivning – Ivareta personvernet i lovgivningsspørsmål – Fremme god lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk – God rettsinformasjon

Tabell 1.3 Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren

Hovedmål	Delmål
Økt samfunnssikkerhet	<ul style="list-style-type: none"> – Øke samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner – Øke samfunnets evne til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse, miljø og materielle verdier – Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet og verne om betydelige samfunnsinteresser
Helhetlig forvaltning av norsk politikk for polarområdene	<ul style="list-style-type: none"> – Samordne og koordinere forvaltningens politikk for polarområdene – Sikre en god statlig forvaltning lokalt på Svalbard – Legge til rette for et godt lokaldemokrati i Longyearbyen gjennom Sysselmannen
Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvars områder	<ul style="list-style-type: none"> – Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett – Bidra til demokratiutvikling og institusjonsbygging – Bidra til internasjonal krisehåndtering
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	<ul style="list-style-type: none"> – Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser – Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor – Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling – En helhetlig, koordinert og godt samarbeidende justissektor

1.4 Anmodningsvedtak³

1.4.1 Oversikt over anmodningsvedtak fra Stortingssesjonen 2007-2008

- Vedtak nr. 405, 14.03.2008
- Vedtak nr. 455, 06.05.2008

³ Se del III for nærmere redegjørelse

1.4.2 Oversikt over anmodningsvedtak fra Stortingssesjonen 2008-2009

- Vedtak nr. 95, 03.12.2008
- Vedtak nr. 425, 10.06.2009

Utgifter fordelt på kapitler

Kap.	Betegnelse	(i 1 000 kr)			
		Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
Administrasjon					
400	Justisdepartementet	274 056	276 526	271 425	-1,8
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>274 056</i>	<i>276 526</i>	<i>271 425</i>	<i>-1,8</i>
Rettsvesen					
61	Høyesterett	71 209	69 083	72 983	5,6
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 467 949	1 428 038	1 508 455	5,6
411	Domstoladministrasjonen	63 140	65 556	66 288	1,1
412	Tinglysingsprosjektet	166 951			
413	Jordskiftedomstolene	173 145	191 530	192 062	0,3
414	Forliksråd og andre domsutgifter	143 528	151 656	161 037	6,2
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>2 085 922</i>	<i>1 905 863</i>	<i>2 000 825</i>	<i>5,0</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	2 644 028	3 072 858	3 381 603	10,0
432	Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)	191 163	185 327	153 837	-17,0
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>2 835 191</i>	<i>3 258 185</i>	<i>3 535 440</i>	<i>8,5</i>
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet - politi- og lensmanns- etaten	8 324 685	8 216 849	9 271 746	12,8
441	Oslo politidistrikt	1 635 653	1 614 601	1 807 632	12,0
442	Politihøgskolen	313 848	331 458	397 673	20,0
443	Oppfølging av innsynsloven	315			
445	Den høyere påtalemyndighet	121 851	122 948	127 227	3,5
446	Den militære påtalemyndighet	5 308	5 389	6 849	27,1
448	Grensekommisæren	5 106	5 192	5 264	1,4
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>10 406 766</i>	<i>10 296 437</i>	<i>11 616 391</i>	<i>12,8</i>
Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap					
450	Sivile vernepliktige	100 708	77 046	58 954	-23,5
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	557 056	543 715	551 016	1,3
452	Sentral krisehåndtering	9 178	10 492	10 306	-1,8
455	Redningstjenesten	671 498	727 537	744 967	2,4
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	193 373	561 110	388 903	-30,7
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>1 531 813</i>	<i>1 919 900</i>	<i>1 754 146</i>	<i>-8,6</i>
Andre virksomheter					
460	Spesialenheten for politisaker	29 314	29 926	30 867	3,1
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	10 799			
462	Tinglysing		180 811	182 771	1,1
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	744 512	758 949	827 597	9,0
467	Norsk Lovtidend	2 951	3 853	3 114	-19,2
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	12 858	13 621	13 761	1,0
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>800 434</i>	<i>987 160</i>	<i>1 058 110</i>	<i>7,2</i>
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
470	Fri rettshjelp	595 131	650 767	643 080	-1,2
471	Statens erstatningsansvar	134 757	131 810	136 028	3,2
472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	184 710	185 269	199 035	7,4
473	Statens sivilrettsforvaltning	27 888	31 271	31 511	0,8
474	Konfliktråd	47 949	50 366	55 891	11,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
475	Bobehandling	54 430	55 920	68 133	21,8
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>1 044 865</i>	<i>1 105 403</i>	<i>1 133 678</i>	<i>2,6</i>
	Svalbardbudsjettet				
480	Svalbardbudsjettet	96 024	129 852	112 977	-13,0
	<i>Sum kategori 06.80</i>	<i>96 024</i>	<i>129 852</i>	<i>112 977</i>	<i>-13,0</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>19 075 071</i>	<i>19 879 326</i>	<i>21 482 992</i>	<i>8,1</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
	Administrasjon				
3400	Justisdepartementet	10 908	81	84	3,7
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>10 908</i>	<i>81</i>	<i>84</i>	<i>3,7</i>
	Rettsvesen				
3061	Høyesterett	1 658			
3410	Rettsgebyr	187 593	178 739	158 739	-11,2
3411	Domstoladministrasjonen	1 406			
3412	Tinglysingsprosjektet	1 032 723			
3413	Jordskiftedomstolene	23 517	19 576	18 702	-4,5
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	12 636	8 700		-100,0
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>1 259 533</i>	<i>207 015</i>	<i>177 441</i>	<i>-14,3</i>
	Kriminalomsorg				
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	168 912	65 953	74 563	13,1
3432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	2 852	835	862	3,2
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>171 764</i>	<i>66 788</i>	<i>75 425</i>	<i>12,9</i>
	Politi og påtalemyndighet				
3440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	1 462 050	1 067 832	1 183 582	10,8
3441	Oslo politidistrikt	78 715	26 489	39 336	48,5
3442	Politihøgskolen	38 859	21 704	20 398	-6,0
3445	Den høyere påtalemyndighet	3 939			
3446	Den militære påtalemyndighet	178			
3448	Grensekommisæren	45			
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>1 583 786</i>	<i>1 116 025</i>	<i>1 243 316</i>	<i>11,4</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
	Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap				
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter	51 948	27 643	21 808	-21,1
3451	Samfunnssikkerhet og beredskap	155 637	142 222	146 773	3,2
3455	Redningstjenesten	21 498	19 779	20 412	3,2
3456	Direktoratet for nødkommunikasjon	1 270	9 563	28 246	195,4
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>230 353</i>	<i>199 207</i>	<i>217 239</i>	<i>9,1</i>
	Andre virksomheter				
3460	Spesialenheten for politisaker	58			
3462	Tinglysing		1 147 372	980 560	-14,5
3468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	69			
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as			3 300	
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>127</i>	<i>1 147 372</i>	<i>983 860</i>	<i>-14,3</i>
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
3470	Fri rettshjelp	1 407	3 132	2 232	-28,7
3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	452			
3473	Statens sivilrettsforvaltning		209	157	-24,9
3474	Konfliktråd	4 506	1 089	1 124	3,2
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>6 365</i>	<i>4 430</i>	<i>3 513</i>	<i>-20,7</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>3 262 836</i>	<i>2 740 918</i>	<i>2 700 878</i>	<i>-1,5</i>

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 06 Justissektoren

Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	262 744	269 176	263 840	-2,0
70-89	Overføringer til private	11 312	7 350	7 585	3,2
	Sum kategori 06.10	274 056	276 526	271 425	-1,8

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
400	Justisdepartementet	274 056	276 526	271 425	-1,8
	Sum kategori 06.10	274 056	276 526	271 425	-1,8

1 Innledning

Justisdepartementet ivaretar rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse, rollen som etatsleder i forhold til en rekke etater og rollen som forvaltningsorgan. Departementet er organisert med sju avdelinger, en informasjonsenhet, et dokumentasjonscenter og et internasjonalt sekretariat.

Under denne kategorien utdypes enkelte viktige områder som lovarbeid, internasjonalt engasjement og utviklings- og effektiviseringsarbeid. Under omtalen av de øvrige programkategoriene og i hovedinnledningen redegjøres det nærmere for det arbeidet departementet utfører.

Administrasjon og oppfølging av virksomhetene innebærer en omfattende oppgave for departementet. I justissektoren er det 20 362 årsverk fordelt på ulike typer virksomheter som hver for seg stiller ulike krav til departementets ledelse.

Som en del av departementets etatslederrolle ligger også et ansvar for å ta initiativ til utviklings- og effektiviseringstiltak, og et ansvar for den faglige gjennomføringen og oppfølgingen av tiltakene.

Gjennomføringen av denne type tiltak er av betydning for å realisere de mål som Regjeringen og Stortinget har satt for virksomhetene i justissektoren. Dette er igjen viktig for en effektiv utnyttelse av ressursene i justissektoren, og de tjenester sektoren skal yte til samfunnet.

Departementets rolle som forvaltningsorgan er todelt. Justisdepartementet har et forvaltningsansvar for om lag 170 lover. I et samfunn i stadig utvikling er det viktig at lovverket til enhver tid er oppdatert for å sikre at ønsket effekt blir oppnådd og sentrale hensyn ivaretatt. Departementet er dessuten overordnet klageorgan i forvaltningssaker.

Justisdepartementet har en samordnings- og tilsynsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Justisdepartementet har også ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet i sivil sektor.

Justisdepartementet har ansvaret for å samordne norsk politikk i polarområdene (Svalbard, Jan Mayen og bilandene i Antarktis), og er leder av Det interdepartementale polarutvalg og nestleder i

den norske delegasjonen til de årlige møtene i Antarctic Treaty Consultative Meeting (ATCM). I tillegg har departementet ansvar for å utarbeide Svalbardbudsjettet.

2 Hoved- og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghets- skapende arbeidet Forsvarlig og effektiv straffeforfølgning
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	Styrke kriminalitetsofrenes stilling Ivareta rettshjelpstilbudene
Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige	Videreutvikle den sentrale privatretten Ivareta offentlighet i forvaltningen og en god forvalt- ningslovgivning Ivareta personvernet i lovgivningsspørsmål Fremme god lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk
Ivareta Norges forpliktelser og interesser inter- nasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvars- områder	Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett Bidra til demokratiutvikling og institusjonsbygging Bidra til internasjonal krisehåndtering
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

For departementet er hovedutfordringen å legge til rette for at justissektoren kan realisere hovedmålene for 2010, jf. pkt. 1.3 i hovedinnledningen.

Sentralt for departementet er det også å få etablert gode og forpliktende samarbeidsløsninger på tvers av sektorer og i forhold til private og frivillige organisasjoner for å forebygge og bekjempe kriminaliteten på bred front.

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Redusert kriminalitet

4.1.1 Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghets- skapende arbeidet

Regjeringen har som målsetning å styrke samfunnets forebyggende innsats i bred forstand. I Soria Moria-erklæringen understrekes det at mange av velferdsstatens problemer og utgifter har sammenheng med mangelfull forebygging, noe som medfører at flere støtes ut av arbeids- og samfunnslivet. Derfor la Regjeringen sommeren 2009 frem «Regjeringens strategi for forebygging» med vekt på fellesskap, trygghet og utjevning.

Arbeidet med kriminalitetsforebygging er en viktig del av forebyggingsarbeidet. Å sørge for

trygghet i samfunnet er et sentralt velferdsspørsmål og et offentlig ansvar. En helhetlig forebyggingsstrategi rettet mot kriminalitet krever samarbeid av alle gode krefter, også frivillig sektor og lokalt næringsliv. Skal kriminalitetsforebygging lykkes må det samarbeides på tvers av etater, profesjoner og organer. Med et styrket samarbeid på tvers kan det tas et krafttak i kriminalitetsforebyggingen. Gode velferdstilbud for alle kan bidra til at kriminalitet forebygges og mange av startblokkene for en kriminell løpebane fjernes. Dette er hovedtanken bak den fireårige handlingsplanen om kriminalitetsforebygging som Regjeringen også lanserte sommeren 2009.

På grunn av kriminalitetens kompleksitet er kommunenes mange velferdstjenester viktige i arbeidet for å skape et trygt og inkluderende samfunn. Soria Moria-erklæringen vektlegger politiråd som en viktig kriminalitetsforebyggende arbeidsform. For å få til en helhetlig og velferdsbasert kriminalpolitikk skal man gjennom politiråd involvere og ansvarliggjøre lokalpolitikere og utvikle et strategisk samarbeid med det lokale selvstyret. Dette vil bidra til en bred og slagkraftig kriminalitetsforebyggende innsats i våre lokalsamfunn. Det er per 31.12.2008 etablert 276 politiråd som omfatter 309 kommuner (72 prosent av kommunene). I tillegg

planlegger 12 prosent av kommunene å etablere politiråd.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er Regjeringens organ for langsiktig og prinsipiell kriminalpolitisk tenkning. KRÅD har etter sitt mandat til oppgave å fremme samarbeidet mellom myndigheter og organisasjoner samt å gi veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier og konkrete tiltak.

Erfaringer viser at det er en rekke tiltak som har god effekt. KRÅD prioriterer derfor å informere om kriminalitetsforebygging gjennom foredrag, nasjonalt og internasjonalt samarbeid og ved aktiv deltakelse i samfunnsdebatten.

Økt trygghet kan ikke være ansvar for en etat eller ett organ alene. For å oppnå en helhetlig kriminalitetsbekjempelse har KRÅD utviklet SLT-modellen. SLT er en forkortelse for samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak. Hovedtanke bak SLT er å koordinere samarbeidet mellom skole, barnevern, helse- og sosialetat og politi. I underkant av 200 kommuner arbeider nå kriminalitetsforebyggende etter SLT-modellen. Vedtak i det enkelte kommunestyret og forpliktende løfter om samarbeid fra den lokale politimesteren bidrar til å systematisere og samordne de forskjellige tiltakene i kommunen og utvikle nye.

Justisdepartementet deler hvert år ut stimuleringsmidler til etablering og videreføring av SLT-modellen. De siste årene har det totale årlige støttebeløpet vært fem mill. kroner. Nytt fra 2010 er at Regjeringens årlige kriminalitetsforebyggende pris innstiftes. Prisen vil tildeles en kommune som gjennom tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid har oppnådd gode resultater i kriminalitetsforebyggingen.

Det forelå en evaluering av SLT-modellen i begynnelsen av 2009, utført av Politihøgskolens forskningsavdeling. Et hovedfunn er at SLT-modellen representerer en type samordning av tiltak som i mange tilfeller fungerer svært bra, men evalueringen peker også på forbedringspunkter. Blant annet anbefales det at den kriminalitetsforebyggende profilen i SLT-modellen rendyrkes på bekostning av det generelle ungdomsarbeidet. Evalueringen avdekker også behov for å styrke kompetansen til SLT-koordinatorene om kriminalitetsforebygging og ledelse av tverrfaglig samarbeid. Videre peker rapporten på at flere parter, som videregående skoler, konfliktrådene og NAV, med fordel kan inviteres inn i SLT-samarbeidet. KRÅD arbeider nå med en videreutvikling av SLT-arbeidet på grunnlag av rapporten.

4.1.2 Forsvarlig og effektiv straffeforfølgning

Departementet fremmet 09.11.2007 Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeloven

20.05.2005 nr. 28 mv. med blant annet kapitler om folkemord, krigsforbrytelse og forbrytelser mot menneskeheten, vern om rikets indre og ytre sikkerhet og straffebestemmelser mot terrorhandlinger og terror-relaterede handlinger. Lovforslaget ble vedtatt i mars 2008, og deler av det er satt i kraft.

Departementet har i desember 2008 fremmet en proposisjon med forslag til en samlet ny straffelov, jf. Ot.prp. nr. 60 (2008-2009). Forslaget ble vedtatt i juni 2009. Ot. prp. nr. 108 (2008–2009) om politiregisterloven ble fremmet i august 2009. Det er nødvendig med omfattende forberedelser før lovene kan settes i kraft, ikke minst gjelder dette politiets IKT-systemer.

Departementet vil også fortsette arbeidet med å følge opp utredningen fra Sanksjonsutvalget NOU 2003: 15 Fra bot til bedring, om administrative sanksjoner som reaksjon på lovbrudd.

Regjeringen fremmet i august 2009 forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009). Hensikten med lovforslaget er å styrke personvern samtidig som loven skal bidra til at politiet og påtalemyndigheten kan løse sine oppgaver på en effektiv måte. Lovforslaget inneholder videre til dels betydelig omarbeidede regler om vandelskontroll og politiattester.

4.2 Ivareta rettssikkerheten for individer og grupper

4.2.1 Styrke kriminalitetsofrenes stilling

Departementet fremmet 16.11.2007 Ot. prp. nr. 11 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte). Lovforslaget ble vedtatt 07.03.2008 nr. 5. Departementet fremmet 16.11.2007 Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven). Lovforslaget ble vedtatt ved lov 21.12.2007 nr. 125 endringslov til voldsoffererstatningsloven.

Departementet fremmet 14.11.2008 Ot.prp. nr. 12 (2008-2009) Om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade valda ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningslova). I proposisjonen foreslo departementet å øke maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G. Lovendringen ble vedtatt 18.12.2008 og trådte i kraft 01.01.2009.

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) ble i 2007 og første halvår 2008 styrket gjennom opprettingen av to nye rådgivningskontorer - ett i Nord-Trøndelag (Steinkjer) og ett i Vestfold (Tønsberg). Det er i dag 14 kontorer rundt om i

landet. Regjeringen etablerte 01.09.2008 en landsdekkende gratis støttetelefon for kriminalitetsofre. Støttetelefonen driftes av RKK.

4.2.2 Ivareta rettshjelpstilbudene

Regjeringen har nylig lagt frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp - rett hjelp. Meldingens viktigste elementer er:

- En ny førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype.
- Oppjustering av inntektsgrensene slik at flere omfattes av rettshjelpsordningen og innføring av en ny, gradert egenandelsmodell der rettshjelpsmottakeren betaler en prosentandel av sakens kostnader.
- Utvidelse av rettshjelpsordningen med enkelte nye saksområder som saker om gjeld, helse- og sosialrett, arbeidsforhold, barne bortføring, enkelte saker om arbeidsforhold og trygd, spesielle forbrukersaker og visse saker vedrørende diskriminering.
- Kvalitetssikring av advokater og andre rettshjelpere som arbeider med rettshjelpssaker.

Se nærmere omtale under kat. 06.70.

4.3 Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige

4.3.1 Videreutvikle den sentrale privatretten

Justisdepartementet har lagt frem forslag til en ny vergemålslov (Ot.prp. nr. 110 (2008-2009)). Lovforslaget vil erstatte umyndiggjørelsesloven fra 1898 og vergemålsloven fra 1927. Et viktig siktemål er å bedre ivareta rettssikkerheten og integriteten for personer under vergemål. Lovforslaget innebærer videre at oppgavene til dagens kommunale overformynderier overføres til fylkesmannsembetene.

Justisdepartementet vil arbeide med en proposisjon om en ny skiftelov, som vil avløse lov 21.02.1930 om skifte, og en ny lov om forsvunne personer som vil avløse lov 23.03.1961 nr. 1 om forsvunne personer. Arbeidet er en oppfølging av NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning.

Justisdepartementet vil også arbeide med å følge opp lovforslaget i NOU 2009: 11 Kredittavtaler. Bakgrunnen for lovarbeidet er blant annet at det er vedtatt et nytt direktiv om forbrukerkreditt. Ved gjennomføringen av det nye direktivet er det naturlig å foreta en mer omfattende vurdering av kredittkjøpsloven med forskrifter. Også finansavtaleloven må endres i tråd med det nye direktivet. Det er i til-

legg blitt vurdert enkelte andre spørsmål som er oppstått etter finansavtalelovens ikrafttredelse.

Det er nedsatt et lovutvalg som skal utrede nye regler om utmåling av personskadeerstatninger, med sikte på en større standardisering av utmålingen (personskadeerstatningsutvalget). Lovarbeidet vil følge opp flere problemstillinger fra NOU 1994: 20 Personskadeerstatning, som var en prinsipputredning uten lovforslag.

Ved kongelig resolusjon 04.09.2009 ble det bestemt at skyldnernes ansvar for inkassokostnader skal reduseres med mellom 20 og 50 pst., avhengig av kravets størrelse. Formålet er å styrke stillingen til personer med gjeldsproblemer. Det innføres også et skille mellom satsene i forbrukerforhold og næringsforhold. Satsreduksjonen på mellom 20 og 50 pst. gjelder forbrukerforhold. Overfor næringsskyldnere kan kreditor kreve halvannen gang den sats som gjelder overfor forbrukere. Regjeringen har også bestemt at det skal gå lengre tid før de høyeste satsene skal kunne anvendes. I dag får en inkassosak status som såkalt «tung sak» når betalingsfristen i en betalingsoppfordring er oversittet med mer enn 14 dager. Denne fristen blir forlenget til 28 dager. Endringene trer i kraft 01.01.2010. De nye satsene gjelder for krav som forfaller etter denne datoen.

4.3.2 Ivareta offentlighet i forvaltningen og en god forvaltningslovgivning

Innbyggernes rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter er et fundamentalt prinsipp i vårt demokrati. For å styrke denne retten vedtok Stortinget en ny offentlighetslov i mai 2006, lov 19.05.2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova). Loven trådte i kraft 01.01.2009. Offentleglova gir økt innsyn i forvaltningen og i selskap mv. som forvaltningen har dominerende innflytelse i.

Justisdepartementet avholdt i 2005 et seminar i samarbeid med KS (Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon) om behov for revisjon av forvaltningsloven. Der ble temaet belyst fra ulike sider. Departementet vurderer hvordan dette arbeidet skal følges opp.

Justisdepartementet har hatt på høring Same rettsutvalgets utredning NOU 2007: 13 Den nye sameretten. Utredningen inneholder flere lovforslag knyttet til samiske rettigheter til land og vann i tradisjonelle samiske områder sør for Finnmark, samt en del forslag som gjelder Finnmark. Høringen ble avsluttet våren 2009.

Ved enkelte anledninger har det vist seg at det er behov for oppdaterte regler for ad hoc granskingskommisjoner. I mai 2007 ble det derfor opp-

nevnt et utvalg til å gjennomgå reglene for slike kommisjoner. Utvalgets utredning NOU 2009: 9 Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner ble overlevert til justisministeren 04.05.2009. Utredningen er på høring med frist 01.11.2009.

4.3.3 Ivareta personvernet i lovgivningsspørsmål

Et utvalg har på oppdrag fra Justisdepartementet vurdert om inngripende skjult metodebruk er så effektiv som lovgiverne forutsatte da reglene ble innført, og om personvern og rettssikkerhet i tilstrekkelig grad er ivarettatt. Utredningen NOU 2009: 15 Skjult informasjon – åpen kontroll er avgitt til Justisdepartementet, og vil bli sendt på høring.

Justisdepartementet er godt i gang med etterkontrollen av personopplysningsloven. Justisdepartementet sendte 03.07.2009 ut et høringsbrev vedlagt tre rapporter og ett høringsnotat om reglene i personopplysningsloven med frist 01.11.2009.

To av rapportene er utarbeidet av professor dr. juris Dag Wiese Schartum og førsteamanuensis dr. juris Lee Bygrave på oppdrag fra departementet. Rapportene «Utredning av behov for endringer i personopplysningsloven» og «Utredning om fødselsnummer, fingeravtrykk og annen bruk av biometri i forbindelse med lov om behandling av personopplysninger § 12» ble lagt frem for departementet i henholdsvis 2006 og 2008.

Reglene om fjernsynsovervåking, jf. personopplysningsloven kapittel VII, var ikke en del av mandatene som lå til grunn for de to nevnte utredningene. I brev 13.12.2005 mottok imidlertid Justisdepartementet en rapport fra Datatilsynet om dette regelverket. I samråd med Datatilsynet er også denne rapporten sendt på høring. Vedlagt rapporten er Datatilsynets brev 19.05.2009 som supplerer rapporten med tilsynets erfaringer de siste årene.

Departementet har i tillegg funnet grunn til å supplere de tre rapportene med et eget høringsnotat. Her presenteres departementets foreløpige merknader til enkelte utvalgte problemstillinger.

Departementet tar sikte på å fremme en proposisjon i løpet av 2010.

4.3.4 Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk

Justisdepartementet har de siste årene lagt ned et betydelig arbeid med enkeltstående, men tildels omfattende lovreformer på strafferettens og straffeprosessens område, senest proposisjon med forslag til ny straffelov spesiell del (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)). Innenfor sivilprosessen har arbeidet med en ny tvistelov stått sentralt, jf. Ot.prp. nr. 51

(2004-2005) og Ot.prp. nr. 74 (2005-2006). Tvisteloven trådte i kraft 01.01.2008, jf. nærmere omtale under kat. 06.20. Departementet vil fortsatt prioritere arbeidet med den sivilrettslige lovgivningen, og forbereder nå evalueringen av om tvisteloven har ledet til de resultatene som lovforslaget ble begrunnet med.

Utviklingen i EU gjør det nødvendig å styrke innsatsen med norske bidrag til og gjennomføring av fremtidig europeisk kontraktrettslovgivning og selskapsrett. Stigende mobilitet over landegrensene reiser stadig oftere spørsmål om hvilket lands lov som skal gjelde for et rettsforhold og hvilket lands domstoler som skal kunne avgjøre tvisten. Departementet legger videre vekt på å få prioritert arbeidet med oppfølging av enkelte eksisterende utredninger på sivilrettens område.

De omfattende omlegginger av tinglysingsvesenet gjør det fortsatt aktuelt å forberede en revisjon av tinglysingsloven.

I mai 2009 ble det fremmet forslag til ny varemerkelov.

Justisdepartementet har et overordnet ansvar for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Med unntak av skattelover blir alle lovforslag forelagt for Justisdepartementet til lovteknisk gjennomgåelse. Departementet gir også råd til andre departementer i deres arbeid med lovforberedelse. Det er en sentral målsetting at de reglene som til enhver tid gjelder, er aktuelle og dekker de reelle behov.

4.4 Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvarsområder

4.4.1 Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett

Justisdepartementet deltar i ulike internasjonale organisasjoner og andre internasjonale fora hvor internasjonalt lovverk utarbeides. Departementet spiller også en aktiv rolle ved vurderingen av hvordan konvensjoner bør gjennomføres i norsk rett. Sammen med Utenriksdepartementet har departementet ansvar for en stor del av rapporteringen til internasjonale menneskerettsorganer.

Det nordiske samarbeidet

Norges samarbeid med de øvrige nordiske land er særlig viktig i forbindelse med kriminalitetsbekjempelse. Norge vil fortsatt arbeide for et intensivt samarbeid både teknisk, operasjonelt og i forhold til felles analyser av kriminalitetsbildet.

Justisdepartementet samarbeider også i utstrakt grad med de nordiske landene på andre områder. Departementet deltar aktivt i det nordiske lovsamarbeidet, som har som mål å skape mest mulig ensartet lovgivning i de nordiske landene. Det nordiske rettslige samarbeidet fungerer også godt. Det er også økende oppmerksomhet om nordisk samarbeid på samfunnsikkerhets- og beredskapsområdet. Justisministeren skal høsten 2009 være vertskap for et ministermøte mellom nordiske ministre med ansvar for samfunnsikkerhet og beredskap. Norge overtok i 2009 formannskapet for det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED.

Ivaretagelse av norske interesser overfor EU

Justisdepartementet har ansvaret for en rekke områder som faller innenfor våre hovedtilknytningsavtaler til EU: EØS-avtalen og Schengenavtalen. EUs økende bruk av sektorovergripende, sammenhengende tiltak på tvers av fagområdene, retningslinjer, handlingsplaner og åpen koordinering, gjør det mer krevende å trekke grensene for vårt EØS- og Schengen-samarbeid. Formelt sett vil Norge gjennom EØS- og Schengenavtalen bare være berørt av deler av slike bredere sektorovergripende tiltak. For Regjeringen vil det likevel være politisk ønskelig å kunne forholde seg til helheten i EUs integrerte politikuttforming, og det er derfor tatt initiativ til ulike tilknytningsavtaler innenfor det justispolitiske samarbeidet. Det gjøres dessuten oppmerksom på at EU har planer om å vedta et nytt strategisk femårsprogram på justis- og innenriksfeltet («Stockholm-programmet») i løpet av desember. Programmet vil ha direkte betydning for Norge ved at en del tiltak vil være Schengen- eller EØS-relevante.

Regjeringen vil særlig trekke frem slutføringen av forhandlingene knyttet til Norges tiltredelsesavtale til EUs politisamarbeid (Prüm), som har som formål å knytte Norge til det intensiverte grenseoverskridende politisamarbeidet. Tilslutningsavtalen knytter Norge (og Island) til alle de materielle bestemmelsene i EUs Prüm-regelverk, og vil bl.a. gi norsk politi tilgang til direkte søk i referansedata fra andre staters databaser for DNA, fingeravtrykk og kjøretøyopplysninger. Det tas sikte på at avtalen undertegnes høsten 2009. Avtalen vil bli forelagt Stortinget før ratifikasjon.

Bruk av moderne informasjonsteknologi for å kunne samarbeide stadig bedre på det internasjonale justisfeltet har høy prioritet i EU. Regjeringen vil ta del i denne utviklingen innen de rammer som samarbeidsavtalene setter. Økt informasjonsutveksling stiller strenge krav til gode personvernre-

gler og til datasikkerhet. Dette er en problemstilling som også har høy prioritet i EU.

Regjeringen vil fortsatt arbeide aktivt for en gjennomføring av neste generasjon Schengen informasjonssystem (SIS II). SIS II gir bl.a. flere muligheter for å registrere og søke etter informasjon. På sikt vil det også åpnes adgang for bruk av biometriske data, foto og fingeravtrykk. Prosjektarbeidet er forsinket, og dette har ført til budsjettmessige utfordringer som har blitt løst underveis.

Som følge av Norges tilslutningsavtale til Schengen er vi en del av EUs yttergrense med de forpliktelser dette medfører. Videre har Norge forpliktet seg til å delta i EUROSUR (European Border Surveillance), et system som vil forbedre grenseovervåkingen på Schengen yttergrensen bygget på nasjonale overvåkningssystemer. I 2009 startet arbeidet med opprettelsen av et nasjonalt koordineringssenter. Implementeringen vil finne sted i perioden 2010 – 2012. Norge er dessuten fullt medlem av Frontex, EUs yttergrensebyrå. I kraft av dette deltar Norge i RABIT-forordningen (Rapid Border Intervention Teams) som Frontex beredskapsteam for yttergrensekontroll. Det vises til omtale under kat. 06.40.

For å fremme en forsvarlig yttergrensekontroll i hele Schengenområdet opprettet EU et yttergrensefond for budsjettperioden 2007-2013 basert på solidarisk byrdefordeling. Norge deltar i dette fondet gjennom vår tilknytning til Schengen-regelverket. I tillegg er det i 2009 fremforhandlet en avtale som skal sikre god forvaltning av fellesskapets midler. Norge vil betale inn til fondet og vil også få allokert midler som skal kunne benyttes til samfinansiering av prosjekter som omfattes av Schengensamarbeidet. Det vises til omtale under kat. 06.40.

Gjennom EØS-avtalen deltar Justisdepartementet bl.a. i arbeidet med å utvikle regler for produkt-sikkerhet og håndverker- og forbrukertjenester, storulykker i virksomheter som håndterer farlige kjemikalier samt transport av farlig gods. EU tok i 2004 initiativ til å utarbeide et «European Programme for Critical Infrastructure Protection» (EPCIP). EPCIP består av et direktiv, et finansieringsprogram og et forslag til informasjons- og varslingsystem (CIWIN). Justisdepartementet leder arbeidet med å implementere EPCIP-direktivet i Norge.

EU har siden 2001 hatt gående et større prosjekt om kontraktsrett. Arbeidet går dels ut på å utvikle en felles referanseramme for europeisk kontraktsrett, dels å gå gjennom utvalgte sektordirektiver på kontraktrettens område. Arbeidet med utvikling av kontraktsretten vurderes og følges opp av Justisdepartementet, bl.a. i form av deltakelse i ekspertgrupper.

Justisdepartementet ønsker å utvide det sivilrettslige samarbeidet med EU der hvor det er hensiktsmessig og gjennomførbart. Norge er i likhet med de fleste EU-land tilsluttet to Haag-konvensjoner som regulerer henholdsvis forkynning og bevisopptak over landegrensene i sivile saker. EU har forenklet og effektivisert samarbeidet over landegrensene for forkynning og bevisopptak i sivile saker. Det sivilrettslige samarbeidet faller utenfor Schengen-samarbeidet og EØS-avtalen. Regjeringen har derfor innledet samtaler med Europakommisjonen om parallellavtaler for Norge til EUs forordninger om forkynning og bevisopptak i sivile og kommersielle saker.

Aktivt støtte til Europarådets arbeid

Regjeringen støtter opp om Europarådets arbeid, og Justisdepartementet deltar bl.a. i ulike fora i Europarådet, herunder i styringskomiteen for strafferettslig samarbeid (CDPC), styringskomiteen for menneskerettigheter (CDDH) og styringskomiteen for rettslig samarbeid (CDCJ). Departementet følger også arbeidet med «European Guidelines on child-friendly Justice» og arbeidsgruppen for å forebygge og bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (CAVIHO). Denne arbeidsgruppens mandat er å forhandle frem en ny konvensjon. I Europarådet har Norge vært pådriver i arbeidet med å fremforhandle en Europarådskonvensjon om offentlighet i forvaltningen. Norge undertegnet konvensjonen da det ble åpnet for undertegning under Europarådets justisministerkonferanse i Tromsø i juni 2009. Departementet vil fortsatt delta aktivt i Europarådets antikorrupsjonsorgan Group of States Against Corruption (GRECO) og i CODEXTER om oppfølging av konvensjonen om forebygging av terrorisme.

Et styrket FN

En viktig internasjonal arena når det gjelder kriminalitetsbekjempelse er FN-organet UNODC (United Nations Office on Crime and Drugs) i Wien, hvor Norge er en av de 10 største økonomiske bidragsyterne. Videre har Norge ratifisert FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, og tilleggsprotokollene mot menneskehandel, menneskesmugling og våpen, og vi deltar i statspartskonferansene som er etablert som oppfølging av disse instrumentene.

Regjeringen understreker i Soria Moria-erklæringen at den vil styrke norsk innsats for konfliktforebygging og konfliktløsning. Det vises til FNs særlige fortrinn til å understøtte stats- og institusjonsbygging og at dette arbeidet skal prioriteres.

Justisdepartementet er også aktiv i flere andre FN-organer, som f.eks. FNs sjøfartsorganisasjon IMO og arbeidet med internasjonale konvensjoner om ansvaret til sjøs og andre sentrale sjørettslige spørsmål som er viktige for Norge. Departementet koordinerer Norges deltakelse i FNs kommisjon for internasjonal handelsrett (UNCITRAL). Som medlem for perioden 2007-2013 koordinerer og ivaretar Norge også de nordiske interessene i dette arbeidet.

Annet internasjonalt arbeid

Justisdepartementet har også en rekke andre internasjonalt relaterte oppgaver. Norge deltar aktivt i samarbeidet om å bekjempe organisert kriminalitet i Østersjøregionen gjennom vår deltakelse i Baltic Sea Task Force, et samarbeid mellom Russland, Estland, Litauen, Latvia, Finland, Tyskland, Sverige, Danmark, Polen, Island og Norge. EU-kommisjonen er også representert. Det er bl.a. opprettet en rekke ekspertgrupper som arbeider med ulike kriminalitetsformer, en operativ komité samtidig som det holdes jevnlig møter på politisk nivå. Departementet deltar aktivt i Financial Action Task Force (FATF), som er en viktig internasjonal standardsetter når det gjelder tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.

Justisdepartementet samarbeider med russiske myndigheter innenfor områder som kriminalomsorg, politisamarbeid og redning og beredskap. Deler av samarbeidet er regulert av en samarbeidsavtale fra 2006 mellom det norske og det russiske justisdepartementet, med tilhørende handlingsplaner for den praktiske delen av samarbeidet. Forhandlingene om en samarbeidsavtale mellom Den russiske føderasjons Riksadvokat og Justisdepartementet er på det nærmeste ferdigforhandlet. Avtalen vil legge til rette for utveksling av informasjon om «beste praksis» bl.a. knyttet til retts hjelp, utleveringssaker, lovskapende arbeid og lovhåndhevelse.

Lugano-konvensjonen om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer er ratifisert. Den bygger på EUs regelverk om det samme, og er en avtale mellom EU, Norge, Sveits og Island. Konvensjonen er gjennomført ved Lov 19. juni 2009 nr. 59 som vil tre i kraft i forhold til EU 01.01.2010.

Justisdepartementet er sentralmyndighet for anmodninger om rettslig bistand til og fra Norge. I 2008 behandlet departementet 541 rettsanmodninger i sivile saker og 504 rettsanmodninger i straffesaker. Det er registrert en jevn økning i antallet rettsanmodninger i straffesaker siden 2005. Departementet er også sentralmyndighet for saker om utlevering av lovbrytere til og fra Norge. Det ble registrert 67 utleveringssaker i 2008.

Økt internasjonalisering fører til at stadig flere familier har tilknytning til flere land, noe som igjen medfører en stadig økt risiko for at barn blir utsatt for ulovlig barne bortføring over landegrensene. Justisdepartementet er sentralmyndighet etter en Haagkonvensjon og en Europarådskonvensjon om barne bortføring, og samarbeider med andre land for å løse disse sakene. Det arbeides kontinuerlig med tiltak som tar sikte på å virke forebyggende samt å fremme raskere retur av ulovlig bortførte barn. I 2008 ble det registrert 22 barne bortføringsaker. I 2009 arbeides det med tiltak for å gjøre det lettere for berørte parter å benytte seg av advokater i Norge. I rettshjelpsmeldingen som ble lagt frem våren 2009, ble det tatt til orde for at saker om barne bortføring dekkes av rettshjelpsordningen i større grad enn i dag. Det er satt i gang et arbeid med å vurdere hvorvidt straffansvaret bør utvides i internasjonale barne bortføringsaker. Barne- og likestillingsdepartementet vurderer i samarbeid med berørte departementer om det skal innføres en ordning med stans i økonomiske ytelser/overføringer ved internasjonale barne bortføringer.

Justisdepartementet er videre sentralmyndighet for behandling av saker om soningsoverføring.

4.4.2 Bidra til demokratiutvikling og institusjonsbygging

Regjeringen understreker i Soria Moria-erklæringen at den vil styrke norsk innsats for konfliktforebygging og konfliktløsning, og departementet deltar både i FNs og EUs fredsbevarende og fredsbyggende operasjoner. Internasjonale fredsoperasjoner er i økende grad rettet mot sikkerhetssektorereform og deltakelse fra sivilt politi blir derfor stadig viktigere.

En av Regjeringens hovedprioriteringer i utenrikspolitikken i Soria Moria-erklæringen er å videreutvikle og styrke FN. Norge skal være en pådriver i FNs arbeid for felles standarder på viktige områder og i videreutviklingen av folkeretten som forpliktende avtaleverk for alle nasjoner. Det er derfor et mål å delta aktivt i FNs arbeid med kriminalitetsforebygging og kriminalitetsbekjempelse, samt delta med personell i FNs internasjonale fredsoperasjoner, med både sivilt politi (CIVPOL), og Styrkebrønnpersonell. Utsendelse av personell til FN-opdrag skjer i samarbeid med Utenriksdepartementet. Se for øvrig omtale under kat. 06.40.

Justisdepartementets beredskapsgruppe «styrkebrønnen» har våren 2009 hatt til sammen 18 personer på oppdrag i Afghanistan, Aserbajdsjan, Georgia og Moldova. Oppdragene gjelder rådgiving og bistand, i første rekke knyttet til organisasjonsbygging som ledd i utvikling av rettstat og

demokrati, utvikling av uavhengige domstoler og bruk av internasjonale menneskerettsinstrumenter på alle nivåer i rettskjedene.

Siden 1998 har Norge hatt et justispolitisk samarbeid med Russland, spesielt innen kriminalomsorgen. En hovedmålsetning er å bistå reformprosessen i russisk kriminalomsorg samt å bidra til kompetanseutvikling gjennom prosjektsamarbeid. Kriminalomsorgen fungerer som en langsiktig partner, spesielt i forholdt til utsatte grupper som kvinnelige domfelte og mindreårige lovbrøyttere. Justisdepartementet har i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet etablert et langsiktig kompetanseprosjekt i Nordvest-Russland på området rehabilitering av mindreårige lovbrøyttere.

Justisdepartementet deltar også i menneskerettighetsdialogen med Kina.

Gjennom EØS-finansieringsmekanismene har det innenfor Justisdepartementets fagområde vært gjennomført en rekke prosjekter, særlig innenfor politi og kriminalomsorg. Det er en målsetting at justissektoren også i neste periode skal være et prioritert område.

4.4.3 Bidra til internasjonal krisehåndtering

Justisdepartementet leder Norges arbeid i den høyere komité for sivil beredskap i NATO. Det sivile beredskapsarbeid i NATO dekker et bredt innsatsspekter, fra naturkatastrofer til sikkerhetspolitiske kriser. Samfunnssikkerhet og beredskap er også viktige samarbeidsområder innen Barents-samarbeidet, Arktisk Råd og EU.

Samfunnssikkerhet får stadig økende oppmerksomhet i EU, og det er ventet at dette vil gjenspeiles i EUs nye 5-årige arbeidsprogram for justis- og innenriksområdet som etter planen skal ferdigstilles høsten 2009. Justisdepartementet følger aktivt opp norske interesser, forpliktelser og bidrag. Opprettelsen av et eget spesialutvalg for samfunnssikkerhet under ledelse av Justisdepartementet, er et viktig tiltak for å sikre god samordning av departementenes arbeid med EU-/EØS-saker på området. Oppfølging av EUs program for beskyttelse av kritisk europeisk infrastruktur samt EU-kommisjonens forslag til handlingsplan mot kjemiske, biologiske og radiologiske trusler (CBRN-trusler), vil være sentralt i utvalgets arbeid i tiden som kommer.

De siste årene har det vært en betydelig økning i koordinerte innsatser og forespørsler om bistand gjennom EUs overvåknings- og informasjonssenter (EU MIC). Norge har meldt inn krisehåndteringsressurser til EU MIC og Justisdepartementet vil delta aktivt i videreutviklingen av senteret gjennom vår deltakelse i EUs samordningsmekanisme for sivil krisehåndtering.

Det er også økende oppmerksomhet om nordisk samarbeid på samfunnsikkerhets- og beredskapsområdet. Justisministeren skal høsten 2009 være vertskap for et ministermøte mellom nordiske ministre med ansvar for samfunnsikkerhet og beredskap. Se nærmere omtale under kat. 06.50.

I regi av Barentsrådet er det etablert en komité for å ivareta redningssamarbeid over landegrensene. Justisdepartementet deltar i dette arbeidet. I desember 2008 ble det signert en redningsavtale for Barentsregionen hvor Finland, Russland, Norge og Sverige er parter.

Øvelse Barents Rescue 2009 ble avholdt i Murmansk høsten 2009. Øvelsen var en sivil-militær øvelse med formål å bedre krisehåndtering mellom Norge, Sverige, Finland og Russland. Øvingsrekken Barents Rescue avholdes annet hvert år og ansvar for øvelsene går på rundgang blant landene.

Arktisk råds ministermøte i april 2009 anbefalte at det ble nedsatt en arbeidsgruppe (Task-Force) med formål å forhandle frem en avtale/instrument om søk og redning i Arktis. Målet er at denne skal være fremforhandlet innen 2011. Justisdepartementet deltar i dette arbeidet.

Departementene har igangsatt en gjennomgang av relevant rammeverk for å kartlegge om det foreligger rettslige hindringer for mottak og utsending av katastrofebistand/nødhjelp, samt vurdere behov for regelverksendringer om det avdekkes slike rettslige hindringer. Se nærmere omtale under kat. 06.50.

4.5 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.5.1 Ivareta god utnyttelse av justissektorens ressurser

Forskningsinnsats

Økt satsing på forskning vil bidra til kunnskapsbaserte beslutninger. Justisdepartementet vil i 2010 fortsette innsatsen for å utvikle forskning og evaluering blant annet i lys av Soria Moria-erklæringen og Regjeringens forskningsmelding. Generelt vektlegges forskning som øker kunnskapen om årsaker og sammenhenger i kriminalpolitikken og forskning som kan belyse forebygging av kriminalitet i et velferdspolitisk perspektiv. Videre er juridisk forskning og forskning om tjenester som ledd i å øke rettssikkerhet og effektivitet innad i justissektorens etater viktige forskningsfelt.

Behovet for juridisk forskning er blant annet synliggjort i St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning. Her ble det bl.a. pekt på økt rettsliggjøring som et trekk ved samfunnsutviklingen. I Regjeringens St. meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for fors-

kning er det bl.a. en omtale av forskning om velferdsrettigheter for utsatte grupper og forskning som kan belyse hvordan retthjelpsordningen kan bidra til å hindre nye former for ulikhet.

Justisdepartementet vil bidra med midler til temabaserte program i regi av Norges forskningsråd for å styrke forskningen på rettsvitenskapelige temaer. Departementet er opptatt av forskning som kan gi innsikt i europeiske endringsprosesser som har betydning for den nasjonale situasjonen innen lovgivning og rettsystem. Departementet vil gi økonomiske midler til forskningsprogrammet Europa i endring.

I 2006 ble det igangsatt et forskningsprogram på samfunnsikkerhets- og beredskapsfeltet (SAM-RISK). Programmet vil gi økt forskning som kan bidra til forebygging og håndtering av samfunnsikkerhet. Temaer i programmet er bl.a. organisert kriminalitet, naturkatastrofer og sosiale og etniske konflikter. Bygging av forskningskompetansen innrettes slik at det stimulerer til økt kontakt med internasjonale forskningsmiljøer. Departementet deltar også i programkomiteen for sikkerhetsforskning innenfor EUs 7. rammeprogram.

Regjeringen ønsker mer kunnskap om sammenhengen mellom velferd og kriminalitet. Justisdepartementet bidrar med 2,5 mill kroner til programmet velferd, arbeid og integrering i 2010. Et viktig formål med Justisdepartementets deltakelse i programmet er økt kunnskap om forebygging av kriminalitet og effekten av forebyggende tiltak. Justisdepartementet er opptatt av at forskning om ofre inngår i programmet og at programmet bidrar til å belyse rettsreglers betydning for velferd og velferdsfordeling.

En forsterket innsats for å finne alternativer til fengsel og å bli mer effektive i forhold til rehabilitering er overordnede målsettinger i St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn. Det tverretatlige samarbeid i rehabiliteringen av straffedømte vil være et viktig forskningstema, og det er behov for forskning som kan kaste lys over hvordan samfunnet møter barn og voksne som begår kriminalitet og betydningen av samfunnets valg av reaksjoner.

Departementet har igangsatt et prosjekt som skal styrke kunnskapen om Restorative Justice og konfliktråd. Prosjektet som avsluttes i 2010 skal belyse om Restorative Justice-prosesser har den til siktede virkning for de berørte partene, spesielt i saker som gjelder alvorlige forseelser eller forbrytelser.

Departementet vil videre fortsatt bidra til forskning innenfor økonomisk kriminalitet. Et viktig forskningstema i 2009 var bedrifters utsatthet for økonomisk kriminalitet. I den forbindelse nevnes

at det i løpet av 2009 og 2010 gjennomføres en stor intervjuundersøkelse om bedrifters utsatthet for økonomisk kriminalitet i regi av Statistisk sentralbyrå. Undersøkelsen er en oppfølging av tilsvarende undersøkelse i 2003 og støttes i år og neste år av Finansdepartementet og Justisdepartementet. I 2010 vil departementet dessuten ta initiativ til et nærmere samarbeid med Norges Forskningsråd med sikte på å utvikle et nytt rammeprogram for forskning innen området økonomisk kriminalitet. Det arbeides med en handlingsplan mot økonomisk kriminalitet. Denne vil også være et godt utgangspunkt for den forskning som departementet ønsker å støtte og stimulere i tiden framover.

Departementet ønsker fortsatt å bidra til forskning for å belyse rettssikkerhetsproblematikk. Departementet har tatt initiativ til økt oppmerksomhet rundt forskning som kan bidra med kunnskap for å forebygge uriktige domfellelser. Blant annet ble det fra 2008 bevilget 4 mill. kroner til Signo-stiftelsen i forbindelse med forliket med Fritz Moens dødsbo for å opprette et fond som skal brukes til forskning og opplysningsvirksomhet rundt funksjonshemmedes stilling i strafferettspleien over en treårsperiode. Innenfor DNA-forskning er forskning om rettssikkerhet et av temaene, og et prosjekt om dette fortsetter også inn i 2010.

Et prosjekt om norske SS-soldater ved Østfronten under 2. verdenskrig avsluttes i 2010.

Evalueringemetodikk

Departementet har i samarbeid med Senter for statlig økonomistyring lansert en veileder i evaluering av lover. Veilederen skal bidra til at det i forbindelse med lovrevisjoner og etterkontroller skal legges større vekt på de helhetlige samfunnsøkonomiske virkningene av loven og vurdering av samlet måloppnåelse, samt økt oppmerksomhet knyttet til eventuelle ulemper og kostnader knyttet til lovendringer.

Organisering

I Justisdepartementet og justissektoren er det viktig med strukturer som leder oppmerksomheten mot kjerneoppgavene på justisområdet. Forbedringer i ledelse, organisering, kompetanseutvikling og arbeidsformer er sentralt. Det legges også vekt på å undersøke hvordan ulike forbedringstiltak virker, slik at eventuelle nye tiltak blir kunnskapsbaserte.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har gjennomført en kartlegging av erfaringene fra Internasjonalt sekretariat som ble opprettet for å styrke Justisdepartementets internasjonale arbeid.

Difis oppsummering er under videre bearbeiding i departementet. På oppdrag fra departementet gjennomfører også Difi en evaluering av bruken av tversgående arbeidsformer i Justisdepartementet. Evalueringen vil bli lagt til grunn for en vurdering av hvordan departementets arbeidsformer bør utvikles.

Fra 2009 er analysefunksjonen i Justisdepartementet omorganisert og Analysestabben avviklet. Arbeidsoppgavene ivaretas av Justisdepartementets øvrige avdelinger.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Virksomhetene i justissektoren forvalter og gjør bruk av svært store mengder informasjon. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er et strategisk virkemiddel for å kunne gjennomføre en kunnskapsbasert justispolitikk og -forvaltning. En effektiv og helhetlig kriminalpolitikk som skal bidra til at det forebygges bedre, oppklares mer, reageres raskere og rehabiliteres bedre, krever ulik kunnskap om kriminalitet på mange ulike nivåer. I dagens IKT-løsninger er informasjonshenting og sammenstilling av informasjon svært tungvint og i mange tilfeller ikke mulig på grunn av manglende harmonisering. Utnyttelse av teknologien må veies opp mot hensyn til rettssikkerhet, personvern og rikets sikkerhet. Det er utarbeidet en felles policy for informasjonssikkerhet ved elektronisk samhandling i straffesaksjeden. En god balanse mellom de ulike hensynene er nødvendig for å opprettholde og styrke tilliten til justissektoren.

Undersøkelser foretatt av Justisdepartementet har vist at en fornying og oppgradering av IKT-systemene spesielt i politiet og kriminalomsorgen, bl.a. vil bidra til å frigjøre ressurser, økt datakvalitet, bedre og raskere beslutningsunderlag, innfrielse av lovpålagte krav og høyere kvalitet for publikum.

En helhetlig satsing på IKT er en forutsetning for effektiv samhandling på tvers av justissektoren og i samarbeid med andre i forvaltningen. Justisdepartementet vil videreføre arbeidet med en koordinert IKT-utvikling basert på en samhandlingsarkitektur som legger til rette for deling, gjenbruk og sammenstilling av informasjon på tvers av virksomheter. Fornyingen og oppgraderingen er omfattende og vil måtte gjennomføres over en lengre periode. Det meste av satsingen vil ligge innen politiets og kriminalomsorgens område.

Arbeidet med å utarbeide en IKT-strategi for justissektoren for perioden 2010-2013 har startet. IKT-strategien skal bidra til å nå kriminalpolitiske og andre justispolitiske mål, og være i tråd med Regjeringens IKT-planer for offentlig sektor, jf. St.

meld. nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssystem for alle.

Stadig flere virksomheter i justissektoren tar i bruk videokonferanse som verktøy i den daglige driften. I forbindelse med St.prp. nr. 37 (2008-2009) ble det bevilget midler til domstolene og kriminalomsorgen til investeringer i videokonferanseutstyr. Bruk av fjernmøteteknologi i rettsystemet har vist seg å gjøre saksbehandlingen mer effektiv og domstolene mer tilgjengelige, samtidig som rettsikkerheten blir ivaretatt. Bruk av videokonferanse vil kunne frigjøre ressurser i politiet som brukes til transport og vakthold i forbindelse med fengslingsavgjørelser og vitneavhør. Forslag om permanente regler om bruk av fjernmøte og fjernavhør i straffesaker ble sendt på høring 30.03.2009 med frist 03.08.2009. Departementet arbeider med oppfølgingen av høringsrunden.

Justisdepartementet har i samarbeid med Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, bidratt i utviklingen av et nytt felles IKT saksbehandlingssystem for hele utlendingsforvaltningen (EFFEKT-programmet). Programmet er et sentralt virkemiddel i Regjeringens satsing for å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre brukerservicen. Målet er å redusere ressursbruken per sak, få raskere avgjørelser, bedre informasjon og service overfor søkere samt bedre samordning og kommunikasjon mellom virksomhetene ved å etablere elektronisk saksflyt mellom UDI, politiet, utenriksstasjonene, UNE og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), samt å bruke nettløsninger i kommunikasjonen med publikum og andre brukere.

Personalpolitikk

Personalpolitikken skal bidra til at Justisdepartementet og underliggende virksomheter til enhver tid har riktig bemanning og kompetanse for å nå de fastsatte mål og resultater. Justisdepartementet fastsetter i sin personalpolitikk de mål, strategier og verdier som skal gi styring og retning i det personalpolitiske arbeidet.

Departementet vil fortsette med å følge opp tiltakene i personalpolitikken og informasjon fra medarbeiderundersøkelser og lederevalueringer for å sikre motiverte og engasjerte medarbeidere som trives. Aktivitetene skal bidra til å mobilisere og utvikle de menneskelige ressursene, legge til rette for fleksible arbeidsformer, sikre nettverk og arenaer for kunnskapsdeling og dialog samt å utvikle Justisdepartementet til en attraktiv arbeidsplass.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen)

Departementets overordnede mål for helse, miljø og sikkerhet er å forebygge ulykker, miljø- og helseskader og legge grunnlag for et godt arbeidsmiljø og lavt sykefravær.

Arbeidsmiljøutvalget i departementet arbeider for et fullt forsvarlig arbeidsmiljø og behandler saker etter Arbeidsmiljølovens § 7-2. Hovedverneombud og verneombudene ivaretar medarbeideres interesser i saker som angår arbeidsmiljøet.

Kap. 400 Justisdepartementet

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	262 744	269 176	263 840
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	11 312	7 350	7 585
	Sum kap. 400	274 056	276 526	271 425

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal i hovedsak dekke lønnsutgifter til ansatte i departementet, lønns- og driftsutgifter til medlemmer i kommisjoner, råd og utvalg og tilknyttede utgifter i denne forbindelse, samt midler til engasjement og ekstrahjelp. Videre skal bevilgningen på posten dekke departementets driftsutgifter, i tillegg til at utgifter til investeringer

og utviklingstiltak føres på posten. Bevilgningen dekker også finansiering av forskningsprosjekter. Unntaksvis benyttes bevilgningen på posten til investeringer og enkelte driftsutgifter i domstolene og ytre etat. Bemanningen i Justisdepartementet utgjorde 302 årsverk pr. 01.03.2009.

I forbindelse med Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Justisdepartementet ble det bevilget 10 mill. kroner til en prosjektpott

hvor organisasjoner og etater skal kunne søke om støtte til prosjekter og tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. 0,3 mill. kroner av disse midlene benyttes til å administrere ordningen. Restbeløpet 9,7 mill. kroner foreslås omdisponert fra kap. 400, post 01 til kap. 440, post 70, jf. også St.prp. nr. 67 (2008-2009) og Innst. S. nr. 355 (2008-2009).

I forbindelse med justering av tidligere overføringsbeløp og overgang til standardytelse for lønns- og regnskapstjenesten, foreslås det å overføre 0,578 mill. kroner fra kap. 400, post 01 til kap. 1522 Departementenes servicesenter, post 01 Driftsutgifter.

Samlet forslås bevilgningen på posten redusert med om lag 5,3 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 400, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3400, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kommisjonsbudsjettet

Justisdepartementet administrerer en rekke råd, utvalg og kommisjoner som utreder større saker. Kommisjonsbudsjettet dekkes over post 01 Driftsutgifter. Nedenfor følger en oversikt over permanente råd og utvalg og tidsbegrensede utvalg.

Permanente råd og utvalg	Antall medlemmer	
Sjølovkomiteen		6
Straffelovrådet		4
Det interdepartementale polarutvalg		11
Rådet for taushetsplikt og forskning		4
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll		4

Tidsbegrensede råd og utvalg	Antall medlemmer	Innstillingen - ventes fremlagt
Personskadeerstatningsutvalget	8	2011

Følgende råd og utvalg har avgitt innstilling til Justisdepartementet høsten 2008 eller i løpet av 2009:

- Ungdomskriminalitetsutvalget (NOU 2008: 15 Barn og straff)
- Undersøkelseskommisjonen (NOU 2008: 19 Fiskefartøyet «Western»s forlis 6. februar 1981)
- Banklovkommisjonen (NOU 2008: 21 Nettbankbasert betalingsoverføring)
- Utvalget som skal evaluere kontrollmekanismer i politiet (NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring)
- Granskingskommisjonsutvalget (NOU 2009: 9 Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner)
- Metodekontrollutvalget (NOU 2009: 15 Skjult informasjon – åpen kontroll)
- Kredittkjøpslovutvalget (NOU 2009: 11 Kredittavtaler)
- Grenselovutvalget (NOU 2009: 20 Ny grenselov – Politiets grenseovervåking og inn- og utreisekontroll)

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Bevilgningen på post 71 skal dekke Norges tilskudd til internasjonale organisasjoner under Justisdepartementets saksområde.

Norge dekker tilskudd til følgende organisasjoner m.m. under post 71:

- Den internasjonale domstolen i Haag
- Haagkonferansen for internasjonal privatrett
- «World Intellectual Property Organization» (WIPO)
- Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT)
- «The Group of States Against Corruption» (GRECO)
- Tilskudd til Rådssekretariatet og Fellesorganet ifm Schengensamarbeidet

Tilskuddene til de ovenfor nevnte internasjonale organisasjoner m.m. har preg av å være kontingent. Økonomiregelverkets regler om kunngjøring, søknad og kravene til tilsagnsbrev kommer derfor ikke til anvendelse. Det vises for øvrig til beskrivelse av justissektorens internasjonale engasjement i hovedinnledningen og i de respektive kategorier.

Kap. 3400 Justisdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Diverse inntekter	4 075	81	84
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	4 543		
18	Refusjon av sykepenger	2 290		
	Sum kap. 3400	10 908	81	84

Post 01 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på tre prosent av bidraget til World Intellectual Property Organization, jf. kap. 400, post 71. ODA-godkjente utgifter er utgifter som etter OECD/DACs retningslinjer kan godkjennes til utviklingshjelp. Post 01 benyttes også til å føre diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig og gir ikke grunnlag for å budsjetteres med noe beløp.

Justisdepartementet har i samarbeid med Utenriksdepartementet etablert en beredskapsgruppe som skal bistå i internasjonale sivile krisehåndteringsoperasjoner benevnt Styrkebrønnen. Justisdepartementet vil få refundert departementets utlegg fra Utenriksdepartementet. Det foreslås at merinntektene under kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	2 085 922	1 905 863	2 000 825	5,0
	Sum kategori 06.20	2 085 922	1 905 863	2 000 825	5,0

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
61	Høyesterett	71 209	69 083	72 983	5,6
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 467 949	1 428 038	1 508 455	5,6
411	Domstoladministrasjonen	63 140	65 556	66 288	1,1
412	Tinglysningsprosjektet	166 951			
413	Jordskiftedomstolene	173 145	191 530	192 062	0,3
414	Forliksråd og andre domsutgifter	143 528	151 656	161 037	6,2
	Sum kategori 06.20	2 085 922	1 905 863	2 000 825	5,0

1 Innledning

Programkategori 06.20 omfatter Høyesterett, lagmannsrettene, domstolene i første instans, jordskiftedomstolene, forliksrådene og Domstoladministrasjonen.

Domstolenes organisering

Domstolene er et av samfunnets viktigste organ for konfliktløsning for både individer og virksomheter. Domstolene skal behandle straffesaker og sivile saker som bringes inn for avgjørelse. I tillegg til den dømmende virksomhet utfører domstolene i første instans også forvaltningspregede oppgaver som f. eks. vigsler og skifte. Domstolene er uavhengige i sin dømmende virksomhet, men er administrativt underlagt Domstoladministrasjonen.

Høyesterett er landets øverste domstol og består av to avdelinger og Høyesteretts ankeutvalg. Høyesterett ledes av høyesterettsjustitiarius.

Landet er inndelt i seks lagdømmer som hvert har en lagmannsrett. Hver lagmannsrett ledes av en førstelagmann.

Betegnelsen for domstolene i første instans er i hovedsak tingretter. Per 01.01.2009 er det totalt 68 førsteinstansdomstoler. Disse er delt inn i 67 tingretter og ett byfogdembete. Domstolene varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer og én dommerfullmektig til store kollegiale domstoler, hvor Oslo tingrett er den største med til sammen 94 dommere og dommerfullmektiger.

Jordskiftedomstolene er fellesbetegnelsen for 34 jordskifteretter (førsteinstans) og fem jordskifteoverretter (ankeinstans). Jordskiftedomstolene er særdomstoler som arbeider med oppgaver som har hjemmel i jordskifteloven. Jordskiftedomstolene har også utviklingsoppgaver innenfor landmåling, kartbehandling, skogvurdering, jordskifte, IKT m.m. Jordskiftedomstolene varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer til kollegiale domstoler, hvor Sør-Trøndelag jordskif-

terett er den største med til sammen åtte dømmende årsverk.

Forlikrådene er en del av rettspleien på nivået under tingrettene, og benevnes som meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet. Det er i utgangspunktet ett forlikråd i hver kommune, og forlikrådsmedlemmene utnevnes av kommunestyrene. Det administrative ansvaret for forlikrådene ligger til Justisdepartementet. Sekretariatsfunksjonen for forlikrådene utføres av politiet som en sivil oppgave. Fylkesmannen fører tilsyn med forlikrådets virksomhet.

Domstoladministrasjonen

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for domstolene, herunder jordskiftedomstolene og Finnmarkskommisjonen.

Domstoladministrasjonen er organisert som et uavhengig statlig organ og ledes av et styre.

Samhandlingen mellom Stortinget, regjeringen, Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen er ivaretatt gjennom lovfestede rammebetingelser for Domstoladministrasjonens virksomhet.

Rammebetingelsene følger fire hovedprinsipper, jf. Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) Om lov om endringer i domstoloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling) og Innst. O. nr. 103 (2000–2001):

1. Justisdepartementet skal ikke i fremtiden ha alminnelig instruksjonsmyndighet over domstolene i administrative spørsmål i kraft av å være utøvende makt etter Grunnloven § 3.
2. Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis sentralt fastsatte retningslinjer for de ansvarsområder som er lagt til Domstoladministrasjonen.
3. Styring av Domstoladministrasjonen skjer ved lov, forskrift eller plenarvedtak i Stortinget på vanlig måte etter forslag fra regjeringen.
4. Regjeringen skal ved kongelig resolusjon kunne instruere Domstoladministrasjonen i forhold til administrative enkeltsaker.

Retningslinjene som er nevnt i pkt. 2, skal være generelle og på overordnet nivå, for å sikre samfunnets innflytelse på hvilke hovedretninger arbeidet til Domstoladministrasjonen skal ta. Regjeringens instruksjonsmyndighet, jf. pkt. 4, er forutsatt brukt i unntakstilfeller.

2 Overordnede mål og retningslinjer

2.1 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
God og effektiv konfliktforebygging og -løsning	Styrke og utvikle konfliktløsningsordninger Ivareta innbyggernes adgang til domstolene
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	Ivareta menneskerettighetene i justissektoren Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor

Domstolene skal ivareta rettssikkerheten for individer og grupper gjennom en grundig og opplyst behandling av konflikter. Domstolene skal være tilgjengelige og sikre en rettferdig og rask prosess for tvisteløsning.

En smidig og effektiv konfliktløsning i domstolene tilsier at alternative konfliktløsningsordninger må utvikles og tas i aktiv bruk også innenfor domstolene. Domstolenes struktur og organisering må fortløpende vurderes for å sikre et godt fungerende domstolsapparat.

En åpen og kvalitetsbevisst rettspleie innebærer god utnyttning av ressursene innenfor rammene

av en forsvarlig saksbehandling. Domstolene skal tilrettelegge sin virksomhet slik at parter, profesjonelle aktører, publikum og media møter serviceorienterte og utadrettede domstoler som gir god informasjon til det rettsøkende publikum.

Domstoladministrasjonen skal sørge for at de overordnede krav og forventninger samfunnet stiller til domstolene ivaretas, synliggjøre domstolenes spesielle stilling og videreutvikle domstolenes rolle som en av samfunnets viktigste konfliktløser.

2.2 Saksavviklingstider

Målene for saksavviklingen i domstolene, angitt som gjennomsnitt for henholdsvis straffesaker og

sivile saker, er satt på bakgrunn av domstolenes egne krav til forsvarlig og effektiv saksbehandling.

Tabell 2.1 Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid

Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid	Lagmannsrettene	Tingrettene
	Mål i måneder	Mål i måneder
Sivile saker	6	6
Straffesaker	3	3
Straffesaker (enedommersaker)		1

I lovs form er det dessuten for visse sakstyper gitt anvisninger for saksavviklingstiden, bl.a. i tilfeller med unge lovbrytere, og hvor tiltalte er undergitt varetekt. Dette er omtalt nærmere under punkt 4.2.1.

Arbeidet med nye ressursfordelingsmodeller for førsteinstans- og andreinstansdomstolene ble sluttført i 2008. De nye modellene vil bli anvendt i Domstoladministrasjonens arbeid for å gi den enkelte domstol en riktig bemanning i forhold til saksmengden.

Saker ført for jordskiftedomstolene har stor variasjon i kompleksitet og arbeidsmengde, og de fleste saker krever at det blir utført teknisk arbeid og befaringsarbeid på barmark. Dette er faktorer som medfører til dels store variasjoner i saksavviklingstiden. Det er viktig å sette realistiske mål, og det er derfor nødvendig med en grundig gjennomgang av de faktorer som påvirker saksavviklingstiden. En av oppgavene i prosjektet «Jordskifterettens ressursbehov», som Domstoladministrasjonen har igangsatt, vil være å fastsette mål for saksavviklingstid i jordskifterettene. Dette arbeidet vil ferdigstilles i løpet av 2009, og nødvendige tiltak for å nå målene vil bli utarbeidet og vurdert i løpet av 2010.

2.3 Generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet

Justisdepartementet foreslår følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2010:

- Domstoladministrasjonen skal følge opp målsetningene om en effektiv saksavvikling med høy kvalitet, herunder særskilt følge opp domstoler som ikke er innenfor målene om saksavviklingstid
- Domstoladministrasjonen skal arbeide for en god utnyttelse av tildelte budsjetterammer for domstolene og sørge for at domstolenes oppgaver løses innenfor budsjetterammen

- Domstoladministrasjonen skal bidra til å videreutvikle hensiktsmessige samhandlingsformer med Justisdepartementet, og mellom aktørene i rettspleien, spesielt påtalemyndigheten, men også advokater og kriminalomsorgen. Dette omfatter også samhandling om IKT-strategiske spørsmål
- Faglig høyt kvalifiserte dommere med bred erfaring er av sentral betydning for en god kvalitet i rettspleien. Domstoladministrasjonen skal legge til rette for en god, balansert og bred rekruttering med vekt på å øke kvinneandelen blant dommerne og andelen dommere med flerkulturell bakgrunn. Domstoladministrasjonen skal sørge for kompetanseutviklingstiltak i domstolene, og fortsette sitt arbeid med å utvikle god og profesjonell ledelse samt tilrettelegge for et godt arbeidsmiljø
- Domstoladministrasjonen skal delta i forberedelsen av lovrevisjoner som angår domstolene, spesielt ved vurderingen av praktiske, administrative og ressursmessige konsekvenser av lovendringer, herunder utarbeidelse av og gjennomføring av evalueringer og gevinstrealiseringsplaner
- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for gjennomføring av vedtatte lovendringer
- Domstoladministrasjonen skal i tråd med Regjeringens handlingsplan for universell utforming tilrettelegge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne sikres tilgang til domstolene
- Domstoladministrasjonen skal bidra til at domstolene har en teknisk IKT-infrastruktur med tilfredsstillende kapasitet og kvalitet, sikre domstolene saksbehandlingssystemer og nye IKT-løsninger som bidrar til åpenhet, høy kvalitet og rettssikkerhet, legge til rette for elektronisk samhandling og informasjonsutveksling mellom domstolenes brukere og aktører, og legge til rette for effektiv bruk av geografisk informasjonsteknologi (GIT) i jordskiftedomstolene

- Domstoladministrasjonen skal i tråd med økonomiregelverkets krav til risikostyring og intern kontroll i statlige virksomheter sørge for at risikostyring er en integrert del av mål- og resultatstyringen og skal identifisere, vurdere, håndtere og følge opp risiko for Domstoladministrasjonens og domstolenes virksomhet
- Domstoladministrasjonen skal innenfor sitt ansvarsområde sette justisministeren i stand til å besvare henvendelser fra Stortinget, Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen m.fl.

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

3.1 Innledning

Domstolenes idé- og verdigrunnlag «Uavhengighet – rettssikkerhet – tillit» legges til grunn som et overordnet rammeverk for domstolenes og Domstoladministrasjonens virksomhet. For perioden 2009-2012 peker Domstoladministrasjonens strategiske plan på følgende utviklingsområder; kompetanse, styring og organisering, synlighet og åpenhet, teknologianvendelse, regelverksutvikling, sikkerhet og beredskap. Arbeidet med disse områdene skal bidra til at domstolene kan realisere de verdier og mål som er satt for deres virksomhet.

Hovedutfordringene for domstolene er å sikre alle tilgang til domstolene og sørge for rask og effektiv saksavvikling som sikrer rettssikkerheten for den enkelte. Avgjørelsene må ha høy kvalitet og avses innen rimelig tid. Prosessen skal være åpen, kontrollerbar og effektiv. En effektiv ressursutnyttelse, med god struktur, organisering og ledelse er derfor meget viktig. Kostnader og tidsbruk forbundet med en rettslig prosess må stå i forhold til sakens betydning og omfang.

Domstolene skal ivareta enkeltmenneskets krav til en trygg og upartisk prosess. Domstolene er derfor avhengige av tillit, ikke bare hos profesjonelle aktører, lekdommere og sakkyndige, men også hos enkeltmennesker og virksomheter som får sin sak prøvd for retten, og ikke minst i befolkningen generelt.

Landbruks- og matdepartementet arbeider med forslag til ny jordskiftelov, som vil kunne innebære omfattende endringer i forhold til dagens lov.

Tiltak på IKT-området er viktige bidrag for utviklingen i domstolene. IKT-løsninger vil stå stadig mer sentralt i samhandlingen mellom domstolene, aktørene i justissektoren og i forhold til eksterne aktører. En samlet utvikling innenfor IKT-området vil bidra til åpenhet, tillit, kostnadseffektive og velfungerende domstoler.

Regjeringen foreslår for 2010 å styrke domstolenes bevilgning med 16,5 mill. kroner til dekning av lagmannsrettens merarbeid i forbindelse med offentlig begrunnelse av ankesilingsavgjørelser etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punkt. Dette er helårsvirkning av styrkingen i 2009 til samme formål.

I forbindelse med igangsatte prosjekter med bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett og ombyggingsarbeider for nye Inntrøndelag tingrett, er det for 2010 foreslått å bevilge henholdsvis 145 mill. kroner og 50 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett.

Regjeringen foreslår i forbindelse med ombyggingsarbeidet for Inntrøndelag tingrett å styrke domstolenes bevilgning med 6,5 mill. kroner til dekning av merutgifter til husleie og engangsinvesteringer.

Som følge av økt arbeidsbelastning i Høyesterett foreslår Regjeringen å styrke Høyesteretts bevilgning med 1,5 mill. kroner til dekning av en ny høyesterettsdommerstilling.

Endringer 2006-2009

I 2006 ble domstolene styrket med 5 mill. kroner for å kunne videreføre et høyt aktivitetsnivå. I forbindelse med NOKAS-saken ble domstolenes bevilgning økt med ytterligere 19,8 mill. kroner i 2006.

Bevilgningen til domstolene ble for 2007 økt med 17,5 mill. kroner til forberedende tiltak i forbindelse med innføring av ny tvistelov. I 2008 ble det satt av 22 mill. kroner til samme formål. I forbindelse med gjennomføringen av strukturreformen i domstolene ble bevilgningen for 2007 økt med 21,9 mill. kroner til gjennomføring av lokalprosjekter for Haugaland tingrett og Gjøvik tingrett samt helårsvirkning av lokalprosjekter igangsatt i 2006. I tillegg ble domstolenes bevilgning økt i 2007 til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

I 2008 ble bevilgningen på kap. 414, post 01 økt med 0,3 mill. kroner i 2008 til erstatning for tapt inntekt og reisegodtgjørelse etter statens satser slik at fornærmede med rett til bistandsadvokat og visse etterlatte får mulighet til å være til stede under hele hovedforhandlingen.

I 2009 ble det bevilget 20 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett til igangsetting av bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett. For å sikre jordskiftedomstolene gode rammebetingelser i sitt arbeid, ble bevilgningen til jordskiftedomstolene i 2009 økt med 20 mill. kroner til økt lønn og investeringer i nytt teknisk utstyr. Det ble i 2009 bevilget 10 mill. kroner til engangsanskaffelse av videokonferanse-

utstyr i domstolene. Det ble videre bevilget 25 mill. kroner i 2009 under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett til igangsetting av ombyggingsarbeidet i forbindelse med nye Inntrøndelag tingrett. Domstolenes bevilgning ble i 2009 styrket med 8,3 mill. kroner til dekning av lagmannsrettens merarbeid i forbindelse med offentlig begrunnelse av ankesilingsavgjørelser etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punkt.

3.2 Hensiktsmessig organisering og høy kompetanse i domstolene

Regjeringen er opptatt av at Domstoladministrasjonen arbeider for en langsiktig utvikling av driften av domstolene. Dette omfatter bl.a. organisering av arbeidsprosesser, ledelses- og kompetanseutvikling og økt bruk av IKT-løsninger. Grunnleggende rammer for dette er rettssikkerhet og kvalitet.

God ledelse i domstolene er et sentralt virkemiddel for å skape et godt arbeidsmiljø og best mulig utnyttelse av menneskelige og materielle ressurser. Å medvirke til god ledelse i domstolene er en prioritert oppgave for Domstoladministrasjonen.

Domstoladministrasjonen har et overordnet ansvar for kompetanseutvikling i domstolene. For å kunne holde en høy kvalitet på rettsavgjørelsene og det øvrige arbeidet i domstolene, er faglig oppdatering og videreutvikling nødvendig både for dommere, saksbehandlere og ingeniører. Satsing på kompetanseutvikling for alle grupper er derfor en prioritert oppgave.

Godt kvalifiserte dommere med bred erfaring er en forutsetning for gode domstoler. Domstoladministrasjonen arbeider for at domstolene også skal framstå som attraktive arbeidsplasser. Hovedutfordringen er å tiltrekke seg gode søkere til ledige dommerembeter og øke kvinneandelen blant dommerne. Det er særlig ønskelig med flere kvinner blant domstolslederne.

3.3 Rask og effektiv saksavvikling

Justisdepartementet er opptatt av å bidra til å effektivisere straffesaksbehandlingen. Høsten 2006 ble det sendt på høring en rekke forslag til lovendringer. Forslaget om at mindre alvorlige foreleggssaker som behandles etter straffeprosessloven § 268 kan settes uten meddommere er gjennomført i 2009. Justisdepartementet arbeider med oppfølging av andre forslag fra høringen.

For at den enkelte skal kunne få avklart konflikter innen rimelig tid, er det viktig med en rask og effektiv saksavvikling i domstolene.

Tingrettens gjennomsnittlige saksbehandlingstid har hatt en positiv utvikling og er nå for første gang innenfor Stortingets mål både på straffesaker og sivile saker. Når det gjelder gjennomsnittlig saksbehandlingstid for lagmannsrettene, er Stortingets mål ennå ikke nådd. Domstoladministrasjonen følger opp målsettingene for saksbehandlingstiden i domstolene, jf. pkt. 2.2. Domstolene i Norge er i dag mer effektive enn noen gang med en stadig kortere saksavviklingstid. Både i sivile saker og straffesaker er det oppmerksomhet rundt aktiv dommerstyring.

I jordskiftedomstolene har restansene gått ned, men fortsatt er saksavviklingstiden for lang. Det pågår et arbeid for å se på nødvendige tiltak for å nedarbeide beholdningen av ikke avgjorte saker ytterligere gjennom prosjektet «Jordskifterettens ressursbehov», jf. nærmere omtale under pkt. 4.2.2 «Organisasjonsutvikling, ledelse og arbeidsprosesser i domstolene».

4 Tilstandsvurderinger og mål

4.1 Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper

4.1.1 Ivareta menneskerettighetene i justissektoren

Domstolene er en viktig garanti for grundig og rettssikker behandling av straffesaker og sivile saker. Menneskerettighetene gjenspeiler seg i nasjonale og internasjonale prosessregler som domstolene følger i sin saksbehandling. Dette gjør domstolene til sentrale aktører i ivaretagelsen av disse verdiene.

4.1.2 Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning

Prosessreglene sikrer en bred og godt opplyst saksbehandling i domstolene. Dette gjør domstolene til en viktig garanti for at straffesaker får en grundig behandling, at alle parter blir hørt og at alle sider av saken kommer frem. Prosessreglene bygger på en rekke rettsikkerhetsgarantier som domstolene er ansvarlig for at ivaretas.

Gjennomgangen av Fritz Moen-sakene som ble foretatt av et regjeringsoppnevnt utvalg har tydeliggjort rettsikkerhetsgarantiens viktighet. I utredningen ga utvalget en rekke anbefalinger om regelendringer og andre tiltak som kan bidra til å hindre uriktige domfellelser i fremtiden. Justisdepartementet sendte i 2008 forslag til oppfølging av utvalgets anbefalinger på høring. Oppfølgingen av høringsuttalelsene er nå til behandling i departementet.

4.2 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.2.1 Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling

Både sivile saker og straffesaker i domstolene varierer i antall og kompleksitet fra år til år. Samtidig vil lov- og regelverksendringer, tekniske og organisatoriske endringer, endringer i sakenes kompleksitet m.m. kunne medføre mer varige endringer i saksmengde og sakenes tyngde.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden som framgår av tabellene nedenfor, er knyttet til behandlede saker i perioden 2006-2008. Statistikken er hentet fra domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa.

Høyesterett

Det kom i 2008 inn 891 sivile saker mot 856 saker i 2007. Behandlingstiden fra henvisning i ankeutvalget til Høyesteretts avgjørelse var i gjennomsnitt 5,1 måneder for saker med rettsmiddeldato før 01.01.2008, mens det tilsvarende tallet var 5,9 måneder i 2007. Tilsvarende behandlingstid for saker med rettsmiddeldato etter 01.01.2008 var 4,1 måneder. Antallet uavgjorte saker ved årets slutt var 29 saker, 16 færre saker enn ved forrige årsskifte.

Det kom i 2008 inn 1 021 straffesaker. Tilsvarende tall for 2007 var 993 saker. Behandlingstiden fra tillatt fremmet i ankeutvalget til Høyesteretts avgjørelse var i gjennomsnitt 2,4 måneder for saker med rettsmiddeldato før 01.01.2008, mot 2,9 måneder i 2007. Tilsvarende behandlingstid for saker med rettsmiddeldato etter 01.01.2008 var 2,5 måneder. Antallet ikke avgjorte saker ved årets slutt var 24 saker mot 21 saker i 2007.

Høyesterett har i 2008 behandlet fire saker i storkammer.

Lagmannsrettene

Lagmannsrettene fikk i 2008 inn og behandlet flere sivile anker over dom enn i 2007. Beholdningen av ikke behandlede saker er redusert fordi det nå behandles flere saker enn hva som kommer inn.

For straffesakene er antallet innkomne og behandlede saker lavere i 2008 enn i 2007 for alle sakstyper unntatt begrenset anker i meddomsrett. For disse sakene er det en liten økning i antallet innkomne saker. Beholdningen har økt for alle typer straffesaker unntatt fagdommersakene.

De senere årene har det vært gjennomført restansenedarbeidingsprosjekter i Borgarting fra 2005 til 2008 og i Gulating fra 2004 til 2007. Prosjektene har medvirket til at beholdning og saksbehandlingstid i disse domstolene er redusert.

Tabell 2.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2006–2008

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	2006	2007	2008
Anke over dom i sivile saker	8,6	8,0	6,8
Lagrettesaker	6,2	4,9	5,2
Meddomsrettssaker begrenset anke	3,7	3,3	3,7
Meddomsrettssaker bevisanke	5,6	5,3	5,2
Fagdommersaker	4,6	3,9	4,0

I de siste årene har gjennomsnittlig saksbehandlingstid gått ned. Denne utviklingen fortsetter i 2008 for anke over dom i sivile saker, mens utviklingen i saksbehandlingstid for straffesaker viser liten endring. For enkelte straffesakstyper går saksbehandlingstiden opp. Borgarting er den eneste av lagmannsrettene som har redusert sin gjennomsnittlige saksbehandlingstid for alle typer straffesaker fra 2007 til 2008. Fremdeles er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden over målsetningen på seks måneder i sivile saker, og tre

måneder i straffesaker for alle sakstyper i lagmannsrettene.

Det er variasjoner i gjennomsnittlig saksbehandlingstid mellom lagmannsrettene. For anke over dom i sivile saker varierer saksbehandlingstiden fra 4,2 måneder til 8,9 måneder. I fagdommersaker varierer saksbehandlingstiden fra 3,3 til 4,4 måneder i 2008. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for begrenset anke i meddomsrett varierer fra 2,7 til 4,2 måneder, og fra 4,2 til 6,0 måneder for bevisanke i meddomsrett. I lagrettesaker varierer saksbehandlingstiden fra 3,9 til 6,0 måneder.

Tingrettene

Domstolene i første instans har i 2008 fått inn og behandlet flere sivile tvistesaker enn tidligere. Økningen i antallet tvistesaker skyldes at saker vedrørende midlertidig sikring og midlertidig avgjørelse etter innføringen av ny tvistelov kategoriseres som tvistesaker. Uten denne omkategoriseringen ville antallet innkomne tvistesaker gått ned med fem pst. fra 2007 til 2008.

Når det gjelder straffesakene har de siste årenes økning i antallet innkomne og behandlede enedommersaker fortsatt i 2008. Beholdningen av enedommersaker er redusert i 2008 sammenlignet med 2007.

Antall innkomne og behandlede meddomsrettssaker er redusert fra 2007 til 2008. Det behandles flere saker enn det kommer inn, slik at beholdningen av ikke avgjorte saker går ned.

Tabell 2.3 Gjennomsnittlig saksavviklingstid i tingrettene i måneder 2006–2008

Gjennomsnittlig saksavviklingstid	2006	2007	2008
Sivile tvistesaker	6,6	6,1	5,2
Enedommersaker	0,6	0,5	0,5
Meddomsrettssaker	2,9	2,7	2,6

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for sivile tvistesaker er redusert fra 6,1 måneder i 2007 til 5,2 måneder i 2008. Dette betyr at domstolene i førsteinstans for første gang er innenfor målet om saksbehandlingstid på seks måneder. At saker om midlertidig sikring og midlertidige avgjørelser fra og med 2008 regnes som tvistesaker bidrar til å redusere saksbehandlingstiden. Uten omkategoriseringen av disse sakene ville saksbehandlingstiden for sivile tvistesaker i 2008 vært på 5,6 måneder. Det er en variasjon i saksbehandlingstid mellom tingrettene i sivile tvistesaker fra 3,2 måneder til 7,9 måneder i 2008.

Saksbehandlingstiden for enedommersaker har de siste årene vært innenfor målsettingen, og den har endret seg lite. For enedommersakene var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 0,5 måneder både i 2007 og 2008. Saksbehandlingstiden varierer fra 0,2 måneder til 1,2 måneder i 2008.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for meddomsrettssakene var 2,7 måneder i 2007 og 2,6 måneder i 2008. Tingrettene er fortsatt godt innenfor målsettingen for gjennomsnittlig saksbehandlingstid også når det gjelder meddomsrettssakene. Det er en variasjon i saksbehandlingstid fra en måned til 4,4 måneder i 2008.

Det er et mål at alle domstolene skal ha gjennomsnittlig saksbehandlingstid i samsvar med målsettingen Stortinget har gitt. Andelen domstoler med gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor denne målsettingen er 2007-tall i parentes: 80 pst. (64 pst.) i sivile tvistesaker, 99 pst. (98 pst.) i enedommersaker og 81 pst. (78 pst.) i meddomsrettssaker.

I tingrettene er det gjennomført restansenedarbeidingsprosjekter i Oslo tingrett i perioden 2004–2008 og i Bergen tingrett siden 2005. Restansenedar-

arbeidingsprosjektene har medvirket til reduserte beholdninger av ikke avgjorte saker og saksbehandlingstider i disse domstolene. Oslo tingrett var i 2008 for første gang innenfor målsetningene om saksbehandlingstid både i sivile saker og i straffesaker. Restansenedarbeidingsprosjektet i Oslo tingrett ble avsluttet i 2008, mens Bergen tingrett fremdeles får ekstra ressurser til restansenedarbeiding.

Jordskiftestolene

Jordskifteoverrettene behandlet 46 saker i 2008, to flere enn året før. Det kom inn 48 nye saker. Beholdning av ikke avgjorte saker ved årsskiftet var 38 saker. Gjennomsnittlig alder (ventetid og saksbehandlingstid) på avsluttede saker var 13 måneder i 2008.

Jordskifterettene behandlet 1 175 saker i 2008 mot 1 042 saker i 2007. Det kom inn 1 047 nye saker. Beholdningen av ikke avgjorte saker var 1 668 saker. Saksbehandlingstiden på avsluttede saker er redusert fra 28 måneder i 2007 til 25 måneder i 2008. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden fra første rettsmøte til saken er avsluttet, er uendret fra 2007 til 2008 på 13 måneder. Særlig for de mindre jordskifterettene kan avslutningen av en enkelt sak i en periode gi tilfeldige svingninger i den gjennomsnittlige saksavviklingstiden.

Rettsmekling

Rettsmekling ble fra 01.01.2006 et tilbud ved alle tingretter og lagmannsretter og ble lovfestet ved innføring av ny tvistelov. Det vises for øvrig til nær-

mere omtale under pkt. 4.3.1. Av sakene som ble avgjort i 2008, er det avholdt rettsmeklingsmøter i 1 923 saker i førsteinstans og 176 saker i andreinstans, totalt 2 099 saker. Henholdsvis 1 115 saker i førsteinstans og 92 saker i andreinstans er registrert med resultat hevet ved forlik etter rettsmekling. Totalt utgjør dette 1 207 saker. Til sammenligning ble det i 2007 meklet i totalt 2 089 saker. Av disse ble 1 255 registrert med resultat hevet ved forlik etter rettsmekling. Gjennomsnittlig saksavviklingstid for saker som ble rettsmeklet og avgjort i 2008 var 5,6 måneder, mot 5,9 måneder i 2007.

Saker med lovbestemte frister

Straffeprosessloven § 275 angir frister for saksavviklingen i straffesaker. Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling berammes senest to uker etter at saken kom inn til tingretten, eller anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling. Hovedforhandling skal i alle saker avholdes så snart som mulig. I saker der den siktede var under 18 år da forbrytelsen ble begått eller er varetektsfengslet når saken berammes, gjelder særskilte frister for oppstart av hovedforhandlingen. Der som ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling i disse sakene være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten, og innen åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling.

Det kan være forhold som tilsier at fristene må overskrides for å sikre forsvarlig behandling av saken i retten. I tillegg vil en rekke praktiske forhold kunne medføre at frister overskrides. Eksempler på slike forhold er sykdomsforfall hos parter eller andre sentrale aktører, uteblivelse (vitner, tiltalte osv.), opptatte aktører og forsvarere og vanskeligheter med å få tak i sakkyndige.

I april 2008 ble saksbehandlingssystemet Lovisa endret slik at det kan hentes ut statistikk for disse fristsakene. I perioden 14.04.2008-31.12.2008 ble 74 pst. av sakene i tingrettene berammet innen 14 dager. Tilsvarende tall for lagmannsrettene er 67 pst.

I tingrettene ble hovedforhandling startet opp innen seks uker i 62 pst. av de prioriterte straffesakene, mens lagmannsrettene startet opp ankeforhandling innen åtte uker i 34 pst. av de prioriterte sakene.

Dommeravhør og observasjon av barn

I straffesaker om seksuelle overgrep mot barn gjelder særlige regler om at barnets forklaring skal tas opp ved avhør utenfor rettsmøter (dommeravhør) eller ved observasjon av barnet. Aldersgrensen for bruk av dommeravhør ble med virkning fra

01.07.2008 hevet fra 14 til 16 år. Avhør av barn gir spesielle utfordringer, og det er et viktig mål å få til så gode avhør som mulig. Reglene for dommeravhør og observasjon av barn ble evaluert i 2004, og evalueringsrapporten har vært på høring. Det er etablert en landsdekkende ordning med minst ett barnehus i hver helseregion. I 2007 ble det etablert barnehus i Bergen og Hamar, i 2008 i Kristiansand, og i 2009 er det åpnet barnehus i Tromsø, Trondheim og Oslo. Regjeringen vil legge til rette for at det i 2010 etableres et nytt barnehus i Stavanger.

Ved barnehusene kan barn som har vært utsatt for overgrep bli medisinsk undersøkt, få hjelp og behandling, og det kan gjennomføres dommeravhør av barna. Se nærmere omtale av barnehusene under programkategori 06.40. Med bakgrunn i evalueringsrapporten og høringsuttalelsene samt de erfaringer som er gjort etter etableringen av barnehusene, vurderer Justisdepartementet behovet for endringer i dagens regelverk for dommeravhør og observasjon av barn.

Lekdommere

Det er lovfestet at lekdommerutvalgene skal ha en allsidig sammensetning, slik at utvalgene best mulig representerer alle deler av befolkningen. Dette innebærer at kommunene ved valg av medlemmer til lekdommerutvalgene må ta hensyn til bl.a. alder, etnisk bakgrunn og kultur. Det er et mål å tilstrebe at andelen lekdommere med innvandrerbakgrunn øker, jf. Mål for inkludering i Arbeids- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2009–2010). I lekdommerutvalgene som gjelder for perioden 01.05.2008 til 01.01.2013 har 3,7 pst. av lekdommerne innvandrerbakgrunn. Av disse har 1,8 pst. bakgrunn fra land utenfor Europa og Nord-Amerika. Dette er en økning fra perioden 2004-2008 hvor de tilsvarende prosentallene var henholdsvis 2,8 pst. og en pst.

4.2.2 Ivareta god utnyttelse av justissektorens ressurser

Oppfølging av St.meld. nr. 23 (2000–2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden

Stortinget vedtok 21.05.2001 at antall førsteinstansdomstoler skulle reduseres fra 92 til 66. Det ble senere besluttet å slå sammen Oslo skifterett og byskriverembete og Oslo byfogdembete, å opprettholde Kongsberg tingrett og å slå sammen Sør-Trøndelag tingrett og Trondheim tingrett. Domstoladministrasjonen har ansvaret for gjennomføringen av den nye domstolsstrukturen.

Domstoladministrasjonen er snart i mål med å iverksette de endringer som Stortinget besluttet

for fremtidig domstolsstruktur. Etter at Hadeland og Land tingrett og Toten tingrett ble slått sammen til nye Gjøvik tingrett fra 01.01.2009, er det totalt 68 førsteinstansdomstoler.

Sammenslåingen av Sør-Trøndelag tingrett og Trondheim tingrett til nye Sør-Trøndelag tingrett er planlagt gjennomført med virkningstidspunkt 01.01.2010.

Inderøy tingrett og Stjør- og Verdal tingrett skal slås sammen til Inntrøndelag tingrett, lokalisert til Steinkjer. Det er i 2009 bevilget midler til igangsetting av ombyggingsarbeidet i dagens tinghus i Steinkjer, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009) Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid og Innst. S. nr. 139 (2008-2009). Bygget er planlagt ferdigstilt i løpet av høsten 2010, og sammenslåing vil skje fra samme tidspunkt.

Justisdepartementet legger vekt på at strukturreformene i all hovedsak skjer i tråd med de føringer som ble lagt i forbindelse med stortingsbehandlingen av saken. Justisdepartementet har imidlertid funnet det hensiktsmessig, bl.a. i lys av innspill fra Domstoladministrasjonen, på nytt å vurdere domstolsstrukturen i Vestfold. Av Stortingets vedtak i 2001 følger at Larvik tingrett og Sandefjord tingrett skal slås sammen til Søndre Vestfold tingrett lokalisert til Sandefjord. Dette er det siste av de vedtatte strukturendringene. Det ble ved vedtaket lagt til grunn at det ville være mulig å gjennomføre sammenslåingen med en utvidelse av de eksisterende lokaler. I ettertid har det vist seg at en utvidelse likevel ikke er mulig. Et nytt tinghus vil kunne ferdigstilles tidligst i 2014, og sammenslåingen vil dermed drøye i enda flere år. Etter en helhetsvurdering foreslår Justisdepartementet at Larvik tingrett og Sandefjord tingrett opprettholdes som i dag slik at domstolsstrukturen i Vestfold består av fire førsteinstansdomstoler.

Samhandling som alternativ til strukturendringer

Domstoladministrasjonen har ledet et samhandlingsprosjekt mellom Alstahaug tingrett, Brønnøy tingrett og Rana tingrett. Samhandlingen er et alternativ til strukturendringer. Det er et sentralt mål for prosjektet å redusere sårbarheten og bedre ressursutnyttelsen i domstolene. Samhandlingen omfatter primært ressursutveksling, kompetansebygging og rutineutvikling. Samhandlingen mellom Alstahaug, Brønnøy og Rana tingretter ble evaluert våren 2009. Evalueringen viser at samhandlingen til nå ikke har fungert optimalt, men at samhandling kan være et tilfredsstillende, langsiktig og varig alternativ til strukturendringer dersom man retter opp de svakheter prosjektet har avdekket. Det vurderes om det skal settes i gang tilsva-

rende samhandling mellom andre mindre domstoler, spesielt i Nord-Norge.

Som del av fase 2 av prosjektet «Jordskifterettens ressursbehov» skal det undersøkes om samhandling mellom de ulike jordskiftedomstolene kan settes i system. Også her vil samhandlingen omfatte ressursutveksling, kompetansebygging og rutineutvikling.

Ny jordskiftelov

Landbruks- og matdepartementet arbeider med forslag til ny jordskiftelov, hvor det bl.a. skal tas stilling til organisering av jordskiftedomstolens rettsmiddelordning.

Twisteloven

Stortinget vedtok våren 2005 lov om mekling og rettergang i sivile tvister (twisteloven), jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (twisteloven) og Innst. S. nr. 110 (2004-2005). Loven trådte i kraft 01.01.2008. Hovedformålet med reformen er en mer effektiv sivil rettspleie som gir raskere og billigere tvisteløsning for partene, og som bidrar til rettsavklaring. Domstolens tvisteløsning skal bli mer tilgjengelig for befolkningen, og den skal på sikt bli mindre ressurskrevende. De nærmere oppstilte målene for reformen fremgår av Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) Om lov om endringer i twisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover) kap. 4.3.

Justisdepartementet har, i samarbeid med Domstoladministrasjonen og Senter for statlig økonomistyring, utarbeidet et opplegg for evaluering av loven med utgangspunkt i hovedmålene for reformen. I 2008 ble det, som ledd i oppfølgingen av dette evalueringsopplegget, gjennomført en spørreundersøkelse blant advokater og dommere om erfaringer med tvistemålsloven. Denne undersøkelsen vil utgjøre et sammenlikningsgrunnlag for senere undersøkelser om erfaringer med twisteloven.

I løpet av 2009 vil Justisdepartementet i samarbeid med Domstoladministrasjonen starte en underveisevaluering av twisteloven hvor det bl.a. skal innhentes og bearbeides data fra domstolens databehandlingssystemer.

Forliksrådene

Forliksrådene er viktige samfunnsinstitusjoner med lange tradisjoner og en sterk posisjon i lokalmiljøene rundt om i landet. Alle kommuner har forliksråd. Hvert forliksråd består av tre valgte lek-

dommere og like mange varamedlemmer som kommunestyret velger for fire år av gangen.

Justisdepartementet har det overordnede økonomiske og administrative ansvaret for forliksrådene, og for utviklingen av regelverket som gjelder for forliksrådenes virksomhet.

I alle sivile saker om formuesverdier der tvistestommen er mindre enn 125 000 kroner er forliksrådsbehandling som utgangspunkt obligatorisk for å kunne bringe saken inn for tingretten. En stor andel av sakene får sin endelige løsning gjennom behandlingen i forliksrådet. Forliksrådene gir mange steder i landet et langt mer desentralisert tvisteløsningstilbud enn det tingrettene kan gi. Sakene i forliksrådene undergis en enkel, rask og uformell behandling. Forliksrådenes styrke er at de muliggjør en rimelig og hurtig tvisteløsning som står i forhold til sakens betydning for partene.

Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Virksomheten for Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark er regulert i Finnmarksloven av 17. juni 2005 nr. 85, kap. 5, med tilhørende forskrift. Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark skal på grunnlag av gjeldende nasjonal rett utrede bruks- og eierrettigheter til den grunnen Finnmarkseiendommen er eier av, etter overføringen fra Statskog SF.

Domstoladministrasjonen har det overordnede administrative ansvaret for Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

Kommisjonen ble oppnevnt i statsråd i mars 2008. Minst to av medlemmene i kommisjonen skal være bosatt eller på annen måte ha sterk tilknytning til Finnmark fylke.

Domstoladministrasjonen har i 2008 bidratt til etableringen av kommisjonens sekretariat. Sekretariatet er samlokalisert med Indre Finnmark tingrett i Tana. Sekretariatet har vært i drift siden begynnelsen av 2009. Domstoladministrasjonen bistår løpende med administrativ og kompetansebyggende støtte.

Domstoladministrasjonen vil i løpet av 2010 starte forberedelsene med etablering av Utmarksdomstolen for Finnmark, slik at domstolen er oppnevnt og et sekretariat er etablert til det første kravet om rettslig prøving av Finnmarkskommisjonens utredningsrapport fremsettes.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

Domstoladministrasjonen har ansvar for domstolenes IKT-løsninger. Løsningene på IKT-området skal bidra til å sikre kvalitet, bedre tilgjengelighet

og forutsigbarhet, og bedre utnyttelse av ressursene. Elektronisk samhandling mellom domstolene og de andre aktørene i justissektoren er viktig i utviklingsarbeidet og i strategiplanleggingen for domstolene.

Større lovendringer medfører også behov for videreutvikling og tilpasning av saksbehandlingssystemer, muligheter for sikker elektronisk samhandling, teknologisk velutstyrte domstoler og flere elektroniske tjenester.

Funksjonelle lokaler

Standarden på domstolenes lokaler, både for kontorer, rettssaler og sikkerhetsmessige forhold, er varierende. Som en del av strukturendringene har flere domstoler fått nye lokaler. Uavhengig av strukturendringene er det fremdeles mange domstoler som har behov for nye eller utbedrede lokaler.

Nye lokaler for Haugaland tingrett ble ferdigstilt våren 2008, og nye lokaler for Gjøvik tingrett ble ferdigstilt i november 2008. For nærmere omtale av de gjennomførte strukturendringene vises det til omtale under «Oppfølging av St.meld. nr. 23 (2000-2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden».

I Kviteseid ble det høsten 2008 gjennomført en samlokalisering mellom Vest-Telemark tingrett og Øvre Telemark jordskifterett. Videre ble lokalene til Øst-Finnmark tingrett utvidet. Aust-Telemark tingrett flyttet inn i nye lokaler våren 2009.

Det er i 2009 bevilget 20 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett til igangsetting av bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett. Kostnadsrammen for nybygget er beregnet til 410,9 mill. kroner (prisnivå per 01.07.2009). Etter planen vil de nye lokalene til Gulating lagmannsrett bli ferdigstilt sommeren 2011.

I 2009 er det videre bevilget 25 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett til igangsetting av ombyggingsarbeidet i forbindelse med nye Inntrøndelag tingrett. Prosjektet har en kostnadsramme på 97,5 mill. kroner (prisnivå per 01.07.2009). Bygget er planlagt ferdigstilt i løpet av høsten 2010.

Organisasjonsutvikling, ledelse og arbeidsprosesser i domstolene

Det har i de seneste årene blitt gjennomført en rekke tiltak i domstolene med sikte på god og effektiv drift. Flere av disse tiltakene har også hatt klare målsettinger om å opprettholde eller øke kvaliteten i domstolenes arbeid. Domstolene i Norge

er nå blant de mest effektive i Europa. Tiltak som sikrer en høy effektivitet og produktivitet vil fortsatt ha høy prioritet. I perioden 2009-2012 vil det legges større vekt på kvalitet.

Styrking av lederkompetansen er viktig i domstolenes utviklingsarbeid. Det har i de senere årene blitt brukt betydelige ressurser på lederutviklingsprogrammer. Innen utgangen av 2009 vil alle domstolledere ha gjennomført grunnleggende lederutviklingsprogram. Lederutviklingsprogrammet for domstollederne vil bli videreutviklet.

I 2008 ble det igangsatt en forsøksordning med moderat spesialisering innenfor den enkelte domstol (spesialisering innenfor sakstype, prosessform eller stadium i saksbehandlingen). Forsøksordningen skal pågå i om lag tre år og har som målsetting å måle effekt av spesialisering, f. eks. for kvalitet, arbeidsmiljø og produktivitet. Seks domstoler, hvorav fem tingretter og en lagmannsrett, deltar i forsøksordningen.

I jordskiftedomstolene pågår et omfattende utviklingsarbeid. Fase 2 av prosjektet «Jordskifterettens ressursbehov» ble igangsatt våren 2008 og vil avsluttes i 2009. Målet med prosjektet er å utarbeide forslag til tiltak som bl.a. vil resultere i kortere saksavviklingstid i jordskiftedomstolene.

Kompetanseutvikling

Det er avgjørende for befolkningens tillit til domstolene og domstolenes legitimitet at de utfører sine arbeidsoppgaver raskt og med høy faglig kvalitet. Det er derfor viktig at domstolene og de domstolsansatte til enhver tid sørger for å opprettholde og videreutvikle sin kompetanse. En sentral del av dette arbeidet innebærer å sette ansatte best mulig i stand til å møte nye utfordringer som følger med nye tvisteløsningsformer, nye arbeidsoppgaver, sakstyper og saksbehandlingsregler.

01.01.2009 ble det opprettet en egen enhet i Domstoladministrasjonen med ansvar for kompetansearbeidet i domstolene og Domstoladministrasjonen. Foruten å videreføre viktige sider av arbeidet fra de tidligere kompetanseutvalgene, skal enheten bl.a. bidra til at kompetansearbeidet i fremtiden får en sterk lokal forankring. Enheten skal også stimulere til samarbeid med forsknings- og universitetsmiljøer.

Innstillingsrådet for dommere

Etter reglene i Grunnloven og domstoloven utnevnes dommere og jordskiftedommere av Kongen i statsråd på grunnlag av innstilling fra Innstillingsrådet for dommere. Innstillingsrådet er et frittstående organ, oppnevnt av Kongen i statsråd. Innstil-

lingsrådet består av ni faste medlemmer med varamedlemmer. Medlemmene representerer ulike interesser ved at dommere, jordskiftedommere, offentlig ansatte jurister, advokater, jordskiftekanidater og allmennheten er representert. Ved innstilling til embete som jordskiftedommer tiltrer de to medlemmene med jordskiftebakgrunn og to av de øvrige medlemmene fratrer. Den enkelte innstilling – både for de alminnelige domstolene og jordskiftedomstolene – behandles således av syv av rådets medlemmer.

Domstoladministrasjonen deltar i Innstillingsrådets møter og intervjuer, og har ansvaret for Innstillingsrådets sekretariat. Domstoladministrasjonen ivaretar arbeidsgiverfunksjonen i rekrutteringsprosessen.

I 2008 ble det utnevnt åtte domstolledere (en i andreinstans, tre i førsteinstans og fire i jordskiftedomstolene) og 37 dommere (derav tre i Høyesterett, åtte i andreinstans, 22 i førsteinstans og fire i jordskiftedomstolene). Av de utnevnte i de alminnelige domstolene i 2008 var det en kvinneandel på 50 pst. blant dommerne og 25 pst. blant domstollederne. Av de utnevnte i jordskiftedomstolene var kvinneandelen 25 pst.

Domstoladministrasjonen skal sørge for at det er et best mulig tilfang av søkere som utgangspunkt for Innstillingsrådets utvelgelsesprosess. Søkningen til de alminnelige domstolene har gjennomgående vært tilfredsstillende, både med hensyn til antall søkere og søkerens kompetanse. Det er imidlertid til dels betydelige geografiske variasjoner. Videre arbeider Domstoladministrasjonen fortsatt med å øke søkertilfanget til Høyesterett, domstollederstilling og stillinger i jordskifterettene.

Likestilling

Det er fortsatt behov for å bedre kjønns sammensetningen i domstolene. Andelen kvinnelige dommere ved de alminnelige domstolene var 34 pst. per 31.12.2008, mens det blant dommerfullmektigene var 52 pst. kvinner. Kvinneandelen blant dommerne i jordskiftedomstolene var 9 pst. per 31.12.2008, mens det var 15 pst. kvinner blant ingeniørene. Domstolene har en overvekt av menn i ledende stillinger og kvinner i saksbehandlerstillinger. Det er også en overvekt av menn blant dommerne i Høyesterett.

Domstoladministrasjonen har i de senere årene vært opptatt av den lave andelen kvinnelige ledere i domstolene. I 2007 ble det gjennomført en undersøkelse av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), som framskaffet fakta som grunnlag for å kunne foreslå tiltak for å øke kvinneandelen. I 2008 ble det vedtatt en «Rekrutteringspolitikk for dommere og

domstolledere» som bl.a. konkretiserer tiltak for å øke kvinneandelen.

Sidegjøremål

Reglene om dommeres adgang til å utføre sidegjøremål er basert på en avveining av en lang rekke hensyn, herunder at dommernes tid og oppmerksomhet primært skal vies arbeidet i domstolene og at dommerne ikke skal påta seg oppgaver som svekker tilliten til dommere generelt og domstolene. Samtidig har samfunnet behov for dommeres kompetanse til andre typer arbeid, og dommeres reelle kvalifikasjoner kan styrkes gjennom erfaring utenfor domstolene. Utviklingen har vist at det kan være behov for justeringer i regelverket. Våren 2009 fremmet Regjeringen Ot.prp. nr. 102 (2008-2009) Om lov om endringer i domstoloven mv. (godkjenning av sidegjøremål for dommarar mv.), hvor det bl.a. foreslås at dommere må søke om godkjenning for å kunne påta seg granskingsoppdrag utenfor dommerstillingen og at kompetansen til å avgjøre søknader om godkjenning av sidegjøremål for høyesterettsdommere overføres fra Domstolsadministrasjonen til Høyesterett.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Domstoladministrasjonen har overordnet ansvar for det systematiske HMS-arbeidet i domstolene. Ansvaret innebærer å forebygge og redusere arbeidsrelaterte helsebelastninger blant alle medarbeidere, og fremme et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø.

Det har de senere år vært en generell økning i antall trusler. Dette har endret det opplevde risikonivået for domstolene og har medført økt vektlegging av sikkerhet og beredskap. Domstoladministrasjonen har igangsatt et arbeid for å utvikle domstolenes beredskap til å håndtere kriser og andre alvorlige uforutsette hendelser. Arbeidet vil resultere i en sikkerhetspolitikk og overordnede retningslinjer for sikkerhet og beredskap i domstolene.

Samhandling i straffesakskjeden

For å få en god og effektiv saksbehandling i straffesakskjeden, er det nødvendig med et godt samspill mellom de ulike aktørene. På denne bakgrunn er det etablert «Forum for samhandling i straffesakskjeden». Forumet består av representanter fra alle aktørene i straffesakskjeden. Formålet er på et overordnet nivå å følge med på hva som skjer blant aktørene, og bidra til et godt og effektivt samspill og samarbeid innenfor egne sektorer. Forumet skal innhente statusrapporter fra underliggende

etater, domstolene og advokatene. I tillegg skal forumet anbefale og foreslå tiltak til forbedringer på saksområdet.

4.2.3 Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor Serviceutvikling

Domstolene skal møte publikum, aktører og media på en profesjonell måte. Basert på erfaringer planlegger Domstoladministrasjonen å utgi en veileder for god service i domstolene i 2010. Det er videre igangsatt et arbeid som skal legge til rette for at domstolene gjennomfører brukerundersøkelser for service- og kvalitetsnivå.

Vitnestøtte

Informasjon og veiledning til vitner før, under og etter en rettssak gir trygghet. Trygge vitner er gode vitner. Domstoladministrasjonen følger opp de positive erfaringene fra vitnestøtteprosjektet i Oslo og Trondheim.

Vitnestøtte tilbys per 01.07.2009 ved 16 av landets domstoler – 12 tingretter og fire lagmannsretter, hvorav tre på forsøksbasis. Det forventes at det høsten 2009 vil bli etablert fire nye vitnestøtteordninger. Det legges først og fremst opp til at store og mellomstore domstoler etablerer egne vitnestøtteordninger. Erfaringer så langt tilsier at de minste domstolene bare fra tid til annen vil ha så stort sakstilfang at vitnestøtteordningen i særlig grad vil ha sin berettigelse. For slike domstoler vil det være aktuelt å etablere vitnestøttepools, f. eks. fylkesvis, og Domstoladministrasjonen har som målsetting å etablere slike i 2010.

Videokonferanser i domstolene

Det er adgang til å anvende videokonferanseteknologi i rettsmøter både i sivile saker og straffesaker. I sivile saker reguleres bruken av fjernavhør og fjernmøter av tvisteloven. I straffesaker gjelder «Forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker» og «Forskrift om fjernmøteteknologi i straffesaker». Sistnevnte forskrift etablerer en prøveordning som omfatter seks domstoler.

Fjernmøteteknologi er i ferd med å bli et reelt og i mange tilfeller godt alternativ til fysisk fremmøte i domstolen. Justisdepartementet arbeider med forslag til enkelte endringer i reglene for bruk av fjernmøte i straffesaker for å etablere permanente og generelle regler på området.

Bruk av fjernmøteteknologi er betinget av at både domstolene og andre aktører innenfor justissektoren, særlig kriminalomsorgen, har nødvendig teknisk utstyr. Det er i 2009 bevilget 10 mill.

kroner til engangsanskaffelse av videokonferanseutstyr i domstolene samt 20 mill. kroner til IKT-tiltak i kriminalomsorgen hvorav deler vil gå til investeringer i videokonferanseutstyr, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009) Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid og Innst. S. nr. 139 (2008-2009). Med midlene som er bevilget til formålet vil om lag 40 domstoler ha videokonferanseutstyr innen utløpet av 2009.

Elektronisk samhandling

Teknologi som bidrar til effektiv saksavvikling, og systemstøtte som bidrar til god kvalitet i arbeidsprosessene, har stor betydning både for domstolenes arbeid, utvikling og den elektroniske samhandlingen med andre.

Det pågår et arbeid med å få til elektronisk dokumentutveksling med advokater og andre aktører i sivile saker. Arbeidet innbefatter løsninger for sikker elektronisk innsending av prosesskriv og mottak og behandling av elektroniske salærkrav. Domstoladministrasjonen tar sikte på at domstolene etter hvert også kan delta i arbeidet med å utvikle elektronisk tverrsektoriell samhandling i forvaltningssakene. Et eksempel på slik samhandling er e-dialog for sakstypen dødsfall/arv der flere offentlige instanser er involvert i saksbehandlingen.

Informasjon og kommunikasjon

Alle alminnelige domstoler har egne hjemmesider. Hjemmesidene er sentrale i kommunikasjonen med domstolenes brukere og aktører og innbyggerne generelt.

For å bidra til åpenhet og kunnskap arbeides det med å etablere løsninger der mediene kan nå rettsavgjørelser og tiltaler på elektroniske pressesider. I 2009 startet Domstoladministrasjonen et arbeid med en ny informasjons- og kommunikasjonsstrategi.

Europarådet har tatt initiativ til å arrangere «Rettens dag» – en årlig åpen dag i domstolene. Rettens dag skal ifølge rådet være en årlig begivenhet for å fremme forståelsen for hvordan rettsapparatet fungerer. Flere norske domstoler har avholdt et slikt arrangement i løpet de siste årene, og det planlegges nye. Domstolene oppfordres til å arrangere en slik dag i tilknytning til 25. oktober, som er datoen for European Day of Civil Justice.

Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget for dommere er et uavhengig og frittstående disiplinærorgan som behandler klager på dommere i tingrettene, lagmannsrettene, Høy-

esterett og dommere i jordskiftedomstolene. Ordningen gjelder også midlertidige dommere og dommerfullmektiger, samt tilsatte i jordskiftedomstolene som har allment løyve. Utvalget består av to representanter for allmennheten, en advokat og to dommere. Utvalgets sekretariat ligger i Domstoladministrasjonen.

Tilsynsutvalget kan etter klage eller på eget initiativ treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk. Utvalget har to former for disiplinærtiltak til rådighet; advarsel, som normalt bare vil benyttes dersom dommerens forhold ligger nær opp til straffbare tjenesteforsømmelser, og kritikk, som er den vanligste reaksjonsformen. Utvalget kan også gi generelle uttalelser i forbindelse med klagesaksbehandlingen. I 2008 mottok Tilsynsutvalget 91 klagesaker, 29 færre klager enn i 2007. Av disse var det 16 klager på jordskiftedommere, åtte flere enn i 2007. Det ble i løpet av 2008 truffet 81 vedtak, hvorav 44 avvisningsvedtak. Av de sakene som ble realitetsbehandlet, ble det gitt kritikk i to tilfeller. Det ble ikke rettet advarsel mot noen dommere i 2008. Tilsynsutvalget utgir en egen årsmelding med nærmere redegjørelse for utvalgets virksomhet samt statistikk over vedtakene.

Etisk regelverk for dommere

Domstoloven § 55 tredje ledd gir en rettesnor for vurderingen av hva som er god dommerskikk. Her heter det at «En dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet. En dommer skal utføre sin dommergjerning upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt.» Det er foreløpig ikke vedtatt noen skriftlige profesjonsetiske regler for dommere i Norge. Etter initiativ fra Tilsynsutvalget for dommere nedsatte Domstoladministrasjonen en arbeidsgruppe som har utarbeidet forslag til etisk regelverk for dommere. Forslaget har vært på intern høring i domstolene, og vil bli lagt frem for godkjenning i Dommerforeningen, Tekna og styret for Domstoladministrasjonen.

4.3 God og effektiv konfliktforebygging og -løsning

4.3.1 *Syrke og utvikle konfliktløsningsordninger*

Rettsmekling

Rettsmekling er gjort til en permanent del av prosessen i sivile saker ved ikrafttreddelsen av ny tvistelov 01.01.2008. Rettsmekling skal medføre en raskere, billigere og mer skånsom løsning av en tvist. Partene selv får et ansvar for løsning av konflikten gjennom mekling og forlik. Rettsmekling vil dessu-

ten være et av virkemidlene for nedarbeiding av restansene ved en rekke domstoler. Se nærmere om saksavvikling under pkt. 4.2.1.

Landbruks- og matdepartementet fastsatte i 2007 forskrift om rettsmekling i saker som gjelder grensegang og rettsutgreiing etter jordskifteloven (jskl. §§ 88 og 88a). Rettsmekling er etablert som en forsøksordning for jordskiftedomstolene og skal gjelde fram til 31.03.2012. Ikrafttreden av forskrift om arealmekling etter § 89 bokstav b i jordskifteloven er utsatt i påvente av ny jordskiftelov.

Narkotikaprogram med domstolskontroll

Narkotikaprogram med domstolskontroll ble etablert som prøveprosjekt i 2006 i Oslo og Bergen. Prosjektet er en utprøving av alternativ straffereaksjon for rusmiddelbrukere som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet. Det vises for øvrig til omtale under programkategori 06.30 Kriminalomsorg.

4.3.2 Ivareta innbyggernes adgang til domstolene

For at domstolene skal være et reelt konfliktløsningsalternativ for alle grupper i befolkningen, må tinghusene gis en utforming som ivaretar ulike behov. I eksisterende tinghus er det i varierende grad tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. I nye tinghus settes det krav om funksjonalitet for alle brukere. Både bygningene og uteområdet skal kunne brukes på lik linje av alle, også personer med nedsatt funksjonsevne.

De siste årene er det investert i utstyr for trådbundet overføring av lyd i rettssaler. I 2005 ble det laget en gjennomføringsplan for tilrettelegging for hørselshemmede. Domstoladministrasjonen er i ferd med å gjennomføre planen. Det er nå åtte domstoler som ikke har noen form for utstyr for overføring av lyd i minst en rettssal. Enkelte domstoler har imidlertid annet utstyr enn trådbundet overføring, f.eks. teleslynge. Domstoladministrasjonen vil fortsatt prioritere installering av utstyr slik at hver domstol skal ha minst en rettssal med utstyr for overføring av lyd.

Kap. 61 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert bud- sjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	71 209	69 083	72 983
	Sum kap. 61	71 209	69 083	72 983

1 Innledning

Høyesterett dømmer i siste instans og er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser. Høyesteretts hovedoppgaver er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Rettsutvikling gjennom Høyesteretts praksis skjer i samspill med de lovgivende myndigheter og med vekt på spørsmål der Stortinget har overlatt den videre rettsutvikling til domstolene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 19 høyesterettsdommerårsverk og 45 andre års-

verk per 01.03.2009. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Bevilgningen på posten er foreslått oppjustert med 1,8 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønnsendringer i 2008.

Som følge av økt arbeidsbelastning i Høyesterett foreslås det å øke bevilgningen under posten med 1,5 mill. kroner til dekning av en ny høyesterettsdommerstilling.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 3,9 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3061, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3061 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
03	Diverse refusjoner	11		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 063		
18	Refusjon av sykepenger	584		
	Sum kap. 3061	1 658		

1 Postomtale

Post 03 Diverse inntekter

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3061, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	1 411 309	1 375 797	1 448 866
21	Spesielle driftsutgifter	56 640	52 241	59 589
	Sum kap. 410	1 467 949	1 428 038	1 508 455

1 Innledning

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til den dømmende virksomheten utfører domstolene i første instans konkurssaker og forvaltningsoppgaver som skifte og vigslar.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra domstolene i første instans.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter, og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 363 dommerårsverk, 145 dommerfullmektigårsverk og 650 andre årsverk per 01.03.2009. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 159 dommerårsverk og 105 andre årsverk per 01.03.2009. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte domstoler. Utgifter knyttet til Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere dekkes også på posten.

Bevilgningen på posten er foreslått oppjustert med 36,3 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønnsendringer i 2008.

I forbindelse med ombyggingsarbeidet for Inntrøndelag tingrett foreslås det å øke bevilgningen under posten med 6,5 mill. kroner til dekning av merutgifter til husleie og engangsinvesteringer.

Domstolenes bevilgning ble i 2009 styrket med 8,3 mill. kroner til dekning av lagmannsrettene merarbeid i forbindelse med offentlig begrunnelse av ankesilingsavgjørelser etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punkt. I forbindelse med helårsvirkning for 2010 foreslås det å øke bevilgningen under posten med 16,5 mill. kroner til dette formålet.

Som følge av omdisponeringer i justissektoren foreslås det å øke bevilgningen under posten med 0,5 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 73,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, f.eks. kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m.

under offentlig bobehandling, forkynnelse som er nødvendig etter loven og utgifter til rettsvitner. Bevilgningen er skjønnsmessig anslått.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten samlet med omlag 7,4 mill. kroner.

Kap. 3410 Rettsgebyr

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Rettsgebyr	160 015	178 739	158 739
03	Diverse refusjoner	2 208		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	232		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	8 432		
18	Refusjon av sykepenger	16 706		
	Sum kap. 3410	187 593	178 739	158 739

1 Innledning

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven, inkludert inntekter knyttet til gebyr for behandling av forlikrådsklage.

2 Postomtale**Post 01 Rettsgebyr**

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med sivile saker, skjønn, skifte, konkurs m.m.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 20 mill. kroner.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	63 140	65 556	66 288
	Sum kap. 411	63 140	65 556	66 288

1 Innledning

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene (med unntak av forlikrådene) og jordskiftedomstolene.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01**

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. Bemanningen utgjorde 74 årsverk per 01.03.2009.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med omlag 0,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
03	Diverse inntekter	159		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	254		
18	Refusjon av sykepenger	993		
	Sum kap. 3411	1 406		

1 Postomtale**Post 03 Diverse refusjoner**

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På posten

føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen eventuelt utfører for andre.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3411, post 03 i 2009 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 412 Tinglygingsprosjektet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	166 951		
	Sum kap. 412	166 951		

1 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen er fra 2009 overført til kap. 462 Tinglysing, post 01 Driftsutgifter.

Kap. 3412 Tinglygingsprosjektet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Gebyrinntekter, borettsregister	59 784		
02	Gebyrinntekter, fast eiendom	972 939		
	Sum kap. 3412	1 032 723		

1 Postomtale**Post 01 Gebyrinntekter, borettsregister**

Bevilgningen er fra 2009 overført til kap. 3462 Tinglysing, post 01 Gebyrinntekter, borettsregister.

Post 02 Gebyrinntekter, fast eiendom

Bevilgningen er fra 2009 overført til kap. 3462 Tinglysing, post 02 Gebyrinntekter, fast eiendom.

Kap. 413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	168 272	184 972	186 794
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 873	6 558	5 268
	Sum kap. 413	173 145	191 530	192 062

1 Innledning

Jordskiftedomstolene er særdomstoler som arbeider med oppgaver i henhold til jordskifteloven. Dette omfatter bl.a. å gjennomføre endringer for å oppnå mer tjenlige eiendommer, samt å fastlegge eiendomsgrenser og uklare eiendomsforhold. Særdomstolen er uavhengig i sin dømmende virksomhet.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen ved jordskiftedomstolene utgjorde 90 dommerårsverk og 149 andre årsverk per 01.03.2009. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte jordskiftedomstolene.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 1,8 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Jordskiftedomstolene har hjemmel til å kreve inn sideutgifter i visse saker. Sideutgiftene skal dekke det tekniske arbeidet i disse sakene. Utgiftene skal føres i egne saksregnskap.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten samlet med omlag 1,3 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 3413, post 02.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Saks- og gebyrinntekter	16 195	12 944	13 358
02	Sideutgifter	4 867	6 632	5 344
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	57		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	796		
18	Refusjon av sykepenger	1 602		
	Sum kap. 3413	23 517	19 576	18 702

Post 01 Saks- og gebyrinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter ved at partene i saken betaler gebyr.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 02 Sideutgifter

Bevilgningen på posten samsvarer med tilsvarende utgifter over kap. 413, post 21.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten samlet med omlag 1,3 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 413, post 21.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 414 Forlikråd og andre domsutgifter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	105 523	109 080	122 259
21	Spesielle driftsutgifter	38 005	42 576	38 778
	Sum kap. 414	143 528	151 656	161 037

1 Innledning

Kapitlet dekker enkelte utgifter i forbindelse med domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker samt utgifter til forlikrådene. Utgiftene er i stor grad regelstyrte og påvirkes av saksmengden i domstolene og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, vitner og rettsvitner og reiseutgifter til disse. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring for Kommissjonen for gjenopptakelse av

straffesaker, samt nødvendige blodprøver/DNA-tester i kommisjonens arbeid. Bevilgningen er skjønnsmessig anslått.

I forbindelse med helårsvirkning av at mindre alvorlige foreleggssaker som behandles etter straffeprosessloven § 268 fra 01.07.2009 kan settes uten meddommere, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 2 mill. kroner.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten samlet med om lag 13,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til godtgjørelse og kjøregodtgjørelse til forlikrådenes medlemmer og kompetansehevende tiltak i form av kurs.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten samlet med om lag 3,8 mill. kroner.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	2 672 987	3 181 340	3 456 235	8,6
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	121 712	19 854	20 390	2,7
60-69	Overføringer til kommuner	22 509	37 000	38 184	3,2
70-89	Overføringer til private	17 983	19 991	20 631	3,2
	Sum kategori 06.30	2 835 191	3 258 185	3 535 440	8,5

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	2 644 028	3 072 858	3 381 603	10,0
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	191 163	185 327	153 837	-17,0
	Sum kategori 06.30	2 835 191	3 258 185	3 535 440	8,5

Bevilgningen under kategori 06.30 er foreslått økt med ca. 8,5 pst. Økningen under kap. 430 skyldes oppstart Halden fengsel, styrking av kriminalomsorgen for å bedre tilbakeføringen av innsatte og domfelte til samfunnet, ivareta sikkerheten for tilsatte og innsatte og overføring av kompetanse til å innkalle til straffegjennomføring fra politiet til kriminalomsorgen. Reduksjonen under kap. 432 skyldes at ekstra klasser til fengselsbetjentutdanningen i 2007 og januar 2008, uteksamineres i 2009.

1 Innledning

Kriminalomsorgen gjennomfører idømt straff og stiller varetoksplasser til disposisjon for politiet. Kategorien består av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF), seks regionadministrasjoner, fengslene og friomsorgskontorene, to sentre for narkotikaprogram med domstolskontroll og i tillegg Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste

(KITT). KSF er integrert i Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet og driftsutgifter til KSF budsjetteres under kap. 400 Justisdepartementet.

Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig. De myndigheter som ellers har ansvaret for opplæring, helsetjenester, bibliotekjenester og prestetjenester, skal også yte disse tjenestene til personer under straffegjennomføring. Bevilgningene gis over henholdsvis Kunnskapsdepartementets, Helse- og omsorgsdepartementets og Kultur- og kirkedepartementets budsjetter. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette og sørge for at oppfølgingen under straffegjennomføring og ved løslatelse, planlegges i samarbeid med ansvarlige myndigheter og særlig den kommunen den løslatte skal bosette seg i.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrystere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster Bekjempe alvorlig, organisert og grenseoverskridende kriminalitet.
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

I Soria Moria-erklæringen slo Regjeringen fast at styrking av kriminalomsorgen er den største utfordringen i straffesystemet. I perioden 2006-2009 er budsjettet tilknyttet kriminalomsorgen økt med om lag 1,6 mrd. kroner til en rekke tiltak for å oppfylle målsettingene i Soria Moria-erklæringen.

Regjeringen vil ha en kriminalomsorg som kan ta seg av de straffedømte. Regjeringens plan for avvikling av soningskøen har virket. Av soningskøtiltakene har etablering av nær 400 nye fengselsplasser hatt størst effekt. Halden fengsel vil gi nye 251 plasser når det åpner våren 2010. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble iverksatt som en prøveordning 01.09.2008, et tiltak som vil tilsvare opp mot 130 fengselsplasser. Friomsorgskontorene er styrket slik at også køen for samfunnsstraffdommer nesten er avviklet.

For å ivareta tilgang til kvalifisert personell i kriminalomsorgen, er opptaket til Fengselsskolen økt til om lag 200 aspiranter i 2006 og 2007, 250 i 2008 og 170 i januar 2009. For å dekke opp frafall ble det i september 2009 tatt opp ca. 25 nye aspiranter til et desentralisert kull i Bergen. Det vil bli igangsatt ytterligere ett desentralisert kull ved Ravneberget fengsel fra januar 2010. Justisdepartementet vurderer fortløpende størrelsen på klasseopptaket ved KRUS i forhold til kriminalomsorgens behov for personell.

Alle som gjennomfører fengselsstraff i Norge skal tilbake til et liv ute i samfunnet. I tillegg til satsingen på økt kapasitet for straffegjennomføring, er bevilgningene til innholdet i soningen økt. Fengselsundervisning, bibliotek, helsetjeneste og fengselsprestetjeneste for innsatte er økt med om lag 80 mill. kroner. Det er etablert et opplæringsstilbud

ved alle fengsler som skal ha slike tilbud, og i 2009 vil planen for utbygging av bibliotektilbudet i fengslene være oppfylt. For at innsatte og domfelte rusmiddelmissbrukere skal få tilbud om et tverrfaglig rehabiliteringsstilbud, åpner seks nye rusmestrensenheter i 2009 i tillegg til de tre som ble åpnet i 2008. I 2009 er det igangsatt et prosjekt i sju kommuner hvor NAV yter sine tjenester inne i fengslene og planlegger kvalifiseringsprogram for innsatte i samarbeid med de kommunene innsatte skal løslates til.

Egnede og godt vedlikeholdte lokaler er viktig for kvaliteten på straffegjennomføringen. Fengselseiendommene som tidligere ble eid av Justisdepartementet, ble fra 2009 overført til Statsbygg. Kriminalomsorgens budsjett ble samtidig økt med 78 mill. kroner til økt vedlikeholdsinnsett i fengslene. Av en tilleggsbevilgning på 150 mill. kroner til kriminalomsorgen i 2009, benyttes bl.a. 80 mill. kroner til vedlikeholdstiltak og 30 mill. kroner til å modernisere bl.a. lokaler til skole og besøksrom ved en rekke fengsler, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009).

I budsjettet for 2010 foreslår Regjeringen å øke bevilgningen med om lag 230 mill. kroner til oppstart, drift og husleie av Halden fengsel, som vil gi 251 nye fengselsplasser fra april 2010.

Oppfølging av St.meld. nr. 37 (2007-2008) stiller kriminalomsorgen overfor nye utfordringer når det gjelder kompetanse, personal og hensiktsmessige lokaler mv. Regjeringen foreslår at kriminalomsorgen styrkes med 20 mill. kroner i 2010 til å bedre tilbakeføringen av innsatte og domfelte til samfunnet og ivareta sikkerheten for tilsatte og innsatte. Det foreslås opprettet ca. 25 nye stillinger til innfasing av tilbakeføringsgarantien slik at de som skal løslates kan følges opp på en bedre måte enn i dag. 12 nye fengselsbetjentstillinger skal heve kvaliteten i straffegjennomføringen og tilba-

keføringsarbeidet og ivareta tilsattes og innsattes arbeidsmiljø og sikkerhet ved de minste fengslene. De 12 nye fengselsbetjentstillingene vil bli disponert og fordelt etter drøftinger med de tilsattes organisasjoner. Om lag 3 mill. kroner av økningen på 20 mill. kroner foreslås benyttet til prosjektering av fengselkapasitet i Midtre Hålogaland politidistrikt, utredning av fremtidig løsning for Drammen og Mosjøen fengsler, oppussing Hamar fengsel (St.Torfinn) og utvidelse og etablering av rusmestringsenhet ved Hustad fengsel.

Med den foreslåtte bevilgningen til kriminalomsorgen i 2010 vil også drift av forsterket tilbud til unge under 18 år, tiltak knyttet til rusmisbruk i fengslene, herunder opprettelse av nye rusmestringsenheter ved Halden og Hustad fengsler samt innføring av IKT i fengslene bli prioritert.

Regjeringen tar sikte på at omleggingen skissert i Stortingsmeldingen skal gjennomføres i et 5-10 årsperspektiv, og vil komme tilbake til oppfølgingen av meldingen i de årlige budsjettforslagene.

3.1 Avvikling av soningskøen

Hovedutfordringene for kriminalomsorgen de siste årene har vært å avvikle soningskøen og bedre kvaliteten i straffegjennomføringen. Regjeringen har fulgt opp tiltakene i planen «Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen». Per 30.06.2006 utgjorde soningskøen for ubetinget fengselsstraff 2 791 dommer, for samfunnsstraff 306 dommer og for bøtesoning 2 665 dommer. Per 04.09.2009 var det 250 ubetingede dommer i kø for straffegjennomføring. Av disse var 132 under søknadsbehandling for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. I prosjektperioden tar saksbehandlingen mer enn de 60 dagene som er fristen for iverksettelse av dommer. På sikt vil det bli vurdert å sette en egen frist for disse sakene. Av de gjenstående 118 sakene, er 79 innkalt i september, 28 i oktober og en i november. Kun 10 har ikke fått fastlagt dato for straffegjennomføring. Per 04.09.2009 var køen for samfunnsstraff på 36 dommer og for bøtesoning 498 dommer. Ordningen med fremskutt prøveløslatelse, innført av Regjeringen Bondevik II i 2004, er avviklet, og Justisdepartementet har åpnet for umiddelbar soning for alle som er idømt fengselsstraff. Soningskøen kan anses som avviklet, som lovet i Soria Moria-erklæringen.

Halden fengsel som tas i bruk våren 2010 vil med 251 nye plasser bidra til å sikre nok fengselkapasitet og varetektskapasitet i østlandsområdet. Fengselet er utformet for å gi et godt aktivitetstilbud for de innsatte. Besøksleilighet og besøksrom skal gi innsatte mulighet til å ha kontakt med barn

og familie. Det etableres også servicetorg hvor forvaltningssamarbeidspartnerne skal tilby sine tjenester i fengselet med sikte på god integrering i samfunnet etter endt straff. Regjeringen foreslår å øke kriminalomsorgens budsjett med om lag 230 mill. kroner til Halden fengsel i 2010.

3.2 Innføring av tilbakeføringsgarantien

Det som skjer ved og etter løslatelsen er avgjørende for hvordan det går med den straffedømte. Blant tiltakene som omtales i St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, er innføring av en tilbakeføringsgaranti som varslet i Soria Moria-erklæringen. Tilbakeføringsgarantien innebærer ingen nye rettigheter eller særrettigheter for domfelte. Det dreier seg om å bistå innsatte og straffedømte til å få utløst de rettighetene de allerede har som bosatt i Norge. De viktigste elementene i tilbakeføringsgarantien er tilfredsstillende bolig, muligheter for opplæring eller utdanning, arbeids- og velferdstjenester, sosiale tjenester, økonomisk rådgivning og bistand ved gjeldsproblemer og helsetjenester, herunder nødvendig behandling for psykiske lidelser og rusproblemer.

Arbeidet er avhengig av den straffedømte selv, kriminalomsorgen og samarbeidende etater. Samarbeidende etater er forpliktet til å yte sine tjenester overfor de straffedømte slik at innsatte og domfelte kan ha en rimelig mulighet til å gjøre seg nytte av dem. Den viktigste garantisten er likevel den domfelte og vedkommendes motivasjon. Som oppfølging av St.meld. nr. 37 (2007-2008) og innføring av en tilbakeføringsgaranti, foreslår Regjeringen å styrke kriminalomsorgen med 17 mill. kroner til om lag 37 nye stillinger, hvorav 12 nye fengselsbetjentstillinger bl.a. skal gjøre det mulig å styrke kontaktbetjentenes tilbakeføringsarbeid ved de minste fengslene, mens om lag 25 nye stillinger skal knyttes til innfasing av tilbakeføringsgarantien. Kriminalomsorgen vil ha ansvar for at domfeltes behov for og rett til tjenester kartlegges, at informasjon om behovene viderefremmes til den etat eller kommune som yter tjenesten og at dette skjer så tidlig at etaten eller kommunen har mulighet for å tilrettelegge tilbudet i god tid før løslatelse. Styrkingen skal benyttes til å tilsette personale til denne koordinerings- og formidlingsfunksjonen. I 2010 vil de store fengslene bli prioritert.

Innsatte i fengsel har ofte en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Blant innsatte i fengsel er det en langt høyere andel enn i befolkningen for øvrig som ikke har fullført grunnskole eller videregående skole. 38 pst. av innsatte i fengsel har grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå. 83,7

pst. av innsatte under 25 år har ikke fullført treårig videregående opplæring. St.meld. nr. 37 (2007-2008) fremhever at nøkkelen til en vellykket tilbakeføring er samarbeidet med kommunene. Det er et stort behov for at NAV skal kunne yte tjenester til innsatte og planlegge tilbakeføringen til samfunnet. På Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett er det i 2009 avsatt 8,2 mill. kroner til prosjektet Samordning av tiltak for tilbakeføring – fra fengsel til kvalifiseringsprogram i sju kommuner som har fengsel. I prosjektet yter NAV i kommunen hvor fengselet ligger, tjenester inne i fengslene og planlegger oppstart av kvalifiseringsprogrammet ved løslatelse i samarbeid med den kommunen innsatte skal løslates til.

I St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker - mindre kriminalitet – tryggere samfunn, omtales etablering av servicetorg i fengslene. Målet er at servicetorgene skal ha tilsatte med kompetanse innen arbeidsformidling, opplæring og utdanning, bolig, sosiale tjenester og helsetjenester.

Det er et mål i Regjeringens boligpolitikk at alle skal kunne disponere en trygg og god bolig. Husbanken gir førsteprioritet innenfor sine låne- og tilskuddsordninger til tiltak som bidrar til å nå målsetningen om å avskaffe bostedsløshet. KS og Regjeringen har inngått en samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid. Kriminalomsorgen har som mål å kartlegge boligbehov allerede ved innkomst i fengsel og/eller friomsorgskontor. I samarbeid med Husbanken er det tilsatt boligkonsulenter i fengslene. Skal den innsatte og domfelte sikres varig bolig ved løslatelsen eller hjelp til å beholde eksisterende bolig, må samarbeidet med hjemkommunen starte tidlig. Ved årsskiftet 2008-2009 hadde kriminalomsorgen inngått samarbeidsavtaler med ca. 70 kommuner slik at overgangen fra fengselsopphold gjøres på en koordinert og helhetlig måte. Flere nye avtaler er under forhandling.

3.3 Tilpassede tiltak for unge lovbytere

Fengselsstraff har særlige negative virkninger for barn og unge under 18 år. Norge har klare forpliktelser etter FNs barnekonvensjon knyttet til bruk av fengsel for denne gruppen. Vanligvis er mellom 5 til 10 barn og unge innsatt i norske fengsler. Regjeringens mål er at barn skal ut av fengsel. Det skal benyttes alternative reaksjonsformer så langt dette er mulig, slik at fengsel kun benyttes når alle andre alternativer er vurdert. Et sentralt virkemiddel er bruk av straffegjennomføring i institusjon for unge lovbytere etter straffegjennomføringsloven § 12.

Det er besluttet å etablere to særskilte ungdomsenheter underlagt kriminalomsorgen som

skal ta i mot lovbytere under 18 år. Tilbudene etableres i Oslo og Bergen og samfinansieres bl.a. med Helse- og omsorgsdepartementet. På grunn av det lave antallet barn som settes i fengsel, skal det kun opprettes 8-10 plasser på landsbasis. Enhetene skal ta imot ungdom fra hele landet, og være et tilbud både til varetaktsinnsatte og domssonere. De nye tilbudene skal i sin utforming være tilnærmet likt en bolig - uten fengselspreg. Tilbudene skal kunne åpne for at straffen, eventuelt deler av straffen, kan gjennomføres med familie eller pårørende. Kravet til sikkerhet, de særskilte behovene som denne gruppen har og kravet til fleksibilitet, vil bli ivaretatt gjennom en kombinasjon av bygningsmessige og bemanningsmessige tiltak. Det er etablert et samarbeid med andre offentlige etater, bl.a. barnevern, skolemyndigheter og helsetjenester. Justisdepartementet samarbeider bl.a. med Barne- og likestillingsdepartementet for å vurdere behovet for styrket barnefaglig bemanning. Mange av de yngste som sitter i fengsel har utenlandsk bakgrunn, og det skal tas hensyn til de særskilte behovene som denne gruppen har. Tilbudet i Bergen er etablert og var i drift fra september 2009.

Et offentlig utvalg som har utredet reaksjoner og tiltak overfor ungdom mellom 15 og 18 år som begår alvorlig kriminalitet, avga sin utredning 16.11.2008 (NOU 2008:15 Barn og straff). Utredningen munner ut i en rekke forslag, bl.a. opprettelse av særskilte ungdomsenheter i kriminalomsorgen og overføring til ungdomsstormøte som vilkår for betinget dom. Utredningen har vært på høring og følges for tiden opp i Justisdepartementet.

3.4 Styrking av tiltak mot rusmisbruk

Rusmisbruk og psykiske lidelser er viktige risikofaktorer for ny kriminalitet. 60 pst. har et alvorlig rusproblem ved innsettelse i fengsel. Å styrke behandlings- og rehabiliteringstiltakene forebygger ny kriminalitet og gjør samfunnet tryggere. I kriminalomsorgens russtrategi (2008-2011) prioriteres rehabiliteringstiltak, økt samarbeid med andre etater og bruk av kontrolltiltak som bygger opp under rehabilitering.

I løpet av 2009 vil det i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet være etablert til sammen ni rusmestringsenheter i fengslene for innsatte med rusmiddelproblemer. Rusmestringsenhetene er enheter i fengslene som i tillegg til kriminalomsorgsfaglig personell, er bemannet med helsepersonell finansiert over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Det ble i 2008 etablert rusmestringsenheter ved Stavanger, Ravneberget og Bodø fengsler. I tillegg opprettes seks nye rus-

mestringsenheter ved fengslene Bastøy, Bergen, Ullersmo, Indre Østfold, Arendal fengsel Evje avd. og Trondheim fengsel Leira avd. i 2009.

I 2010 foreslås det i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet å etablere en ny rusmestringsenhet ved Halden fengsel. Justisdepartementet har igangsatt en gjennomgang av fengselsstrukturen, og vil utarbeide en samlet plan for å bedre sammenhengen mellom behov og kapasitet i kriminalomsorgen. Som en del av arbeidet med å omstrukturere fengselskapasiteten, vil Justisdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet vurdere etablering av flere rusmestringsenheter. Prosjektering av en utvidelse og etablering av rusmestringsenhet ved Hustad fengsel vil bli igangsatt. Oppstart av ombyggingsarbeidene ved fengselet planlegges etter sommeren 2010, med forventet ferdigstilling sent i 2010.

For å gi kvinner et likeverdig tilbud til det som over lang tid er gitt til menn ved Oslo fengsel, er det i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet igangsatt et stifinnerprosjekt for kvinner ved Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Tilbudet er etablert med 10 plasser, og vil bli evaluert i 2010.

Promilleprogrammet ble 01.11.2008 utvidet til å bli et program mot ruspåvirket kjøring. Kriminalomsorgen har i 2009 utarbeidet retningslinjer for programmet, som er en straffereaksjon overfor personer som ellers ville blitt dømt til ubetinget fengselsstraff for kjøring under påvirkning av legale eller illegale rusmidler. Programmet har som mål å øke bevisstheten om egen atferd, konsekvensene av denne og hindre framtidig ruspåvirket kjøring.

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Redusert kriminalitet

4.1.1 Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster

Gjennomføring av straff skal bygge på humanitet, rettssikkerhet og likebehandling. Domfelte skal være beskyttet mot overgrep og vilkårlighet. Straffegjennomføring skal også bygge på individuelle behov og forutsetninger og støtte domfeltes evne og vilje til å bryte med kriminaliteten. Under straffegjennomføringen skal det legges til rette for at

innsatte og domfelte skal få innfridd rettigheter og motta tjenester fra andre etater med sikte på en integrering i samfunnet etter endt straff, jf. pkt. 3.2 Innføring av tilbakeføringsgarantien.

Sentralt i dette arbeidet er ordningen med prøveløslatelse. Prøveløslatelse og vilkår for prøveløslatelsen gir kriminalomsorgen et viktig verktøy til å følge opp innsatte etter fengselsoppholdet. Sjansen for å lykkes i tilbakeføringen til samfunnet er langt bedre hvis det er en periode hvor kriminalomsorgen kan følge opp domfelte, og hvor det er reelle sanksjonsmuligheter i form av gjeninnsettelse ved brudd på vilkår. Dette fordrer en tett oppfølging fra kriminalomsorgens side. Kriminalomsorgens oppfølging etter løslatelse skal i fremtiden bli en bedre og viktigere støtte for gjennomføring og koordinering av de tiltak som settes i verk av forvaltnings-samarbeidspartnerne i forbindelse med tilbakeføringsgarantien.

Domfelte med lengre dommer enn 74 dager kan vurderes for løslatelse på prøve etter at 2/3 av dommen er gjennomført. I 2008 fikk ca. 75 pst. av dem som søkte om løslatelse innvilget prøveløslatelse. Kriminalomsorgen skal ikke beslutte prøveløslatelse hvis omstendighetene etter en totalvurdering gjør slik løslatelse utilrådelig. Hvorvidt prøveløslatelse kan anses som utilrådelig, beror på en konkret skjønnsmessig vurdering hvor en rekke momenter vil være relevante. Det skal ikke bare legges vekt på domfeltes atferd under fengselsoppholdet, men også om det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare forhold i prøvetiden. Domfelte med fengselsstraffer under 74 dager gjennomfører straffen til endt tid. Denne gruppen utgjør i underkant av 60 pst. av alle domfelte.

Produksjon av fengselsdøgn - sittedid

Tilstrekkelig kapasitet er en forutsetning for å kunne sikre en målrettet straffegjennomføring. I perioden 2003–2008 har antall døgn i fengsel økt med 165 864 døgn til 1 206 269, en økning på ca. 16 pst. I den samme perioden har den gjennomsnittlige sittediden i fengsel blitt lengre. Mens den gjennomsnittlige sittediden for domfelte var 94 dager i 2003, hadde den økt til 97 dager i 2008.

Varetekt

Det er et mål at varetektsplasser stilles til disposisjon for politiet etter behov.

Tabell 2.4 Utvikling varetekt

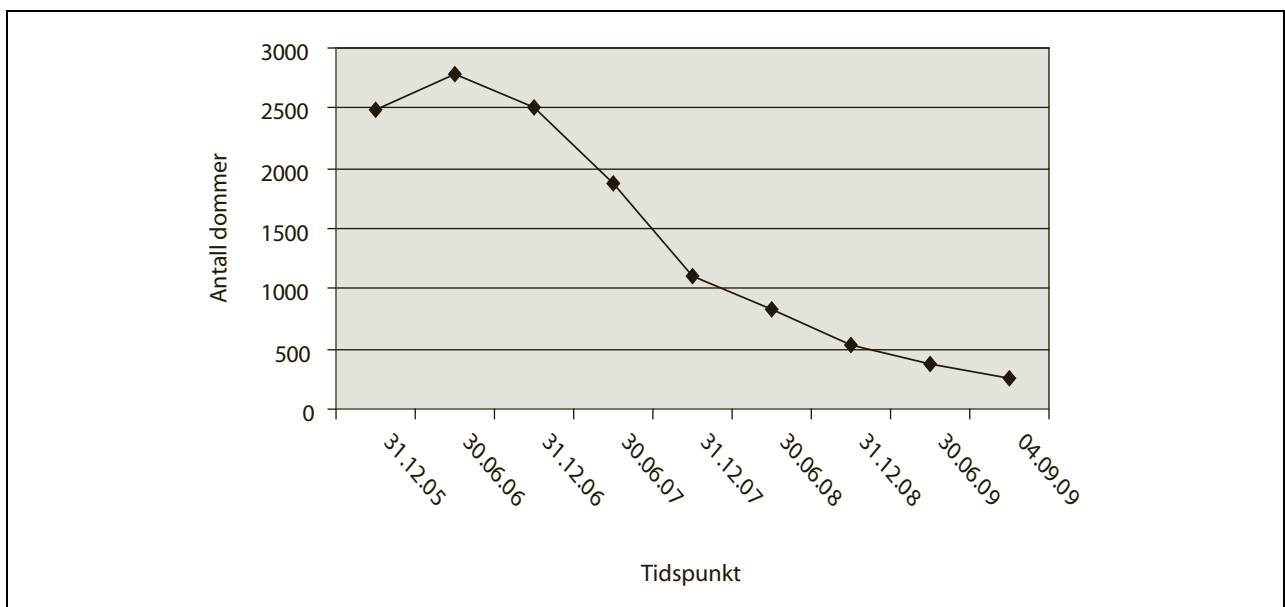
	2004	2005	2006	2007	2008
Varetektsinnsattes andel av antall fengselsdøgn (%)	21	19	18	20	22
Gjennomsnittlig sittetid i dager – varetekt	65	63	64	67	69
Nye varetekter ¹	3 198	3 059	3 049	3 182	3 237

¹ Omfatter nye innsettelse og endring fra annen innsattkategori til varetekt.

Første halvår 2009 var det 1905 nye innsettelse i varetekt, hvorav 7,7 pst. gjaldt kvinner. Av alle avsluttede varetektsopphold i 2008 satt kvinner i gjennomsnitt 58 dager og menn i 70 dager. Kvinner utgjorde i gjennomsnitt ca. 5,8 pst. av alle innsatte i fengslene i 2008 og 9 pst. av alle nyinnsettelse.

Politiet har mulighet til å holde pågrepne personer i arrest i inntil tre dager før vedkommende må fremstilles for retten til varetektsfengsling. Innsatte skal overføres fra politiarrest til fengsel innen to døgn etter pågripelsen med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig. Regelen skal forebygge eventuelle skadelige virkninger av fengslingen ved at varetektsfengslede sikres best mulige forhold.

I 2008 ble 435 personer fengslet med politiets innsettelsesordre og 98 pst. av disse satt mindre enn tre døgn i politiarrest før overføring. Av alle varetektsfengslede med kjennelse, ble 53 pst. plassert i fengsel samme dag og 98,5 pst. innen tre døgn etter kjennelsen. Til tross for at varetekt skal prioriteres er det til tider mangel på tilstrekkelig varetektskapasitet, særlig i østlands- og vestlandsområdet. Halden fengsel vil gi ytterligere 251 nye plasser og bedre varetektskapasitet fra våren 2010. I sammenheng med en påbegynt omstrukturingsplan vil Justisdepartementet gjennomgå kapasitetsbehovet, og har som målsetting å redusere belegget i fengslene til 90 pst. Det vil bidra til at kriminalomsorgen kan stille varetektsplasser til disposisjon ved behov, som forutsatt.

Figur 2.1 Soningskø for ubetinget fengselsstraff

Soningskøutvikling ubetingede dommer

I en situasjon med soningskø skal det først stilles plasser til rådighet for varetekt, deretter lange dommer og så korte volds- eller voldsrelaterte

dommer. I tillegg skal unge under 21 år, aktive gjengmedlemmer og tungt belastede kriminelle med organisasjonstilhørighet prioriteres høyt.

04.09.2009 var det 250 ubetingede dommer i kø for straffegjennomføring. Av disse var 132 under søknadsbehandling for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. I prosjektperioden tar saksbehandlingen mer enn de 60 dagene som er fristen for iverksettelse av dommer. På sikt vil det bli vur-

dert å sette en egen frist for disse sakene. Av de gjenstående 118 sakene er 79 innkalt i september, 28 i oktober og en i november. Kun 10 har ikke fått fastlagt dato for straffegjennomføring.

Utvikling av fengselskapasitet og kapasitetsutnyttelse illustreres i tabellen nedenfor.

Tabell 2.5 Fengselskapasitet og kapasitetsutnyttelse

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ordinær kapasitet ¹	3 074	3 154	3 287	3 346	3573	3574	3589 ²
Gjennomsnittlig aktuell kapasitet	3 081	3 167	3 296	3494	3543		
Kapasitetsutnyttelse i % ³	96,6	96,1	95,9	95,3	93		

¹ Ordinær kapasitet representerer samlet besluttet cellekapasitet per 01.01. Siden kapasiteten er oppgitt per årsskifte, vil det være noe avvik mellom kapasitet oppgitt i teksten og antall som er angitt i teksten nedenfor siden plasser som skal opprettes i løpet av året kommer i tillegg. Dublerte celler som er opprettet midlertidig inngår ikke i tallet.

² Forventet antall fengselsplasser per 01.01.2010.

³ Kapasitetsutnyttelsen beregnes på grunnlag av gjennomsnittlig aktuell kapasitet, dvs. ordinær kapasitet justert for plasser som er midlertidig stengt.

Avvikling av soningskøen

I perioden 2006-2009 er det opprettet og under etablering 398 nye fengselsplasser. I Trondheim er plasser med høyt sikkerhetsnivå midlertidig omgjort til forvaringsplasser mens de nye forvaringsplassene som er under bygging, ferdigstilles. Bruvoll fengsel, som eies av Statsbygg, er gjort permanent. Justisdepartementet tar sikte på at også Bjørgvin fengsel, som eies av Hordaland fylkeskommune, gjøres til et permanent fengsel. Nytt fengsel i Halden med 251 plasser åpner våren 2010. Som følge av dette ble fengslene i Moss og Fredrikstad med til sammen 28 plasser lagt ned fra 01.10.2009, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2008-2009). De tilsatte vil bl.a. annet utføre driftsoppgaver og delta i oppstartsprosessen ved Halden fengsel. Samtidig gjenåpnes 20 plasser ved Oslo fengsel som har vært stengt som følge av vedlikeholdsarbeider. I tillegg vil andre fengsler, primært i Vestfold, øke andelen varetektsinnsatte frem til oppstart av Halden fengsel slik at behovet for varetektskapasitet ivaretas.

01.09.2008 etablerte Justisdepartementet et prøveprosjekt med elektronisk kontroll som en ny straffegjennomføringsform utenfor fengsel i seks fylker. Ordningen er ment som et tiltak for å øke kvaliteten i soningen gjennom å gi domfelte mulighet til ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser og dermed bidra til å redusere tilbakefall til ny kriminalitet. De foreløpige erfaringer med elektronisk kontroll er meget gode. Det er stor interesse for å søke om denne type straffegjennomføring, og andelen som bryter vilkårene er svært lav. Per 21.08.2009

hadde det kommet inn nærmere 1400 søknader, 600 saker er iverksatt og av disse er kun 19 domfelte overført til fengsel etter brudd på vilkår for straffegjennomføringen. Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) evaluerer prosjektet.

Kriminalomsorgen disponerer en eiendoms-masse som varierer med hensyn til tilstand, alder og bygningsmessig utforming. Det har over flere år bygget seg opp et betydelig vedlikeholdsetterslep, og det må årlig stenges plasser på grunn av rehabilitering, ombygginger og modernisering. Statsbygg overtok i 2009 de statlige fengselseiendommene fra Justisdepartementet. Kriminalomsorgens budsjett ble samtidig økt med 78 mill. kroner til økt vedlikeholdsinnsats i fengslene. I 2009 er det i tillegg under Fornyrings- og administrasjonsdepartementets budsjett bevilget 80 mill. kroner til vedlikeholdstiltak ved en rekke fengsler og 30 mill. kroner for å modernisere fengslene ved å utbedre lokaler til blant annet skole og besøksrom, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). Tilleggsbevilgningen i 2009 benyttes bl.a. til utbedringer i Bergen, Tromsø, Indre Østfold, Oslo, Ringerike, Stavanger, Sandeid og Åna fengsler. Det er prioritert å gjennomføre vedlikehold i fengsler som har stort vedlikeholdsbehov og hvor tiltak bør utføres umiddelbart. Ved Stortingets behandling av St.prp. nr. 37 (2008-2009) ble det videre bevilget 20 mill. kroner til oppføring av et aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Prosjektering av bygget som grunnlag for å kunne fremme forslag til kostnadsramme for bygget for Stortinget, har tatt lengre tid enn forutsatt. Prosjektet vil derfor bli forsinket. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med saken på egnet måte.

Ullersmo fengsel har i dag et betydelig oppgraderingsbehov. I 2009 er det satt av 28 mill. kroner til en rekke byggetiltak, bl.a. gjennom midler fra tiltakspakken for arbeid, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). I tillegg til at det er gjennomført ekstraordinære vedlikeholdstiltak, har Justisdepartementet i tråd med krav om kvalitetssikring av store statlige investeringer, arbeidet med å utrede ulike alternativer for hvordan fengselets lokaler skal tilrettelegges for fremtiden. Regjeringen har besluttet at Ullersmo fengsel skal prosjekteres ut fra et moderniseringsalternativ hvor dagens kapasitet på 240 plasser beholdes, og at bygg som skole, aktivitetsrom og celleavdelinger moderniseres. Justisdepartementet vil i 2010 igangsette neste fase i prosjektet der detaljene i et byggeprosjekt skal planlegges.

Hamar fengsel er en enhet med både høyt og lavere sikkerhetsnivå. Avdelingen med lavere sikkerhetsnivå, også kalt St. Torfinn, er nedslitt og ikke tilpasset moderne fengselsdrift. For å kunne ivareta behovet for en helhetlig straffegjennomføringskapasitet i Hamarområdet, vil Justisdepartementet avklare behovet for nødvendig oppussing med eier og videreføre avdelingen med dagens kapasitet på 25 plasser. Justisdepartementet vil derfor i 2010 prioritere nødvendig oppussing ved St.Torfinn.

Særskilte lokale behov for fengselskapasitet, politiets behov for varetektskapasitet og strukturmessige årsaker kan medføre behov for å etablere nye fengselsplasser selv om det skulle være et tilstrekkelig antall fengselsplasser på nasjonalt nivå. Justisdepartementet vil på denne bakgrunn i 2010 vurdere aktuelle alternativer for fengselsplasser til Midtre Hålogaland politidistrikt. Justisdepartementet har gitt KSF i oppdrag å gjennomgå kriminalomsorgens struktur og utarbeide en samlet kapasitetsplan med forslag til omstrukturering av fengselskapasiteten. Det tas sikte på at planen ferdigstilles i 2009. Plasser kan bli lagt ned enkelte steder samtidig som kapasiteten kan bli økt andre steder. Fengselsplassbehovet vil bli sett i sammenheng med behovet for vedlikehold og oppgradering av eiendomsmassen. Departementet vil igangsette prosjektering av en utvidelse av Hustad fengsel med om lag åtte plasser, og i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet etablere ny rusmestringsenhet innen utgangen av 2010. Fengselsplasser, bl.a. der lokalene ikke egner seg for moderne fengselsdrift, kan bli lagt ned i 2010.

Overgangsboliger er et ledd i den gradvise tilbakeføringen til samfunnet, med faglig kompetanse som særlig ivaretar behovet for bo-, arbeids- og sosialtrening. Kriminalomsorgen arbeider med å etablere en ny overgangsbolig i Skedsmo kom-

mune. Den planlagte overgangsboligen skal tilby denne type plasser i Region nordøst hvor kriminalomsorgen i dag ikke har overgangsbolig, og som erstatter overgangsboligplassene ved Arupsgate overgangsbolig som skal omgjøres til ungdomstiltak.

For å frigjøre plass i fengslene ble det i 2004 under Regjeringen Bondevik II tatt i bruk en midlertidig ordning med fremskutt prøveløslatelse. Ordningen med tidlig løslatelse som et tiltak mot soningskøen ble avviklet fra og med 01.06.2009. Siden soningskøen er avviklet, er tiltaket ikke lenger nødvendig. Ordningen med dublering, dvs. at to innsatte deler en celle som normalt er beregnet på en person, ble avviklet som soningskøtiltak fra 15.04.2008.

Saker om overføring av straffedømte innsatte med utenlandsk statsborgerskap blir behandlet av Justisdepartementet. Når det foreligger en rettskraftig dom, kan domfelte under visse vilkår overføres til sitt hjemland til fortsatt straffefullbyrdelse. Det viktigste rettslige grunnlaget for overføring er Den europeiske overføringskonvensjonen. Konvensjonen er basert på et frivillighetsprinsipp, slik at overføring som hovedregel forutsetter at den innsatte selv søker om dette. Konvensjonen krever også i utgangspunktet at det må være minimum seks måneder gjenstående soningstid når anmodning om overføring mottas av mottakerstaten. Overføring etter konvensjonen vil derfor i hovedsak bare være aktuelt for dommer av en viss lengde. En tilleggsprotokoll til overføringskonvensjonen gir mulighet for soningsoverføring uten innsattes samtykke. Dette forutsetter imidlertid at det foreligger et endelig utvisningsvedtak. Det er politiet som forbereder sak om utvisning når det foreligger rettskraftig dom. Hvorvidt vilkårene for utvisning foreligger, avgjøres av utlendingsmyndighetene. Det stilles strengere krav til utvisning av personer som omfattes av EØS-avtalen eller EFTA-konvensjonen enn til tredjelandsborgere. I alle overføringssaker er man avhengig av samtykke fra mottakerlandet, og saksbehandlingstiden med den andre staten kan være lang.

Det er et mål at utenlandske innsatte raskere kan overføres til fortsatt soning i hjemlandet. Dette er et viktig satsingsområde for Regjeringen. Per 04.09.2009 satt det 922 personer registrert med utenlandske statsborgerskap i norske fengsler. Av disse er 491 personer domfelt. 36 av de domfelte er statsborgere i annet nordisk land, og de blir rutinemessig overført til soning i hjemlandet etter den nordiske overføringsloven. Når det gjelder de resterende 455 innsatte med utenlandsk statsborgerskap er det ca. 75 innsatte som er aktuelle overføringskandidater ved at de har en dom av en viss

lengde samtidig som de kommer fra land som har ratifisert tilleggsprotokollen til overføringskonvensjonen. I tillegg til dette kommer domfelte som samtykker i overføring til hjemlandet på tross av at hjemlandet ikke har ratifisert tilleggsprotokollen.

Det er i 2009 overført 17 personer etter den europeiske overføringskonvensjonen og det er fattet vedtak om overføring i ytterligere 14 saker, mens 37 saker er under behandling. Ved overføring av domfelte som har lange dommer til hjemlandet er innsparingen i antall soningsdøgn betyde-

lig. Beregninger viser at de 17 overførte dommene har gitt en innsparing på 13 175 soningsdøgn, noe som tilsvarer kapasiteten ved et fengsel med 36 plasser fullt belagt i ett år.

Samfunnsstraff

Tabellen nedenfor viser antall avviklede samfunnsstrafftimer og antall iverksatte samfunnsstraffdommer.

Tabell 2.6 Utvikling samfunnsstraff

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Endring 2003-2008
Antall avviklede samfunnsstrafftimer	86 259	144 685	177 927	184 196	200 538	192 729	123 %
Antall iverksatte samfunnsstraffdommer	1352	2094	2544	2683	2929	2812	108 %

Kriminalomsorgen skal iverksette dommer på samfunnsstraff raskt. 78 pst. av nye samfunnsstraffdommer i 2008 ble iverksatt innen to måneder, og 91 pst. innen tre måneder. 446 (16 pst.) av iverksatte samfunnsstraffdommer gjaldt kvinner. Av iverksatte samfunnsstraffdommer var det 84 (3 pst.) som var under 17 år, 167 (6 pst.) var 17 år og 522 (19 pst.) var mellom 18 og 20 år. Iverksatte samfunnsstraffdommer for personer under 18 år viste en nedgang på 30 dommer fra 2007 til 2008. Målet om økt bruk av samfunnsstraff for personer under 18 år ble ikke nådd. Totalt var ca. 27 pst. av alle iverksatte samfunnsstraffdommer til personer under 21 år. Køen på samfunnsstraff per 04.09.2009 var på 36 dommer. Det er et mål å øke bruken av andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste under samfunnsstraff som f.eks. programmer, individuelle samtaler mv. I 2008 utgjorde samfunnsnyttig tjeneste 63 pst. av samfunnsstraffen.

Megling i konfliktråd kan brukes som innhold i noen timer av en dom på samfunnsstraff. For at megling skal gjennomføres som en del av samfunnsstraffen, må både domfelte og den fornærmede part være villige til det. Program mot ruspåvirket kjøring er en straffereaksjon overfor personer som ellers ville blitt dømt til ubetinget fengselsstraff for kjøring under påvirkning av alle legale og illegale rusmidler. Det ble iverksatt 485 dommer på promilleprogram eller program mot ruspåvirket kjøring i 2008, jf. at utvidelsen av det tidligere promilleprogramet trådte i kraft 01.11.2008.

Trygghet for samfunnet – kontroll og svikt

Trygghet for samfunnet er et overordnet mål for Regjeringens kriminalpolitikk. Samfunnet skal beskyttes mot de som er farlige eller ikke har til hensikt å endre sitt kriminelle handlingsmønster. Sikkerhetstiltakene i kriminalomsorgen skal imidlertid ikke medføre et unødig høyt sikkerhetsnivå for innsatte og domfelte. Et langt fengselsopphold med høyt sikkerhetsnivå og en brå overgang til frihet, øker risikoen for ny kriminalitet etter løslatelse. Også målet for rehabiliteringsarbeidet om redusert tilbakefall til ny kriminalitet, skal ivaretas.

Antall innsatte med utenlandsk statsborgerskap har økt de senere år. Av alle nyinnsettelse i og utenfor fengsel i 2008, var 82 pst. norske statsborgere (85 pst. i 2007). Kriminalomsorgen må i større grad arbeide med å tilrettelegge straffegjennomføringen for denne gruppen innsatte, og samtidig ivareta hensynet til at utenlandske statsborgere ikke skal kunne unndra seg straffeforfølgning i Norge ved å forlate landet.

Kriminalomsorgen har få rømninger og unnvikelser. Samtidig er også svikttallene i forbindelse med fremstillinger, permisjoner og frigang svært lave. Ved økt oppmerksomhet om individuelle risikovurderinger, kan det være mulig for flere innsatte å ta del i en positiv progresjon uten at svikttallene øker. Økt samarbeid med politiet og økt bruk av IKT er prioritert for å videreutvikle arbeidet med risikovurderinger.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i rømninger for perioden 2005-2008:

Tabell 2.7 Utvikling rømninger

	2005	2006	2007	2008
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	3	1	3	4
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå (personer)	4	1	8	4
Rømninger fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	6	7	8	4
Antall fremstillinger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	19 046	18 006	17 640	17 278

Den samlede kontrollaktiviteten i fengslene er stabil. Av 25 821 prøver i 2008, var nær 90 pst. uten påvisning av illegalt inntak av narkotika. Fordi ca. 60 pst. av de som sitter i fengsel har et rusmiddel-misbruk før innsettelse, vurderes omfanget av svikt som lavt.

Av 2 852 avsluttede samfunnsstraffdommer i 2008, ble 30 avsluttet grunnet dødsfall eller forhold begått før samfunnsstraffdommen ble iverksatt. Av de resterende 2 822 ble 87 pst. fullført ved endt tid og 13 pst. avbrutt på grunn av brudd på vilkår eller ny kriminalitet. Det forekom også brudd under straffgjennomføringen i en del av de fullførte dommene, men disse fikk fortsette etter en advarsel eller en innskjerpings samtale. Totalt ble 63 pst. av de avsluttede dommene fullført uten brudd på vilkår eller ny kriminalitet.

Av totalt 506 avsluttede promilleprogramdommer, ble 11 avsluttet på grunn av dødsfall eller forhold før dommen ble iverksatt. Av de resterende 495, ble 418 (84 pst.) fullført og totalt ble 321 (65 pst.) fullført uten brudd på vilkår eller ny kriminalitet.

Rehabilitering

I St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, tas det til orde for å innføre en systematisk kartlegging av innsatte og domfelte. I 2009 er det igangsatt et pilotprosjekt for innføring av IKT-basert kartleggingsverktøy til Halden fengsel og Østfold friomsorgskontor, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). Tiltaket vil bidra til å styrke rehabiliteringsarbeidet i kriminalomsorgen og legge til rette for en bedre tilbakeføring og et kriminalitetsfritt liv.

Som et ledd i å styrke tilbakeføringsarbeidet ble det i 2008 tatt initiativ til å etablere et KrAmi-prosjekt i Rogaland. KrAmi er et tverrfaglig senter som tilrettelegger fritidsaktiviteter og arbeid for de som skal løslates. Prosjektet ledes av Fylkesmannen i Hordaland. Det er i 2008 også etablert et samarbeid mellom «Tenk tryggleik» i Årdal kommune og kriminalomsorgen. KrAmi i Tromsø ble etablert og starter opp i 2009.

Arbeid og opplæring

Det er et mål at alle innsatte skal ha et aktivitetstilbud på dagtid. Arbeid skal gi mulighet for kvalifisering for arbeidslivet for innsatte som trenger det. Mange innsatte har en svak tilknytning til arbeidslivet, bare om lag en tredjedel er i lønnet arbeid på innsettelsestidspunktet.

Det er etablert opplæringstilbud i alle fengsler som skal ha slike tilbud. Målet er å sørge for opplæring på grunnskolenivå til innsatte, domfelte og løslatte som ikke har fullført grunnskolen samt videregående opplæring til den som har rett til og ønsker det. Det er også et mål å tilby kurs som er ikke-formelt kompetansegivende. En bedre tilpasset og kvalifiserende opplæring i tråd med Kunnskapsløftet gjør den enkelte bedre rustet i arbeidslivet og til å mestre et liv uten kriminalitet etter avsluttet straffgjennomføring. Det er lagt til rette for en begrenset bruk av internett i undervisningen i flere fengsler. Innen utgangen av 2010 vil alle fengsler som tilbyr undervisning, ha et skoletilbud der innsatte og domfelte vil få tilgang til internett slik at opplæringen kan gjennomføres i overensstemmelse med gjeldende læreplaner.

I tillegg til skolens virksomhet tilbyr Arbeids- og velferdsforvaltningen kortere kurs i fengsler.

Helsetjenester

Helsetilbudet i fengslene er en del av den offentlige helsetjenesten. Justisdepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om å videreutvikle og forbedre helsetjenester og sosiale tjenester til innsatte og domfelte. utfordringene er særlig knyttet til spesialisthelsetjenestetilbudet til innsatte med psykiske lidelser og rusavhengighet.

Helsedirektoratet vil i løpet av inneværende år revidere veilederen for fengselshelsetjenesten. Midlene til de kommuner som er vertskommuner for fengsler, vil bli justert i forhold til nyetablering og nedleggelse av fengsler.

I 2009 etableres det seks nye rusmestringsenheter. Med de tre enhetene som eksisterer fra før vil det være etablert rusmestringsenheter i alle regioner i 2009. I 2010 skal det i samarbeid med

Helse- og omsorgsdepartementet etableres rusmestringsenhet ved nye Halden fengsel. Som en del av det pågående arbeidet med å omstrukturere fengselskapasiteten, foreslås det etablert ny rusmestringsenhet ved Hustad fengsel sent i 2010.

Det er et mål å øke antall § 12-døgn i behandlings- eller omsorgsinstitusjon. Antall døgn etter straffegjennomføringsloven § 12 økte fra 42 059 i 2007 til 44 991 i 2008. Både antall overføringer etter innsettelse i fengsel og antall innsettelse direkte i behandling sinstitusjon har økt. Samlet sett har antall domfelte som har gjennomført straff etter § 12 økt fra 457 i 2007 til 505 i 2008.

Prosjektet med narkotikaprogram med domstolskontroll i Oslo og Bergen som er finansiert i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, er en utprøving av alternativ straffereaksjon for rusmiddelavhengige som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet. Innholdet i programmet tar utgangspunkt i den domfeltes behov for tiltak som kan redusere faren for ny kriminalitet og fremme kontroll over rusmiddelmissbruket. Programmet preges av et intensivt opplegg med faste og hyppige avtaler, kontinuitet og arbeid med integrering i samfunnet. Opplegget følges opp av et team som består av representanter for ulike etater. Forslag om presiseringer i forskrift om prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll er sendt på høring.

Kultur og religiøse tjenester

I fengslene er biblioteket en sentral arena og er i enkelte tilfeller også arbeidssted for innsatte. Innsatte låner 18 ganger flere bøker og andre medier enn befolkningen utenfor fengslene. Bibliotek-tjenesten er underlagt Kultur- og kirke departementets ansvarsområde, og i 2009 ble det bevilget 17,3 mill. kroner til tjenesten. Som følge av økt bevilgning til bibliotek-tjenesten de siste årene har flere innsatte fått et tilbud. Planen for bibliotek-tjenester i fengsel innebærer at alle fengsler med mer enn 25 innsatte skal ha eget bibliotek eller fullgode bibliotek-tjenester dekket på annen måte.

Fengslene tilbyr kulturaktiviteter i noe ulikt omfang. På Kultur- og kirke departementets budsjett er bevilgningen på 1 mill. kroner til kulturaktiviteter i kriminalomsorgen videreført.

Innsatte som ønsker å delta i gudstjenester, søker sjelesorg eller ønsker andre tros- eller livssynstjenester, skal så langt det er praktisk mulig få anledning til dette. Alle innsatte skal ha adgang til religions- og livssynsutøvelse. Justisdepartementet og Kultur- og kirke departementet har samarbeidet om et felles rundskriv om tros- og livssynstjenester i fengsel, for å klargjøre ansvarsforholdene og sam-

arbeidsformene mellom kriminalomsorgen, Den norske kirke og andre tros- og livssynsorganisasjoner.

Programvirksomhet

Programvirksomheten er et viktig supplement til det endringsarbeidet som skjer gjennom utdanning og arbeidstrening i fengselet. Hovedhensikten er å påvirke holdninger og atferd og å motivere og utvikle ferdigheter slik at domfelte blir bedre rustet til å leve et liv uten nye kriminelle handlinger. Det totale antallet arrangerte programmer er redusert fra 379 i 2007 til 356 i 2008. Antall domfelte som gjennomførte et program er redusert fra 1 689 i 2007 til 1 518 i 2008. Litt over 30 pst. av disse deltok i Promillekurs i fengsel (Trafikk og Rus). Det er et mål å heve kvaliteten på programvirksomheten. Etter anmodning fra kriminalomsorgens uavhengige rådgivningspanel akkrediterte KSF i 2008 programmet «Brotts-Brytet». I 2009 ble programmene «Pappa i fengsel», «VINN» og «Sinne-mestring Brøset», akkreditert.

Innsattes kontakt med egne barn

Fafos rapport «Levekår blant innsatte» fra 2004 viste at 28 pst. av de innsatte hadde opplevd fengsling av familiemedlemmer i oppveksten. Siden 2007 er det årlig bevilget 1 mill. kroner til tiltak for fangers barn som er benyttet til å øke tilskuddet til Foreningen for Fangers Pårørende.

Det er utformet en modell for foreldreveiledning tilrettelagt for foreldre som er innsatt i fengsel. Videre er det en målsetting at større fengsler skal ha tilbud om foreldreveiledning eller «pappa/mamma-grupper». Kriminalomsorgen skal legge til rette for at barns behov blir ivaretatt når de er på besøk i fengslene. Besøksleiligheter for innsatte er etablert i flere fengsler, mens andre har dette under planlegging. Det ble våren 2008 åpnet et eget besøks hus ved Ringerike fengsel. Det bygges besøksleilighet også ved Halden fengsel.

4.1.2 Bekjempe alvorlig, organisert og grenseoverskridende kriminalitet

Kriminalomsorgen står overfor store utfordringer med personer som sitter i varetekt eller gjennomfører straff for alvorlig organisert kriminalitet med internasjonale forbindelser. Mange gjennomfører lange fengselsstraffer, og det er fare for at enkelte kan forsøke å unndra seg straff. Å ivareta sikkerheten og samtidig tilby en straffegjennomføring med adekvat innhold er en viktig utfordring for kriminalomsorgen.

Organisert kriminalitet er straffeskjerpene, jf. straffeloven § 60a. En gjennomgang av rettskraftige dommer hvor § 60a er benyttet, viser at det per 01.12.2008 var 88 personer av 23 ulike nasjonaliteter som var domfelt etter denne straffebestemmelsen.

For å trygge samfunnet mot de farligste, skal kriminalomsorgen i 2010 gjennomgå sin sikkerhetskategorisering av fengslene. To til fire fengsler vurderes tilrettelagt for innsatte som utgjør en særlig høy risiko.

4.2 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.2.1 Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser

Informasjon om den enkelte domfelte og innsatte er kjernen i straffegjennomføringen og rehabiliteringsarbeidet, og for at det skal kunne treffes riktige beslutninger om sikkerhetsnivå, om tiltak for rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet etter endt straff. Kriminalomsorgen har også behov for IKT-løsninger som ivaretar nødvendige støttefunksjoner. Det er i 2009 igangsatt pilotprosjekt for innføring av IKT-basert kartleggingsverktøy og styringsinformasjonssystem ved nye Halden fengsel og Østfold friomsorgskontor. Erfaringene fra prosjektet vil bli benyttet i det pågående arbeidet med et nytt etatssystem for kriminalomsorgen.

Datatilsynet og Arbeidstilsynet gjennomførte høsten 2007 tilsyn ved flere fengsler. Kriminalomsorgen har fått pålegg om å styrke personvernet og bedre sin internkontroll. Kriminalomsorgen har også fått pålegg om å styrke personvernet til de varetektsinnsatte, domfelte og deres relasjoner. Etaten er videre pålagt å etablere et helhetlig system for oppfølging av personvernet, herunder sikre rett til vanlig innsyn til de registrerte, sørge for at informasjon rettes og slettes og sørge for tilstrekkelig datasikkerhet gjennom kontrollert tilgang, tilgangsbegrensninger og logging mv. samt etablere internkontroll. Kriminalomsorgen har anskaffet et nytt databasert internkontrollsystem for å ivareta de hensyn som ble påpekt i tilsynene. Arbeidet med å implementere nye og bedre rutiner for personvern og HMS pågår i samarbeid mellom KSF, KITT, KRUS, regionene, verneombudene og tjenestemannsorganisasjonene. Implementeringsprosessen skal avsluttes våren 2010. Kriminalomsorgen vil i 2009 etablere ett felles sentralt postmottak for kriminalomsorgen. Dette etableres i forbindelse med innføring av elektronisk dokumenthåndtering og arkiv i fengslene.

KRUS skal gjennom undervisning, utviklings- og rådgivningsarbeid, bibliotek- og dokumenta-

sjonstjeneste samt forsknings- og evalueringsoppdrag, bidra til å sikre et høyt faglig nivå i kriminalomsorgen. Kunnskapene skal formidles i opplæringssammenheng, til brukerne i kriminalomsorgen og andre fagmiljøer.

Opgaven med å innkalle til soning og behandle søknader om soningsutsettelse skal overføres fra politiet til kriminalomsorgen, jf. Ot.prp. nr. 34 (2007-2008). Kriminalomsorgen vil overta ansvaret fra 01.04.2010. For kriminalomsorgen har dette stor betydning for å kunne planlegge og derved utnytte straffegjennomføringskapasiteten på en effektiv måte.

Enhetsstruktur og klassifisering av kriminalomsorgens tilbud

Soningskøen kan anses som avviklet. Handlingsplanen «Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen» inneholdt mange ulike tiltak, herunder økt kapasitet, bedre utnyttelse av eksisterende kapasitet og økt bruk av alternative reaksjoner. Noen av tiltakene var midlertidige, mens andre var permanente. Det er behov for å evaluere tiltakene og gjennomgå kriminalomsorgens fremtidige kapasitetsbehov.

St. meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn inneholder en rekke tiltak for å styrke innholdet i straffegjennomføringen. I meldingen gjennomgås tilbudet kriminalomsorgen gir den enkelte innsatte og domfelte. Innenfor det som er sikkerhetsmessig forsvarlig, er det en målsetting å øke bruken av fengsler med lavere sikkerhetsnivå slik at innsatte gradvis skal vende seg til frihet under ansvar. I meldingen tas det til orde for økt bruk av straffereaksjoner utenfor fengsel. På denne bakgrunn har Justisdepartementet påbegynt arbeidet med å gjennomgå kriminalomsorgens enhetsstruktur og utarbeide en samlet kapasitetsplan for å bedre sammenhengen mellom behov og kapasitet. Videre foretas en gjennomgang av hensiktsmessigheten ved dagens sikkerhetsklassifisering av enheter i fengsel med høyt og lavt sikkerhetsnivå.

Personal- og likestillingspolitikk

Fengselsbetjentyrket er krevende og forutsetter god kompetanse. Regjeringen går i St.meld. nr. 37 (2007-2008) inn for å videreføre dagens ordning med aspirantopptak og lønnet etatsutdanning, samtidig som det legges opp til å gjennomgå undervisningstilbudet med tanke på å styrke etter- og videreutdanningen. Departementet vil be NOKUT (nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) evaluere utdanningen med tanke på at den kan inngå i

en fagkrets som leder frem til Bachelor-grad i universitets- og høyskolesystemet.

For å sikre tilgangen på fagutdannet personell i kriminalomsorgen er opptaket av aspiranter økt i perioden 2006-2008. Mens opptaket under Regjeringen Bondevik II i 2002-2005 var på om lag 630 aspiranter, vil opptaket i perioden 2006-2009 bli på om lag 820 aspiranter. Mens det i 2005 ble tatt opp 100 aspiranter, er det i 2006 og 2007 tatt opp 200 aspiranter hvert år. I 2008 er det tatt opp om lag 250 aspiranter. Det ble tatt opp ca. 170 aspiranter til det ordinære opptaket 01.01.2009.

Det er forskjeller mellom fengslene i tilgangen på utdannede fengselsbetjenter. Ved noen fengsler mangler det kvalifiserte søkere til ledige fengselsbetjentstillinger. For å møte de ulike behovene, har KRUS rekruttert aspiranter med lokal tilknytning til områder og fengsler der behovet for nye betjenter er størst. Disse aspirantene gjennomfører opp-

læringen ved det lokale fengselet. KRUS har ansvaret for undervisningen. For tiden gjennomføres desentraliserte undervisningsopplegg ved fengslene Åna (25 aspiranter startet januar 2008), Ravneberget (25 aspiranter startet januar 2008) og Vadsø/Tromsø (15 aspiranter startet mai 2008). På grunn av rekrutteringsproblemer på Vestlandet og for å kompensere for frafall av aspiranter i 2008 og 2009, ble det igangsatt et desentralisert opptak på 25 aspiranter fra 01.09.2009 ved Bergen fengsel. Det legges i 2010 opp til et opptak ved KRUS på seks klasser eller om lag 150 aspiranter. En av disse klassene vil bli gjennomført desentralisert ved Ravneberget fengsel. Justisdepartementet vurderer fortløpende behovet for aspirantopptak ved KRUS.

I tabellen nedenfor framkommer antall uteksaminerte aspiranter i perioden 2005-2009.

Tabell 2.8 Uteksaminerte aspiranter Fengselsskolen

	2005	2006	2007	2008	2009
Antall uteksaminerte aspiranter	180	98	140	203	202

En god personalpolitikk og et godt arbeidsmiljø er viktige forutsetninger for at kriminalomsorgen skal kunne nå sine mål. Implementeringen av de endringene som er beskrevet i St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker, vil ha konsekvenser for kultur, kompetanse, ledelse og organisasjon. KSF vil følge opp i tett samarbeid med etaten og tjenestemannsorganisasjonene. Det vil fremdeles ligge forventninger til etaten om videre oppmerksomhet mot ledelse på alle ledernivåene som oppfølging av gjennomført ledelsesutviklingsprogram.

De senere årene har det vært en meget høy kapasitetsutnyttelse i fengslene. Pga. soningskøen har dette vært nødvendig, men det har medført en presset arbeidssituasjon for kriminalomsorgens tilsatte. Det er en målsetting å redusere belegget i fengslene til 90 pst., noe som vil bedre rammebetingelsene for arbeidsmiljøet. Dette må skje gradvis slik at det ikke bygger seg opp ny kø.

En viktig del av arbeidsmiljøarbeidet er kartlegging, forebygging og oppfølging av vold og trusler mot tilsatte i kriminalomsorgen. Vold og trusler kartlegges fortløpende, og KRUS utarbeider årlig en rapport som presenterer statistikk, analyse og forklaringer på voldsutviklingen. I tillegg har KSF innhentet tertialvise oversikter siden 2008. Sikkerhet i kriminalomsorgen (SiK) er summen av de virkemidlene som tar sikte på å forebygge og håndtere situasjoner der samfunnets, tilsattes, innsattes og domfeltes trygghet kan være truet, og er et ledd

i å møte nye sikkerhetsmessige utfordringer. I Regjeringens budsjettforslag for 2010 er det foreslått midler til å opprette 12 nye fengselsbetjentstillinger, som bl.a. skal benyttes til å ivareta tilsattes arbeidsmiljø og sikkerhet. Midlene vil bli disponert og fordelt etter drøftinger med de tilsattes organisasjoner, der bemanningssituasjonen og forebygging av vold og trusler ved de minste fengslene vil bli vektlagt. I forbindelse med oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007-2008) skal det gjennomføres en bemanningsanalyse for kriminalomsorgen som grunnlag for utarbeidelse av en bemanningsrapport for kriminalomsorgen. Mandatet for denne bemanningsrapporten vil bli drøftet med de tilsattes organisasjoner, men den vil måtte inneholde en analyse av forventet avgang av personell og årsaker til dette, nåværende og fremtidig kompetansebehov og kompetansesammensetning i kriminalomsorgen, og en gjennomgang av disse forholdene sett i forhold til utdanningskapasiteten ved KRUS.

Oppfølging av sykefravær er et annet sentralt tema i arbeidsmiljøarbeidet. Det vises til omtale under punkt 5.2.4 i del III.

Likestillingsarbeidet i kriminalomsorgen skal integreres i den generelle personalpolitikken. Regionene, KRUS og KITT utarbeider strategiske planer for å videreføre likestillingsarbeidet. I 2008 var 41 pst. av nytilsatte ledere kvinner. Dette er en økning på tre pst. fra 2007, men noe lavere enn

målsettingen om at 50 pst. av nytilsatte ledere skal være kvinner. Arbeidet med å øke antall kvinnelige søkere til lederstillinger videreføres. Andelen kvinner som ble tatt opp på Fengselsskolen i 2008 var ca. 46 pst., målet er 50 pst.

Kriminalomsorgen har som mål å øke mangfoldet blant tilsatte i etaten, jf. Mål for inkludering i Arbeids- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2009-2010). Det vil gi etaten en bredere kompetanse og i større grad gjenspeile befolkningen. Et større mangfold blant de tilsatte kan også være et viktig moment i det kriminalitetsforebyggende arbeidet under straffegjennomføring. I 2008 utgjorde andelen rekrutterte aspiranter ved Fengselsskolen med flerspråklig bakgrunn, utover engelsk, 4,4 pst. Det er et mål å øke antallet betydelig. KRUS har samarbeidet med Arbeids- og velferdsforvaltningen om aktiv rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn. Intensjonen er å gi intensiv tilrettelagt språkundervisning til aktuelle søkere som har en annen språkbakgrunn enn norsk. KRUS har i samarbeid med Politihøgskolen gjennomført et prosjekt for å øke forståelsen av hva som hemmer rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn til de to etatene, og hvorfor det er viktig å øke denne andelen. Rapporten peker bl.a. på at forhold knyttet til demografi, utdanning

og arbeidsmarked har generell betydning for rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn. Rapporten peker også på behovet for å sette temaet tydelig på dagsorden. Kriminalomsorgen vil i løpet av 2009/2010 utarbeide en handlingsplan for å beholde og rekruttere personer med minoritetsbakgrunn.

4.2.2 Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor

Kriminalomsorgens strategi for kommunikasjonsarbeidet legger vekt på å utvikle en kommunikasjonskultur som bygger på åpenhet, synlighet og tilgjengelighet. Det er ønskelig å være helhetlig og samordnet i kommunikasjonen, og bevisst på hvordan man bruker informasjon og kommunikasjon som virkemiddel. Gjennom kommunikasjonsvirksomhet skal kriminalomsorgen bidra til økt kunnskap om etatens arbeid og ansvarsområde, og den skal medvirke til at den offentlige debatten omkring kriminalomsorgen er mest mulig faktabasert, nyansert og korrekt. Nettportalen www.kriminalomsorgen.no er en viktig informasjonskanal for kriminalomsorgen. «Aktuelt for kriminalomsorgen» som utgis av KSF, er et fagblad for de tilsatte i kriminalomsorgen.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	2 421 501	2 933 785	3 238 179
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	60 323	62 228	64 219
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	121 712	19 854	20 390
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	22 509	37 000	38 184
70	Tilskudd	17 983	19 991	20 631
	Sum kap. 430	2 644 028	3 072 858	3 381 603

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen per 01.03.2009 utgjorde 3 466 årsverk, mens bemanningen i kriminalomsorgens IT-tjeneste utgjorde 36 årsverk. Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kon-

torutgifter, personalavhengige kostnader, husleie, programvirksomhet, aktiviseringstiltak og godtgjørelser til innsatte samt utgifter til kosthold for de innsatte.

Foruten tekniske endringer foreslås bevilgningen økt med ca. 260 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2009, hvorav ca. 230 mill. kroner til drift, engangsinvesteringer og husleie for Halden

fengsel, 20 mill. kroner foreslås benyttet til ca. 37 nye stillinger til innfasing av tilbakeføringsgarantien, ivaretagelse av arbeidsmiljø og sikkerhet for tilsatte og innsatte og til utredning, prosjektering fengselskapasitet i Midtre Hålogaland politidistrikt, utredninger av fremtidige løsninger for Drammen og Mosjøen fengsler, oppussing Hamar fengsel (St.Torfinn) og prosjektering og oppgradering av Hustad fengsel. Bevilgningen foreslås økt med 9,375 mill. kroner som følge av at kriminalomsorgen overtar ansvaret for soninginnkalling og behandling av søknader om soningsutsettelse fra 01.04.2010. Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 304,4 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften, samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte. Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 2 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 45 Større utstyranskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen under denne posten omfatter større utstyrsanskaffelser. Posten omfatter også bevilg-

ning til IKT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy. Bevilgningen på posten foreslås videreført fra 2009 med tillegg for prisjustering.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv, kan overføres

Posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring, psykisk utviklingshemmede med sikringsdom og varetektsurrogat. Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 1,2 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

De frivillige organisasjonene spiller en viktig rolle i arbeidet overfor domfelte og innsatte. Post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Posten dekker bl.a. tilskudd til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og mindre tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger, og med spesiell vekt på tilbakeføring til samfunnet etter endt soning. Muligheten til å søke på tilskuddet kunngjøres årlig av Justisdepartementet. Det foreslås for 2010 en bevilgning på 20,631 mill. kroner.

Blant tiltakene og organisasjonene som støttes er Elevator for mottak av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 12. I 2010 foreslås et tilskudd på 6 mill. kroner. Tilskuddet gjør det mulig å reservere inntil 20 plasser ved institusjonen. Tabellen nedenfor viser en oversikt over inntekter og resultat for virksomheten.

Regnskap for Fretex Elevator	(1000 kr)
Salgsinntekter	100 837
Andre inntekter	65 286
Driftsinntekter	166 122
Driftsresultat	2 842
Årets resultat	3 669

Elevator mottok 48 innsatte i løpet av 2008, hvilket ga et belegg på 99,3 pst. mot 95,6 pst. i 2007. 96 pst. av de løslatte hadde et arbeids- eller skoletilbud å gå til på løslatelsestidspunktet, hvorav 29,6 pst. gikk til arbeid på det åpne arbeidsmarkedet.

I 2010 foreslås et tilskudd til Foreningen for fangers pårørende (FFP) på 2,22 mill. kroner. Av dette forutsettes 1,12 mill. kroner øremerket til tiltak for fangers barn. Det foreslås et tilskudd på 2,89 mill. kroner til organisasjonen WayBack.

Videre foreslås det et tilskudd på 2,25 mill. kroner til Kirkens Sosialtjeneste til organisasjonens arbeid for innsatte. Siden statsbudsjettet for 2006 har deler av tilskuddet til Kirkens Sosialtjeneste vært øremerket Barmprosjektet på Hamar, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006). Da Barmprosjektet er av stor betydning for personer som løslates, er det etter departementets vurdering hensiktsmessig at øremerkingen til Barmprosjektet vurderes i forbindelse med departementets oppfølging av meldingen. Det er et mål i kriminalomsorgsmeldingen å invitere frivillige organisasjoner til å øke innsatsen og samarbeidet i forbindelse med tilbakeføringsga-

rantien, jf. også svar på Stortingets vedtak nr. 95 av 03.12.2008. Departementet foreslår på denne bakgrunn at 0,9 mill. kroner av tilskuddet til Kirkens Sosialtjeneste også i 2010 øremerkes Barmprosjektet. Det foreslås 1,08 mill. kroner til behandlingssplasser for innsatte ved Tyrilistiftelsen Frankmotu- net i Folldal, primært for kvinner.

Med unntak av tilskuddet til FFP, videreføres tilskuddene fra St.prp. nr. 1 (2008-2009) med tillegg for prisstigning. Departementet vil vurdere om tiltaket «Musikk i fengsel og frihet» bør være en del av kriminalomsorgens ordinære tilbud som dekkes over kap. 430, post 01.

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
02	Arbeidsdriftens inntekter	56 933	56 169	57 966
03	Andre inntekter	24 976	8 210	14 973
04	Tilskudd	1 400	1 574	1 624
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 248		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	20 056		
17	Refusjon lærlinger	166		
18	Refusjon av sykepenger	64 133		
	Sum kap. 3430	168 912	65 953	74 563

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon og drifts- og vedlikeholdsoppgaver som skal utføres på bestilling fra Statsbygg.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie, klientavhengige driftstilskudd til overgangsboligene og tilskudd fra andre offentlige virksomheter til gjennomføring av prosjekter. Basert på regnskapstall

og forventet utvikling foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 6,8 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengselssamarbeid. Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	191 163	185 327	153 837
	Sum kap. 432	191 163	185 327	153 837

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønnsutgifter til skolens personale, lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 509 årsverk per 01.03.2009, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes reiser, opphold og uniformseffekter samt ulike kurs til spesialstillinger innen kriminalomsorgen.

Bevilgningen foreslås redusert med ca. 31,5 mill. kroner. Reduksjonen skyldes at aspiranter fra ekstraopptakene i 2007 og ekstraopptaket i januar 2008 avslutter sin opplæring i 2009. Det foreslås tatt inn seks klasser ved KRUS eller om lag 150 aspiranter i 2010.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
03	Andre inntekter	1 043	835	862
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 217		
18	Refusjon av sykepenger	592		
	Sum kap. 3432	2 852	835	862

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. inntekter fra aspirantenes andel av skolebøker. Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kat 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	10 394 282	10 239 178	11 499 904	12,3
70-89	Overføringer til private	12 484	57 259	116 487	103,4
Sum kategori 06.40		10 406 766	10 296 437	11 616 391	12,8

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	8 324 685	8 216 849	9 271 746	12,8
441	Oslo politidistrikt	1 635 653	1 614 601	1 807 632	12,0
442	Politi høgskolen	313 848	331 458	397 673	20,0
443	Oppfølging av innsynsloven	315			
445	Den høyere påtalemyndighet	121 851	122 948	127 227	3,5
446	Den militære påtalemyndighet	5 308	5 389	6 849	27,1
448	Grensekommisæreren	5 106	5 192	5 264	1,4
Sum kategori 06.40		10 406 766	10 296 437	11 616 391	12,8

1 Innledning

Det er en overordnet målsetting at politiet i samarbeid med andre offentlige og private aktører skal bidra til økt trygghet i samfunnet. Regjeringen vil, i tråd med Soria Moria-erklæringen, ha et politi som forebygger bedre, reagerer raskere og oppklarer mer.

Trygghet forutsetter et nært og sterkt politi som er tilgjengelig når publikum har behov for bistand og service. Regjeringen arbeider for å sikre et politi som ivaretar publikums behov for service og beredskap, i tråd med Soria Moria-erklæringen. En solid grunnbemanning med god kompetanse er en viktig forutsetning for et lokalt forankret politi, en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse og økt trygghet for befolkningen. Regjeringen har i tråd med Soria Moria-erklæringen styrket bemanningen i norsk

politi. Tall fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet viser at det har vært en økning på 634 årsverk fra 01.03.06 til 01.03.09. I tillegg ga budsjettet for 2009 mulighet til å opprette om lag 250 årsverk. I Regjeringens tiltakspakke, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009), ble det også opprettet 460 sivile årsverk, noe som medførte at om lag 280 polititjenestemenn kunne frigjøres til operativt arbeid. Videre vil ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser for politiet utløse arbeidstid tilsvarende 230 årsverk. I tillegg kommer de bemanningsøkninger som er foreslått i budsjettforslaget for 2010. Samlet gir dette en betydelig bemanningsvekst i politiet. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke bemanningen i norsk politi. Det rekordhøye studentopptaket på 552 politistudenter i 2009 foreslås derfor økt til 720 studenter i 2010.

Samarbeid mellom politiet og andre offentlige og private aktører er viktig for en aktiv og helhetlig kriminalitetsbekjempelse. Regjeringen har i overensstemmelse med Soria Moria-erklæringen styrket politiets samarbeid lokalt gjennom etablering av politiråd i kommunene. Det er per 31.12.2008 etablert 276 politiråd som omfatter 309 kommuner. Fra 01.07.2009 er plandelen i plan- og bygningsloven endret slik at kommunene nå skal ta hensyn til kriminalitetsforebygging i sine planprosesser, både i et samfunnsutviklingsperspektiv og et utbyggingsperspektiv. Dette vil gi et godt grunnlag for politirådene arbeid. For å videreutvikle organiseringen lokalt gjennomfører Regjeringen en prøveordning i to politidistrikt for å prøve ut grensereguleringer, offentlige servicekontorer og politiråd. For å øke tryggheten for publikum har Oslo politidistrikt videreført og styrket politiposten på Holmlia, gjenåpnet politiposten på Oslo S og opprettet tre mobile politiposter.

Soria Moria-erklæringen uttrykker et mål om å forebygge i vid forstand og stimulere til tiltak som samlet gir bedre livskvalitet for den enkelte. Effektiv forebygging vil bidra til økt trygghet, samtidig som samfunnets kostnader til reaktiv og reparerende virksomhet kan reduseres på lengre sikt. Regjeringen la i juli i år fram en ny strategi for hvordan samfunnets samlede virkemiddelapparat kan innrettes for å bli mer forebyggende. Regjeringen la i tillegg i august fram en handlingsplan om kriminalitetsforebygging («Gode krefter»), der samordning og samarbeid er sentrale virkemidler.

I samsvar med Soria Moria-erklæringen er arbeidet med utsendelse av utlendinger med ulovlig opphold styrket.

Politiet og påtalemyndigheten skal, i samvirke med de andre aktørene i strafferettspleien, bidra til en effektiv straffesaksavvikling som et viktig virkemiddel i kriminalitetsbekjempelsen. Nærhet i tid mellom et straffbart forhold, straffereaksjon og fullbyrdelse virker preventivt, og det å redusere tiden fra straffbar handling til reaksjon og fullbyrdelse skal ha høy prioritet. Rask reaksjon og fullbyrdelse er også viktig av hensyn til fornærmede.

Oppklaring av kriminalitet er viktig for tilliten til politiet. Det er et mål for Regjeringen at den kriminaliteten som rammer flest folk blir etterforsket og oppklart, siden det er denne typen lovbrudd som gjør at mange føler utrygghet. Vinningskriminalitet er ofte saker uten vitner, men med et åsted. Her er det mulig å identifisere og registrere DNA som del av etterforskningen. Regjeringen har i tråd med Soria Moria-erklæringen utvidet adgangen til registrering i DNA-registeret fra 01.09.2008, jf. Innst. O. nr. 23 (2007-2008). Sammenlignet med tiden før DNA-reformen, sendes det nå inn tre gan-

ger flere spor fra politidistriktene. Om lag halvparten av de spor som legges inn for søk i DNA-registeret, gir treff mot registrerte personer. Den utvidede adgangen til å registrere personer i DNA-registeret, har ført til en rekke identifiseringer og bidratt til økt oppklaring.

1.1 Organisering

Kategorien omfatter i hovedsak de etater og virksomheter som skal sikre lov, orden og trygghet i samfunnet, forebygge straffbare handlinger og sørge for straffeforfølgning.

1.1.1 Den sentrale politiledelsen

Justisdepartementet og Politidirektoratet utgjør den sentrale politiledelsen.

Politidirektoratet er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet, med ansvar for planlegging, iverksetting og koordinering av tiltak innenfor politiets virksomhet. På straffesaksbehandlingsområdet skjer dette i samarbeid med Riksadvokaten, som har ansvaret for den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politiet, og som i denne egenskap bare kan instrueres av Kongen i statsråd. Politidirektoratet har ansvar for etatsledelsen av politi- og lensmannsetaten, og ivaretar viktige oppgaver innenfor internasjonalt politisamarbeid.

1.1.2 Politidistriktene og særorganene

Politiet er inndelt i 27 politidistrikter som igjen er inndelt i lensmanns-, politistasjons- og namsfogdsdistrikter. Lensmanns- og politistasjonsdistrikter kan være samordnet i regionale driftsenheter. Politimestrene i Rogaland og Salten leder Hovedredningssentralene. Fra 01.01.2006 overtok politi- og lensmannsetaten ansvaret for den samlede sivile rettspleien på grunnplanet. Det ble samtidig opprettet namsfogder i Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim, som ble direkte underlagt Politidirektoratet. 1. kvartal 2008 ble namsfogdene i Bergen, Stavanger og Trondheim lagt under politimesteren i henholdsvis Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag, i tråd med organiseringen i landet for øvrig. Departementet avventer Politidirektoratets pågående prosjekt for å få ned saksbehandlingstid og restanser hos Namsfogden i Oslo samt erfaringer fra omorganiseringen av de tre sistnevnte, før det tas standpunkt til organiseringen i Oslo.

Det er følgende særorganer i politiet:

- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytersaker (Kripes)

- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)
- Politiets data- og materielltjeneste (PDMT)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Særorganene er administrativt og faglig underlagt Politidirektoratet, jf. Politiloven § 6, 2. ledd. Økokrim er i tillegg et statsadvokatembete, og er derfor i sin påtalemessige virksomhet underlagt riksadvokaten.

1.1.3 Politiets sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er et eget politiorgan i henhold til Politiloven § 17 a, og er politifaglig og administrativt direkte underlagt Justisdepartementet. PST er en landsdekkende tjeneste representert i samtlige politidistrikter og med den sentrale ledelse lokalisert i Oslo. PSTs hovedoppgaver er av forebyggende art, men PST utfører også etterforskningsoppgaver, og rapporterer i disse sakene til Den høyere påtalemyndighet.

1.1.4 Den høyere påtalemyndighet

Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter, Øko-

krim og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytersaker. Riksadvokaten er administrativt underlagt Justisdepartementet. Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten, som har den overordnede påtalefaglige ledelse av etterforskningen i politidistrikter og politiets særorganer.

1.1.5 Den militære påtalemyndighet

Generaladvokaten leder Den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet. Generaladvokaten er påtalemessig underlagt riksadvokaten og administrativt underlagt Justisdepartementet.

1.1.6 Grensekommisæreren

Grensekommisæreren har bl.a. ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å bilegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisæreren er underlagt Politidirektoratet.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeidet Forsvarlig og effektiv straffeforfølgning Styrke arbeidet mot vold og seksuelle overgrep Bekjempe alvorlig, organisert og grenseoverskridende kriminalitet
God og effektiv konfliktforebygging og -løsning	Styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet og internasjonal finansiell kriminalitet Styrke og utvikle konfliktløsningsordninger
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	Styrke kriminalitetsofrenes stilling Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning Bekjempe rasisme, etnisk diskriminering og hatkriminalitet

Hovedmål	Delmål
Økt samfunnssikkerhet	<p>Øke samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner</p> <p>Øke samfunnets evne til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse, miljø og materielle verdier</p> <p>Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet og verne om betydelige samfunnsinteresser</p>
Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvarsområder	<p>Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett</p> <p>Bidra til demokratiutvikling og institusjonsbygging</p>
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	<p>Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser</p> <p>Tilrettelegge for en serviceorientert justissektor</p>

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

3.1 Hovedutfordringer

Politiet har et bredt spekter av oppgaver og utfordringer som krever høy kompetanse og kvalitet i tjenesteutførelsen. Politiet må løse sine oppgaver på en god og tillitskapende måte slik at befolkningens behov for rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd blir ivaretatt.

Regjeringen har som mål å skape et tryggere og mer rettferdig samfunn med økt livskvalitet for den enkelte. Politiet skal bidra til trygghet gjennom redusert utsatthet for kriminalitet og god beredskap. Særlig viktige utfordringer i denne sammenheng er å forebygge og bekjempe vinningskriminalitet, voldskriminalitet, seksuelle overgrep, organisert, grenseoverskridende kriminalitet og kriminalitet på tvers av distriktsgrenser.

Politiet skal ha en bred tilnærming til sitt arbeid for å opprettholde befolkningens trygghet. Politiets tilstedeværelse på rett sted til rett tid i samarbeid med andre samfunnsaktører og befolkningen for øvrig, kan bidra til å opprettholde den opplevde tryggheten hos befolkningen. Det er viktig at politiet innretter ordenstjenesten slik at den har elementer av både kriminalitetsforebygging og tilstedeværelse.

Politidirektoratets innbyggerundersøkelse gjennomført i 2008, viser at ni av ti føler seg trygge der de bor og ferdes og mener at politiet skaper trygghet. Undersøkelsen viser videre at mer enn åtte av 10 har tillit til politiet. Befolkningens tillit til politiet er en forutsetning for politiets oppgaveløs-

ning, og det er derfor viktig at den høye tilliten opprettholdes. Undersøkelsen peker også på enkelte utfordringer. Eksempelvis viser undersøkelsen at de som har vært i kontakt med politiet (meldt fra om mistenkelig forhold eller vært innblandet i ulykke) har noe lavere tillit enn de som ikke har hatt slik kontakt. Særlig gjelder det personer som har vært utsatt for vold i en eller annen form, men generelt viser undersøkelsen at de som har vært utsatt for kriminelle hendelser har klart lavere tillit til politiet enn andre. Minst tillit til politiet har unge med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land.

Situasjonen som var i politiet høsten 2008 og våren 2009 har medført utfordringer, og det vil være viktig framover å sikre at politiet fortsatt har høy tillit.

Det har vært en jevn nedgang i antallet anmeldte forbrytelser totalt de siste årene. Tall for 1. halvår 2009 viser en økning på 2,5 pst. sammenlignet med 1. halvår 2008.

Seks av ti anmeldte forbrytelser i 2008 var vinningsforbrytelser, og dette er den typen kriminalitet som rammer flest. Det er et mål for Regjeringen å øke oppklaringen av det store volumet av vinningskriminalitet, også den organiserte vinningskriminaliteten på tvers av distriktsgrenser. Kriminalitet begått av mobile kriminelle har vist en økende tendens. Bekjempelsen av kriminalitet begått av disse medfører flere utfordringer for politiet. For å møte denne utfordringen lanserte Justisdepartementet i august 2009 en 10-punkts tiltaksliste for bedre å forebygge og etterforske handlinger mot denne gruppen personer. Politiet er foreslått styr-

ket for å sikre en bedre organisering og koordinering av politiets arbeid med å bekjempe denne kriminaliteten. Bl.a. vil UP og Kripos bli styrket med til sammen 20 årsverk i 2010. I tillegg vil Oslo og Hedmark politidistrikt bli styrket. Regjeringen har videre fremforhandlet et avtaleutkast med EU om tilslutning til Prüm-regelverket, som vil gi Norge direkte tilgang til databaser med DNA og fingeravtrykk i europeiske land.

Voldskriminalitet representerer i vid forstand et angrep på velferd og befolkningens oppfatning av trygghet, og krever særlig oppmerksomhet. Vold som forekommer i nære relasjoner rammer særlig hardt. Regjeringen har gjennom Soria Moria-erklæringen forpliktet seg til å styrke innsatsen for å bekjempe alle former for vold. For å styrke den voldsforebyggende innsatsen foreslår Regjeringen å etablere ett nytt ATV-kontor i 2010 og styrke ATVs sentrale administrasjon for faglig og administrativ oppfølging av ATV tilbudene rundt i landet. Den foreslåtte styrkingen i 2010 kommer i tillegg til de ni ATV-kontorene som allerede er etablert, og de fire som det er bevilget midler til i 2009 og som er under etablering.

Voldtekt er et særlig alvorlig overgrep, og utfordringene på dette området er mange. Regjeringen har gjennom Soria Moria-erklæringen forpliktet seg til å intensivere innsatsen mot voldtekt. Utredningen «Fra ord til handling» (NOU 2008:4), som ble lagt frem i januar 2008, fremmet bl.a. forslag om etablering av en ny landsdekkende spesialenhet i politiet med ansvar for seksualisert vold. Som følge av dette vil det bli opprettet en fast voldtektsgruppe på Kripos. Kripos ble styrket med fire stillinger fra annet halvår 2009 og er foreslått styrket med ytterligere fire årsverk i 2010.

Ofre for alvorlig kriminalitet skal sikres bedre oppfølging, og arbeidet med å beskytte barn skal ha høy prioritet. Siden 2007 er det opprettet barnehus i seks byer. Tilbudet er nå tilgjengelig i alle helseregioner, og er således landsdekkende. Regjeringen vil i 2010 legge til rette for at det etableres ytterligere et nytt barnehus i Stavanger. Arbeidet med å forebygge og avdekke seksuelle overgrep mot barn på internett skal videreføres.

Regjeringen har gjennomført en bred gjennomgang av saksflyten på utlendingsfeltet. Gjennomgangen viser at for å oppnå større effektivitet og bedre kontroll, må organiseringen og finansieringen av feltet innrettes slik at aktørene samhandler bedre. Samtidig som arbeidet for å oppnå større effektivitet har pågått, har asylkomstene økt sterkt. Regjeringen har en todelt strategi for å møte disse utfordringene. Håndteringen av sakene skal effektiviseres, samtidig som personer uten lovlig opphold skal uttransporteres raskere. Regje-

ringen vil derfor effektivisere grensekontrollen og styrke identitetsarbeidet ved å opprette et Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID). Bedre identitetsavklaringer og raskere uttransportering forventes også å ha effekt i forhold til nye asylkomster.

Flere tjenestemenn i politioperativt arbeid er nødvendig for å opprettholde befolkningens tillit og for å møte behovet for tilstedeværelse og kriminalitetsbekjempelse. Bemanningssituasjonen i politiet har i flere år vært en utfordring, først og fremst fordi det er utdannet for få polititjenestemenn. For å sikre tilstrekkelig politiutdannet personell har Regjeringen prioritert å øke studentopptak ved Politihøgskolen i perioden 2007-2010, fra 432 studenter i 2007 og 2008, til 552 studenter i 2009 og med forslag om opptak av 720 studenter i 2010. Samlet tas det i perioden opp 888 flere studenter enn i perioden 2003-2006. Videre foreslås de 460 sivile årsverkene tildelt i Regjeringens tiltakspakke for 2009, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009), videreført i 2010. Disse vil frigjøre om lag 280 polititjenestemenn til operativt arbeid. Sammen med de 230 årsverkene som utløses av ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser inngått sommeren 2009, betyr dette en betydelig økning i antallet årsverk med politiutdannelse.

En utfordring i norsk politi er å sikre en organisering lokalt som både ivaretar publikums behov for tilstedeværelse og beredskap, og en effektiv utnyttelse av tildelte ressurser. Politiet må organisere ressursene slik at det gis hensiktsmessig respons på publikums behov for hjelp og service. For å videreutvikle organiseringen lokalt gjennomfører Regjeringen en prøveordning i to politidistrikter med mulighet for å få prøvd ut både grenseguleringer, offentlige servicekontorer og politiråd. Det skal gjennomføres en bred evaluering av prøveordningen. Evalueringen skal blant annet omfatte publikumsundersøkelse, kommunenes synspunkter og politiets vurdering av tjenesteutvelse og ressursbruk.

3.2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen fortsetter sitt arbeid for å skape mer trygghet og mindre kriminalitet. I 2010 er det foreslått å øke bevilgningene til politi og påtalemyndighet med hele 1,3 milliarder kroner. Av dette er 117 mill. kroner kompensasjon for lønns- og prisstigning.

Et av de viktigste satsingsområdene er å øke politibemanningen framover. På grunn av lave opptak gjennom flere år, er det mangel på politiutdannet personell. Regjeringen foreslår derfor å øke opptaket til Politihøgskolen til 720 studenter i 2010.

Det har i 2009 vært stor oppmerksomhet på arbeidstidsbestemmelsenes unntak fra arbeidsmiljølovens hovedregler om arbeids- og hviletid. Det ble i juli i år oppnådd enighet mellom partene om en ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser. Avtalen som er gjort gjeldende fra 01.10.2009, gir den nødvendige fleksibiliteten i utførelsen av sentrale politigjøremaal. Partene er også enige om utvidet arbeidstid med en time per uke for om lag 9 000 ansatte fram til 01.08.2012. Dette representerer en ressursøkning på anslagsvis 230 årsverk. Bevilgningene foreslås økt med 371,6 mill. kroner for å dekke økte utgifter som følge av avtalen.

For å kunne håndtere den økte asyltilstrømmingen foreslår Regjeringen å styrke politiets arbeid på utlendingsområdet med en omfattende tiltakspakke på 150 mill. kroner. Økt kontroll i grenseområdene, lokal og rask registrering av asylsøkere og mer effektiv uttransportering skal bidra til å redusere antall identitetsløse asylsøkere og bekjempe kriminalitet. Det foreslås at Politiets utlendingsenhet (PU) får en vesentlig styrking i forbindelse med denne tiltakspakken. Det foreslås etablert lokale registreringsenheter i Østfold og Romerike politidistrikter i samarbeid med Politiets utlendingsenhet. Det vil sikre at personer som melder seg som asylsøkere blir registrert raskt, og at de blir visitert for sikring av ID-dokumenter. Det foreslås i denne forbindelse at Østfold og Romerike politidistrikter får tilført to årsverk hver samt at Romerike politidistrikt i tillegg får to årsverk i forbindelse med fordelingen av de 106 nye polititjenestemannsstillingene, jf. omtale nedenfor. Østfold politidistrikt foreslås styrket med 24 årsverk for å øke kontrollen i grenseområdene og bemanne en «grensekontrollbil» som betjener Follo og Østfold politidistrikter. Det foreslås opprettet en egen transportløsning fra grensen til PU. Dette vil sikre at færre asylsøkere kvitter seg med ID-dokumenter og bidra til raskere avklaring i asylsaker. Oslo politidistrikt har i samarbeid med PU og UDI hatt en målrettet innsats mot den åpenlyse narkotikaomsetningen på Grünerløkka og Grønland. I fm. denne innsatsen er også et stort antall asylsøkere og innvandrere pågrepet og har fått sin asylsøknad raskt avgjort for deretter å bli uttransportert. Det foreslås etablert tilsvarende samarbeidsprosjekter i Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag politidistrikter. Dette tilsvarer åtte årsverk til disse distriktene og til PU. Teamet som arbeider med organisert kriminalitet i Østfold politidistrikt foreslås styrket med fire årsverk for å etterforske menneskesmugling og –handel. Videre foreslås det etablert et nasjonalt identitets- og dokumentasjons-senter (NID).

Det foreslås at PU blir styrket med ca 83,5 mill. kroner i 2010 for å øke antall uttransporteringer og foreta registrering av asylsøkere.

Regjeringen foreslår også å styrke innsatsen mot vinningskriminalitet som begås av mobile kriminelle gjenger. Kripes, UP og Oslo politidistrikt vil være sentrale i denne innsatsgruppen. I tillegg er Hedmark politidistrikt foreslått styrket.

Prognoser for 2010 viser at antall studenter som uteksamineres fra Politihøgskolen er 106 flere enn det antallet med politiutdanning som slutter i etaten. Det er foreslått å øke bevilgningene med 34,5 mill. kroner for å legge til rette for at studentene skal få jobb i etaten. Oslo politidistrikt får 20 av årsverkene og to årsverk blir lagt til Spesialenheten for politisaker i fm. oppfølging av NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring. Bekjempelse av kriminaliteten, spesielt begått av østeuropeiske mobile kriminelle, vil stå sentralt når en skal prioritere hvordan bemanningsøkningen skal nyttes. Kripes og Utrykningspolitiet vil få 10 årsverk hver. I tillegg er politidistrikt med stor grensetrafikk foreslått styrket. Dette gjelder spesielt Hedmark politidistrikt som skal styrkes med fem årsverk og Romerike politidistrikt som skal styrkes med to årsverk. Det foreslås til sammen 30 årsverk til Østfold politidistrikt ved disponeringen av tiltakspakken på 150 mill. kroner til utlendingsområdet. For å styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet er Økokrim foreslått styrket med åtte årsverk. Økokrim foreslås også styrket med to årsverk til bekjempelse av miljø- og kulturminnekriminalitet. To årsverk foreslås til å styrke politiets bemanning ved Servicesenteret i Stavanger.

Videre foreslås Kripes styrket med fire årsverk i fm. etablering av voldtektsgruppe. Kripes fikk 19 sivile årsverk i fm. Regjeringens tiltakspakke, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). Sammen med forslag om styrkingen med 14 årsverk i 2010, gir det en vesentlig styrking av Kripes.

Budsjettet foreslås også styrket til IKT-investeringer.

I 2010 foreslås det opprettet barnehus i Stavanger. Dette kommer i tillegg til de allerede etablerte barnehusene i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Oslo og er viktig for å sikre et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. Det foreslås også opprettet ytterligere et behandlingstilbud i regi av Alternativ til vold (ATV) i 2010, i tillegg til midler til å styrke ATVs sentrale administrasjon for faglig og administrativ oppfølging av ATV – tilbudene rundt i landet. Videre er bevilgningen foreslått styrket til utvidet prøvetaking av DNA, og ombyggingarbeid ved Universitetet i Tromsø i fm. forbedelsen av et nytt offentlig analyselaboratorium.

Bevilgningen er videre foreslått økt med 322 mill. kroner til 460 sivile stillinger som ble opprettet i 2009, jf. St.prp. nr 37 (2008-2009). Videre er helårsvirkningen av 104 politistillinger som ble opprettet høsten 2009 foreslått lagt inn med 53 mill. kroner. Styrkingen av Politiets sikkerhetstjeneste i RNB 2009 er foreslått videreført med 22,9 mill. kroner. Den høyere påtalemyndighet er foreslått styrket som følge av Høyesteretts kjennelse om ankesiling, jf. RNB 2009. I tillegg er det foreslått en parallelljustering på 50 mill. kroner i fm. budsjettering av salgssinntekter ved PDMT. Bevilgningen er også foreslått økt i fm. med innføring av nasjonalt ID-kort og kontroll med vaktsselskaper. På grunn av at tilskuddet til EUs Yttergrensefond for 2009 og 2010 skal betales samlet i 2010, foreslås bevilgningen til dette formålet økt med 42,2 mill. kroner.

4 Tilstandsvurderinger og mål

4.1 Redusert kriminalitet

Kriminalitetsutviklingen

Hovedmålet om redusert kriminalitet krever både forebyggende og reaktive strategier. Hvilken strategi som skal velges vil avhenge av situasjon. Politiets innsats skal være kunnskapsbasert og målrettet. Regjeringen har som mål å forebygge bedre, reagere raskere, oppklare mer samt rehabilitere bedre.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har gjennomført en omfattende analyse av kriminalitetsutviklingen siden begynnelsen av 1980-tallet, basert på data fra Kriminalstatistikken og Levekårsundersøkelsen (Samfunnsspeilet 5-6/2008). En av konklusjonene som SSB trekker er at «Selv om kriminalstatistikken tilsier at det begås flere lovbrudd i Norge enn for 15-20 år siden, ser det ikke ut til at folk flest er mer utsatt. Både politianmeldelsene og levekårsundersøkelsene tilsier snarere at en mindre andel av befolkningen utsettes for kriminalitet – selv om disse kildene gir noe ulike beskrivelser av omfang, hvordan og når denne nedgangen skjedde.»

Tall fra SSB viser at det i 2008 ble anmeldt totalt 386 000 lovbrudd, en nedgang på 3 pst. sammenliknet med 2007.

Det kriminalitetsforebyggende arbeidet

Det er en overordnet målsetting at politiet i samarbeid med andre skal bidra til økt trygghet i samfunnet. Det kriminalitetsforebyggende arbeidet henger nært sammen med det trygghetsskapende arbeidet. For å øke tryggheten styrker Regjeringen den forebyggende innsatsen.

Regjeringens satsing på forebygging er en del av arbeidet for å styrke, fornye og forbedre velferdssamfunnet, og ikke minst innsatsen for å hindre at noen faller utenfor. Til tross for at god og målrettet forebygging er viktig, viser erfaring at proaktiv innsats ofte får utilstrekkelig prioritet. Regjeringen vil gjøre det enklere å prioritere gode forebyggende tiltak, og har derfor gjennomført et bredt anlagt arbeid med en felles strategi med formål å styrke samfunnets forebyggende innsats («Regjeringens strategi for forebygging: Fellesskap – trygghet – utjevning»). Strategien ble lagt fram i juli 2009.

Velferdstiltak rettet mot alle er ikke tilstrekkelig for å forebygge kriminalitet. Ekstra innsats mot utsatte individer eller grupper er noen ganger nødvendig. For å styrke den samlede kriminalitetsforebyggende innsatsen la Regjeringen i august 2009 fram en egen handlingsplan om kriminalitetsforebygging («Gode krefter»). Planen vektlegger særlig å forsterke og videreutvikle lokale samarbeidsstrukturer som politiråd og SLT (Samordnede Lokale Tiltak), og et styrket kunnskapsgrunnlag. En videreutvikling av politiråd og SLT vil styrke det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og bidra til et lokalt forankret politi.

For å oppnå gode resultater må den forebyggende virksomheten involvere andre offentlige og private aktører i et forpliktende samarbeid. Soria Moria-erklæringen vektlegger politiråd som en viktig kriminalitetsforebyggende arbeidsform. Det er per 31.12.2008 etablert 276 politiråd som omfatter 309 kommuner (72 pst. av kommunene), og i tillegg har 12 pst. av kommunene politiråd under planlegging.

Kunnskapsgrunnlaget skal utgjøre et grunnleggende element i arbeidet i politirådene og i SLT-arbeidet. Den forebyggende virksomheten skal være kunnskapsbasert og rettet mot barn og ungdom i risikozonen, unge lovbrutere, gjengangere, rusmiddelmissbrukere og mot vold i nære relasjoner. Politiets statistikk og analyser bør derfor i størst mulig grad gjøres tilgjengelig for politirådene.

Barne- og ungdomskriminalitet

Barn og unge er en hovedmålgruppe i det forebyggende arbeidet. Regjeringen vil legge til rette for et forpliktende samarbeid mellom alle offentlige instanser som har med barn og unge å gjøre, også i et kriminalitetsforebyggende perspektiv. Samarbeidsstrukturene politiråd og SLT skal være viktige arenaer for politiets arbeid mot ungdomskriminalitet. Frivillige organisasjoners innsats og aktivitet må inkluderes, og foreldres medvirkning skal vektlegges.

Prosjektet «Oppfølgingsteam» for unge lovbyrtere er avsluttet og evaluert. Målet med prosjektet har vært å sikre individuelt tilpasset oppfølging gjennom å styrke det tverrfaglige samarbeidet på ulike forvaltningsnivåer. Evalueringsrapporten, som forelå 01.02.2009, konkluderer med at arbeidsformen bør videreføres og videreutvikles. Rapportens anbefaling er fulgt opp i handlingsplanen om kriminalitetsforebygging.

Samarbeidet mellom politiet og de ulike barnevaksordningene har blitt undersøkt av NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Rapporten «Problemer har ikke kontortid – akuttberedskapen i barnevernet» viser at det ikke er organisert barnefaglig beredskap i 57 pst. av kommunene etter barneverntjenestens kontortid, selv om ¾ av befolkningen er dekket av en eller annen form for akutt beredskap. Dilemmaer forbundet med ulike organisasjonsmodeller og hvordan dette konkret påvirker tilbudet til barn i krise er også beskrevet. Målet er å styrke forutsigbarheten i samarbeidet mellom barnevernet og politiet i akutte kriser utenfor barnevernets kontortid. Dette utgjør tiltak 31 i handlingsplanen «Gode krefter». Gjennomføringsansvaret er lagt til Barne- og likestillingsdepartementet og Justisdepartementet i fellesskap.

Politiets bekymringssamtale er et godt verktøy for å møte barn og unge som viser negativ utvikling, herunder begår kriminalitet. Politiets erfaring med bruk av bekymringssamtalen viser at det er viktig med en grundig samtale med barn og foreldre sammen. Bekymringssamtalen som metode vil bli videreutviklet for å tydeliggjøre ansvars – og rollefordelingen mellom myndigheter som har et ansvar i forhold til barn og unge. Det vil bli utviklet en ny taleveileder til bruk for politiet ved gjennomføring av selve samtalen.

Straff og kontrolltiltak skal ikke være den eneste måten å takle og begrense asosialitet, uønsket atferd og kriminalitet blant barn og ungdom. Målrettede reaksjoner på lovstridig atferd er et ledd i arbeidet for å forebygge nye lovbrudd. Kort tid mellom lovbrudd og reaksjon samt individuell tilpassing av tiltak, er viktig overfor unge lovbyrtere.

Alkohol og kriminalitet

Forskning viser en klar sammenheng mellom det totale alkoholkonsumet i samfunnet og omfanget av vold. Det blir derfor viktig å regulere tilgangen på alkohol. Alkoholloven gir norske kommuner mange muligheter og stort handlingsrom for rusforebygging. Viktige virkemidler vil være antallet salgs- og skjenkebevillinger, tidsrammen for salg og skjenking og kontrollvirksomheten, men det

kan reises spørsmål om mulighetene alkoholloven gir utnyttes godt nok.

I mange norske kommuner stenges alkoholserveringen først klokken tre om natten. Den siste timen med alkoholservering nattestid har store menneskelige og samfunnsmessige kostnader. Mange skades eller blir utsatt for vold. Begrenset tilgjengelighet er, sammen med pris, de mest effektive virkemidlene for å begrense forbruket av alkohol. Regulering av maksimale skjenketider er viktig i denne sammenheng. Regjeringen har i 2009 sendt forslag til endring av skjenketidsbestemmelsene på høring, og foreslått at alkoholloven endres slik at de maksimale skjenketidene for alkoholdig drikke innskrenkes med én time alle dager.

Oslo – en tryggere hovedstad

Regjeringen vil bidra til at Oslo politidistrikt har tilstrekkelig ressurser slik at distriktet både kan ivareta ordinære politioppgaver, distriktets landsomfattende bistandsoppgaver og hovedstadsoppgavene på en god måte.

Åpenlys narkotikaomsetning er blitt et problem i Oslo. Synlig politi og konsekvent oppfølging vil skape trygghet for publikum. Oslo politidistrikt har derfor videreført og styrket politiposten på Holmlia, gjenåpnet politiposten på Oslo S og opprettet tre mobile politiposter. Bl.a. vil en mobil politipost som dekker Oslo vest være klar i løpet av 2009. Det betyr at politiet er sterkere og mer permanent til stede i de områdene hvor narkotikaomsetningen er høy, som nederst på Grünerløkka, langs Akerselva, i Groruddalen og rundt Oslo S. Det er inngått avtale mellom Oslo politidistrikt, Utlendingsdirektoratet og Politiets utlendingsenhet som sikrer at asylsøkere som selger narkotika raskt blir sendt ut av landet. Det foreslås igangsatt lignende prosjekter ved Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag politidistrikt i 2010.

Kriminalitet som begås av mobile kriminelle har økt de senere år. Politidirektoratet og riksadvokaten vil, i samarbeid med Kripas, etablere en «innsatsstyrke» mot mobil organisert kriminalitet som sikrer en bedre koordinering mellom politidistriktene. I tillegg til å sikre en bedre organisering og koordinering av bekjempelsen av organisert grenseoverskridende kriminalitet vil det også bli avsatt midler som kan fordeles til politidistriktene som tar ansvar for etterforskning av slike sakstyper. I tillegg foreslås Kripas styrket med 10 årsverk til å utføre strategiske og operative etterretningsanalyser samt til bistand til politidistriktene og til operativ planlegging. Utrykningspolitiet foreslås styrket med 10 årsverk for å styrke UP's kontrollaktivitet

med særlig henblikk på organisert kriminalitet. Oslo politidistrikt foreslås styrket med 20 årsverk i 2010, noe som bl.a. gjør distriktet bedre rustet til å ivareta innsatsen knyttet til Majorstua-prosjektet.

Kriminelle gjenger i østlandsområdet har over år opparbeidet seg en dominerende posisjon i det organiserte kriminelle miljøet og utgjør en betydelig samfunnstrussel. Gjengene er svært aktive innenfor smugling og salg av narkotika, utpressing, vold, vinning og økonomisk kriminalitet. Disse miljøene har også et høyt trusselbilde når det gjelder tilgjengelighet og bruk av skytevåpen. Gjengprosjektet som ble startet i 2006 for å bekjempe gjengrelatert kriminalitet i Oslo-området, ledes av Oslo politidistrikt og gjennomføres i samarbeid med politidistriktene Asker og Bærum, Follo, Romerike samt Kripos, Økokrim og Oslo statsadvokatembeter. Politiet holder gjennom samarbeidsprosjektet et konstant trykk mot gjengene. Politiet har gjennomført en betydelig innsats i gjengprosjektet. Prosjektet hadde fra starten 15.09.2006 fram til 01.08.2009 beslaglagt over 100 skytevåpen og mer enn 32 mill. kroner i kontanter. Prosjektet beslagla også store verdier i form av smykker, biler etc, i tillegg til betydelige mengder illegal narkotika. 1 007 personer er pågrepet, derav 492 med tydelig gjengtilknytning. Det er krevende å forebygge og bekjempe etablerte gjenger. Politiets satsing for å bekjempe gjengkriminalitet, hindre nyrekruttering til etablerte gjenger og hindre nyetablering av kriminelle gjenger videreføres.

Oslo politidistrikt fikk i fm. Regjeringens tiltakspakke i 2009, 100 nye sivile årsverk. Dette vil frigjøre politiutdannet personell til operativt politiarbeid.

Politidirektoratets innbyggerundersøkelse gjennomført i 2008, viser at ni av ti i Oslo politidistrikt føler seg trygge der de bor og ferdes.

Trafikksikkerhet

Det fremgår av Soria Moria-erklæringen at Regjeringen vil styrke arbeidet med nullvisjonen som sier at det ikke skal forekomme ulykker med drepte eller skadde i trafikken.

Det omkom 255 personer i veitrafikkulykker i 2008, 22 flere enn året før. 10 868 personer ble skadd i trafikkulykker i fjor, 1 214 færre enn i 2007. Årlig gjennomsnitt for perioden 1998-2007 var 282 drepte og 11 755 skadde. Selv om tallene har variert fra år til år, har det siste tiåret vist en nedadgående trend med hensyn til antall dødsfall og alvorlige skader i trafikken.

Politiets trafikksikkerhetsarbeid skal i særlig grad rettes mot trafikkfarlig atferd for å redusere antall drepte og hardt skadde i trafikken. Politiets

innsats skal rettes mot aggressiv og farlig trafikkatferd med særlig oppmerksomhet på høy hastighet, ruspåvirket kjøring og manglende bruk av verneutstyr.

Det skal fortsatt legges vekt på synlighet og tilgjengelighet som virkemidler for å bedre trafikantenes aktsomhet og øke oppdagelsesrisikoen. Politiet skal i samarbeid med veimyndighetene foreta evaluering av de mest ulykkesbelastede vegstrekningene i landet, og disse strekningene skal vies særlig oppmerksomhet.

Kontrollvolumet skal fortsatt være minst 1,8 millioner kontrollerte førere og det skal legges vekt på høy kvalitet ved gjennomføring av kontrollene. Kontroller bør gjennomføres i tidsrom med stort ulykkespotensial. Et ledd i disse kontrollene bør være utåndingsprøver.

Automatisk trafikk kontroll (ATK) er et viktig virkemiddel i trafikksikkerhetsarbeidet. Kontrollvolumet skal være på minst samme nivå som i 2009. Politidistriktene skal i samarbeid med Statens vegvesen gjennomføre evaluering av ATK-punkter med tanke på at disse skal oppfylle gitte kriterier for etablering, eventuelt foreslå flytting av punkter.

Det arbeides med å innføre streknings-ATK som tiltak i trafikksikkerhetsarbeidet. Det er montert utstyr på to strekninger som vil danne grunnlag for videre utplassering. Videre er to viktige forslag til trafikksikkerhetstiltak sendt på høring: Ett forslag om revisjon av prikkbelastningsordningen, som innebærer at det skal bli lettere å miste førerkort, samt ett forslag om å skjerpe vegtrafikklovgivningen i forhold til ruspåvirket kjøring utover alkohol. Ruspåvirket kjøring er et stort trafikksikkerhetsproblem. Forslaget innebærer innføring av bruk av narkometer i Norge tilsvarende som for alkotest. Dette er tiltak som vil gjøre det enklere for politiet å utføre trafikksikkerhetsarbeidet.

4.1.2 Forsvarlig og effektiv straffeforfølgning

Straffesaksbehandlings bidrag til å redusere kriminaliteten avhenger først og fremst av at straffbare handlinger blir avdekket og oppklart, og at de skyldige blir ilagt adekvat reaksjon. Rask etterforskning og irettføring er særlig viktig når siktede sitter varetektsfengslet og i saker som gjelder unge lovbytere. Det samme gjelder for voldskriminalitet og vinningskriminalitet begått av gjengangere. Det er avgjørende at publikum har tillit til politiets straffesaksarbeid. Tilliten vil i det alt vesentlige avhenge av de resultater som oppnås. Høy kvalitet på etterforskning og irettføring, høy oppklaringsprosent, rask saksbehandling og adekvat reaksjon står her sentralt.

Høy kvalitet i straffesaksbehandlingen er et ufravikelig krav. Kvalitetskravet gjelder alle sider ved straffesaksbehandlingen, og knytter seg både til generelle rutiner og behandlingen av den enkelte sak. Det sikrer riktige avgjørelser og ivaretar hensynet til rettssikkerhet og hensynsfull og rettferdig behandling.

Straffesaker generelt

Arbeidet med å effektivisere straffesaksbehandlingen gjennom ulike tiltak knyttet til bl.a. saksbehandlingsrutiner, organisering, kompetanseutvikling, samhandling med andre aktører i strafferettspleien og IKT-løsninger skal videreføres i 2010.

Sentrale mål for straffesaksbehandlingen i 2010

I arbeidet med å sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning videreføres følgende sentrale mål i 2010:

- Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet og ivareta rettssikkerhet og menneskerettigheter
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelsessaker i politi- og lensmannsetaten skal, der det ikke er fastsatt særskilte frister, ikke overstige 120 dager. Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt
- I saker som gjelder legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse (straffeloven §§ 228 annet ledd og 229), skal saksbehandlingstiden i oppklarte saker ikke overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette nødvendig, jf. straffeprosessloven § 249 annet ledd
- Gjennomsnittlig oppklaringsprosent for alle kriminalitetstyper skal være minst 38 pst. Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt
- I Den høyere påtalemyndighet skal gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtale- og klagesa-

- kene ikke overstige 30 dager, og 90 pst. av sakene skal være avgjort innen dette tidsrom
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal statsadvokaten avgjøre spørsmålet om tiltale, eller oversende saken til riksadvokaten med innstilling om avgjørelse innen 15 dager fra statsadvokaten mottok saken fra politiet. Tiltalspørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige omstendigheter gjør dette nødvendig.

Den høyere påtalemyndighet

Riksadvokaten avgjør tiltalspørsmålet i de aller alvorligste straffesakene (saker som kan medføre lovens strengeste straff), og er klageinstans for påtalevedtak truffet av statsadvokatene og Spesialenheten for politisaker. Det har gjennom flere år skjedd en gradvis dreining av tyngdepunktet i riksadvokatens virksomhet fra styring gjennom enkelt-saksbehandling til overordnet faglig ledelse. Det er lagt større vekt på tydelig angivelse av mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen og på oppfølgingen av denne, og det er etablert et nært samarbeid mellom Politidirektoratet og riksadvokaten. Vektleggingen av fagledelse gir seg også utslag i at den utadrettede virksomheten er mer omfattende enn tidligere.

Statsadvokatene avgjør tiltalspørsmålet og fører selv for retten de alvorligste straffesakene. De har dessuten en sentral funksjon i den faglige oppfølgingen av etterforskningsvirksomheten i politiet og er klageinstans for politiets avgjørelser i straffesakene. Statsadvokatene skal føre tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene og bidrar på den måten til økt effektivitet og rettssikkerhet. Statsadvokatene må innrette virksomheten slik at det blir rom for de viktigste tiltakene i den pålagte fagledelsen ved siden av straffesaksbehandlingen.

Det skal legges særskilt vekt på oppfølgingen av saksbehandlingstid – herunder frist for påtaleavgjørelser og hovedforhandlinger – og restanser, og på oppfølgingen av kvaliteten på politiets etterforskning og påtaleavgjørelser. Statsadvokatene skal også føre tilsyn med at påtalemyndigheten i politiet holder et riktig reaksjonsnivå ved sine påtaleavgjørelser og påstander for domstolene.

Tabell 2.9 Antall avgjorte straffesaker ved Riksadvokatembetet

	2005	2006	2007	2008
- Påtalesaker	460	419	435	463
- Klagesaker	420	421	484	436

Tabell 2.10 Arbeidet med straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene

	2005	2006	2007	2008
Antall rettsdager utført av statsadvokat	3 180	2 928	3 160	3 107
Andel av aktorater utført av politiet	42,0 %	42,7 %	43,0 %	46,2 %

Måloppnåelsen i Den høyere påtalemyndighet

Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene 10 dager i 2008, og 94 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var tilsvarende tall 17 dager og 86 pst.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene ved de regionale statsadvokatembetene var 16 dager i 2008, og 86,5 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var de tilsvarende tall 18 dager og 84 pst. I saker der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstiden ble 78 pst. av sakene behandlet innen 15 dager.

Politiet

Politimesteren har ansvaret for straffesaksbehandlingen i politidistriktet. Dette gjelder både kravet til kvalitet og oppfyllelse av mål for oppklaring, saksbehandlingstid og adekvat reaksjon. Etter at påtalemyndigheten i politiet har fått utvidet sitt myndighetsområde avgjøres nå mer enn 90 pst. av alle straffesaker i politiet uten å bli forelagt statsadvokat eller riksadvokat.

Måloppnåelsen i politiet

Tabell 2.11 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i politi- og lensmannsetaten for oppklarte forbrytelser, oppklaringsprosent med mer.

	2005	2006	2007	2008	1. halvår 2009
Saksbehandlingstid i dager	128	112	115	123	123
Oppklaringsprosent forbrytelser	36,2	36,6	36,5	36,0	34,9
Antall påtaleavgjorte forbrytelser	294 100	285 618	285 257	275 173	132 202

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelser i politi- og lensmannsetaten var i første halvår 2009 123 dager, tilsvarende som for 2008.

Det svake resultatet første halvår 2009 når det gjelder oppklaringsprosent, må ses i sammenheng med en reduksjon av narkotikaforbrytelsene, noe som trolig har sammenheng med en lavere aktivitet i politiet som følge av politikonflikten. Narkotikaforbrytelsene, som har høy oppklaringsprosent, trekker den totale oppklaringsprosenten opp. Når antallet saker reduseres medvirker dette til en tilsvarende reduksjon i oppklaringsprosenten. Parallelt har antallet vinningsforbrytelser økt første halvår i år. I kraft av et stort saksvolum, og med lav oppklaringsprosent, bidrar også disse sakene til redusert oppklaringsprosent.

Fristsaker – vold

I første halvår 2009 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte voldssaker med frist 126 dager, en overskridelse med 36 dager sammen-

holdt med fastsatt frist på 90 dager for disse sakene. Politidirektoratet vil følge opp disse sakene gjennom styringsdialogen med politidistriktene.

Riksadvokaten har i brev til politimestrene og statsadvokatene minnet om betydningen av å følge opp rutiner og instruksjoner og gitt noen enkle, utfyllende retningslinjer for behandlingen av voldssaker med frist.

Fristsaker – unge lovbyrtere

For saker med unge lovbyrtere er fristen fastsatt til 6 uker (42 dager) regnet fra gjerningspersonen får status som mistenkt og frem til positiv påtaleavgjørelse. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker var i første halvår 2009 31 dager, 11 dager under fastsatt frist.

For å forebygge tilbakefall og videreutvikling av kriminalitet er det viktig at saksbehandlingstiden også benyttes til å finne fram til relevante tiltak og oppfølging av den enkelte forbryter.

Restansene

Antallet ikke rettskraftige restanser ble redusert med totalt 7 406 saker i 2008, fra 108 458 saker i 2007 til 101 052 saker i 2008. Resultatet skyldes at påtaleavgjorte, ikke rettskraftige saker er redusert med 9 050, mens de ikke påtaleavgjorte sakene viser en økning på 1 644 saker.

Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det er et klart kriminalpolitisk mål at kriminalitet ikke skal lønne seg. Innenfor den profittmotiverte kriminaliteten er et viktig preventivt virkemiddel å ramme selve motivet for lovbruddene. Det må derfor sikres at politiet og påtalemyndigheten følger opp de senere års klare signaler om å styrke inn-

satsen for å inndra utbytte fra straffbare handlinger.

Statistikken viser at bare en liten andel av den antatte vinningen inndras. For å sikre at det arbeides mer aktivt og målrettet for at vinning fra kriminelle handlinger inndras, ble Politidirektoratet våren 2008 bedt om å identifisere og vurdere tiltak i politiet og i påtalemyndigheten som kan bidra til at disse inndrar mer utbytte fra straffbare handlinger. Rapporten ventes ferdig i løpet av 2009.

Oslo politidistrikt har en stor andel av sakene innenfor området økonomisk kriminalitet. I 2009 ble bevilgningen til distriktets innsats mot økonomisk kriminalitet, herunder skattesaker, økt med 12 mill. kroner. Økokrim foreslås også styrket med åtte årsverk i 2010.

Tabell 2.12 Statistikk inndragninger

	2005	2006	2007	2008
Antall saker med rettskraftig avgjørelse	1 040	912	1 002	830
Beløp (mill. kr)	133,5	120,8	118,5	124,7

I henhold til oversikt over ilagte inndragninger fra Statens innkrevingsentral for perioden 01.01.2009–30.06.2009, er det rettskraftig avgjort 541 inndragningskrav i perioden med et totalbeløp på 179,5 mill. kroner.

Påtalekompetanse til lensmenn i konfliktrådssaker

Prøveordningen med påtalekompetanse til lensmenn i konfliktrådssaker utløper 31.12.2009. Ordningen har vært evaluert og evalueringsrapporten har vært på høring. Justisdepartementet arbeider med utformingen av en permanent ordning.

4.1.3 Styrke arbeidet mot vold

Voldskriminalitet representerer i vid forstand et angrep på velferd og befolkningens oppfatning av trygghet. I Soria Moria-erklæringen fremholder Regjeringen at den vil styrke innsatsen mot vold mot kvinner og barn.

Det ble i 2008 anmeldt 26 200 voldslovbrudd, nesten to pst. flere enn i 2007 hvor det ble anmeldt 25 700 lovbrudd. Justert for befolkningsøkningen har omfanget av anmeldte voldslovbrudd holdt seg relativt stabilt siden tusenårsskiftet, på rundt 5,5 per 1 000 innbyggere.

Antall anmeldte forhold om vold i nære relasjoner (straffelovens § 219 om vold i familieforhold) har vist en sterk økning de siste tre årene,

fra 470 saker i 2006 til 1 458 saker i 2008. Økningen antas delvis å ha sammenheng med at flere enn tidligere velger å anmelde vold i familien. Dette er antakeligvis som en følge av de tiltak som er iverksatt for å løfte vold ut av privatsfæren, og det er positivt.

Vold i nære relasjoner rammer hardt. Den nære relasjonen mellom offer og gjerningsperson har betydning, både for hvorvidt ugjerningen blir anmeldt og for hvordan offeret håndterer sin utsatthet. Anmeldelsestilbøyeligheten synker med stigende nærhet mellom de involverte. Tilsvarende kan gjensidig avhengighet medvirke til at offeret benekter at volden har funnet sted, påtar seg skyld for overgrepene og ikke ønsker straffeforfølgelse av gjerningspersonen. Dette reiser noen helt spesielle utfordringer som det er viktig å være oppmerksom på.

Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner for perioden 2008-2011 («Vendepunkt») inneholder 50 tiltak, og er utarbeidet i samarbeid mellom seks departementer. Planen skal bidra til at politiet, utdanningsinstitusjonene og hjelpeapparatet blir bedre skolert, mer samordnet og dyktigere til å avdekke, forebygge og ivareta de mange og sammensatte problemstillingene vold i nære relasjoner reiser.

En særlig utfordring i planperioden er å styrke og forankre tilbudet til ofrene i kommunene. Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk

stress (NKVTS) har i samarbeid med de fem regionale ressursentrene (RVTS) utviklet en mal for lokale handlingsplaner, og yter bistand til kommuner i deres arbeid med kommunale eller interkommunale planer.

Drap i nære relasjoner er den mest brutale form for familievold. Tall fra Kripos viser at i perioden 1997 til 2008 ble 82 kvinner drept av sin partner eller tidligere partner. Til sammenligning ble fem menn drept i samme periode. Som et ledd i det forebyggende arbeidet, og for å kunne identifisere risikofaktorer, har Justisdepartementet tatt initiativ til en kartlegging av drapssaker, der gjerningspersonen er offerets nåværende eller tidligere partner. Kartleggingen gjennomføres som to selvstendige prosjekter.

For bedre å identifisere risikofaktorer for fremtidig vold, og for å styrke det forebyggende arbeidet, skal Politidirektoratet gjennomføre et prosjekt i to politidistrikter med utprøving av et registreringsverktøy for å vurdere risikoen for fremtidig alvorlig partnervold ved å identifisere risikofaktorer.

Politidirektoratet har startet arbeidet med en evaluering av politiets arbeid med vold i nære relasjoner. Evalueringen har en bred tilnærming, og vil også omfatte en analyse av hvordan de voldsutsatte opplever møtet med politiet. Direktoratet har utarbeidet en veileder for politiets arbeid med vold i nære relasjoner.

Mobile voldsalarmer inngår som et av flere beskyttelsestiltak politiet kan iverksette. Antallet mobile voldsalarmer har økt jevnt fra 681 i januar 2005 til 1 671 per juni 2009. De eksisterende alarmene ble sommeren 2009 erstattet av nye og mer driftssikre modeller.

Arbeidet med å utvikle en løsning for elektronisk kontroll ved kontaktforbud (omvendt voldsalarm) er i slutfasen. Det tas sikte på å starte testingen av løsningen i løpet av sommeren 2010. Prosjektet er forsinket i henhold til oppsatt plan. Dette skyldes i hovedsak at ingen ekstern leverandør kunne levere en løsning som tilfredsstillte kravspesifikasjonene, herunder kravet til integrasjon med politiets øvrige systemer. Den løsningen som skal benyttes i prosjektet er derfor utviklet av Politiets data- og materieltjeneste. Lovforslaget om innføring av en ordning med elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm) ble behandlet av Stortinget i mai 2009, jf. Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) og Innst. O. nr. (2008-2009).

For å styrke situasjonen for volds- og trusselutsatte vil sperring av adresser i folkeregisteret bli overført fra Skattedirektoratet til politiet. En slik overføring vil gi politiet større mulighet til å være et kontaktpunkt for den utsatte, og til å kunne til-

passe sikkerhetstiltakene individuelt. Det er besluttet at denne funksjonen skal ligge til Kripos.

Voldelige handlingsmønstre kan endres og behandling av overgriper vil ha en forebyggende effekt. Som et ledd i arbeidet med å gjøre hjelpe- og behandlingstilbudet landsdekkende, tas det sikte på å etablere ytterligere fire tilbud i regi av Alternativ til Vold (ATV) innen utgangen av 2009. Tilbudene vil bli lokalisert i Tromsø, Bodø, Bergen og Hamar. For de nordligste landsdelene er det under etablering et hjelpe- og behandlingstilbud i regi av familievernet og ATV. De nye tilbudene kommer i tillegg til allerede etablerte tilbud i Oslo, Bærum, Telemark, Vestfold, Drammen, Stavanger, Arendal og Kristiansand. Det tas sikte på å etablere ett nytt ATV-tilbud i 2010. I tillegg foreslås det bevilget midler til å styrke ATVs sentrale administrasjon for faglig og administrativ oppfølging av ATV-tilbudene rundt i landet.

Seksualforbrytelser

Det ble anmeldt 3 950 seksualforbrytelser i 2008. En økning på nesten 4 pst. sammenliknet med 2007, da det ble anmeldt 3 800 seksualforbrytelser.

Antall voldtekter har økt fra begynnelsen av 1990-tallet til 2008. I 2008 ble det registrert like mange voldtekter (940) som i 2007. I utredningen «Fra ord til handling» (NOU 2008: 4), som ble lagt fram i januar 2008, tas det bl.a. til orde for etablering av en ny landsdekkende spesialenhet i politiet med ansvar for seksualisert vold (SEPOL). Utredningen har vært på bred høring, og det er utarbeidet en oppfølingsplan i samarbeid med berørte departementer. De organisatoriske forslagene er vurdert av en arbeidsgruppe nedsatt av Politidirektoratet og riksadvokaten. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag om at det opprettes en fast voldtektsgruppe på Kripos med 12 årsverk fordelt på etterretning og analyse, taktisk og teknisk etterforskning, kompetanseformidling til politidistriktene samt juridisk kompetanse. Kripos har blitt styrket med fire årsverk fra annet halvår 2009 på dette saksfeltet. I 2010 foreslås Kripos styrket med fire årsverk. Som et ytterligere tiltak for å styrke innsatsen på området, tas det sikte på å foreta tilpasninger i politiets datasystemer slik at meldinger om voldtektssaker kan formidles elektronisk fra politidistriktene. Arbeidet med voldtektssakene skal fortsatt foregå i politidistriktene. Det foreslås at det kun i helt spesielle tilfelle vil være aktuelt at Kripos overtar etterforskningen. Alle saker om voldtekt og seksuelle overgrep mot barn som etter ny straffelov vil kategoriseres som voldtekt, skal umiddelbart innrapporteres til Kripos' voldtektsgruppe. Kripos skal tilby ulike for-

mer for bistand, opprette gode kontakter med fagmiljøet i distriktene og etablere fora for gjensidig informasjonsutveksling.

For å sikre en helhetlig tilnærming, og en mer effektiv utnyttelse av ressursene, ble ansvarsområdet til politiets familievoldskoordinator fra og med 2008 utvidet til også å gjelde seksuelle overgrep.

KRIPOS har på oppdrag fra riksadvokaten utarbeidet en elektronisk dreiebok for etterforskning i voldtektssaker. Riksadvokaten har i 2009 arrangert et fagseminar for politi og påtalemyndighet om bevisvurdering og aktorering i voldtektssaker.

Forebygging av overgrep mot barn

Regjeringen fortsetter den intensiverte innsatsen for å forebygge overgrep mot barn. Det er særlig viktig å sikre bedre oppfølging av barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep. Regjeringen vil legge til rette for en bedre forebygging og mer effektiv avdekking og straffeforfølgning av slike overgrep. Det skal i denne sammenheng spesielt legges vekt på arbeidet med å hindre internettrelaterte overgrep mot barn.

Barn har et særlig behov for økt beskyttelse mot seksuelle overgrep. Politiet og påtalemyndigheten har med bestemmelsen mot å møte et barn med det forsett om å begå seksuelt overgrep («grooming»), fått et bedre grunnlag for sin kontrollvirksomhet på nettet. Etterforskning av saker etter «grooming» – bestemmelsen reiser metodespørsmål for politi og påtalemyndighet, og Det nasjonale statsadvokatembetet har fått i oppdrag å utarbeide en veileder for etterforskning på nettet.

Regjeringen foreslår i Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) Om lov om behandling av opplysninger i politi og påtalemyndigheten (politiregisterloven) å innføre en bestemmelse om hvilke straffbare forhold som skal anmerkes på politiattester for personer som skal ha omsorg eller oppgaver knyttet til mindreårige. Begrunnelsen er dels et ønske om å skape en ensartet praksis og dels at man ikke finner det tilstrekkelig at vandelskontrollen bare omfatter seksuelle overgrep mot barn. Det foreslås derfor at vandelskontroll også skal omfatte seksualforbrytelser mot voksne, samt grov voldskriminalitet og rans- og narkotikakriminalitet.

Politiet skal i samarbeid med bransjen styrke det forebyggende arbeidet for å hindre at voksne bruker Internett, eller andre elektroniske hjelpemidler, for å spre bilder av overgrep mot barn, eller utnytter barns tillit for senere å begå overgrep. Politiet skal videre bidra til å utvikle muligheten for å kunne identifisere både ofre og gjerningspersoner i slike overgrepssaker. Muligheten for å rapportere direkte til politiet ved hjelp av en lett identi-

fiserbar knapp («rød knapp») på nettsiden, skal videreføres.

Kripos har opprettet en nasjonal database for å oppnå kontroll over norskproduserte overgrepssbilder av barn. Databasen er direkte tilknyttet Interpols database. Kripos samarbeider internasjonalt med å gjøre den norske filterteknologien, som anvendes for å hindre spredning av overgrepssbilder, mer tilgjengelig.

På nordisk plan skal initiativet til de nordiske justisministrene om å utvikle et fellesnordisk samarbeid mot internettrelaterte overgrep og spredning av overgrepssbilder fortsette. Samarbeidet for å avdekke overgripere og identifisere ofre for seksuelle overgrep skal utvikles. Politidirektoratet har fått en sentral rolle i utviklingen av dette nordiske politisamarbeidet.

For å løfte frem etterforskning og påtalebehandling av saker som gjelder mishandling og alvorlig vold mot barn, samarbeider riksadvokaten med Politidirektoratet og Kripos om et program, i første rekke rettet mot etterforskere i politidistriktene. Kunnskap og erfaring fra programmet skal danne grunnlag for arbeidet videre.

Barnehus

Ofre for alvorlig kriminalitet, særlig voldskriminalitet, skal sikres bedre oppfølging enn i dag. Regjeringen vil, i overensstemmelse med Soria Moria-erklæringen, gjennom opprettelse av barnehus sikre et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. Barnehusene skal være et sentralt knutepunkt mellom offentlige instanser som har oppgaver og ansvar for behandling av saker som gjelder vold og overgrep mot barn.

Regjeringen har siden 2007 etablert barnehus i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Oslo. Det er nå etablert minst ett barnehus i hver helseregion, slik at tilbudet er landsdekkende. Med barnehuset i Oslo vil det i Helseregion Sør-Øst være tre barnehus. Dette er nødvendig for å dekke de mest befolkede områdene, som også har flest saker. Regjeringen vil i tillegg legge til rette for at det etableres ett nytt barnehus i Stavanger i 2010. Ålesund vil være neste by hvor det er aktuelt å etablere barnehus.

Det er særlig viktig å etablere et tett og formalisert samarbeid mellom barnehusene og politiet. Her vil koordinator for familievold og seksuelle overgrep være kontaktpunktet. Våren 2009 ble samtlige barnehusledere, sammen med familievoldskoordinatorne, invitert til et kompetansehevede kurs ved Politihøgskolen. Hensikten var gjensidig informasjonsutveksling og å knytte koor-

dinatorene nærmere til barnehuset i sin region. Det er i tillegg etablert samarbeid mellom barnehusene og de regionale volds- og traumesentrene i helseregionene.

Regjeringen vil legge til rette for at barnehusene utnyttes godt, samt styrke og videreutvikle det tverrsektorielle samarbeidet med sikte på videre utbygging av dette tilbudet til barn. Politidirektoratet vil iverksette en evaluering av barnehusene i løpet av 2010.

Arbeidet mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

Regjeringen la fram ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse i februar 2008. Justisdepartementet har ansvar for tre tiltak som er å utrede endring i reglene for foreldelsesfrist, utarbeide retningslinjer for å inndra pass ved mistanke om utreise for å utføre kjønnslemlestelse samt styrke kompetanse og organisering i politidistriktene. Regjeringen foreslo i Ot.prp. nr. 86 (2008-2009) å endre straffelovens foreldelsesregler i saker om kjønnslemlestelse. Lovforslaget gjelder utsatt utgangspunkt for foreldelsesfristen, slik at fristen gjelder fra fornærmede fyller 18 år. Retningslinjer for å inndra pass ved mistanke om utreise for å utføre kjønnslemlestelse er ferdigstilt. Det er videre utarbeidet en egen veileder i arbeidet mot kjønnslemlestelse.

Regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap (2008 – 2011) ble lagt fram i juni 2007. Justisdepartementet er ansvarlig for tre tiltak med målsetting å sikre en effektiv håndheving av lovverket mot tvangsekteskap. De tre tiltakene har som formål på ulike måter å styrke kompetansen og organiseringen av arbeidet mot tvangsekteskap i politidistriktene. Som en del av arbeidet har politiet i 2009 publisert ny veileder knyttet til arbeidet mot vold i nære relasjoner, inkludert tvangsekteskap.

Psykisk syke

Politiet bruker mye ressurser på å rykke ut til og ta seg av psykisk syke mennesker, som enten er til fare for seg selv eller omgivelsene, eller er innblandet i kriminelle handlinger. Et godt samarbeid mellom politi og helsevesen er viktig. Et felles rundskriv om samarbeid mellom helsetjenesten og politiet klargjør ansvars- og oppgavefordeling på området.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal undersøke mulig svikt i systemer og forløp knyttet til mennesker med kjent psykisk lidelse og som

har tatt liv. Utvalget skal vise hvor i systemet det eventuelt har sviktet, finne årsaken til svikten og gi råd om hva som kan gjøres for å forebygge nye tragedier. Utvalget skal levere rapport innen 01.05.2010.

4.1.4 Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet

Generelt om bekjempelse av organisert kriminalitet og kriminelle nettverk

Kampen mot organisert kriminalitet og alvorlig gjengkriminalitet skal prioriteres. For å bekjempe denne kriminaliteten er det nødvendig med høy kompetanse i politiet, påtalemyndigheten og domstolene. Tiltak fra alle berørte aktører skal i best mulig grad samordnes.

Politidirektoratet gjennomførte i 2005 en analyse av den organiserte kriminaliteten i Norge, og påviste om lag 125 definerte kriminelle nettverk. Det ble gjennomført en ny analyse i 2008/2009. Der rapporten fra 2005 samlet og systematiserte informasjon på individnivå, er rapporten fra 2008/2009 rettet mot trusselbildet innenfor utvalgte kriminalitetsretninger. Rapporten gir et overordnet perspektiv på områder hvor det er særlig risiko for en negativ utvikling i den organiserte kriminaliteten. Rapporten anbefaler følgende innsatsområder:

- En helhetlig innsats mot narkotikakriminalitet, med særlig oppmerksomhet på kokain
- Forebygging og bekjempelse av kriminelle gjenger
- Styrket innsats mot vinningskriminalitet med fokus på helerne
- Innsats for å avdekke bakmennene i menneskehandel og menneskesmugling
- Innsats for å avdekke hvitvasking og inndra utbytte fra straffbare handlinger

De største kriminelle nettverkene har store deler av Norge som nedslagsfelt. Skal denne typen distriktovergripende kriminalitet bekjempes, må politi og påtalemyndighet bli bedre til å utveksle informasjon og samordne etterforskningen på tvers av distriktsgrenser. Det nasjonale kriminaletterretningssystemet Indicia, som nå er på plass i samtlige politidistrikt, sammen med Politidirektoratets strategi for etterretning og analyse, vil være sentrale virkemidler i kampen mot slik kriminalitet. Politidistriktenes analysekompetanse er som følge av dette styrket. Dette har bidratt til bedre oversikt over kriminaliteten generelt, og spesielt i forhold til den distriktovergripende kriminaliteten.

Østeuropeiske mobile kriminelle

Kriminalitet begått av mobile (ofte østeuropiske) kriminelle har økt de senere år. Kriminaliteten som begås av disse miljøene er i hovedsak vinningskriminalitet og kriminaliteten er organisert og grense- og distriktsovergripende. Slik organisert kriminalitet krever optimal utnyttelse av etterrettingsinformasjon og bedre koordinering av politiets arbeid med å bekjempe denne type kriminalitet.

Justisdepartementet lanserte i august 2009 en 10-punkts tiltaksliste for bedre å bekjempe slik kriminalitet. Tiltakslisten skiller mellom nasjonale og internasjonale tiltak. Nasjonalt skal samarbeid og samordning av tiltak innad i politiet, mellom nasjonale organer og det offentlige og næringslivet sikre bedre måloppnåelse. Internasjonalt er det særlig tilknytning til internasjonalt politisamarbeid, politisk og myndighetsmessig dialog med aktuelle lands respektive myndigheter som er omhandlet. I tillegg til størst mulig grad av soningsoverføring til hjemland.

Politidirektoratet og riksadvokaten vil, i samarbeid med Kripos sørge for koordinering av innsatsen mot mobil organisert kriminalitet. Det etableres en «innsatsstyrke» med basis i UP og Kripos. Utgangspunktet for styrken er å styrke samarbeid og samordning mellom Kripos, UP og de lokale politidistriktene i arbeidet mot organiserte mobile kriminelle. Innsatsstyrkens arbeid ses i sammenheng med politiets styrkede innsats mot mobil organisert kriminalitet og hurtigprosjektene for effektiv pågripelse, domfellelse og uttransportering av utenlandske statsborgere som begår kriminalitet og den styrkede innsatsen knyttet til grensenære kontroller. Styrken skal ikke være et nytt særorgan, men ta utgangspunkt i eksisterende strukturer. I tillegg til å sikre en bedre organisering og koordinering av bekjempelsen av organisert grenseoverskridende kriminalitet, vil Politidirektoratet avsette midler som kan fordeles til politidistriktene som tar ansvar for etterforskning av like sakstyper.

Kripos foreslås styrket med 10 årsverk til å utføre strategiske og operative etterrettingsanalyser samt til bistand til politidistriktene og til operativ planlegging. Utrykningspolitiet foreslås styrket med 10 årsverk for å styrke UPs kontrollaktivitet med særlig henblikk på organisert kriminalitet. Oslo politidistrikt foreslås styrket med 20 årsverk i 2010, noe som gjør distriktet bedre rustet til bl.a. å ivareta innsatsen knyttet til Majorstua-prosjektet. Andre politidistrikt med stor grensetrafikk er også foreslått styrket. Hedmark politidistrikt foreslås tilført 5 årsverk knyttet til Kongsvinger politistasjon.

Internasjonalt og bilateralt samarbeid

Regjeringen vil intensivere kampen mot organisert kriminalitet, med særskilt vekt på grenseoverskridende samarbeid mellom aktuelle land. Internasjonalt samarbeid er en forutsetning om man skal lykkes i å bekjempe denne formen for kriminalitet. Regjeringen vil derfor bidra aktivt til at det internasjonale politisamarbeidet styrkes og slik øke innsatsen for å forebygge og bekjempe organisert kriminalitet i Norge. Det er i denne sammenheng viktig at det utvikles strategiske rammer for det internasjonale samarbeidet slik at grenseoverskridende, organisert kriminalitet kan bekjempes mer effektivt. Utvikling av bilaterale avtaler er et hensiktsmessig tiltak for å få i stand utleveringsavtaler.

Norges samarbeid med de øvrige nordiske land er særlig viktig for å bekjempe grenseoverskridende organisert kriminalitet og kriminelle nettverk. En rekke kriminalitetsutfordringer er de samme i alle de nordiske land. Norge vil fortsatt arbeide for et intensivert samarbeid både teknisk, operasjonelt og i forhold til felles analyser av kriminalitetsbildet.

Samarbeidet i Østersjøområdet gjennom «Task Force» mot organisert kriminalitet er utviklet som et viktig samarbeidsforum for bekjempelse av organisert kriminalitet i vår del av verden. Medlemslandene vil om kort tid ta stilling til om mandatet skal forlenges for ytterligere to år, dvs. for 2011 og 2012.

I tillegg har det bilaterale samarbeid med Russland fått stor betydning for bekjempelse av kriminalitet rettet mot ressurser og sårbare miljøer i nordområdene. To avtaleutkast, et mellom Justisdepartementet og riksadvokaten i Russland, og et mellom riksadvokaten i Norge og riksadvokaten i Russland, vil kunne bli nyttige verktøy for å skjerpe kampen mot denne kriminaliteten.

Det europeiske politisamarbeidet er av økende betydning for Norge. Det er gode operasjonelle erfaringer med Norges tilknytning til Europol. Norge deltar som aktiv partner i flere av Europol analysefiler (Analytical Work Files, AWF). Dette samarbeidet har bidratt til etterforskning og irtteføring av kriminelle nettverk på en rekke kriminalitetsområder både i Norge og i utlandet. Norge deltar videre i det internasjonale politisamarbeidet gjennom bruk av de ulike instrumenter gitt i medhold av Schengenavtalen. Av særlig betydning for det politioperative samarbeidet er Schengen Information System (SIS). Regjeringen tar sikte på å undertegne avtale med EU om tilslutning til Prüm-regelverket i løpet av høsten, og det arbeides nå med de tekniske løsninger for implementering. Denne avtalen vil bl.a. gi Norge direkte tilgang til

databaser med DNA og fingeravtrykk fra en rekke EU-land.

Norge spiller en aktiv rolle i det globale politisamarbeidet innenfor Interpol. Norge er, som et av fire land, pilot for den nye databasen over internetrelaterte seksuelle overgrep mot barn. Norge har for øvrig en nyvalgt representant i Interpols styre, og bidrar her med føringer for organisasjonens utvikling.

For å styrke kunnskapen om de muligheter som foreligger for norsk politi, og for å øke utnyttelsesgraden av tilgjengelige verktøy, har Politidirektoratet iversatt flere tiltak av kompetansehevende art. Et hospiteringsprogram i Europol er innført for politidistriktene. Videre er det etablert et nasjonalt kompetansenettverk med kontaktperson i alle politidistrikt.

Gjengkriminalitet og mc-gjenger

Kriminalitet knyttet til MC-miljøer, etablerte gjenger og nettverk stiller høye krav til politiet når det gjelder kunnskap og bruk av metoder. Politidirektoratets strategi for etterretning og analyse danner grunnlaget for politiets kunnskapsstyrte innsats også mot disse miljøene.

Politiets arbeid mot de etablerte gjengene skal også gjenspeiles gjennom forebyggende og tverretatlig samarbeid. Den allerede etablerte satsingen mot gjengmiljøene har vært vellykket og videreføres. Det forekommer stadig sammenstøt mellom grupperingene, men gjennom politiets aktive tilstedeværelse og stadig bedre miljøkunnskap, ser man tendens til at antallet grove voldshandlinger i det offentlige rom er redusert og at gjengenes kapasitet og gjennomslagskraft er svekket. Til tross for dette eksisterer gjengene i samme struktur og omfang som tidligere. Det vil derfor være avgjørende å fortsette innsatsen gjennom systematisk å hindre lovbrudd og nyrekruttering.

Politiets erfaringer viser økt aktivitet i de kriminelle MC-miljøene. Etablering av nye avdelinger i stadig flere distrikter fortsetter. Man ser også en tendens til territoriell maktkamp mellom de internasjonalt forankrede klubbene gjennom å verve nye supporterklubber. Politidirektoratets handlingsplan: «Politiets bekjempelse av kriminelle MC-miljøer 2003-2008» er under evaluering. Dette arbeidet ferdigstilles høsten 2009, og vil danne grunnlaget for politiets videre satsing på området.

Når det gjelder omtale av kriminelle gjenger i østlandsområdet, vises til pkt. 4.1 «Oslo en tryggere hovedstad».

Menneskehandel

Regjeringen har som målsetting å bidra til å bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt. Soria Moria-erklæringen understreker betydningen av å styrke politiets arbeid for å bekjempe menneskehandel og å gjøre det lettere for ofre å få midlertidig opphold i Norge.

Regjeringen presenterte høsten 2006 handlingsplanen «Stopp menneskehandelen 2006-2009». Justisdepartementet leder en tverrdepartemental arbeidsgruppe som koordinerer innsatsen for å gjennomføre tiltakene i planen. Handlingsplanen er nå under evaluering, og Justisdepartementet tar sikte på at det kan fremlegges en ny handlingsplan i 2010.

Regjeringen fremmet våren 2008 et lovforslag om å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester, som Stortinget senere sluttet seg til. Den nye loven trådte i kraft 01.01.2009. En sentral målsetting med forslaget var å gjøre det mindre attraktivt for menneskehandlere å drive virksomhet i Norge. Effekten av lovendringen viste seg ved en umiddelbar nedgang i gateprostituasjon i de større byene. I Oslo ble en rekke menn bøtelagt på nyåret for å markere at loven innebærer en ny situasjon. Politiets utfordring blir å kartlegge endringene i markedet og opprettholde trykket mot kjøperne, både på ute- og innemarkedet. Virkningen av lovendringen følges nøye av Justisdepartementet. Det ble i forkant av lovendringen gjennomført en kartlegging av prostitusjonsmarkedene, med tanke på senere evalueringer.

I forbindelse med Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2008-2009), ble det bevilget 10 mill. kroner under Justisdepartementets budsjett til prosjekter som kan bedre situasjonen for prostituerte og hjelpe kvinner og menn ut av prostituasjon, jf. Budsjettinnst. S I (2008-2009). Etter avholdte dialogmøter med representanter for hjelpetiltakene og berørte myndigheter, ble prosjektmidlene utlyst og fordelt våren 2009. Midler ble gitt til tiltak i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Det ble bl.a. gitt støtte til prosjekter knyttet til arbeidstrening, bolig og psykososial oppfølging.

For å sikre bistand og beskyttelse til kvinner utsatt for menneskehandel, støtter Justisdepartementet årlig prosjektet ROSA (Reetablering, oppholdssteder, sikkerhet og assistanse) i regi av Kri-sesentersekretariatet med om lag to mill. kroner, blant annet til finansiering av to prosjektstillinger.

Norsk politi er avhengig av at ofrene for menneskehandel anmelder og vitner mot bakmenn. For å sikre at ofre kan vitne under trygge forhold, er politiet avhengig av et nært samarbeid med

andre etater og organisasjoner. Politidirektoratet administrerer Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM-prosjektet), et prosjekt som bistår politiet og hjelpeapparatet med koordinering og mobilisering av bistands- og beskyttelsestiltak. KOM-prosjektet vil fortsette sitt arbeid med bistand og beskyttelse til alle typer ofre for menneskehandel.

Hjelpeapparatet har i 2008 fulgt opp over 250 personer som antas å være ofre for menneskehandel. Fem straffesaker ble ført for domstolene. På oppdrag for Justisdepartementet lanserte KOM-prosjektet høsten 2009 informasjonsmateriell rettet mot antatte og identifiserte ofre.

Oslo politidistrikts særskilte satsing mot menneskehandel, STOP-prosjektet, har bidratt til avdekking og straffeforfølgning av flere saker relatert til menneskehandel og hallikvirksomhet. Prosjektet har i tilknytning til innsatsen mot menneskehandel også avdekket flere saker vedrørende annen kriminalitet (bl.a. narkotika, våpen, hvitvasking, heleri og sigarettsmugling). STOP-prosjektet er besluttet videreført ut 2011.

Som en del av tiltakspakken på asyl- og utlendingsfeltet foreslås Østfold politidistrikt styrket med fire årsverk for å etterforske menneskesmugling og –handel, herunder avdekke bakmenn.

Narkotikakriminalitet

Regjeringen har i Soria Moria-erklæringen lagt vekt på å føre en restriktiv og helhetlig rusmiddelpolitikk. Bekjempelse av narkotikakriminalitet er en del av denne politikken og skal være en prioritert oppgave for politiet. Regjeringens «Opptappingsplan for rusfeltet» skal følges opp.

Det ble i 2008 anmeldt 37 500 narkotikaforbrytelser, nesten 3 300 færre enn i 2007. Nedgangen fra 2007 var noe større for narkotikalovbruddene som reguleres av legemiddeloven (ni pst.), enn for de mer alvorlige narkotikalovbruddene som reguleres av straffeloven (syv pst.). Antallet anmeldte brudd på de to lovene er nå nesten like mange, henholdsvis 19 200 og 18 300.

Den internasjonale illegale handelen med narkotika er en vesentlig del av den organiserte kriminaliteten og blir stadig mer omfattende. Det er derfor nødvendig å styrke det forpliktende og langsiktige narkotikasamarbeidet internasjonalt og motvirke liberalisering av narkotikapolitikken. Regjeringen vil rette innsatsen mot så vel narkotikaproduksjon, som smugling og handel med narkotika internasjonalt, og omsetning innen Norges grenser. Regjeringen vil i samarbeid med andre lands myndigheter styrke innsatsen i alle ledd i kjeden fra produksjon via innførsel til illegal bruk. I

denne sammenheng er Norge en vesentlig bidragsyter gjennom Paris Pact – samarbeidet for bekjempelse av narkotikaproduksjon og –smugling fra Afghanistan. Foruten samarbeidet i Europarådet (Pompidougruppen), OSSE-samarbeidet og arbeidet i Dublin Group, deltar Norge også i FNs Narkotikakommisjon.

For å kunne kontrollere illegal omsetning og distribusjon av narkotika og kjemikalier som benyttes til narkotikaproduksjon, kreves det en videreutvikling av det internasjonale politi- og tollsamarbeidet. Det skal legges særlig vekt på å utvikle samarbeidet med land som er sentrale i illegal produksjon og smugling av narkotika bestemt for det norske markedet. Dette må skje gjennom et forsterket samarbeid i relevante internasjonale organer.

Politiets samarbeid med andre instanser for å redusere narkotikakriminaliteten og –misbruket, skal videreutvikles. Politiets innsats mot narkotikakriminalitet har særlig oppmerksomheten rettet mot «ytterpunktene i kjeden». Det vil si innførsel og omsetning på den ene siden, og avdekking og inngripen i forhold til begynnende bruk blant barn og unge på den andre siden. Innsatsen mot kriminaliteten i kjeden for øvrig, som illegal produksjon og transport, smugling og innførsel via kriminelle nettverk, må også styrkes.

Internett brukes også som arena for omsetning og distribusjon av narkotika og andre illegale stoffer. Politiet skal bidra til å forebygge og avdekke straffbare forhold som skjer på denne måten, herunder innsamling av elektroniske data til bruk i etterretning og etterforskning.

Miljøkriminalitet

Regjeringen har som mål at Norge skal bli et foregangsland i miljøpolitikken. Satsingen på bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske i Barentshavet fortsetter. Kystvaktens aktivitet styrkes for å sikre myndighetsnærvær i havområdene og for å kunne oppbringe flere fartøy. Etterforskning og irettføring av denne type saker er krevende med kompliserte rettslige spørsmål og tunge interesser involvert. Derfor blir samarbeidet med andre lands myndigheter av stor betydning. Politiet og påtalemyndigheten skal forsterke sin innsats rettet mot miljøkriminalitet som kan knyttes til rømt oppdrettsfisk.

I en rapport av mars 2008 fra Det skandinaviske ulveprosjektet «Skandulv» fremgår det at ulovlig jakt står for om lag halvparten av dødeligheten i den skandinaviske ulvebestanden. Ulovlig jakt på ulv er alvorlig miljøkriminalitet, som må bekjempes. Riksadvokaten har truffet enkelte til-

tak for å styrke etterforskning og straffeforfølgning av denne type kriminalitet.

Innsatsen mot kulturminnekriminalitet vil bli styrket. Det skal legges til rette for at informasjon knyttet til kulturminnekriminalitet blir tilgjengelig i aktuelle databaser. Det er iverksatt et tverretattlig samarbeid som supplerer Økokrim i rollen som nasjonalt kompetansesenter for bekjempelse av kulturminnekriminalitet.

Nytt dataverktøy er blitt utviklet i 2009 slik at bl.a. statistikk over miljøkriminalitet raskere kan presenteres. Det videre arbeid i 2010 vil bestå i å tilpasse planverktøyet for politiets beredskapssystem til også å omhandle miljøplanverk og varslingslister.

Økokrim foreslås styrket med to årsverk i 2010 til bekjempelse av miljø- og kulturminnekriminalitet.

Datakriminalitet, teknologi og metodebruk

Datakriminalitet er svært vanskelig å etterforske ved hjelp av tradisjonelle etterforskningsmetoder. Politiets tilgang til trafikkdata fremkommet ved elektronisk kommunikasjon blir dermed viktig, og i enkelte saker helt avgjørende, i arbeidet med å etterforske og oppklare straffbare forhold.

Det er et mål å styrke politiets kompetanse på området, utnytte elektroniske spor på en bedre måte i straffesaker og å utvikle nye verktøy og metoder som kan følge den raske teknologiske utviklingen. Som et eksempel på nye metoder, kan nevnes politiets adgang til å nytte såkalte mobilregulerte soner i forbindelse med bl.a. elektronisk identitetsfangning av kommunikasjonsanlegg. Det er viktig at politiets tilgang på virkemidler og den tekniske standarden på slike systemer, er løpende oppdatert i forhold til endringer i elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester og at politiet styrker sin kompetanse på utviklingen og anvendelsen av slikt utstyr.

Et viktig redskap for politiet er etablering og videreutvikling av et nasjonalt system for kommunikasjonskontroll som ivaretar både tradisjonell elektronisk kommunikasjon (telekommunikasjon) og internett. I juni 2009 ble et nytt Kontrollutvalg for kommunikasjonskontroll oppnevnt. Utvalget skal kontrollere at politiets bruk av kommunikasjonskontroll skjer innenfor rammen av lov og instruks, og at bruken begrenses mest mulig. Dette omfatter ikke Politiets sikkerhetstjeneste, som blir kontrollert av EOS-utvalget.

De fleste saker innen datakriminalitet må spores over landegrenser. Internasjonalt samarbeid på området er derfor viktig. Det nordiske samarbeid innen etterforskning av IKT-relatert kriminalitet,

som ble initiert av de nordiske justisministrene i 2009, er et nytt tiltak som skal bidra til økt effektivitet og innsats på området.

ID-tyveri

Også i Norge registrerer man en økning i antallet ID-tyverier. Dette påfører samfunnet store kostnader og ulemper. Justisdepartementet arbeider med flere tiltak som kan bidra til å forebygge og oppklare slik kriminalitet.

Stortinget vedtok nylig i ny straffelov å gjøre identitetstyveri straffbart i en egen bestemmelse. Den nye bestemmelsen vil gi straff for den som tar en annens identitet, opptrer med en annens identitet eller opptrer med en identitet som er lett å forveksle med en annens. I tillegg omfattes det å sette seg i besittelse av en annens identitetsbevis.

Riksadvokaten har siden 2007 i de årlige mål- og prioriteringsrundskrivene for straffesaksbehandlingen i politiet, fremhevet at ID-tyverier kan være alvorlige integritetskrenkelser og gitt enkelte anbefalinger for etterforskning av slik kriminalitet.

Departementet har fått utredet spørsmålet om bruk av fødselsnummer og biometriske teknikker for identifisering og autentisering av enkeltpersoner med utgangspunkt i personopplysningslovens § 12. Utredningen er en del av departementets arbeid med etterkontrollen av personopplysningsloven. Utredningen ble sendt på høring i sommer med frist 01.11.2009.

Pass med elektronisk lagret biometri representerer en videreutvikling av maskinlesbare pass, særlig med hensyn til å hindre misbruk. For den enkelte passinnehaver ligger gevinsten i redusert risiko for identitetstyveri, samtidig som passkontrollen kan gjøres raskere og mindre inngripende gjennom automatisert kontrollprosess.

Regjeringen har besluttet at det skal innføres et nasjonalt ID-kort. Kortet vil inneholde de samme elementene som elektronisk pass. I tillegg vil et nasjonalt ID-kort inneholde en elektronisk ID som kan benyttes for sikker kommunikasjon mellom bruker og offentlig myndighet. ID-kortet vil også inneholde bilde for alminnelig identitetsformål.

Skimming

Skimming som begrep brukes om kopiering av elektroniske betalingskort. Kortinformasjon som blir kopiert blir vanligvis brukt til å produsere falske kort, som igjen brukes til minibankuttak eller varekjøp. Metoden medfører at bankene i løpet av kort tid kan svindles for store beløp. I samarbeid med Finansnæringens Hovedorganisasjon arbeides det med å bekjempe denne type kriminalitet.

De fleste norske banker utsteder nå kun chip-kort. Fordelen med chip-kort er at informasjon lagres tryggere på kortet enn i magnetstripen. Denne typen kort innføres nå internasjonalt, men det vil enda ta noen år før samtlige kort med magnetstripe er byttet ut.

4.1.5 Styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet og internasjonal finansiell kriminalitet

Som det fremgår av Soria Moria-erklæringen prioriterer Regjeringen kampen mot økonomisk kriminalitet, og vil styrke innsatsen ytterligere. Politiets etterforskning av økonomiske straffesaker og samarbeidet med forvaltnings- og kontrollorganer skal videreutvikles både på sentralt og lokalt nivå.

Innsatsen mot økonomisk kriminalitet krever samarbeid, kontinuitet og langsiktighet. Justisdepartementet og Finansdepartementet arbeider med en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet. For å styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet foreslås Økokrim styrket med åtte årsverk. I tillegg fikk Økokrim 12 sivile årsverk i fm. Regjeringens tiltakspakke, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009).

Oslo politidistrikt fikk i 2009 økt bevilgningen med 12 mill. kroner til styrking i kampen mot økonomisk kriminalitet. Midlene er benyttet til å opprette 17 nye stillinger på seksjon for finans- og miljøkriminalitet. Det er satt sammen en ny skatte- og avgiftsgruppe, og konkursgruppen og finans- og korrupsjonsgruppen er styrket.

Økokrims hvitvaskingsverktøy, Ask, var fullt operativt fra høsten 2008. Systemet mottar og analyserer etterretningsinformasjon og forventes å bli et nyttig redskap i kriminalitetsbekjempelsen. Det forutsettes at distriktene benytter denne informasjonen aktivt.

Politidirektoratet gjennomførte i 2008 og 2009 en evaluering av politidistriktenes økoteam. De fleste distriktene har styrket innsatsen mot økonomisk kriminalitet, og etablert økoteam bestående av medarbeidere med oppmerksomhet rettet mot tverrfaglig samarbeid. Kontinuitet og kompetanse i teamene er en suksessfaktor.

Ordnningen med bistandsrevisorer er fra 2007 landsdekkende.

Samarbeid mellom offentlige etater, og mellom det offentlige og private, er helt avgjørende for å sikre et best mulig resultat av den samlede innsatsen mot økonomisk kriminalitet, bl.a. med hensyn til om saker skal søkes avgjort med administrative reaksjoner eller straff. For å samordne innsatsen mot økonomisk kriminalitet er det etablert et samarbeidsforum der riksadvokaten, politidirektøren, skattedirektøren og direktøren for NAV deltar.

4.2 God og effektiv konfliktforebygging og -løsning

Alternative konfliktløsningsordninger er en viktig del av Regjeringens helhetlige kriminalpolitikk. Som det fremgår av Soria Moria-erklæringen, vil Regjeringen ha økt bruk av konfliktråd for unge lovbrytere. Politiet, påtalemyndigheten og konfliktrådene skal samarbeide om å tilby møter i konfliktrådet i alle saker som er egnet for det.

En mest mulig likeartet bruk av konfliktråd som reaksjon i samtlige politidistrikt skal tilstrebes. Det er særlig viktig med en rask, målrettet og effektiv reaksjon overfor unge lovbrytere. Krav til tempo må likevel ikke påvirke kvaliteten på reaksjonen.

Politiets egen statistikk viste nedgang i antall saker overført fra påtalemyndigheten til konfliktråd fra 5 240 saker i 2007 til 5 143 saker i 2008. Det er første gang på seks år at ikke antall overføringer har økt. Resultatet i 2008 er likevel bedre enn alle foregående år bortsett fra 2007. For nærmere omtale av konfliktråd vises til kat. 06.70 Fri retts hjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

En viktig alternativ konfliktløsningsmetode er Restorative Justice. Metoden bygger på gjenoppbyggings- og forsoningstanken. Politidirektoratet har i 2008 og 2009 gjennomført et pilotprosjekt med Restorative Justice i Salten politidistrikt. Erfaringene med prosjektet så langt er at det er etablert gode rutiner for overføring av saker til konfliktrådet, og antall overførte saker har økt betydelig i prosjektperioden. Prosjektet går fram til 01.08.2010, og skal deretter evalueres.

4.3 Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper

4.3.1 Styrke kriminalitetsofferets stilling

Som oppfølging av Soria Moria-erklæringen vil Justisdepartementet utvide hjelpen og støtten til ofre for kriminalitet i samarbeid med andre sentrale og lokale myndigheter.

Med virkning fra 01.07.2008 ble fornærmede og etterlatte gitt styrkede rettigheter til informasjon og deltakelse i straffesaksbehandlingen. Det er i tillegg gjennomført en heving av aldersgrensen for bruk av dommeravhør fra 14 til 16 år.

Justisdepartementet har fått utarbeidet en brosjyre med informasjon om rettigheter og tilbud til ofre for vold i nære relasjoner og menneskehandel. Brosjyren, som er trykket på ni ulike språk og punktskrift, er distribuert til samtlige politidistrikt og kritesenter.

Politidirektoratet har i samarbeid med riksadvokaten utarbeidet en brosjyre med informasjon

om rettigheter og ordninger for fornærmede og etterlatte i straffesaker. Brosjyren er distribuert til samtlige politidistrikt.

4.3.2 Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning

DNA-reformen

Adgangen til å registrere DNA-profiler i straffettspleien ble fra 01.09.2008 i tråd med Soria Moria-erklæringen utvidet til også å omfatte kriminalitet som rammer folk flest. Sentral finansiering av DNA-analyser medførte fra samme tidspunkt at politidistriktene ikke skal betale for analysen.

Regjeringen har i 2008 og 2009 investert betydelig i personell, opplæring og utstyr for å sikre effektivitet og kvalitet i alle ledd - fra politiet sikrer spor på åsted, DNA-profiler analyseres og registreres og resultatene brukes i etterforskning og irettesføring. Formålet er en mer effektiv etterforskning og økt oppklaring, både med hensyn til den kriminaliteten som rammer flest og mer alvorlig kriminalitet. Regjeringens satsing på økt bruk av DNA som bevis i straffettspleien videreføres.

Satsingen har medført langt flere person- og sporprøver til analyse. Politidistriktenes kapasitet og kompetanse til sikring av DNA-spor fra åsteder er styrket som en del av reformen. Kapasiteten på Rettsmedisinsk institutt (RMI) og Kripos er også styrket, slik at de er i stand til å håndtere et økt volum av prøver. Det er gjennomført tiltak for å heve kvaliteten både på bestilling av DNA-analyser fra politi og påtalemyndighet, og kvalitetssikring av laboratorierutinene i RMI, herunder akkreditering. Det er viktig at de rettsgenetiske analysene har god kvalitet, og utføres på en slik måte at de ivaretar de rettssikkerhetsmessige hensyn.

Reformen er i rute, og satsingen så langt gir resultater. Det sendes inn dobbelt så mange spor per måned til Rettsmedisinsk institutt, sammenlignet med tall før DNA-reformen. Mellom 800 og 950 DNA-saker blir behandlet hver måned. Rundt halvparten av de spor som sendes inn, treffer mot registrerte personer i registeret. Siden lovgivningen åpnet for utvidet adgang til å registrere personer i politiets DNA-register har antall personer i registeret økt med 38 pst. Per september 2009 ligger 15 840 personer søkbare i registeret. Basert på erfaringer fra andre land, vil DNA i fremtiden bli ett av politiets viktigste redskap i bekjempelsen av kriminalitet.

På grunn av den store økningen i volum, har saksbehandlingstiden økt i sommer. Regjeringen foreslår derfor å sette inn ekstra ressurser i saksbehandlingen, slik at det ikke oppstår restanser. De prioriterte sakene, som eksempelvis voldtektsaker, kan saksbehandles på kort tid. Regjeringen

viderefører satsingen på DNA, og foreslår i 2010 å øke bevilgningen til om lag 117 mill. kroner, bl.a. til økt analysekapasitet ved Rettsmedisinsk institutt.

Bevilgningen på 1,35 mill. kroner til Universitetet i Tromsø (UiT) i 2009 til forberedelse av et nytt offentlig analyseinstitutt, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009), foreslås videreført og det foreslås i tillegg å bevilge 1,6 mill. kroner til ombygging av lokaler i 2010.

Behandling av henvendelser om påståtte kritikkverdige forhold i politiet

Politiets adgang til legitim maktanvendelse stiller krav til samfunnets kontroll med politiet, og de kontrollordninger som er etablert må ha den nødvendige tillit i befolkningen. Justisdepartementet oppnevnte i mars 2008 et utvalg med oppdrag å evaluere kontrollmekanismene i politiet. Utvalget, som leverte sin utredning i mai 2009 (NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring), kommer med flere forslag til forbedringer både når det gjelder politiet og Spesialenheten for politisaker.

Utvalget foreslår bl.a. at den norske «tosporsordningen», som innebærer at klager på kritikkverdig tjenesteutøvelse sendes direkte til politiet og anmeldelser direkte til Spesialenheten, erstattes av en ordning hvor alle politiklager først skal til Spesialenheten. Deretter avgjør Spesialenheten om klagen skal etterforskes av enheten eller behandles av politiet som klagesak. Dette vil løse et hovedproblem som utvalget peker på, at den norske «tosporsordningen» ikke er tilstrekkelig uavhengig av politiet.

Rapporten fra utvalget vil bli sendt på høring, og Justisdepartementet vil etter dette vurdere på hvilken måte den skal følges opp. Spesialenheten foreslås styrket med to årsverk i 2010 som en første oppfølging av rapporten.

Politiregisterloven

Regjeringen fremmet i august 2009 forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009). Hensikten med lovforslaget er å styrke personvern samtidig som loven skal bidra til at politiet og påtalemyndigheten kan løse sine oppgaver på en effektiv måte. Politiet behandler svært mye sensitiv informasjon om personer, både mistenkte, fornærmede og andre. Det er grunnleggende for borgernes personvern at slike opplysninger behandles forsvarlig og ikke spres til uvedkommende. Politiets behandling av opplysninger har hittil ikke vært lovfestet. Når Regjeringen nå ønsker en slik lovfesting, bidrar dette til en effektiv

og riktig bruk av opplysninger, styrking av den enkeltes personvern og rettssikkerhet og ikke minst tilliten til politi og påtalemyndighet. I tillegg skaper loven ensartet praksis og bedre forutberegnelighet.

Det er foreslått at reglene om politiets taushetsplikt og utlevering av opplysninger samles i en lov.

Lovforslaget inneholder videre dels betydelig omarbeidede regler om vandelskontroll og politiattester. Det gis bl.a. anvisning for hvilke formål politiattest skal kunne brukes, hvilke opplysninger de ulike typer politiattester skal inneholde, herunder attester som utstedes til personer som skal ha omsorg for barn, og det foreslås særlige regler om utstedelse av politiattest når straffbare handlinger ble begått av unge lovbyrtere.

Oppfølging av vitner i straffesaker

Vitner har behov for informasjon og trygghet, både før, under og etter en rettssak. Justisdepartementet har fått utarbeidet en rapport om oppfølgingen av vitner i straffesaker. Rapporten ligger til vurdering i departementet.

4.3.3 Bekjempe etnisk diskriminering og hatkriminalitet

Etnisk diskriminering

Som det fremgår av Soria Moria-erklæringen vil Regjeringen arbeide for et tolerant og flerkulturelt samfunn og motarbeide diskriminering, fordommer og rasisme. Regjeringen la i april 2009 frem en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2012). Arbeidet koordineres av Barne- og likestillingsdepartementet.

Justisdepartementet er ansvarlig for en rekke tiltak i handlingsplanen med målsetting å styrke dialogen og samhandlingen med relevante grupper i minoritetsmiljøene, øke rekrutteringen av ansatte med minoritetsbakgrunn i politi- og lensmannsetaten og styrke mangfoldsopplæringen i etaten.

Politiet arbeider aktivt for å øke rekrutteringen av studenter med etnisk minoritetsbakgrunn (både med innvandrerbakgrunn og fra nasjonale minoriteter), og for å beholde tilsatte med slik bakgrunn. I 2008 hadde 2,8 pst. av ansatte i politi- og lensmannsetaten innvandrerbakgrunn, mot 2,6 pst. i 2007.

Politidirektoratet startet i 2008 opp et 2-årig prosjekt, «Trygghet og tillit – Politiets arbeid i et multi-etnisk samfunn», som gjennomføres i fire politidistrikter (Oslo, Søndre Buskerud, Sør-Trøn-

delag og Hordaland) og ett særorgan (Politiets Utlendingsenhet (PU)). Prosjektet har som hovedmål å utvikle et godt og tillitsfullt forhold mellom politiet og innvandrerbefolkningen. Det skal utvikles metoder og tiltak med oppmerksomhet på dialog og publikumsmøter for å oppnå god tjenesteyting og kriminalitetsbekjempelse. Programmet vil bli evaluert i 2010.

Politidirektoratet laget i 2009 en mangfoldskalendar hvor et utvalg innbyggere ble invitert til å gi uttrykk for hva de trenger av politiet for å føle seg trygge. Personene ble valgt ut fra et bredt mangfoldsperspektiv. Kalenderen er delt ut til alle ansatte. Hensikten er å synliggjøre mangfoldet og samtidig rette oppmerksomheten mot at politiet skal skape trygghet for alle grupper i samfunnet.

Politet gjennomfører dialogmøter med representanter for innvandreres interesseorganisasjoner, både sentralt i Politidirektoratet og lokalt i politidistriktene. Samarbeidet gir nyttige innspill til Politidirektoratets arbeid og informasjon til innvandrerorganisasjonene. Det sentrale dialogforum vil bli videreført i 2010.

Politidirektoratets mangfoldsplan (2008-2013) er under implementering og vil bli fulgt opp frem til 2013.

Det vises for øvrig til omtale i Prop. 1 S (2009-2010) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet om Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering.

Hatkriminalitet

Vold som retter seg mot personer eller grupper med utgangspunkt i hvem de er eller hvordan de ser ut, rammer ikke bare det enkelte offer. Slik vold skaper også redsel og utrygghet hos alle med samme bakgrunn, og skal derfor håndteres med stort alvor av politiet. Regjeringen tar denne type kriminalitet svært alvorlig, og har foreslått å skjerpe straffene for såkalt hatkriminalitet. Det er vedtatt (men ikke trådt i kraft enda) en ny lovbestemmelse i ny straffelov, hvor handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse mv. skal vektlegges i skjerpende retning i straffutmålingen.

Politidirektoratets nasjonale innbyggerundersøkelse viser at vesentlig flere unge med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn (12 pst.) har vært utsatt for hatkriminalitet sammenlignet med samme aldersgruppe i den øvrige befolkningen (fire pst.).

Justisdepartementet er ett av syv departement som står bak Regjeringens handlingsplan for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT). Handlingsplanen som omfatter 60 tiltak ble lagt frem i juni 2008. Et overordnet mål med handlings-

planen er å etablere nulltoleranse for alle former for diskriminering av LHBT-personer.

Politiets saksbehandlingsverktøy (BL) ble i 2006 utstyrt med en registreringsfunksjon som gjør det mulig elektronisk å skille ut saker der motivet for handlingen vurderes å være hatrelatert, og gi disse nødvendig prioritet, notoritet og fremdrift. Politidirektoratet iverksatte i 2008 en gjennomgang av merkede saker fra 2007 med sikte på å evaluere ordningen. Målet med evalueringen var å komme frem til en hensiktsmessig registreringsordning samt økt kunnskap om denne type kriminalitet.

Evalueringen av registrering av merkede saker i 2007 avdekket at 35,6 pst. av sakene var kodet feil. Hovedutfordringen er selve registreringen, da det er komplisert å vurdere motiv. Politidirektoratet mener likevel at endring i registreringsopplegget vil kunne gi mer korrekte tall. Det er iverksatt arbeid med dette.

4.4 Økt samfunnssikkerhet

Regjeringen legger i samsvar med Soria Moria erklæringen, økt vekt på samfunnssikkerhet.

4.4.1 Øke samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Politiet er en sentral aktør i det sivile samfunnets beredskap mot store ulykker, naturkatastrofer og terroranslag. Politiet skal være forberedt på et bredt spektrum av hendelser som kan kreve en større, velorganisert politiinnsats. Etaten har utarbeidet flere plan- og instruksverk for innsats ved ekstraordinære hendelser og kriser. Politiets rolle og ansvar som nød- og beredskapsorganisasjon er nærmere omtalt i St.meld. nr. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgaver og i St. meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet.

Politiets beredskapsansvar omfatter så vel forebygging av uønskede hendelser som innsats når en uønsket handling har inntrådt. God lokalkunnskap, planverk og samkjørt øvelsesmønster med andre aktører innen redning og krisehåndtering bidrar til at politiet i samarbeid med andre aktører er godt forberedt på å håndtere et bredt spekter av hendelser.

Ekstraordinære hendelser og kriser vil ofte kreve koordinerte tiltak fra andre etater enn politiet. Skal politiets beredskapsoppgaver og ansvar for koordinert innsats ivaretas, er det avgjørende at etaten har en rolleforståelse og et øvingsmønster som ivaretar samvirke med andre nød- og beredskapssetater, Direktoratet for samfunnssik-

kerhet og beredskap, Forsvaret, Hovedredningsentralen, fylkesmann, kommuneledelse, lokalt næringsliv, frivillige organisasjoner og publikum. Politiet samarbeider i beredskapsarbeidet med fylkesmennene og kommunene om ROS-analyser og utvikling av planverk. Beredskapsmessig samarbeid mellom politi og kommune og andre aktører om kriseplaner og kriseledelse, bidrar til å klargjøre ansvarsområder og ansvarlig tiltakshaver med hensyn til type hendelse, hendelsesforløp og tiltak.

4.4.2 Øke samfunnets evne til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse, miljø og materielle verdier

Politidirektoratet har beredskapsordninger, planer og tilrettelagte lokaler for å kunne bistå politidistriktene i å håndtere alvorlige hendelser. Både i det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet og ved akutte hendelser samarbeider Politidirektoratet med flere myndigheter, eksempelvis Utenriksdepartementet, Helsedirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Hovedredningsentralen, Forsvaret og Politiets sikkerhetstjeneste. Forsvaret er i det daglige representert med fast liaison i Politidirektoratet.

Politidirektoratet har med bakgrunn i St. meld. nr. 37 (2004-2005) Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering og Innst. S. nr. 265 (2004-2005) utviklet planverk og beredskapsordning for håndtering av ekstraordinære hendelser og sivile kriser i utlandet som berører mange nordmenn eller norske interesser, herunder beredskapsordning for å bistå Utenriksdepartementet, jf. nærmere omtale i St. meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet.

Politidirektoratet gjennomfører hvert år en større samvirkeøvelse for politiet og en rekke samvirkepartnere. Øvelsen gjennomføres i ulike politidistrikt, og med ulike scenarier. Politiet skal øve realistisk med utgangspunkt i gjeldende trusselbilde, og tar primært utgangspunkt i å øve på scenarier relatert til redning, naturkatastrofer og terror. I 2010 tas det sikte på å gjennomføre øvelsen i Nord-Norge.

4.4.3 Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet, og verne om betydelige samfunnsinteresser

Det foreligger i dag ingen direkte trussel mot rikets sikkerhet og selvstendighet. Det norske samfunnet er imidlertid utsatt for flere potensielle trusler som vil kunne bidra til å svekke norsk sikkerhet og skade nasjonale interesser hvis de ikke forebygges. Dette gjelder i første rekke trusler fra internasjonal terrorisme, andre staters etterret-

ningsvirksomhet mot norske interesser og økt internasjonal spredning av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike.

Terrorisme er en alvorlig form for kriminalitet som skal bekjempes med rettsstatens virkemidler. Alle antiterrorrelaterte tiltak skal gjennomføres i tråd med lovgivers intensjoner og være underlagt etterkontroll. Tvangsmidler kontrolleres av domstolene.

Den generelle terrortrusselen i Norge er i dag vurdert som lav. Samtidig må vi være forberedt på at trusselnivået kan endres raskt. I de senere årene er Europa blitt et langt mer høyprofilert mål for internasjonale terrorister enn tidligere. Tiltakende voldelig ekstremisme i flere europeiske land har i tillegg gjort situasjonen uforutsigbar og hendelser kan oppstå raskt og uten særskilt forvarsel. Den overordnede målsettingen med norsk antiterrorarbeid er derfor å forhindre terrorhandlinger i Norge, og at personer med opphold i Norge ikke bidrar til eller utøver terrorisme i utlandet.

I etterkant av attentatet mot hotell Serena i Kabul i januar 2008, har Regjeringen iverksatt flere tiltak. Bl.a. er det utarbeidet en håndbok «Sikker reise» til bruk for politikere og departementsansatte ved utenlandsreiser samt at rutinene for varsling av statsråders reiser og PSTs informasjon og sikkerhetsråd til delegasjonene er forbedret.

Myndighetspersoners reiser til risikoutsatte områder er en betydelig utfordring for livvaktjennesten i PST. Norges posisjon internasjonalt gjør at antall reiser har økt, samtidig som trusselen mange steder i verden har økt. Det er viktig at Norge bidrar til fredsskapende, humanitære og utviklingsfremmede forhold i verden. Regjeringen har derfor økt de økonomiske rammene for denne virksomheten betydelig i PST.

Norsk strategi for å bekjempe terrorisme er å forebygge, avdekke, beskytte og reagere. Gjennom ulike forebyggende tiltak tar norske myndigheter sikte på å forhindre at personer rekrutteres til terrorisme, eller på andre måter støtter grupper eller organisasjoner som har brukt eller uttalt at de vil bruke vold som virkemiddel for å realisere sine samfunns mål. Personer med slike voldelige holdninger finnes også i miljøer i Norge. Det er av stor betydning for trusselsituasjonen å forhindre at stadig flere unge personer aksepterer vold for å nå sine politiske mål.

Til forskjell fra flere andre europeiske land har slike holdninger hittil vært en marginal utfordring i Norge, men det innehar et stort skadepotensial dersom det skulle etablere seg miljøer med voldelige ekstremistiske holdninger også i Norge. For å møte denne utfordringen arbeides det med en handlingsplan for forebygging basert på tre strate-

gier: Dialog med de aktuelle miljøene, kunnskapsbygging og tverrdepartemental samordning.

Samtidig er det viktig å ha gode mekanismer for å fange opp og avdekke personer som er involvert i terrorrelatert virksomhet, og som kan utgjøre en terrortrussel mot Norge og norske interesser. Dette arbeidet er først og fremst etterretningsdrevet. Det er PST som har ansvaret for å følge med på personer og grupper i Norge som er involvert i planlegging, finansiering og logistikkstøtte til terror. I og med at moderne terrornettverk i det aller vesentligste opererer transnasjonalt så må også PST delta aktivt i et stadig voksende internasjonalt sikkerhetssamarbeid. For å avdekke terrortrusler mot Norge og norske interesser må samarbeidet mellom PST og Etterretningstjenesten samt samarbeidet mellom PST og allierte lands etterretnings- og sikkerhetstjenester, være effektivt og målrettet. Det er særlig viktig å styrke samarbeidet mellom sikkerhetstjenestene i Europa.

Flere sektorer innenfor det norske samfunnet er attraktive etterretningsmål. Andre staters etterretningstjenesters aktivitet mot Norge og norske interesser er høy. Målsettingen med denne virksomheten er som regel å fremme egne strategiske interesser, ofte på bekostning av norske interesser. Dette foregår både i form av innhenting av skjermingsverdig informasjon og ulike former for påvirkning av norske beslutningstakere.

Etterretningsaktivitetens skjulte og langsiktige karakter gjør det som regel vanskelig å knytte eventuelle tap og skadevirkninger direkte til en forutgående etterretningsaktivitet. Aktiviteten vurderes likevel å kunne påføre Norge betydelig økonomisk og politisk skade. I eventuelle framtidige konflikter kan dagens etterretningsvirksomhet også få alvorlige sikkerhetsmessige konsekvenser senere.

Spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør en betydelig og global sikkerhetstrussel. Det er viktig å forhindre at varer, kunnskap og teknologi eksporteres fra Norge til aktører som har til hensikt å utvikle og produsere masseødeleggelsesvåpen eller leveringsmidler for slike. Norge deltar i ulike internasjonale ikke-spredningsregimer. Like viktig er det at nasjonale eksportkontrollmekanismer er effektivt fungerende.

Dagens teknologiutvikling har stor påvirkning på samfunnsikkerheten både i form av nye trusler og nye måter å bekjempe og motvirke disse trusselene på. Informasjonsmengden som genereres i ulike elektroniske nettverk og via mobiltelefoni er stor og voksende. I tillegg er norske nettverk stadig utsatt for ulike former for dataangrep, enten som avlytting, sabotasje eller tyveri og svindel. Det er svært ressurskrevende å avdekke aktivitet på nettet som kan skade eller undergrave nasjonale

interesser. Det stiller også store krav til sikkerhetsbevissthet i offentlige institusjoner, og tilstrekkelige ressurser og kompetanse for å følge opp hendelser.

En viktig forutsetning for et demokrati er at ytringsfriheten er reell, og at politiske meninger kan fremmes i den offentlige debatt, uten frykt for voldelige eller andre ulovlige reaksjoner. Den norske politiske debatten er i hovedsak fredelig, men det framsettes et uakseptabelt antall ulike trusler mot profilerte politikere. Enkelte har fått draps-trusler, opplevd truende adferd eller fysiske angrep. De fleste truslene er ikke reelle, men dette er ofte ikke åpenbart når de framsettes. Selv om trusler viser seg ikke å være reelle, kan de likevel virke skremmende, og i enkelte tilfeller påvirke politisk engasjement og hvordan politiske meninger blir fremmet. PST har derfor et viktig ansvar i å forebygge og etterforske slike trusler.

4.5 Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvarsområder

4.5.1 Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett

En av Regjeringens hovedprioriteringer i utenrikspolitikken i Soria Moria-erklæringen er å videreutvikle og styrke FN. Norge skal være en pådriver i FNs arbeid for felles standarder på viktige områder og i videreutviklingen av folkeretten som forpliktende avtaleverk for alle nasjoner.

Regjeringen vil legge til rette for at Norge skal spille en aktiv rolle i det internasjonale samarbeidet for å forbygge og bekjempe den alvorlige grenseoverskridende kriminaliteten, jf. punkt 4.1.4 Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet. En viktig internasjonal arena når det gjelder kriminalitetsbekjempelse er FN-organet UNODC (United Nations Office on Crime and Drugs) i Wien, hvor Norge er en av de 10 største økonomiske bidragsyterne.

Norge har ratifisert FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet og tilleggsprotokollene mot menneskehandel, menneskesmugling og våpen. Regjeringen vil følge opp og delta i relevante prosesser for at sikre at konvensjonen og tilleggsprotokollene gjennomføres på en god måte i medlemslandene.

Regjeringen anser det internasjonale samfunnets kamp for å bekjempe korrupsjon som svært viktig og vil bidra aktivt og konstruktivt i relevante prosesser. Norge ratifiserte FN-konvensjonen mot korrupsjon i 2006 og er også statspart til Europarådets strafferettslige og sivilrettslige konvensjo-

ner mot korrupsjon samt OECDs konvensjon mot bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn.

Regjeringen vil videreføre sitt arbeid i Financial Action Task Force som er en viktig internasjonal standardsetter når det gjelder tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.

Regjeringen slår videre fast i Soria Moria-erklæringen og St.meld. nr. 23 (2005-2006) om Europapolitikken at europapolitikk er et av satsingsområdene i utenrikspolitikken. Denne intensjonen er videreført i arbeidsprogrammet for samarbeid med EU på justis- og innenriksfeltet, som danner et fundament for vårt justispolitiske samarbeid med EU.

De separate avtalene Norge de senere årene har inngått med EU på justisområdet har gjort det mulig å gjennomføre et sterkt, offensivt og vellykket samarbeid mellom rettshåndhevende myndigheter i Norge og aktuelle europeiske samarbeidspartnere i bekjempelsen av grensekryssende kriminalitet.

Som omtalt under punkt 4.1.4 arbeides det i tillegg med å ferdigstille neste generasjon av Schengen informasjonssystem (SIS II) og visuminformasjonssystemet (VIS). Kontroll av visa etter den nye VIS forordningen planlegges for oppstart i 2010 for alle EU/Schengen land. I tillegg deltar Norge i arbeidet med å videreutvikle kontrollen med Schengen ytre grense gjennom EUROSUR (European Border Surveillance) og et nytt system for inn- og utreisekontroll – entry/exit. EUROSUR vil bli et felles grenseovervåkingssystem for Schengenområdet som skal understøtte personkontrollen på de ytre grenser. Innen utgangen av 2009 vil Norge ha ferdigstilt planer for etablering av et nasjonalt koordineringssenter. Implementeringen vil finne sted i 2010-2012.

Formålet med entry/exit systemet er å forbedre kontrollen med tredjelandborgere som reiser inn og ut av Schengenområdet, samtidig som kontrollen med reisende fra Norge og andre Schengenland skal gjøres enklere og raskere. Systemet vil utnytte biometriske kjennetegn (ansiktsfoto eller fingeravtrykk) lagret elektronisk i pass, eventuelt opptatt ved søknad om visum. Arbeidet med å forhandle fram rettslige rammer for etablering av entry/exit forventes å starte i løpet av høsten 2009, og implementeringen av systemet i Schengenområdet planlegges gjennomført innen 2015. Det ligger store utfordringer for norsk politi med hensyn til utrulling av elektronisk infrastruktur på grenseovergangsstedene, ikke minst med tanke på de mange overgangsstedene med sjøgrense.

Utviklingen og bruk av de elektroniske systemene gjør det nødvendig med en grundig disku-

sjon rundt avveiningen av hensynene til å bevare ordningene med fri, indre grensepassering, samtidig som det føres effektiv kontroll på andre måter som også sikrer høy grad av personvern og databeskyttelse. Denne diskusjonen er nå reist på bred front i EU, og Regjeringen vil sørge for at Norge er en aktiv deltaker i denne prosessen.

Norge skal delta i EUs yttergrensefond som er en videreutvikling av Schengensamarbeidet. Fondet yter finansiell støtte til en helhetlig og forsvarlig kontroll og forvaltning av de ytre grenser (land, sjø og lufthavner) og visumutstedelse. Det er fremforhandlet en tilknytningsavtale med EU om forvaltning, kontroll og revisjon av fellesskapets midler, i det EUs regelverk om dette ikke omfattes av Schengenavtalen. Det tas sikte på å fremme en proposisjon til Stortinget høsten 2009 om samtykke til godtakelse av EUs vedtak om yttergrensefondet og om inngåelse av en tilknytningsavtale.

Norge er fullt medlem av Frontex, EUs yttergrensebyrå, og deltar i RABIT-forordningen (Rapid Border Intervention Teams) som Frontex beredskaps team for yttergrensekontroll med 20 polititjenestemenn.

Regjeringens nordområdestrategi inneholder en visjon om at grensen mellom Norge og Russland skal være en bro og ikke et stengsel, bl.a. for å understøtte utvidet næringssamarbeid og folk-til-folk kontakt mellom Finnmark og Murmansk fylke.

Det planlegges for tiden en rekke tiltak som følge av dette, bl.a. ombygging av politiets grensekontrollstasjon. En del tiltak vil bli fullført i 2009. Norge er også i forhandlinger med russiske myndigheter om inngåelse av en egen avtale om grenseboerbevis som skal erstatte behovet for visum for befolkningen i de grensenære områder på begge sider av den norsk-russiske landegrense.

Bedre trafikkavvikling med flere kjørefelt, som foreslått i Nasjonal transportplan, vil også medføre ytterligere krav til kontrollstasjonen. Justisdepartementet vil få utredet forslag til ny grensestasjon innen utgangen av året. Ressursbehovet ved økning av trafikkmengden samt mulige konsekvenser for kriminalitetsbildet, må også vurderes nærmere.

4.5.2 Bidra til demokratisering og institusjonsbygging

Regjeringen understreker i Soria Moria-erklæringen at den vil styrke norsk innsats for konfliktforebygging og konfliktløsning. Internasjonale fredsoperasjoner er i økende grad rettet mot sikkerhetssektorreform i konfliktområder, og deltakelse fra sivilt politi blir stadig viktigere for å skape en bærekraftig utvikling.

Justisdepartementet vil legge til rette for at Norge kan delta med sivilt politipersonell særlig i FN's og EUs fredsbevarende og fredsbyggende operasjoner.

Regjeringen har besluttet at inntil en prosent av den norske politistyrken kan bli stilt til disposisjon for tjeneste i slike operasjoner og annen sivil krisehåndtering. I 2008 bidro politiet totalt med i underkant av 100 polititjenestemenn/-kvinner til sivil krisehåndtering, fredsbevaring, reformprosesser og demokratioppbygging gjennom FN, EU, OSSE og bilaterale avtaler. Medio 2009 er 51 tjenestemenn/-kvinner utstasjonert.

Hovedsatsingsområdet er Afghanistan, men norsk politi deltar også i oppdrag på Balkan, i Hebron og i Afrika hvor Norge bl.a. er aktivt engasjert gjennom Training for Peace (TFP). TFP er et internasjonalt forsknings- og opplæringsprogram mellom NUPI og tre afrikanske forskningssentra, med mandat fra FN. Oppgaven er å trene afrikansk politipersonell til FN og AU (African Union) sine pågående og fremtidige fredsoperasjoner.

4.6 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

Regjeringens mål om en åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor skal sikres gjennom god tilgjengelighet og service, tydelige ansvarslinjer, god ressursutnyttelse og samarbeid på tvers av ulike virksomheter. Politidirektoratets nasjonale innbyggerundersøkelse, som skal gjennomføres årlig, sammen med Regjeringens egen innbyggerundersøkelse administrert av Direktoratet for forvaltning og IKT, vil være viktig i en videreutvikling av justissektoren.

4.6.1 Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser

Regjeringen har gjennomført en budsjett- og bemanningsmessig styrking av politi- og lensmannsetaten. Det er viktig at styrkingen som er gjennomført blir riktig disponert i forhold til oppgaver og prioriteringer. Politidirektoratet arbeider med en driftsanalyse i politi- og lensmannsetaten for perioden 2002-2008. Analysen vil bl.a. vurdere kompetanse, kvalitet og karriereplaner i polititjenesten, og komme med forslag til forbedringer. Direktoratet skal også gjennomføre en særskilt analyse og vurdering av fordelingen til politiets døgnkontinuerlige beredskap i perioden (tjenestelister). Formålet med driftsanalysen er å få mer kunnskap om ressursfordeling og -disponering for, bedre enn i dag, å kunne prioritere, disponere og effektivisere. Analysen legger opp til en gjen-

nomgang av seks politidistrikt, inklusive Oslo politidistrikt. Analysen, med forslag til forbedringer, skal være ferdig innen 31.12.2009. Politidirektorets bemanningsutredning «Politiet mot 2020», understreker også behovet for å sikre effektiv ressursutnyttelse.

Grensereguleringer i politi- og lensmannsetaten

Justisdepartementet har til behandling forslag om grenseregulering i Røyken og Hurum lensmannsdistrikter i Søndre Buskerud politidistrikt, Fauske og Sørfold lensmannsdistrikter i Salten politidistrikt og Bø og Sauherad lensmannsdistrikter i Telemark politidistrikt. Forslagene har vært til behandling i de respektive kommunestyrene som gir sin støtte til endringene.

Politi- og lensmannsetaten har totalt 381 geografiske enheter, herav 71 politistasjoner og 299 lensmannskontorer. Dagens tjenesteenhetsstruktur med mange og til dels små enheter påvirker etatens ressursutnyttelse, bemanningsbehov og kompetanse. Ved å slå sammen lensmannsdistriktene kan flere årsverk omdisponeres fra administrasjon til publikumsrettet arbeid. Felles lokalisering av lensmannskontorene gir økonomiske rammer for å leie tidsriktige lokaler tilpasset fremtidsrettet politiarbeid. Lensmannsdistriktene bør også ha en størrelse som sikrer tilstrekkelig oppgavetilfang og mulighet for å rekruttere og beholde kompetanse. De sivilrettslige og forvaltningsmessige oppgavene vil kunne organiseres på en mer rasjonell måte og gevinsten omsettes til bedre publikumsservice samt økt effektivitet og kompetanse i saksbehandlingen. Vedtak om sammenslåing eller nedleggelse av politistasjons- og lensmannsdistrikter fattes av Kongen i Statsråd, jf. Politiloven § 16.

Prøveordning i to politidistrikt

For å videreutvikle organiseringen lokalt ble Politidirektoratet i 2007 bedt om å etablere en prøveordning i to politidistrikt med mulighet til å få prøvd ut både grensereguleringer, offentlige servicekontorer og politiråd. Sluttevalueringen av Politireform 2000 konkluderte med at dels er det for mange små enheter som er med på å komplisere samarbeidet, og dels er organiseringen på tjenesteenhetsnivå lite rasjonell med hensyn til dagens kommunikasjon og bosetting. En reduksjon i antall tjenesteenheter er det enkeltiltaket som vil ha størst effekt med tanke på å realisere hovedmålene i reformen.

Hordaland politidistrikt iverksatte sin prøveordning høsten 2008.

Proessen i Follo politidistrikt har vært noe mer omfattende og tatt mer tid. Bl.a. ble prosessen reorganisert for å sikre god kommunal deltakelse, og etter det har distriktet gjennomført en omfattende prosess med bred medvirkning fra tillitsvalgte og berørte kommuner. Forslaget til ny organisasjonsmodell har vært på høring i samtlige kommuner i distriktet. Ordførerne oppsummerte i møte med departementet egen deltakelse i prosessen som meget bra. Justisdepartementet har i brev av 03.04.2009 til Stortingets president (svar på skriftlig spørsmål nr. 979 fra stortingsrepresentant Odd Einar Dørum), skrevet at Regjeringen vil komme tilbake med ytterligere omtale og forslag i Prop. 1 S (2009-2010) slik at Stortinget vil kunne få gi sine innspill.

Follo politidistrikt har i dag 13 geografiske enheter som dekker 13 kommuner med en samlet befolkning på ca. 165 000. Distriktet dekker 1 712 kvadratkilometer, og er et av landets minste i geografisk utstrekning. Politimesterens forslag til ny organisasjonsmodell innebærer en reduksjon i antall geografiske enheter fra 13 til to. Nytt Follo politistasjonsdistrikt, lokalisert til Ski, vil dekke en befolkning på ca. 122 000 innbyggere, mens nytt Indre Østfold politistasjonsdistrikt, lokalisert til Askim, med avdelingskontor i Eidsberg, vil dekke ca. 43 000 innbyggere.

Politimesteren har beregnet at forslaget vil bety en styrking av polititjenesten med ca. 18 årsverk. Dette er omdisponering fra administrasjon og ledelse til politioperativt og publikumsrettet arbeid. Det betyr at den operative tjenesten blir styrket med minst én patrulje døgnet rundt. Med de korte avstandene som er i Follo vil patruljestykken kunne nå hele distriktet på kort tid. En styrking og rendyrking av årsverkene innen etterforskning vil gi bedre kvalitet, kontinuitet og effektivitet. Videre vil forslaget kunne gi en effektiviseringsgevinst på omlag 9 mill. kroner etter seks års drift, som følge av reduserte husleie- og driftskostnader. Det vil bli opprettet politiråd i samtlige kommuner i politidistriktet, noe som vil sikre lokal forankring og god samhandling mellom politiet og kommunene. Departementet tar sikte på å følge opp saken primo 2010.

Det skal gjennomføres en bred evaluering av prøveordningen. Evalueringen skal bl.a. omfatte publikumsundersøkelse, kommunenes synspunkter og politiets vurdering av tjenesteutøvelse og ressursbruk.

Rekruttering

En solid grunnbemanning med god kompetanse er nødvendig for å opprettholde befolkningens tillit,

og for å møte behovet for tilstedeværelse og kriminalitetsbekjempelse. Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre at etaten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som til enhver tid skal utføres. Regjeringen foreslår derfor å øke opptaket til Politihøgskolen fra 552 studenter i 2009 til 720 studenter i 2010. Dette har bl.a. sammenheng med at avgangen fra etaten har vært noe større enn det ble lagt til grunn i Politidirektoratets bemanningsutredning «Politiet mot 2020». For å nå målene om en politidekning på to polititjenestemenn per 1 000 innbyggere innen 2020 økes derfor opptaket til Politihøgskolen.

Økningen i antallet ledige stillinger hvor det ikke er søkere, har fortsatt i 2009. Det er flere årsaker til dette. Noe må tilskreves lave studentopptak til Politihøgskolen i årene 1999-2006. I tillegg etter spør arbeidsmarkedet utenfor etaten i økende grad politifaglig kompetanse, og flere enn før velger en karriere utenfor politiet.

Rekruttering til små enheter med reservetjeneste, og/eller begrenset tilfang av oppgaver, er en utfordring. For å øke rekrutteringen bør det fortsatt legges til rette for strukturelle og organisatoriske endringer som sikrer tilstrekkelig fagmiljø. Det må videre rekrutteres aktivt til oppgaver som ikke krever politiutdanning. Det vil både kunne sikre bedre utnyttelse av politiressursene og føre til at etaten tilegner seg ny og nødvendig kunnskap.

Kjønnslikestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Utfordringen er særlig å rekruttere flere kvinner til lederstillinger. Andelen kvinnelige nyansatte i lederstillinger var 31 pst., hvilket betyr at målet om 30 pst. nyansatte i lederstillinger ble nådd i 2008.

Av 552 politistudenter som ble tatt opp ved Politihøgskolen i 2009, var 39 pst. kvinner. Det er den høyeste andelen kvinner Politihøgskolen har tatt opp noen gang.

Politihøgskolen har gjennom flere år hatt et aktivt og systematisk rekrutteringsarbeid rettet mot etniske minoriteter. I 2009 var det 88 søkere som oppga at de har etnisk minoritetsbakgrunn. Ved studiestart høsten 2009 startet 30 studenter med etnisk minoritetsbakgrunn på første året i bachelorutdanningen.

Utdanning - Politihøgskolen

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten, og skal gjennom utdanning, forskning og formidling av fagkunnskap bidra til å dekke politiets behov for kompetanse og kompetanseheving. Høgskolen gjennomfører treårig bachelorutdanning, masterutdanning og annen etter- og videreutdanning.

Politihøgskolen skal drive forskningsbasert utdanning og må bygge kunnskap og kompetanse innen politifag og politivitenskap i et langsiktig perspektiv. Forskningen skal utvikle kunnskap om politiet som samfunnsinstitusjon og om politiets arbeid med ulike kriminalitetsformer. Videre må forskningen ha oppmerksomhet mot politiets måloppnåelse, herunder organisering, arbeidsmetoder og ressursbruk. Det skal legges vekt på faglig samarbeid både med etaten og med aktuelle utdannings- og forskningsmiljøer, nasjonalt og internasjonalt.

Akkrediteringen som høgskole forutsetter at Politihøgskolen må oppfylle klare kvalitetskrav til utdanning og forskning gitt i lov og forskrifter for universiteter og høgskoler. Dette fordrer at høgskolen har et fagpersonale med de formelle kvalifikasjonene som kreves. Høgskolen må også oppfylle kravene til internasjonalisering i utdanning og forskning.

Med økt studentvolum må høgskolen legge økt vekt på arbeidet med rekruttering og opptak av studenter til bachelorutdanningen. Særlig gjelder det å opprettholde og videreutvikle den positive utviklingen i rekruttering av studenter med minoritetsbakgrunn. Arbeidet skal støtte seg på forskning som gir sikker kunnskap om godt egnede rekrutteringstiltak.

Politihøgskolens studentopptak forventes å ligge på et høyt nivå i mange år fremover. Politihøgskolens anlegg i Oslo har for liten kapasitet og er lite tilpasset nye arbeids- og undervisningsformer i høyere utdanning. Det er en stor utfordring for Politihøgskolen å skaffe tilfredsstillende lokaler og gode lærekrefter slik at kvaliteten på utdanningen blir like høy som tidligere.

Politihøgskolen har utvidet kapasiteten i Bodø og startet undervisning av førsteårsstudenter ved utdanningscenteret i Kongsvinger høsten 2009. Fra høsten 2010 vil det også som et midlertidig tiltak være nødvendig å ta i bruk Justisdepartementets kurs og øvingssenter i Stavern til undervisning av førsteårsstudenter. Med utvidelsene i Bodø, Kongsvinger og Stavern vil Politihøgskolen ha tilstrekkelig kapasitet i 2010 til et opptak på 720 studenter. Det må imidlertid gjennomføres ytterligere ombygninger og utvidelser i Oslo i løpet av 2010 for å ha tilstrekkelig kapasitet i 2011. De planlagte tiltakene gir ingen varig og god kapasitetsdekning på lang sikt, men kan fungere i noen år i påvente av nye lokaler. Undervisningen i Kongsvinger og Stavern er underlagt Politihøgskolens avdeling i Oslo. I tillegg til avdelingen i Oslo, er det kun Bodø som er organisert som en egen avdeling under Politihøgskolen.

Seniorpolitikk

Det er et mål for seniorpolitikken at eldre arbeidstakeres kompetanse brukes og utvikles på en god måte slik at etaten blir en inkluderende og attraktiv arbeidsplass for alle. Politidirektoratets veileder i seniorpolitikk er et godt utgangspunkt for arbeidet. På kort sikt tilsier bemanningssituasjonen at det er en ekstra utfordring å rekruttere og beholde polititjenestemenn. Det er derfor viktig å gjennomføre seniorpolitiske tiltak for å få flere til å stå lenger i tjenesten.

En undersøkelse som Politidirektoratet foretok i mai 2009 viste at 159 polititjenestemenn gikk av med pensjon i 2008, mens 118 fortsatte ut over den lavere aldersgrensen på 57 år.

For å prøve ut ulike virkemidler for å motivere ansatte til å stå lengre i arbeid er det igangsatt et prøveprosjekt i Hordaland politidistrikt. Dette skal avsluttes i løpet av 2010.

Arbeidstidsbestemmelser

Det har i 2009 vært stor oppmerksomhet mot arbeidstidsbestemmelsenes unntak fra arbeidsmiljølovens hovedregler om arbeids- og hviletid. Det ble i juli i år oppnådd enighet mellom partene om en ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser. Avtalen som er gjort gjeldende fra 01.10.2009 – 31.12.2012, gir den nødvendige fleksibiliteten i utførelsen av sentrale politigjøremål. Partene er også enige om utvidet arbeidstid med en time per uke for om lag 9 000 ansatte fram til 01.08.2012. Dette representerer en ressursøkning på anslagsvis 230 årsverk.

Politireserven

Det vises til omtale av Politireserven i St.meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning og Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Regjeringen mener at Politireserven skal videreføres på dagens nivå med mellom 800–900 operative mannskaper og innenfor dagens kostnadsramme på om lag 3,5 mill. kroner.

Justisdepartementet har delegert myndigheten til å innkalle politireserven til politidirektøren. Utrykningspolitiet skal fortsatt ha ansvaret for organiseringen av reserven, som rekrutteres fra det sentrale østlandsområdet, og utstyres som ordinært politi for de oppgaver reservistene kan bli satt til. Siden politireserven er forankret i tjenestepliktloven og således henger sammen med den militære verneplikt, skal det være en ekstraordinær situasjon som begrunner en tjenesteplikt.

Den sivile rettspleie på grunnplanet

De sivile rettspleiegjøremålene ble fra 01.01.2006 samlet i politi- og lensmannsetaten. Hovedformålet med reformen var en enhetlig og mer rasjonell organisering, og en forenkling for publikum. Reformen har ført til en bedre organisering og økt kvalitet i saksbehandlingen. Felles rapportering, sammen med bedre rapporteringsrutiner, har i tillegg gitt en bedre oversikt over utviklingen på saksområdet.

Det ble høsten 2006 gjennomført en analyse av gevinstpotensialet for elektronisk samhandling mellom alminnelig namsmann og større inkassobyråer i forbindelse med begjæringer og forliksklager. Analysen viste til muligheter for gevinster for staten. Statens innkrevingsentral (SI) inngikk høsten 2007 samarbeid med et inkassobyrå for å kartlegge en løsning for elektronisk samhandling, og avklare hvilke krav til forskriftsendringer løsningen forutsatte. En første fase i en slik elektronisk samhandling, opprinnelig planlagt til våren 2009, er utsatt til høsten 2009. Grunnen er en beslutning om å bruke Altinn til formidlingen av de elektroniske begjæringene.

Finanskrisen har gitt en sterk økning i sakstilfanget for sivile rettspleieoppgaver. Antall forliksklager har økt med 15 pst. første tertial 2009 sammenlignet med samme periode i 2008, antall begjæringer om utlegg og antall søknader om gjeldsordning har økt med henholdsvis 19 pst. og ni pst. i samme periode. I 2009 har namsmyndighetene mottatt 306 søknader om gjeldsordning i januar, 361 i februar og 441 i mars måned. Det må forventes ytterligere økning på alle saksområder i løpet av 2010. For å styrke den sivile rettspleie er deler av de sivile årsverkene det ble bevilget midler til i fm. St.prp. nr. 37 (2008-2009), tildelt namsfogdene. Det er i denne forbindelse bl.a. opprettet 14 nye stillinger ved Oslo namsfogdkontor.

Politihøgskolen har opprettet en egen seksjon for sivile rettspleiegjøremål og forvaltning. På den måten vil Politihøgskolen kunne fungere som et faglig sentrum, og samtidig bedre tilbudet om kompetanseutvikling både sentralt og lokalt i politidistriktene.

Straffegjennomføring

Ansvar for soningsinnkalling og søknader om soningsutsettelse skal overføres fra politiet til kriminalomsorgen fra 01.04.2010, jf. Ot.prp. nr. 34 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. Overføringen medfører en mer effektiv strafferettspleie. Saksbehandlingen, etter at fullbyrdelsesordre er gitt, vil samles i en etat. For kri-

minalomsorgen har overføringen stor betydning for muligheten til å planlegge, og derved utnytte soningskapasiteten på en effektiv måte. Overføringen vil også legge til rette for å effektivisere saksbehandlingsrutinene.

Materiell og utstyr

På flere materiellområder er det avdekket behov for bedre oversikt over etatens samlede materiellportefølje med tanke på kosteffektiv utskifting og presise materiellanskaffelser. For å sikre en god og kosteffektiv materiellforvaltning vil tiltak bli vurdert i løpet av 2010.

Politihelikopter

Leieavtalen for helikopteret er forlenget til 01.09.10. Ved leiekontraktens utløp er Justisdepartementet forpliktet til å kjøpe helikopteret.

Det er lagt ned et betydelig arbeid i å identifisere lokaliseringalternativer for ny helikopterbase i Oslo uten å lykkes så langt. Det er i denne prosessen også nødvendig å se på samlokalisering med andre operative enheter i politiet som vil kunne dra nytte av en slik base. Det har vist seg utfordrende å finne tilstrekkelige store områder for en helikopterbase. Støyproblematikken er også utfordrende.

Aktuelt område må deretter omreguleres til helikoptervirksomhet og nødvendige konsesjoner må foreligge.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Politiets nåværende IT-infrastruktur er teknologisk utdatert og viser en økende tendens til driftsforstyrrelser. Dette rammer politiets tjenesteproduksjon, og har alvorlige konsekvenser i forhold til politiets beredskap og håndtering av eventuell krisesituasjon. I mars 2009 ble politiet angrepet av datavirus som på kort tid infiserte flere tusen PC-er i politinettet. Virusangrepet påvirket politiets tjenesteproduksjon med hensyn til publikum, bl.a. ved redusert kapasitet. Politidirektoratet har iverksatt flere tiltak, og prioriterer IT-drift for å sikre politiet stabil tilgang til informasjonssystemer og redusere risiko for alvorlige driftsforstyrrelser.

Det er iverksatt et prosjekt for utprøving og implementering av ny IT-infrastruktur i politiet. Det skal etableres en IT-infrastruktur som er i takt med økte funksjonelle, sikkerhetsmessige og teknologiske behov. Prosjektet omfatter en satsing på en fullstendig fornyelse av eksisterende IT-infrastruktur basert på et effektivt og sentralisert driftskonsept. En slik fornyelse vil bidra til økt kvalitet

og effektivitet i straffesakskjeden, bedre datasikkerhet og økt rettssikkerhet.

Det er videre nødvendig med en fornyelse av politiets IT-systemer, og da først og fremst SSP (det sentrale straffe- og politiopplysningsregisteret) og STRASAK (saksbehandlingsregister straffesak). De to systemene er sentrale forutsetninger for at bl.a. ny straffelov og ny politiregisterlov skal kunne tre i kraft.

Implementering av nytt Nødnett (Ny digital sambandsløsning for helse, brann og politi), fortsetter i 2010. Politidirektoratet leder og koordinerer politiets del av arbeidet gjennom et eget prosjekt SAMPOL (Samband i politiet).

Leverandøren er forsinket i sitt arbeid relatert til tester av funksjonalitet og dekning. Det pågår forhandlinger med bakgrunn i forsinkelsene, og det vil på denne bakgrunn bli utarbeidet nye planer for ferdigstilling av utbyggingen og innføring i etatene. Nye planer forventes ferdigstilt i løpet av høsten. Det legges foreløpig til grunn at nettet blir ferdigbygget i Oslo, Romerike, Follo, Asker og Bærum, Søndre Buskerud og Østfold politidistrikt i løpet av første kvartal 2010. Politiet har tatt i bruk de nye kommunikasjonssentralene, som fungerer godt. Politiet vil tidligst kunne ta nettet i bruk helt mot slutten av 2009.

Evalueringen knyttet til kontraktsfestede tester, teknologi, nytte og bruk, økonomi og prosjektgjennomføring startet i 2009. Politiet deltar i evalueringen, som ledes av Direktoratet for nødkommunikasjon. Det vises til omtale av Nødnett under kategori 06.50.

4.6.2 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justissektor

Forvaltningssaker

Politiets arbeid med forvaltningssaker omfatter en rekke sakstyper, bl.a. behandling av våpen, pass, førerkortsaker, kontroll med vaktelskaper, vedtak om å holde godkjent ordensvakt i henhold til serveringsloven, bevilling til å drive brukthandel, vedtak etter hundeloven om å omplassere og eventuelt avlive hund, politiattester, tvangssaker og utlendingssaker.

Vaktvirksomhet

Regjeringen har i tråd med Soria Moria-erklæringen fremmet et lovforslag om endringer i vaktvirksomhetsloven, jf. Ot.prp. nr. 49 (2008-2009). Formålet med endringene er å bidra til å heve nivået på vektertjenestene, styrke den offentlige kontrollen og sørge for at rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med vekterne ivaretas i tilstrekkelig

grad. Endringene tar også sikte på å hindre at vaktforetak som driver «ordinær» vaktvirksomhet i Norge, i tillegg tilbyr tjenester som er i strid med nasjonale og internasjonale regler i utlandet. Dette vil gjerne være oppgaver som ligger nær opptil militær virksomhet. Det er en kjennsgjerning at foretak med røtter i Norge har utført vakttjenester i utlandet, også i væpnet konflikt. Hvis et foretak som søker om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet tilbyr slike tjenester, eller tillatelses- og kontrollmyndigheten blir kjent med at de tilbyr slike tjenester, vil foretaket ikke kunne få tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i Norge. Lovforslaget om endringer i vaktvirksomhetsloven er behandlet av Stortinget, jf. Innst. O. nr. 116 (2008-2009).

Enkelte bestemmelser vil tre i kraft i løpet av høsten, men andre må avvete nødvendig forskriftsarbeid.

Våpen

Regjeringen gjennomførte i perioden 01.05.2008 til 30.09.2008 et nytt våpenamnesti. Det kom til sammen inn 13 660 våpen i løpet av amnestiperioden.

Justisdepartementet tar sikte på å nedsette et utvalg som skal fremme forslag til ny våpenlov. Formålet er å få en våpenlov tilpasset dagens situasjon samt løfte viktige prinsipielle spørsmål fra forskriftsnivå til lovnivå.

Justisdepartementet fastsatte den 25.06.2009 en ny våpenforskrift. Forskriften trådte i kraft 01.07.2009. Formålet med den nye forskriften er å forsterke kontrollen med skytevåpen i privat eie, bidra til likebehandling samt å få et klarere og enklere regelverk. Et viktig hensyn er å hindre at våpen kommer på avveie og blir benyttet til kriminelle handlinger.

Det er foreløpig ikke tatt stilling til om det skal gjennomføres tvungen etterregistrering av uregistrerte hagler som er lovlig ervervet etter 01.10.1990.

Pass

Som del av en EU/Schengen-forpliktelsen ble det i 2008 startet et prosjekt for å forberede innføring og bruk av fingeravtrykk i norske pass. Prosjektet omfattet også opptak av biometrisk informasjon ved visumutstedelse samt lesing av slike dokumenter i grensekontroll (ansiktsfoto og fingeravtrykk). Utplasseringen av utstyr for opptak av biometri, såkalte biometri kiosker, ble ferdigstilt første halvår 2009. Dette omfatter utplassering av 358 biometri kiosker fordelt på ca. 190 politistasjoner og lensmannskontorer i Norge samt utplassering av 118

biometri kiosker og 29 mobile løsninger ved utenriksstasjonene.

Ot.prp. nr. 64 (2008-2009) om endringer i lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass (elektronisk lagring av biometrisk personinformasjon i form av fingeravtrykk i pass m.m.) ble vedtatt av Stortinget 16.06.2009, og hjemler lagring og bruk av fingeravtrykk i pass. Forslag til forskriftsendringer knyttet til lagring av fingeravtrykk i pass har vært på høring, og ny forskrift vil være på plass i løpet av 2009. Det tas sikte på å utstede pass med fingeravtrykk fra januar 2010.

I grensekontrollen skal det søkes etablert løsninger som er minst mulig forsinkende og inngripende for lovlig reisende, samtidig som sikkerhet for publikum og hensynet til en effektiv kriminalitetsbekjempelse blir ivaretatt. Det er ennå ikke gitt noen føringer for når leserutstyret for lesing av elektroniske pass skal tas i bruk i EU/Schengen.

Nasjonalt ID-kort

Regjeringen har besluttet å starte arbeidet med å innføre et nasjonalt ID-kort. Det vil bli fremmet et eget lovforslag om ordningen innen utgangen av året. Det legges opp til at ordningen skal være frivillig for norske statsborgere og andre med fast opphold i Norge. Kortet skal inneholde tre elementer. For det første vil kortet være et offentlig utstedt og allmenngyldig identitetskort. For det andre kan kortet brukes som reisedokument innenfor Schengen-området. For det tredje skal kortet klargjøres til bruk av elektronisk identitet (eID) og elektronisk signatur (e-signatur). Det tas sikte på å starte produksjonen av nasjonalt ID-kort i 4. kvartal 2010.

Det skal vurderes om det er hensiktsmessig å flytte ansvaret for pass og ID-kort ut av politiet. Justisdepartementet vil starte opp arbeidet i løpet av 2009.

Utlendingsforvaltningen

Politiet utgjør en vesentlig del av utlendingsforvaltningen, og er ansvarlig for grensekontroll, generell utlendingskontroll og bruk av tvangsmidler etter utlendingsloven. De 27 politidistriktene arbeider både med forvaltningssaker og straffesaker på utlendingsfeltet. De mottar, forbereder og behandler søknader om oppholds- eller arbeidstillatelse, familiegjenforening, reisedokumenter, bosettingstillatelser og statsborgerskap. Utlendinger som oppholder seg ulovlig i landet, og som ikke forlater landet frivillig, kan uttransporteres med tvang av politiet. I tillegg kan politiet bortvise utlendinger som ikke fyller kravene til innreise samt opprette

og forberede utvisningssaker for Utlendingsdirektoratet.

Hovedoppgavene til Politiets utlendingsenhet (PU) er registrering av asylsøkere, undersøkelser omkring asylsøkerens reiserute, fastsetting av identitet, forberedelser av og iverksetting av endelige avslag i asylsaker og gjennomføring av alle uttransporteringer fra Norge av utlendinger med ulovlig opphold. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) bidrar særlig i forhold til hvilke sikkerhetsmessige konsekvenser utlendingers opphold i riket kan ha, og forebygging og etterforskning knyttet til dette. Kripos er sentralt bistandsorgan og nasjonalt kontaktpunkt for bl.a. Interpol, Europol, Eurojust og Schengen Information System. Kripos viderefører arbeidet med kartlegging og analyse av menneskehandel.

Det har vært en sterk økning i antall asylsøkere siste halvdel av 2008 og hittil i 2009. Prognosen for asylankomster for 2009 og 2010 ligger på 18 500. Av dette utgjør enslige mindreårige asylsøkere 2 800. Sammenligningsvis var det 14 431 asylsøkere i 2008 og 6 528 i 2007. Denne situasjonen skaper store utfordringer. En av de største utfordringene på utlendingsfeltet i dag, er at en vesentlig del av asylsøkerne ikke dokumenterer sin identitet eller nasjonalitet. I dag mangler over 95 pst. av asylsøkerne pass ved registrering av asylsøknaden hos politiet og ofte mangler de også andre identitetsdokumenter. Det er betydelige utfordringer knyttet til identitetsavklaring også i andre saker enn asyl, bl.a. i saker om statsborgerskap. Manglende avklaring av identitet medfører bl.a. lengre saksbehandlingstid og gjør det vanskeligere å returnere dem som ikke får opphold i Norge.

De som ikke har lovlig opphold i Norge, er forpliktet til å forlate Norge. De som ikke gjør det frivillig, kan uttransporteres tvangsmessig av politiet. For at et mottakerland skal kunne motta tvangsutsendte personer, er det bare personer med tilfredsstillende reisedokumenter og med fastsatt identitet som kan uttransporteres.

Regjeringen vil etablere et nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID) i 2010. Senteret skal sikre større kompetanse, bedre koordinering og raskere håndtering av identitetsavklaringer for utlendinger som søker opphold i Norge både på asyl og på annet grunnlag. En mer effektiv avklaring av utlendingers identitet vil kunne bidra til en raskere saksbehandling i utlendingsforvaltningen, føre til flere og raskere uttransporteringer og bidra til å dempe presset på mottaksapparatet. Det tas sikte på en gradvis oppbygging av senteret, slik at det er fullt etablert innen ett til to år med de oppgaver og det personell som er nødvendig.

Regjeringen har besluttet at det skal tas fingeravtrykk av alle utlendinger som ikke kan dokumentere identiteten sin, eller der det er tvil om identiteten. Beslutningen er fulgt opp overfor politidistriktene, og ny praksis videreføres i 2010. Politiets utlendingsenhet har allerede innført denne praksisen. Det er innført et hurtigløp for saksbehandling og vedtak for asylsaker hvor det foreligger konkrete holdepunkter for å tvile på søkerens identitet. Politiet skal delta i dette samarbeidet som en sentral aktør.

Det er en utfordring at enkelte land oppgir å ha begrenset kapasitet til å motta personer som skal returneres. Det er også en utfordring at noen land ikke ønsker å samarbeide om retur av egne borgere. For å lette det praktiske arbeidet med retur, samarbeider Justisdepartementet med Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet for å fremforhandle tilbaketakelsesavtaler. Justisdepartementet anser det viktig at det i mai 2009 ble signert en tilbaketakelsesavtale med Irak. Det er også et operativt samarbeid mellom politiet, Utlendingsdirektoratet og utenriksstasjonene for å legge praktisk til rette for returer. Som en del av Regjeringens returprosjekt er det ansatt flere spesialutsendinger i utlendingssaker ved sentrale og aktuelle utenriksstasjoner. I samarbeid med Politidirektoratet har Justisdepartementet utplassert fire spesialutsendinger i Amman, Rabat, Bangkok og Addis Abeba (flyttet fra Nairobi våren 2009). Disse utsendingene skal bidra til å styrke det tvangsmessige returarbeidet ved sentrale utenriksstasjoner. Utsendingene skal særlig arbeide for å forhindre menneskesmugling, verifisere opplysninger i opprinnelsesland og legge til rette for uttransportering av dem som ikke har tillatelse til å oppholde seg i Norge.

På bakgrunn av at prognosen for asylankomster er økt fra 15 000 til 18 500 og at det legges opp til en økning i antall uttransporteringer fra 4 000 til 4 900 i 2010, anser Regjeringen det nødvendig å tilføre politiet økte ressurser. Regjeringen har også lagt frem en omfattende tiltakspakke for å styrke politiets arbeid på utlendingsområdet. Økt kontroll i grenseområdene gjennom en generell styrking av Østfold politidistrikt, lokal og rask registrering av asylsøkere og mer effektiv uttransportering skal bidra til å redusere antallet identitetsløse asylsøkere. Lokale registreringsenheter skal sikre at personer som melder seg som asylsøkere blir gjenstand for en umiddelbar registrering og visitasjon for sikring av id-dokumenter. I Østfold vil grensebilen oppgraderes til å ha døgnbasert drift. I tillegg opprettes en egen transportløsning for å frakte asylsøkere fra grensen til PU.

Østfold politidistrikt styrkes med fire årsverk for å etterforske menneskesmugling og – handel, herunder avdekke bakmenn. Saker om menneskesmugling og -handel er krevende, tar lang tid og er ressurskrevende å etterforske. For å kunne avdekke operative internasjonale nettverk vil det være nødvendig å samarbeide med andre lands politi og påtalemyndighet. Tiltakene vil også bidra til en generell styrking av kriminalitetsbekjempelsen.

På bakgrunn av erfaringene med den målrettede innsatsen som er gjort i et samarbeid mellom politiet i Oslo, PU og Utlendingsdirektoratet (UDI) mot den åpenlyse narkotikaomsetningen på Grünerløkka, vil det etableres lignende samarbeidsprosjekt mellom politidistriktene Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag, PU og UDI. Et stort antall asylsøkere og innvandrere er pågrepet, domfelt og har fått sin asylsøknad raskt avgjort, for deretter å bli uttransportert. Arbeidet med å returnere utviste straffedømte utlendinger skal intensiveres ytterligere. Det er et mål at utenlandske innsatte raskere kan overføres til fortsatt soning i hjemlandet. Politiet skal opprette utvisningssak for disse så snart dommen er rettskraftig, og de skal uttransporteres så snart utvisningsvedtaket er fattet i UDI, og blitt endelig, og mottakerlandet har bekreftet at overføring kan skje.

I 2010 vil Norge implementere direktiv 2008/115/EF om felles standarder og prosedyrer i medlemsstatene for retur av tredjelandsborgere med ulovlig opphold. Rettsakten innebærer en videreutvikling av Schengen-regelverket. Hovedformålet med direktivet er å harmonisere returpraksis av tredjelandsborgere som oppholder seg ulovlig innenfor EU. Landene får en forpliktelse til å returnere dem som ikke har lovlig opphold i Norge og skal sikre at returen er i overensstemmelse med fundamentale rettigheter og rettssikkerhetsgarantier. Direktivet skal videre stimulere til økt bruk av frivillig retur. Direktivet er i hovedsak i samsvar med norsk rett, men det vil være behov for enkelte endringer i utlendingslovgivningen. Implementeringen vil føre til økte utgifter for politiet på returområdet og også føre til økte utgifter til fri retts-hjelp og tolk. Politiets utlendingsenhet vil i samarbeid med IOM (International Organisation for Migration) gjennomføre særskilte informasjonskampanjer rettet mot personer uten lovlig opphold bosatt utenfor mottak.

Politiet deltar i arbeidet med utviklingen av nytt felles IKT saksbehandlingssystem for hele utlendingsforvaltningen (EFFEKT-programmet). Programmet er et sentralt virkemiddel i Regjeringens satsing for å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre brukerservicen. Målet er å redusere ressursbruken per sak, få raskere avgjørelser, bedre

informasjon og service overfor søkere samt bedre samordning og kommunikasjon mellom virksomhetene ved å etablere elektronisk saksflyt mellom UDI, politiet, utenriksstasjonene, UNE og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) samt å bruke nettløsninger i kommunikasjonen med publikum og andre brukere. Et eget elektronisk saksbehandlingssystem er en viktig del av EFFEKT-programmet. Systemet skal også tilrettelegge for mer effektiv utlendingskontroll fra politiets side. Utgiftene til EFFEKT-programmet er for øvrig budsjettert under kap. 690 Utlendingsdirektoratet.

Et servicesenter for utenlandske arbeidstakere ble, som et prosjekt, opprettet på Tøyen i Oslo i 2007. Det er videreført i 2009. Servicesenteret er et samarbeidsprosjekt mellom Arbeidstilsynet, Politiet, Skatteetaten og Utlendingsdirektorat og har som formål å fungere som et felles kontaktpunkt hvor utenlandske arbeidstakere og/eller deres arbeidsgivere kan henvende seg for å fremme søknader. Prosjektet har vært vurdert som positivt og viktig med hensyn til å legge til rette for arbeidsinnvandring. I 2009 vil det bli opprettet tilsvarende servicesenter i Stavanger og i Kirkenes. Kirkenes kjennetegnes ved en liten utlendingspopulasjon og et innslag av ufaglærte russiske borgere, og det er derfor foretatt tilpasninger i forhold løsningen i Oslo og Stavanger. Det legges ikke opp til en samlokalisering av etatene, men man prioriterer å få på plass faste samarbeidsmøter og en koordinert saksbehandling slik at brukerne får en rask og koordinert saksbehandling.

I løpet av 2009 vil EØS-direktiv 2004/38/EF implementeres i Norge. Dette innebærer at arbeidssøkere fra EØS-landene ikke lenger trenger å søke om arbeidstillatelse her, men at det skal være tilstrekkelig for disse å registrere seg for norske myndigheter. Implementeringen vil innebære at politiet inntil videre behandler registreringen, men en overføring av oppgavene til skattekontorene skal vurderes på sikt.

Det er utarbeidet en servicestrategi for utlendingsforvaltningen for 2008 – 2011. Servicestrategien skal følges opp gjennom konkrete tiltak på den enkelte etats område. Politidirektoratet har utarbeidet egne målekriterier for politidistriktenes saksbehandlingstid i utvalgte saker på utlendingsfeltet.

For nærmere detaljer om samarbeidet mellom utlendingsmyndighetene under Justisdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Utenriksdepartementet vises for øvrig til felles omtale i Prop. 1 S (2009–2010) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Kap. 440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	8 184 946	7 978 287	8 924 155
21	Spesielle driftsutgifter	70 874	132 562	170 804
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	7 811	6 703	6 917
23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	48 570	42 038	53 383
70	Tilskudd	10 062	7 730	17 677
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 422	2 529	2 610
73	Tilskudd til EUs yttergrensefond		47 000	96 200
	Sum kap. 440	8 324 685	8 216 849	9 271 746

1 Innledning

Kapitlet omfatter all ordinær tjeneste i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441 Oslo politidistrikt), samt Politidirektoratet, Kripes, Utrykningspolitiet, Politiets utlendingsenhet, Politiets data- og materieltjeneste, Økokrim og Politiets sikkerhetstjeneste.

Gjennomføringen av spesielle utviklingstiltak innen kriminalitetsbekjempelse, forebygging og administrative formål, samt sentrale utredningsoppgaver, blir også budsjettert på kap. 440.

Politidirektoratet

Politidirektoratet er en del av den sentrale politiledelsen, og er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet. Politidirektoratet har ansvar for styring og oppfølging av politidistriktene og særorganene, med unntak av Politiets sikkerhetstjeneste.

Direktoratet er ansvarlig for å sette regjeringens kriminalpolitikk ut i praksis, og har ansvar for faglig ledelse og styring av etaten.

Direktoratet er klageinstans for forvaltningsavgjørelser truffet av politimestrene og særorganene.

Direktoratet deltar aktivt i det kriminalitetsbekjempende arbeidet ved å styre og koordinere den samlede politiinnsatsen. Gjennom aktiv bistand til kriminalitetsanalyse, samordning av ressurser, metodeutvikling, samt ledelses- og kompetanseutvikling gir direktoratet kvalifisert støtte og service til politi- og lensmannsetaten. Direktoratet er ansvarlig for å utvikle gode styringsformer for alle ledd i etaten, og sikre høy kompetanse innenfor det politifaglige området.

Politidirektoratet samordner og koordinerer virksomheten i politiets særorganer.

Politidirektoratet koordinerer og følger opp Norges engasjement som deltaker i internasjonale politistyrker, og har en sentral rolle når det gjelder Norges deltakelse i internasjonalt politiarbeid.

Det er også direktoratets oppgave å etablere gode samarbeidsrelasjoner med andre sentrale aktører og fremme politifaglige synspunkter og råd overfor Justisdepartementet, direktorater, organisasjoner og institusjoner.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 441, post 01**

Bemanningen i politidistriktene og særorganene (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441) utgjorde per 01.03.2009 10 586 årsverk. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Politidirektoratet, politidistriktene unntatt Oslo politidistrikt, politireserven og politiets særorganer (unntatt Politihøgskolen, jf. kap. 442). Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterte innsatsfaktorer og budsjetteres under post 01. Justisdepartementet disponerer sentralt en mindre del av bevilgningen til oppfølging av handlingsplaner, dekning av sentralt inngått avtale om registerutgifter for hele justissektoren m.m.

Bevilgningen under posten er foreslått økt med 945 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2009.

295 mill. kroner av økningen skyldes opprettelsen av 360 sivile stillinger i 2009 og helårsvirkning av 84 polititjenestemannsstillinger fra høsten 2009. Økte utgifter i fm. ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser medfører økte utgifter på 294 mill.

kroner. Videre er bevilgningen foreslått økt med 27 mill. kroner til opprettelse av 84 stillinger for politihøgskolestudenter som er ferdig utdannet sommeren 2010. Økt innsats innen asyl- og utlendingsfeltet utgjør 116 mill. kroner. Tilskuddet til ATV er foreslått økt med 1,6 mill. kroner og helårsvirkning av etablering av barnehus i Oslo og etablering av nytt barnehus i Stavanger er foreslått lagt inn med 13,6 mill. kroner. Videre er budsjettet foreslått styrket til utvidet prøvetaking av DNA.

Økningen i budsjettet i fm. RNB 2009 til PST og Høyesteretts kjennelse om ankesiling er foreslått videreført med 30 mill. kroner.

Posten er også foreslått økt for å dekke utgifter til økt kontroll med vaktelskaper og produksjon av nasjonalt ID-kort, jf. omtale under kap. 3440 postene 04 og 08. Det er foreslått en parallelljustering på 50 mill. kroner pga. at det er budsjettert med salgsinntekter, jf. omtale under kap. 3440, post 03. Det er foreslått overføring av ca. 7,5 mill. kroner til kap. 430 i fm. overføring av ansvar for soningsinnkalling.

Det foreslås at Justisdepartementet gis en bestillingsfullmakt på 40 mill. kroner, jf. forslag til vedtak.

For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgningen på posten kan nyttes under kap. 441, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03, 04, 06 og 08, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 34 mill. kroner som følge av en antatt økning i antall asylsøkere og antall uttransporteringer.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten skal også dekke noen personellutgifter og eventuelle utgifter til å bedre søkemetodene.

Post 23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke sideutgifter i forbindelse med de sivile gjøremålene. Dette gjelder i hovedsak sideutgifter i forbindelse med tvangsforretninger og utgifter i forbindelse med gjeldsordningssaker. Posten er foreslått økt som følge av økning i antall saker.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen på post 70 dekker tilskudd til Politidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund samt støtte til enkelte kriminalitetsforebyggende tiltak. Midlene kunngjøres ikke særskilt.

I forbindelse med Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Justisdepartementet ble det bevilget 10 mill. kroner til en prosjektpott hvor organisasjoner og etater skal kunne søke om støtte til prosjekter og tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. 0,3 mill. kroner av disse midlene benyttes til å administrere ordningen. Restbeløpet 9,7 mill. kroner foreslås omdisponert fra kap. 400, post 01 til kap. 440, post 70, jf. også St.prp. nr. 67 (2008-2009) og Innst. S. nr. 355 (2008-2009). Midlene utlyses.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Bevilgningen på posten dekker driftstilskudd til Norsk rettsmuseum (NRM). NRM er en stiftelse lokalisert i Trondheim.

Post 73 Tilskudd til EUs yttergrensefond

Gjennom tilknytningsavtalen av 1999 om gjennomføring, anvendelse og videreutvikling av Schengenregelverket (Schengenavtalen) deltar Norge i EUs arbeid bl.a. med yttergrensekontroll. Rettsakten om opprettelse av yttergrensefondet for perioden 2007-2013 er en videreutvikling av Schengenregelverket. Rettsakten forutsetter finansielle bidrag fra de deltagende land. De nærmere vilkårene for Norges deltakelse i fondet er nå fremforhandlet med EU. Det tas sikte på å fremme en proposisjon til Stortinget høsten 2009 om samtykke til godtakelse av EUs vedtak om yttergrensefondet og om inngåelse av en tilknytningsavtale. På grunn av at forhandlingene har tatt lenger tid enn forutsatt, vil det ikke bli utbetalt tilskudd i 2009. Dette vil først bli betalt i 2010 sammen med tilskuddet for 2010. Bevilgningen er derfor foreslått økt.

Kap. 3440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Gebyr - pass og våpen	274 183	281 600	281 600
02	Refusjoner m.v.	280 567	224 469	231 652
03	Salgsinntekter	133 139		50 000
04	Gebyr - vaktelskap	1 067	1 207	11 207
06	Gebyr - utlendingssaker	89 840	95 535	89 852
07	Gebyr - sivile gjøremål	493 966	465 021	505 021
08	Gebyr - ID-kort			14 250
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2 588		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	65 462		
17	Refusjon lærlinger	160		
18	Refusjon av sykepenger	121 078		
	Sum kap. 3440	1 462 050	1 067 832	1 183 582

1 Innledning

Kapitlet består hovedsakelig av inntekter fra gebyr for tvangssaker, forliksrådssaker, passutstedelser og våpentillatelser.

2 Postomtale

Post 01 Gebyr – pass og våpen

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelser. Budsjettet baserer seg på at det utstedes 420 000 pass til voksne og 256 000 pass til barn. Posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt.

Post 02 Refusjoner m.v.

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med led-sagelse av tunge og brede transportere, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag varierer fra år til år, og inntektsanslaget er derfor høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, f. eks. husleieinntekter ved fremleie av lokaler og Politihøgskolens refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgninger under kap. 440, post

01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. PDMTs inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, kriminalomsorgen, tollvesenet mv. utgjør den største delen av det som inntektsføres på posten. I St.prp. nr. 1 (2008-2009) opplyste Justisdepartementet at rutineene for fakturering ville bli endret i 2009, slik at leverandøren av utstyret skulle fakturere direkte til mottaker. Det viser seg at dette er vanskelig å gjennomføre allerede nå, men at det på sikt skal gjennomføres endringer når det inngås nye rammeavtaler med leverandørene. Pga. krav om realistisk budsjettering foreslås en bevilgning på 50 mill. kroner under posten. Kap. 440, post 01 er foreslått økt med tilsvarende beløp, jf. omtale under posten. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Gebyr – vaktelskap

Bevilgningen på posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut. Posten dekker også gebyr for Oslo politidistrikt. Posten er foreslått økt med 10 mill. kroner. Det vises i denne sammenheng til Ot.prp.

nr. 49 (2008-2009) Om lov om endringer i lov om vaktvirksomhet jf. Innst. O. nr. 116 (2008-2009). Lovforslagene medfører økte utgifter for politiets tillatelses- og kontrollvirksomhet. Det er foreslått at kostnadene skal dekkes inn ved et gebyr som gjenspeiler politiets faktiske utgifter til kontrollarbeidet.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 04, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gebyr – utlendingssaker

Bevilgningen på posten dekker gebyr i forbindelse med statsborgerskap, familieinnvandring og arbeids-, bosettings- og utdanningstillatelser. Politiet behandler slike saker, og det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak. Posten dekker også gebyr fra Oslo politidistrikt. Posten er foreslått redusert som følge av erfaringstall.

Kap. 441 Oslo politidistrikt

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 635 653	1 614 601	1 807 632
	Sum kap. 441	1 635 653	1 614 601	1 807 632

1 Innledning

Overordnede prioriteringer og føringer for politi og påtalemyndighet framgår av omtalen under kat. 06.40 og kap. 440, og gjelder også for Oslo politidistrikt.

Ved siden av de tradisjonelle politioppgavene har Oslo politidistrikt ansvaret for landsomfattende oppgaver innen bl.a. etterretning, narkotika og antiterrorbekjempelse.

Som hovedstad er Oslo sete for kongehus, storting og regjering. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene plassert. Dette bidrar til spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutøvelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et særskilt ansvar for å ivareta kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og

Post 07 Gebyr – sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke gebyrinntekter i forbindelse med den sivile rettspleie på grunnplanet – det vil si gebyr for tvangsforretninger og forliksrådsbehandling. Posten er foreslått økt som følge av økning i antall saker.

Post 08 Gebyr – ID-kort

Det foreslås opprettet en ny post hvor gebyrinntekter for ID-kort posteres. Det tas sikte på å starte produksjonen av nasjonalt ID-kort i fjerde kvartal 2010. Kostnadene ved kortproduksjon skal dekkes av gebyret. Det er budsjettert med en produksjon på 37 500 kort i 2010. Gebyret er beregnet til 380 kroner per kort.

Bevilgningen på posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 08, jf. forslag til vedtak.

andre større arrangementer som naturlig legges til landets hovedstad.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 440, post 01

Bemanningen ved Oslo politidistrikt utgjorde per 01.03.09 2 368 årsverk. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) ved politidistriktet. Bevilgningen til Oslo politidistrikt er foreslått økt med 193 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2009. Ca. 80 mill. kroner av økningen skyldes opprettelsen av 100 sivile stillinger i 2009 og helårsvirkning av 20 polititjenestemannstillinger fra høsten 2009. Økte utgifter i fm. ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser medfører økte utgifter på 76,9 mill. kroner. Videre er bevilgningen foreslått økt med 6,5 mill. kroner til oppret-

telse av 20 stillinger for politihøgskolestudenter som er ferdig utdannet sommeren 2010. Det er forelått overføring av 1,9 mill. kroner til kap. 430 i fm. overføring av ansvar for soningsinnkalling. Posten er også foreslått økt for å dekke utgifter til økt kontroll med vaktseksjoner og produksjon av nasjonalt ID-kort, jf. omtale under kap. 3440, postene 04 og 08.

For fortsatt å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgninger på posten skal kunne nyttes under kap. 440, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3441, postene 02, 03 og 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3441 Oslo politidistrikt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
02	Refusjoner	24 424	23 535	24 288
03	Salgsinntekter	190	198	12 204
05	Personalbarnehage	4 195	2 756	2 844
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	49		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	20 839		
17	Refusjon lærlinger	18		
18	Refusjon av sykepenger	29 000		
	Sum kap. 3441	78 715	26 489	39 336

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Bevilgningen på posten gjelder hovedsakelig refusjoner av utgifter for politioppdrag som enhetene i politidistriktet har utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter fra Oslo politidistrikts innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. I tillegg skal salgsinntekter for leiligheter som distriktet disponerer inntektsføres under pos-

ten. Dette er årsaken til økningen i budsjettforslaget. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å trekke salgskostnader ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende beløp inntektsføres under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Personalbarnehage

Bevilgningen på posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	313 848	331 458	397 673
	Sum kap. 442	313 848	331 458	397 673

1 Innledning

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Den skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå, som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å sikre trygghet, lovlighet og orden.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Politihøgskolen utgjorde per 01.03.2009 244 årsverk. Bevilgningen på posten

dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved Politihøgskolen. Bevilgningen er foreslått økt med 66,2 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2009. Økningen skyldes i hovedsak konsekvensene av økt studentopptak tidligere år og forslag om ytterligere økning til 720 studenter i 2010. I tillegg er bevilgningen foreslått økt som følge av ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser i politi- og lensmannsetaten.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
02	Diverse inntekter	15 202	5 722	10 905
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	19 873	15 982	9 493
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 375		
17	Refusjon lærlinger	75		
18	Refusjon av sykepenger	2 334		
	Sum kap. 3442	38 859	21 704	20 398

1 Postomtale

Post 02 Diverse inntekter

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet. Bevilgningen er økt ut fra erfaringstall og økt antall studenter. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter

Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern føres på posten. Bevilgningen foreslås redusert pga. at kurs- og øvingssenteret skal tas i bruk til bachelorutdanning fra høsten 2010. Senteret vil da i liten grad kunne nyttes til utleie til andre. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	121 851	122 948	127 227
	Sum kap. 445	121 851	122 948	127 227

1 Innledning

Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten. Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, 10 regionale statsadvokatembeter og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Riksadvokaten har videre den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politidistriktene og politiets særorganer. Økokrim er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten er faglig overordnet straffesaksbehandlingen ved Økokrim, mens Politidirektoratet har det overordnede ansvaret for Økokrims øvrige virksomhet og administrative forhold. De regionale statsadvokatembetene har ansvaret for straffesaksbehandlingen i politidistriktene i de respektive regionene.

Det nasjonale statsadvokatembetet har påtaleansvaret på statsadvokativnivå for saker som Kripos selv behandler, og har også den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen ved Kripos.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker i hovedsak driftsutgifter for den høyere påtalemyndighet. Bemanningen utgjorde per 01.03.2009 141 årsverk. Bevilgningen er foreslått økt med ca. 4,3 mill. kroner. I tillegg til kompensasjon for lønns- og prisstigning skyldes økningen konsekvenser av Høyesteretts kjennelse om ankesiling, jf. St. prp. nr. 67 (2008–2009) og Innst. S. nr. 355 (2008–2009).

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	5 308	5 389	6 849
	Sum kap. 446	5 308	5 389	6 849

1 Innledning

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Han er underlagt riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justisdepartementet. Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvaret for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker. I tillegg til de løpende oppgaver har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde. Videre vil embetet fortsatt legge vekt på å inneha

kompetanse på militær folkerett og irettføring av krigsforbrytelser, da dette er noe norske styrker direkte eller indirekte kan komme i berøring med.

Krigsadvokaten for Nord-Norge flyttet i juni 2009 fra Olavsværn marinebase i Tromsø til Bodø.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle driftsutgifter for Generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde per 01.03.2009 sju årsverk. Bevilgningen er økt med ca. 1,5 mill. kroner. I tillegg til kompensasjon for lønns- og prisstigning er bevilgningen foreslått økt for å styrke bemanningen

gen. Etter at Forsvarsdepartementet i 2007 sa opp ordningen med å stille vernepliktige jurister til dis-

posisjon for Generaladvokatembetet, har saksbe-
handlingskapasiteten blitt redusert.

Kap. 448 Grensekommissæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	5 106	5 192	5 264
	Sum kap. 448	5 106	5 192	5 264

1 Innledning

Norges grensekommissær for den norsk-russiske grense leder Grensekommissariatet. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommissær.

Grensekommissariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- Å føre tilsyn med at Grenseavtalen samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter
- Å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter
- I samarbeid med politiet og forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommissær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å støtte Grensekommissariatet i oppgaven med å overholde Grenseavtalen. Dette

skjer i praksis ved at militært personell har kontinuerlig oppsyn med landegrensen mellom Norge og Russland og støtter det årlige grensevedlikeholdet. Grensekrenkelses rapportereres til Grensekommissariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommissærene når partene anmoder om det. Dette gjelder spesielt møter for å forebygge eller håndtere konflikter og hendelser på grensen. I tillegg gjennomfører partenes assistenter møter i forbindelse med grensevedlikehold, tilbakeføring av reinsdyr, miljøarbeid og inspeksjoner og kontroller av kraftverkene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Grensekommissariatet utgjorde per 01.03.2009 fire årsverk. Bevilgningen på posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	1 240 377	1 384 328	1 514 206	9,4
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	193 209	432 863	133 944	-69,1
70-89	Overføringer til private	98 227	102 709	105 996	3,2
	Sum kategori 06.50	1 531 813	1 919 900	1 754 146	-8,6

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
450	Sivile vernepliktige	100 708	77 046	58 954	-23,5
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	557 056	543 715	551 016	1,3
452	Sentral krisehåndtering	9 178	10 492	10 306	-1,8
455	Redningstjenesten	671 498	727 537	744 967	2,4
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	193 373	561 110	388 903	-30,7
	Sum kategori 06.50	1 531 813	1 919 900	1 754 146	-8,6

1 Innledning

Kategorien omfatter kap. 451/3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, kap. 452 Sentral krisehåndtering, kap. 455/3455 Redningstjenesten og kap. 456/3456 Direktoratet for nødkommunikasjon. Tiltakene under disse kapitlene skal bidra til å sikre innbyggernes trygghet ved at samfunnet på best mulig måte settes i stand til å forebygge at ulykker, kriser og svikt i samfunnskritiske funksjoner inntreffer, samt å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner. Kategorien omhandler også kap. 450/3450 Sivile vernepliktige. Den sivile verneplikt støtter opp under rekrutteringen til den allmenne verneplikt i landet.

1.1 Organisering av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap

Trygghet og sikkerhet for innbyggerne er betinget av at samfunnssikkerhetsarbeidet er prioritert både i offentlig og privat sektor. Enhver offentlig og privat virksomhet har ansvar for en sikkerhetsmessig forsvarlig drift, og at den har systemer som både forebygger at uønskede hendelser inntreffer og gjør den i stand til å håndtere ulike hendelser på en best mulig måte. Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet er basert på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Ansvarsprinsippet innebærer at den som har ansvar for et fagområde i en normalsituasjon også har ansvaret for å forberede seg på og håndtere ekstraordinære hendelser på området. Nærhetsprinsippet innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på lavest mulig nivå. Likhetsprinsippet innebærer at organiseringen i en

krisesituasjon skal være mest mulig lik den organisasjon man opererer med til daglig. Regjeringen understreker at ansvarsprinsippet skal videreføres som det bærende prinsipp for den praktiske ansvarsfordelingen mellom de ulike aktørene i samfunnets samlede beredskap. Justisdepartementet har i tråd med dette bedt alle departementene om å gi en tekstlig omtale av samfunnssikkerhet og beredskap i de årlige budsjettproposisjoner for å synliggjøre og oppsummere sitt arbeid med mål, tiltak, øvelser og prioriteringer, jf. Innst. S. nr. 49 (2004-2005). Utover sitt sektoransvar er Justisdepartementet ved kgl.res. 16. september 1994 tillagt en samordningsrolle for å sikre en helhetlig og koordinert beredskap.

Sentral krisehåndtering i Norge baseres på tre hovedelementer; lederdepartement, krisekoordinering gjennom Regjeringens kriseråd samt Krisestøtteenheten (KSE). KSE skal bidra med støttefunksjoner til lederdepartementet og Regjeringens kriseråd i kriser i fredstid. Enheten er administrativt og faglig underlagt Justisdepartementet og ivaretar også en kontaktfunksjon for Justisdepartementets kriseledelse.

På samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er Fylkesmannen faglig underlagt Justisdepartementet. Fylkesmannens ansvar er nærmere beskrevet under pkt. 4.1.1 og 4.1.2.

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap tar utgangspunkt i de mål, oppgaver og prioriteringer som er gitt i St.meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning, jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), og St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003). Regjeringen fremmet våren 2009 St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet.

Redningssamvirke

Med redningstjeneste forstås den offentlig organiserte virksomhet som utøves i forbindelse med øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner som krever koordinering. Tjenesten er integrert, det vil si at den omfatter alle typer redningsaksjoner (sjø-, land- og flyredning). Uavhengig av type hendelse vil det være samme apparat (funksjon) som tar hånd om landredning, sjøredning og flyredning i et samvirke med en rekke aktører.

Den grunnleggende idé er at alle ressurser i Norge – statlige, fylkeskommunale, kommunale, private og frivillige – som er egnet for akuttinnsats for å redde liv, skal kunne mobiliseres for innsats i redningstjenesten. Den offentlige redningstjenesten er således organisert som et samvirke mellom

en rekke offentlige etater, private og frivillige organisasjoner.

Selv om de fleste offentlige etater er etablert med tanke på andre primæroppgaver enn redningstjeneste, vil mange likevel kunne yte en viktig innsats i redningstjenesten. Den norske redningstjenesten er en nasjonal dugnad basert på et samvirkeprinsipp. Dette innebærer at offentlige virksomheter ikke bare dekker egne utgifter i forbindelse med en redningsaksjon, men også stiller ulike rådgivningsfunksjoner og redningsrelevante data mv. kostnadsfritt til disposisjon overfor Hovedredningssentralen og de lokale redningssentraler. Private selskaper og frivillige organisasjoner får dekket sine driftsutgifter i henhold til avtale.

1.2 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er på vegne av Justisdepartementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Direktoratet understøtter herunder Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. DSB representerer et bredt faglig miljø, så vel innen forebygging som ved innsats for å legge til rette for at samfunnet kan håndtere store og sammensatte hendelser. Direktoratet skal bidra til å styrke samfunnssikkerheten og krisehåndteringsevnen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. På oppdrag fra departementet bidrar direktoratet også til samarbeid og samordning på samfunnssikkerhetsområdet internasjonalt.

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs, underlagt DSB, som bistår nød- og redningsetatene ved større ulykker og hendelser. Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) er en sentral utdanningsinstitusjon for samfunnssikkerhet og beredskap, og er underlagt DSB. Norges brannskole er den nasjonale utdanningsinstitusjonen for kommunalt brann- og feierpersonell.

1.3 Hovedredningssentralen

Redningstjenesten er operativt organisert gjennom Hovedredningssentralen (HRS), lokalisert i Bodø og på Sola, og 28 lokale redningssentraler (LRS) lokalisert ved politidistriktene. Sysselmannen på Svalbard er lokal redningssentral innen sitt myndighetsdistrikt.

HRS har det overordnede operative ansvar for redningstjenesten og leder all sjøredning og luftredning direkte. Ved landredning overlates dette til LRS. LRS varsler uten opphold HRS ved et hvert mulig redningstilfelle. Inntil HRS treffer en annen

bestemmelse, leder og koordinerer LRS søke- og redningsaksjoner i eget distrikt. LRS rapporterer til HRS som ved behov rapporterer til Justisdepartementet.

Justisdepartementet gir retningslinjer for redningstjenesten og har etatsstyringsansvar for HRS. HRS har døgnbemanning og utfører overordnet operativ koordinering av redningsaksjoner. HRS består av en redningsledelse med representanter for aktuelle offentlige etater, utpekt av de respektive departementer. Avinor, Forsvaret, politiet, Telenor, DSB, Kystverket og helsevesenet er representert i redningsledelsen. Politimestrene i hhv. Salten og Rogaland politidistrikt er ledere av redningsledelsen. Tilsvarende består LRS i hvert politidistrikt av en lokal redningsledelse med politimesteren som leder.

1.4 Direktoratet for nødkommunikasjon

Direktoratet for nødkommunikasjon er ansvarlig for å følge opp Nødnettleveransen og skal eie og forvalte det nye felles radiosambandet for nødetatene (politi, brann og helse) på vegne av staten når det er levert.

1.5 Siviltjenesten

Den sivile verneplikt skal støtte opp under rekrutteringen til den allmenne verneplikt i landet og består av vernepliktige mannskaper som av overbevisningsgrunner er fritatt for militærtjeneste (sivile vernepliktige).

De sivile vernepliktige administreres av Siviltjenesten som er lokalisert på Dillingøy i Østfold. Det legges vekt på at tjenestens innhold er mest mulig samfunnsnyttig.

1.6 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet med en faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet på sivil side. Direktoratet er fagmyndighet for koordinering av forebyggende sikkerhetstiltak og kontroll av sikkerhetstilstanden i de virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven. Under NSM ligger også en koordinerende enhet for håndtering av koordinerte IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner (NorCERT).

2 Hoved- og delmål

Hovedmål	Delmål
Økt samfunnssikkerhet	<p>Øke samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner</p> <p>Øke samfunnets evne til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse, miljø og materielle verdier</p> <p>Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet og verne om betydelige samfunnsinteresser</p>
Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvarsområder	<p>Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett</p> <p>Bidra til internasjonal krisehåndtering</p>
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Samfunnssikkerhetsarbeidet skal ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og verdier. En av Regjeringens viktigste oppgaver er å forebygge at

individ og samfunn rammes av ulykker, kriser eller katastrofer.

Dersom hendelser og kriser likevel oppstår, er det et mål at disse skal håndteres raskt og effektivt. Forutsetninger for effektiv håndtering er klare strukturer og ansvarsforhold, klare kommandolinjer mellom sivile og militære aktører og tilstrekkelig kompetanse på alle nivå. Regjeringen legger til

rette for at frivillige organisasjoner skal være viktige bidragsytere og supplement til offentlige tjenester.

I St.meld. nr. 22 (2007-2008), jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), redegjøres det for et risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde som omfatter naturhendelser og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet, samt utfordringer i nordområdene. Disse områdene skal ligge til grunn for departementenes prioriteringer i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Dagens sikkerhetsutfordringer er i mindre grad enn tidligere knyttet til militære trusler, men kriser av sikkerhetspolitisk eller militær art kan likevel ikke utelukkes.

Regjeringen arbeider for en helhetlig sikkerhetspolitikk og for styrket samfunnssikkerhet. Ingen sektor kan alene forebygge, redusere, hindre eller håndtere fremtidens samfunnssikkerhetsutfordringer. Konsekvenser av klimaendringer, naturutløste katastrofer og internasjonal terrorisme kan vanskelig håndteres av enkeltasjoner. Regjeringen tydeliggjør derfor i St.meld. nr. 22 (2007-2008) betydningen av samvirke og samarbeid både nasjonalt og internasjonalt i møte med fremtidens risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde. I tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009) legger Regjeringen i dette arbeidet særlig vekt på følgende:

- samarbeid og samvirke for å sikre helhetlig og samordnet krisehåndtering på sentralt, regionalt og lokalt nivå
- gode risiko- og trusselvurderinger som grunnlag for beredskapsplanlegging og tiltak for beskyttelse av nasjonal samfunnskritisk infrastruktur
- forebyggende sikkerhet, inkludert informasjonssikkerhet, objektsikkerhet og HMS
- sikre at nødetatene, Sivilforsvaret og de frivillige organisasjonene er best mulig rustet til å håndtere konsekvensene av større hendelser som terroranslag, bruk av masseødeleggelsesmidler og klimaendringer
- god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap
- internasjonalt samarbeid om samfunnssikkerhet og krisehåndtering innenfor rammen av NATO, EU og FN
- kriseplanlegging basert på et best mulig kunnskapsgrunnlag, bl.a. om konsekvenser av klimaendringer og terrorisme samt eventuelle teknologiske og organisatoriske endringer.

Mye er gjort for å redusere risikoen for og konsekvensene av branner, og det er nå færre bygnings-

branner enn tidligere. Samtidig er det de siste par årene registrert det høyeste antallet omkomne i brann på nærmere 30 år. Det er derfor nødvendig å opprettholde og forsterke den forebyggende innsatsen på brannvernområdet. Det fremgår av St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet at målrettet satsing på forebyggende arbeid er Regjeringens hovedstrategi for å forhindre og redusere konsekvensene av branner, samtidig som brannvesenets beredskap og håndteringsevne skal styrkes. Den grunnleggende målsetningen er en nullvisjon, at ingen skal omkomme i brann.

Den nye redningshelikopterbasen i Florø ble åpnet 01.09.2009. Det økte bevilgningsbehovet i 2010 som følger av dette er ivare tatt i forslaget til bevilgning under kap. 455 Redningstjenesten. Videre blir arbeidet med anskaffelse av nye redningshelikoptre videreført i 2010.

I St.prp. nr. 83 (2008-2009) opplyste Regjeringen om at det var knyttet ytterligere utfordringer og forsinkelser til Nødnettprosjektet og at det kunne bli nødvendig å øke kostnadsrammen for første byggetrinn med inntil 110 mill. kroner. Dette ble begrunnet med at etatene har avdekket behov for å endre spesifikasjoner, økt ressursbehov i DNK for oppfølging av leverandør, økte kostnader knyttet til innføring i etatene, mulig behov for økt kapasitet og dekning, samt valutakurssvingninger. Det pågår forhandlinger med bakgrunn i forsinkelsene og St.prp. nr. 83 (2008-2009), og det vil som del av dette arbeidet bli utarbeidet nye planer for ferdigstilling av utbyggingen og innføring i etatene. Dette arbeidet forventes ferdigstilt i løpet av høsten. Det legges foreløpig til grunn at nettet blir ferdigbygget i Oslo, Romerike, Follo, Asker og Bærum, Søndre Buskerud og Østfold politidistrikt i løpet av 1. kvartal 2010. Politiet vil tidligst kunne ta nettet i bruk helt mot slutten av 2009, og de første brukerne fra brann og helse vil tidligst komme inn i Nødnett 2. kvartal 2010. Som opplyst i St.prp. nr. 83 (2008-2009) er det blitt klarlagt at en ikke ubetydelig del av bevilgningen til prosjektet i 2009 først vil komme til utbetaling i 2010 som følge av forsinkelser hos leverandøren. Som følge av forsinkelsen har DNK måttet bruke mer ressurser enn forutsatt på oppfølging av leverandørsiden. Regjeringen foreslår derfor å øke driftsbevilgningen til DNK med 20 mill. kroner i 2010.

Regjeringen besluttet i 2009 å utvide ordningen med Redningsinnsats til sjøs (RITS) fra fire til syv brannvesen i kommuner langs kysten. Stavanger, Ålesund og Tromsø er de nye RITS-kommunene i tillegg til dagens kommuner Oslo, Larvik, Bergen og Bodø.

4.1 Økt samfunnssikkerhet

Justisdepartementets samordningsrolle

Det er det ordinære konstitusjonelle ansvaret som ligger til grunn for samfunnssikkerhetsarbeidet, både når det gjelder forebygging og håndtering. Justisdepartementet er utover sitt sektoransvar også tillagt en samordningsrolle for å sikre en helhetlig og koordinert beredskap.

DSB understøtter Justisdepartementets samordningsrolle og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Direktoratet skal på bakgrunn av oversikt over risiko- og sårbarhetsutviklingen i samfunnet legge grunnlaget for helhetlig forebyggende arbeid og beredskapsforberedelser innenfor offentlig forvaltning og samfunnskritisk virksomhet.

En rekke av de tiltak som ble skissert for å styrke Justisdepartementets samordningsansvar for samfunnssikkerhet i St.meld. nr. 22 (2007-2008), er gjennomført eller igangsatt i 2008 og 2009. Departementet følger herunder opp de forhold som ble påpekt av Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon av Justisdepartementets samordningsansvar i 2008, jf. Dokument nr. 3:4 (2007–2008), samt Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

For å tydeliggjøre departementets samordningsrolle har departementet i 2009 bl.a. igangsatt en revisjon av kgl.res. 16. september 1994 om Justisdepartementets samordningsfunksjon på beredskapssektoren og om Rådet for sivilt beredskap og kgl.res. av 3. september 2000 om instruks om innføring av internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene. Justisdepartementet tar sikte på å fremme forslag til ny resolusjon i løpet av 2010.

Justisdepartementet legger særlig vekt på virkemidlene planverk, øvelser og tilsyn med departementene i utøvelsen av samordningsrollen. Dette arbeidet omtales nærmere i pkt. 4.1.2. Departementet legger også til rette for en rekke tverrsektorielle møteplasser og arenaer for å sikre erfaringsutveksling og et helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Eksempler på slike arenaer er Departementenes samordningsråd, Sentralt totalforsvarsforum, et praktisk rettet beredskapsforum for departementene og et nyopprettet spesialutvalg for samfunnssikkerhet for samordning av departementenes arbeid med EU-/EØS-saker på området.

Justisdepartementet har gitt DSB i oppdrag å etablere særskilte samvirkeområder, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). Samvirkeområder har til hensikt å identifisere og ta opp spørsmål som gjelder ansvarsforhold og samhandling i grenseflatene

mellom ulike myndigheter. Et samvirkeområde for farlige stoffer ble etablert i 2008. Justisdepartementet har, iht. St.meld. nr. 22 (2007-2008), også gitt DSB i oppdrag å legge til rette for at departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap baseres på et helhetlig risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde som felles planleggingsgrunnlag. I forlengelsen av dette har DSB på oppdrag fra Justisdepartementet utredet innretningen på et nasjonalt risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde.

Forsknings- og utviklingsarbeid er også virkemidler for å få en god oversikt over risiko-, trussel- og sårbarhetsutviklingen i samfunnet. Justisdepartementet og DSB deltar sammen med NORAD og Samferdselsdepartementet i Norges forskningsråds femårige forskningsprogram «Samfunnssikkerhet og risiko (SAMRISK)», som ble etablert i 2006. Programmet skal avdekke nye sårbarheter, bidra til et mer kunnskapsstyrt risikohåndterings- og beredskapsarbeid samt til å kvalifisere norske forskningsinstitusjoner for internasjonalt forskningssamarbeid, særlig security-forskningen i EUs 7. rammeprogram for forskning. SAMRISK-programmet er tverrfaglig og skal utføre grunnforskning, samtidig som det vil bli utført oppdragsforskning innen programmets sentrale temaer. Åtte forskningsprosjekter er finansiert under programmet. Justisdepartementet og DSB fortsetter sitt samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt om Beskyttelse av samfunnet (BAS)-prosjektene. Denne serien prosjekter har foregått siden 1994. BAS 6-prosjektet startet opp i 2008 og har en varighet på tre år. Prosjektet skal utvikle scenarioer for arbeidet med samfunnssikkerhet med særlig vekt på sivilt-militært samarbeid og tverrsektoriell samordning.

4.1.1 Øke samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Det er en svært viktig oppgave for Regjeringen å sikre innbyggernes trygghet ved at samfunnet på best mulig måte settes i stand til å forebygge kriser, ulykker og svikt i samfunnskritiske funksjoner. Justisdepartementet har, i tillegg til sin samordningsrolle, også et sektoransvar for forebygging gjennom forvaltning av lov 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven), lov 24. mai 1929 nr. 4 om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr (el-tilsynsloven), lov 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven) og lov 17. juli 1953 nr. 34 om sivilforsvaret (sivilforsvarsloven).

Justisdepartementets forebyggingsansvar gjennom samordningsrollen er forankret i kgl.res. 16. september 1994, tilsyn med departementenes samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid iht. kgl.res. 3. november 2000, DSBs generelle koordineringsansvar og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker iht. kgl.res. 24. juni 2005 samt ansvar for forebyggende sikkerhet i sivil sektor etter sikkerhetsloven.

Risiko-, trussel- og sårbarhetsbildet som er beskrevet i St.meld. nr. 22 (2007-2008), jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), skal være utgangspunkt for det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet. Det beskrevne bildet skal danne grunnlag for sektorenes overordnede vurderinger av egen risiko- og sårbarhet i tillegg til de sektorspesifikke risiko- og sårbarhetsutfordringer som også må vurderes.

Naturhendelser og klimaendringer

Regjeringen har økt klimatilpasningsarbeidet. I 2007 ble det etablert en koordineringsgruppe på departementsnivå for å ivareta de tverrsektorielle oppgavene i Norges arbeid med kartlegging av sårbarhet og tilpasning til klimaendringer, jf. Stortingets anmodning i Innst. S. nr. 49 (2004-2005). Justisdepartementet har stilt DSB til disposisjon som sekretariat for den nasjonale koordineringsgruppen for arbeidet med klimatilpasning som ledes av Miljøverndepartementet. Sekretariatet bidrar med å skaffe oversikt over status for klimatilpasning, informasjons- og kunnskapsutveksling og kompetanseutvikling. I 2008 la Regjeringen fram en redegjørelse om hovedlinjer i arbeidet med tilpasning til klimaendringene, «Klimatilpasning i Norge». I 2008 ble også arbeidet med klimatilpasning i programmet Framtidens byer knyttet til klimatilpasningssekretariatet. Nettportalen *www.klimatilpasning.no* ble lansert våren 2009 og skal også driftes av sekretariatet. Portalen skal være et verktøy for de som arbeider med eller er interessert i klimatilpasning og skal bidra med informasjon om effekter og konsekvenser av klimaendringene, med konkrete råd og eksempler på klimatilpasningstiltak.

Regjeringen oppnevnte i desember 2008 et offentlig utvalg som skal utrede samfunnets sårbarhet og tilpasningsbehov som følge av klimaendringene. For å ha et felles vitenskapelig grunnlag for utvalgets vurderinger har Norsk klimasenter på oppdrag fra utvalget, utarbeidet rapporten «Klima i Norge 2100» om forventet klima i Norge i det 21. århundre. Utvalget skal legge frem sin utredning andre halvår 2010.

Fylkesmannen ivaretar viktige oppgaver i klimatilpasningsarbeidet i kraft av sin funksjon som

regional sektormyndighet og som samordner av statlige aktiviteter rettet mot kommunene. For å tydeliggjøre Fylkesmannens roller og oppgaver har DSB i samarbeid med Statens forurensningstilsyn, Norges vassdrags- og energidirektorat, Direktoratet for naturforvaltning og landets fylkesmenn utarbeidet en rapport om Fylkesmannens klimaarbeid.

DSB skal iht. sitt koordineringsansvar etter kgl.res. 24. juni 2005 legge til rette for forebyggende arbeid som skal redusere risikoen for tap av liv, skade på helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier. Samordning og samarbeid mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i dette arbeidet. Konsekvenser av klimaendringer og klimatilpasning er særlig belyst i DSBs Nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport 2009 som omhandler risiko, sårbarhet og beredskap i nordområdene. DSB har videre utarbeidet en veileder om kartlegging av risiko og sårbarhet i arealplanleggingen «Samfunnssikkerhet i arealplanleggingen».

Det arbeides for å øke kompetansen og håndteringsevnen i både Sivilforsvaret og brannvesenet bl.a. for å øke etatenes evne til å håndtere hendelser som følge av klimaendringer.

I lys av at det statlige forvaltningsansvaret for skred f.o.m. 2009 er overført til Norges vassdrags- og energidirektorat, er det avklart at det ikke er behov for et nasjonalt skredforum, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009). Justisdepartementets vurdering og oppfølging av rapporten fra utvalget som gjennomgikk skredulykken i Ålesund 26.03.2008, er beskrevet i Ot.prp. nr. 65 (2008-2009) om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven og el-tilsynsloven og St. meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet.

Kritisk infrastruktur

Samfunnets funksjonsdyktighet er avhengig av stabile og robuste infrastrukturer som ofte inngår i komplekse systemer, og er gjensidig avhengige av hverandre. Sårbarhetsutfordringer innen kritisk infrastruktur har blitt forsterket bl.a. som følge av klimaendringer og fremvekst av nye former for terrortrusler. Aldring i kritisk infrastruktur, lav reinvesteringstakt og mangelfullt vedlikehold bidrar også til å øke sårbarheten ytterligere.

Ansvar for beskyttelse av kritisk infrastruktur ligger til eier av eller operatør av infrastrukturen og følger sektoransvaret. St.meld. nr. 22 (2007-2008), jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), følger opp Infrastrukturutvalgets utredning NOU 2006: 6 Når sikkerhet er viktigst med omtale av sektorvise tiltak som er eller vil bli iverksatt for å bedre sikker-

heten i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner.

DSB har, sammen med andre berørte myndigheter, utarbeidet en evalueringsrapport etter kabelbrannen på Oslo sentralstasjon i november 2007. I rapporten fremkom flere forbedringspunkter. Justisdepartementet og DSB har fulgt opp evalueringen gjennom erfaringsmøter med de relevante aktørene med vekt på forbedringstiltak.

Riksrevisjonen la i oktober 2008 frem Dok. 3:15 (2008-2009) Riksrevisjonens undersøkelse av statlig virkemiddelbruk for sikker overføring av strøm i distribusjonsnettet. I rapporten viste Riksrevisjonen bl.a. til at det er betydelige utfordringer når det gjelder ansvarsfordelingen og samordningen mellom Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og DSB. For å følge opp nevnte påpekninger fra Riksrevisjonen og merknader i Innst. S. nr. 85 (2008-2009) har Justisdepartementet og Olje- og energidepartementet i samarbeid engasjert Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) til å se på grensesnittet mellom DSB og NVE og komme med forslag til tiltak som kan gjøre ansvarsfordelingen tydeligere samt bedre samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom de to etatene. Difi leverte sin rapport i juli 2009. Rapporten vil bli fulgt opp av Justisdepartementet og Olje- og energidepartementet.

Pandemi

Pandemier er verdensomspennende sykdomsepidemier som store deler av befolkningen helt eller delvis mangler immunitet mot, og som kan få omfattende skadevirkninger, både medisinsk og samfunnsmessig. DSBs Nasjonale sårbarhets- og beredskapsrapport 2008 pekte på at flere samfunnskritiske funksjoner vil få problemer med å opprettholde normal drift ved et betydelig fravær av arbeidskraft ved en influensapandemi. På bakgrunn av utbruddet av influensa A (H1N1) etablerte DSB sammen med Helsedirektoratet i mai 2009 et sekretariat som yter støtte til pandemiplanlegging hos relevante aktører. Sekretariatets oppmerksomhet er rettet mot nødvendig planlegging for å sikre kontinuitet i leveranser av viktige varer og tjenester.

Krisestøtteenheten har siden 24.04.2009 støttet Helse- og omsorgsdepartementet som lederdepartement i fm. håndtering av pandemien.

Sikkerhetstruende hendelser - forebyggende sikkerhet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er fagmyndighet for koordinering av forebyggende sikker-

hetstiltak og kontroll av sikkerhetstilstanden i de virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. NSM gir anbefalinger om forebyggende sikkerhetstiltak i militær og sivil sektor og fører tilsyn med sektorene slik at disse settes bedre i stand til å ivareta sitt ansvar innenfor forebyggende sikkerhet.

Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) er en integrert funksjon i NSM. NorCERT bidrar til koordinert respons og bistand til gjenoppretning ved et eventuelt IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er en del av NorCERT. For å sikre en helhetlig beskrivelse av IKT-trusselbildet er det etablert en koordineringsgruppe med representanter fra NorCERT, Politiets sikkerhetstjeneste og Etterretningstjenesten, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Målrettede angrep mot kritisk IKT-infrastruktur har økt de seneste årene. NSM har fått i oppdrag å utvikle et forslag til strategi for et nasjonalt Cyber Defence innen utgangen av 2009. Dette arbeidet skal skje i forlengelsen av Regjeringens retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten 2007-2010 og ivareta internasjonale forpliktelser på området. Justisdepartementet vil sammen med Forsvarsdepartementet ta stilling til eventuelle tiltak når strategien foreligger. Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet (KIS) skal holde oversikt over gjennomføringen av Regjeringens retningslinjer for informasjonssikkerhet, samt identifisere tverrsektorielle utfordringer på IKT-sikkerhetsområdet som krever oppfølging. Koordineringsutvalget ledes av Fornyings- og administrasjonsdepartementet med Justisdepartementet som nestleder. NSM har en sekretariatsfunksjon for utvalget.

Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet har nedsatt en egen arbeidsgruppe som skal foreta en nærmere gjennomgang av etatsstyringen av NSM og direktoratets oppgaveportefølje, jf. Ot.prp. nr. 1 (2008-2009). Det tas sikte på at rapporten vil bli ferdigstilt i løpet av 2009.

Det vil fortsatt være behov for forhåndsplanlegging og øving på sikring av objekter ved bruk av sikringsstyrker, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). JD vil nedsette en arbeidsgruppe som skal vurdere retningslinjene for forhåndsplanlegging av bruk av sikringsstyrker.

Terror og annen sikkerhetstruende virksomhet er også omtalt under programkategori 06.40.

Farlige stoffer

Farlige stoffer har potensial for å forårsake betydelig skade på helse-, miljø- og materielle verdier, herunder kritisk infrastruktur, og er et felt der ansvaret deles av flere myndigheter og andre aktører. For å legge til rette for informasjons- og erfaringsutveksling mellom myndighetene samt gi bedre oversikt over risiko-, trussel- og sårbarhetsutfordringer innen feltet, har DSB etablert samvirkeområdet «farlige stoffer», jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008).

Sikring av eksplosiver og stoffer som kan benyttes til å lage eksplosiver er et prioritert område som det arbeides aktivt med både nasjonalt og internasjonalt. I EU har Rådet vedtatt en handlingsplan om økt sikring av eksplosiver. Fra norsk side deltar DSB i flere komiteer for oppfølging av tiltakene i denne handlingsplanen.

Direktoratet har i 2009 satt i gang utvikling av et beslutningsverktøy som kan være til hjelp for kommunene når det gjelder å vurdere hvilken risiko som kan aksepteres for omgivelsene ved håndtering av farlige kjemiske stoffer.

For at transport av farlig gods skal foregå på sikreste måte har DSB etablert et kontaktutvalg for transport av farlig gods. Utvalget er en møteplass for myndigheter som har et forebyggende, beredskapsmessig eller operativt ansvar.

Brannsikkerhet og risikovirksomheter

Regjeringens hovedstrategi for å forhindre og redusere konsekvensene av branner er målrettet satsing på forebyggende arbeid. Dette fremgår av St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet, og er i tråd med «Regjeringens strategi for forebygging» (2009).

Regjeringen fastsetter i meldingen følgende nasjonale mål for brannvernarbeidet i årene fremover:

- Færre omkomne i brann
- Unngå tap av uerstattelige kulturhistoriske verdier
- Unngå branner som lammer kritiske samfunnsfunksjoner
- Styrket beredskap og håndteringsevne
- Mindre tap av materielle verdier.

Den grunnleggende målsetningen er en nullvisjon, at ingen skal omkomme i brann.

Regjeringen skal nedsette et utvalg som skal gjennomgå og vurdere brannsikkerheten for særskilte risikogrupper som bor i ordinære boliger og omsorgsboliger.

Tilsyn med brannvesen og risikovirksomheter

Justisdepartementets sektoransvar følger av departementets forvaltningsansvar for brann- og eksplosjonsvernloven, el-tilsynsloven, produktkontrollloven og sivilforsvarsloven.

Tilsyn er et viktig virkemiddel for å kunne påse at sikkerhet er ivaretatt og at regelverket etterleveres. I tillegg bidrar tilsynet til å gi myndighetene oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. I 2008 gjennomførte DSB nærmere 1 600 tilsyn og markedskontroller.

I 2008 gjennomførte direktoratet tilsyn med 42 kommunale og interkommunale brannvesen. Tilsynet avdekket avvik hovedsakelig knyttet til ledelse og bemanning, forebyggende arbeid og gjennomføring av tilsyn med særskilte brannobjekter. Utviklingen i brannvesenet er positiv, men de små kommunene har større utfordringer med å oppfylle kravene i lovverket enn større kommuner/interkommunale brannvesen. Denne problemstillingen vil bli vurdert i fm. igangsatt revisjon av forskrift 26. juni 2002 nr. 729 om organisering og dimensjonering av brannvesen (dimensjoneringsforskriften). Samordningen av DSBs tilsyn med brannvesenene og fylkesmannens generelle beredskapstilsyn er godt innarbeidet og bidrar til felles oppfatning av og bevissthet rundt den totale beredskapen i kommunen.

Brannvesenets tilsyn med særskilte risikoobjekter er et viktig virkemiddel for kontroll med brannsikkerheten i objekter med risiko for tap av mange menneskeliv. Justisdepartementet ønsker nå å bedre brannsikkerheten i eldre leilighetsbygg med risiko for tap av mange liv ved at brannvesenet får plikt til å føre tilsyn også med denne type objekter, jf. St.meld. nr. 35 (2008-2009).

DSB fører tilsyn med nettselskapene og andre som har høyspenningsanlegg, samt maritime anlegg. Tilsyn viser at nettselskapene i ulik grad prioriterer å reinvestere i og vedlikeholde sine anlegg slik at de ikke medfører fare for liv, helse og materielle verdier. Forskriftskrav på dette området er skjerpet og vil i økende grad følges opp med økonomiske sanksjoner overfor nettselskap som ikke utfører tilstrekkelig vedlikehold med anleggene sine.

Tilsyn i 2008 med virksomheter som bruker eksplosiver til sprengningsformål, viste at det jobbes systematisk med forbedringstiltak, men det ble avdekket avvik mht. manglende planlegging og dokumentasjon av sprengning. Mangelfulle og manglende sprengningsplaner har ført til at tilsyn med sprengningsarbeid er intensivert. Forslag til endringer i eksplosivforskriften er sendt på høring høsten 2009. Forslaget innebærer en endring av

dagens sertifiseringsordning for bruk av eksplosiver. I tillegg foreslås endringer i bestemmelsene om oppbevaring, handel og erverv av eksplosiv vare.

Tilsyn i 2008 med virksomheter som oppbevarer eksplosiv vare har avdekket mangler både i forhold til tekniske og organisatoriske tiltak som skal bidra til å hindre at eksplosiver kommer på avveie og til krav om til enhver tid å ha oversikt over beholdning. Manglene ble i hovedsak avdekket hos mindre aktører i bransjen og har i enkelte tilfeller foranlediget politianmeldelse og bøtelegging.

Tilsyn med virksomheter som faller inn under storulykkeforskriften og som håndterer brannfarlige og eksplosjonsfarlige stoffer, viste i 2008 for andre år på rad en økning i antall avvik og anmerkninger vedrørende dokumentasjon og styring av virksomhetenes internkontrollsystem. Dette er en bekymringsfull utvikling som skal følges opp i samarbeid med andre berørte myndigheter. Det ble også avdekket avvik relatert til krav om vurdering og oppfølging av risiko. Videre er det flere storulykkevirksomheter som mangler eller har mangelfulle eksplosjonsverndokumenter. Når virksomheter har utilstrekkelig kontroll med eksplosjonsfarlige områder, kan det føre til økt risiko for branner og eksplosjoner. I forbindelse med storulykketilsyn i 2009 vil DSB være særskilt oppmerksom på virksomhetenes arbeid med eksplosjonsvern. DSB vil følge opp eventuelle avvik samt om nødvendig gi pålegg og benytte sanksjonsmidler etter brann- og eksplosjonsvernloven.

I 2008 gjennomførte DSB og Statens forurensningstilsyn en felles kontrollaksjon rettet mot virksomheter som håndterer farlig avfall fra oljeindustrien, bl.a. som en oppfølging av erfaringene fra Vest-Tank ulykken i Gulen kommune 24.05.2007. Kontrollene avdekket alvorlige mangler knyttet til vedlikehold og systematisk tilstandskontroll av tankene, og behov for forbedring av risikoanalyser. I tillegg ga kontrollaksjonen nyttige erfaringer knyttet til viktigheten av at tilsynsmyndigheter samarbeider om slike oppgaver. Det er igangsatt et oppfølgingsarbeid overfor de anleggene som hadde den dårligste tilstanden. Det er også lagt vekt på å informere bransjen om tilsynsfunnene. Denne typen anlegg vil også ha særlig oppmerksomhet i arbeidet med samvirkeområdet farlige stoffer.

Nedgravde eksplosiver fra krigens dager

Under og etter 2. verdenskrig ble det kassert, dumpet og gravd ned ammunisjon og eksplosiver på ulike steder i landet. Fra tid til annen dukker det fortsatt opp nedgravde eksplosiver fra krigens

dager, bl.a. i Lakselv sentrum i Finmark i 2008. Det er i dag etablert rutiner for funn og fjerning av slike eksplosiver. Ansvarsforholdene i slike situasjoner har vært gjenstand for en grundig vurdering i Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet. Departementene er enige om at Forsvarsdepartementet er håndterings- og kostnadsansvarlig for Forsvarets rolle i fjerning av eksplosiver som utgjør akutt risiko, jf. også St.meld. nr. 22 (2007-2008). Tilsvarende gjelder også for krigsetterlatenskaper som ble overtatt av Forsvaret i henhold til lov om fiendegods og krigsbytteretten, men som senere ble kassert, jf. prinsippet om eiers og forurensers ansvar og forurensningsloven, jf. St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet. Krigsetterlatenskaper som ikke ble tatt hånd om av Forsvaret er eierløse, og Forsvarets rolle og kapasitet er i disse situasjonene begrenset til å rydde oppdukkende eksplosiver som utgjør en akutt fare. Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet har besluttet å opprette en arbeidsgruppe som skal se nærmere på problemstillingene rundt ansvarsforhold og håndtering av slike krigsetterlatenskaper, jf. St.meld. nr. 35 (2008-2009). Det legges opp til at den planlagte arbeidsgruppen skal bestå av representanter fra Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet, DSB, Forsvaret og Miljøverndepartementet.

Regelverksutvikling

Arbeidet med forenkling og modernisering av forskrifter som er hjemlet i brann- og eksplosjonsvernloven, el-tilsynsloven og produktkontrollloven videreføres. Målsetningen med arbeidet er å redusere antallet forskrifter i en ny, mer oversiktlig og brukervennlig struktur innen 2011.

Fylkesmannens rolle

Fylkesmannen er Regjeringens fremste representant på regionalt nivå, og har en viktig rolle i å sikre at regelverk og mål som er fastsatt innen samfunnssikkerhet og beredskap blir fulgt opp i fylket og i kommunene, samordne samfunnssikkerhetsarbeidet i eget fylke og være pådriver og veileder i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Fylkesmannen skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i fylket, støtte kommunene med veiledning i risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) og bidra til at samfunnssikkerhetshensyn ivaretas i fylkeskommunal og kommunal planlegging. Fylkesmannen skal føre tilsyn med kommunenes oppfyllelse av sin beredskapsplikt, herunder plikten til å gjennomføre sektorovergripende risiko og sårbarhetsanalyser. Fylkesmannen skal også se til at

kommuner og fylkeskommuner følger opp krav til samfunnssikkerhet, herunder klimatilpasning i arealplanleggingen. Videre har Fylkesmannen også en rolle i å bidra til at den nasjonale satsingen på tilpasninger til klimaendringer reflekteres i regional og lokal beredskapsforberedelse og krisehåndtering.

Kommunenes rolle – innføring av kommunal beredskapsplikt

Kommunene har ansvar for ivaretagelse av befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor sine geografiske områder. Kommunene utgjør således det lokale fundamentet i den nasjonale beredskapen, og er pålagt en rekke krav til beredskapsforberedelser på ulike områder, herunder innen brannvern, helse- og sosial, vann og avløp m.m.

For å styrke beredskapen på lokalt nivå, og sikre befolkningen best mulig mot kriser og katastrofer, er det vedtatt å innføre kommunal beredskapsplikt, jf. Innst. O. nr. 80 (2008-2009) og Ot.prp. nr. 61 (2008-2009). En slik bestemmelse vil kunne bidra til at kommunene vurderer samfunnssikkerhet i et mer helhetlig perspektiv. Endringene vil tre i kraft fra 01.01.2010.

Innføring av kommunal beredskapsplikt er første ledd i en revisjon av lov 17. juli 1953 nr. 9 om sivilforsvaret. Justisdepartementet tar sikte på å fremme en ny proposisjon med forslag til øvrige endringer i sivilforsvarsloven våren 2010.

4.1.2 Øke samfunnets evne til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse, miljø og materielle verdier

Alle hendelser kan ikke forebygges. Når ulykker og katastrofer inntreffer, er målsetningen i størst mulig grad å redusere konsekvensene av slike uønskede hendelser. Dette gjøres ved å legge til rette for en best mulig koordinert innsats ved ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse eller fare for omfattende skader på miljø eller materielle verdier.

Det departement som har ansvar for en sektor til daglig, har også ansvar for beredskapsplanlegging og iverksettelse av beredskapstiltak i en krisesituasjon. Det vil kunne oppstå kriser eller alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner som den enkelte virksomhet eller sektor ikke kan håndtere alene, og hvor ulike sektorer og interesser må ses i sammenheng. Justisdepartementet skal gjennom sin samordningsrolle bidra til en helhetlig og samordnet krisehåndtering. Justisdepartementet skal, i likhet med andre departementer, til enhver tid

være forberedt på å ivareta rollen som lederdepartement under kriser.

Med forankring i Justisdepartementets samordningsrolle er Krisestøtteenheten til daglig administrativt og faglig underlagt Justisdepartementet og ivaretar også en kontaktfunksjon for Justisdepartementets kriseledelse, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85. Krisestøtteenheten støtter sentral krisehåndtering med konsepter for krisehåndtering, kompetanse og kapasiteter i form av bl.a. tekniske løsninger, infrastruktur, lokaler og personell. Enheten videreutvikles for ytterligere å styrke helhetlig og samordnet sentral krisehåndtering.

Krisestøtteenheten har tilrettelagte krisehåndteringslokaler og har utviklet egnet teknisk utstyr og verktøy. Felles beslutningsstøtte- og loggføringssystem for departementene er anskaffet, utviklet og implementert. Enheten arbeider i det daglige med å videreutvikle og vedlikeholde de ressurser som under kriser kan stilles til disposisjon for lederdepartementet, og enheten er døgnkontinuerlig tilgjengelig. Enheten gjennomfører øvelser og kompetansehevede tiltak for departementer og faglige nettverk og skal bidra til kompetanseoverføring før, under og etter kriser.

Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet samarbeider for å gjennomgå beredskapsordningene for gjensidig sivil-militær støtte. Gjennomgangen skal sørge for en riktig dimensjonering og innretning av ordningene sett i lys av dagens trusselbilde.

Det er en grunnleggende forutsetning at ansvarlige myndigheter, på bakgrunn av oversikt over risiko- og sårbarhetsutviklingen i samfunnet, utformer, vedlikeholder, over og evaluerer beredskapsplaner for å sikre samordnet krisehåndtering lokalt, regionalt og sentralt.

Planverk

Nasjonalt beredskapssystem (NBS) bygger på NATOs planverk og består av Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF). I tillegg er det vesentlig at det enkelte departement har oppdaterte beredskapsplaner som er basert på risiko- og sårbarhetsvurderinger. Justisdepartementet fører tilsyn med departementenes ivaretagelse av dette ansvaret. Planverket skal gjøre det mulig å raskt etablere et hensiktsmessig beredskapsnivå tilpasset et bredt spekter av kriser, f.eks. sikkerhetspolitiske kriser, naturkatastrofer og terrorhandlinger.

Det arbeides systematisk og kontinuerlig med å oppdatere og utvikle planverket på sentralt og regionalt nivå for å sikre at det er mest mulig anvendelig.

Planverket revideres årlig gjennom en inkluderende og samordnet prosess der alle aktører med beredskapsansvar forventes å bidra. Det blir også øvet årlig gjennom nasjonale og internasjonale øvelser.

Øvelser

St.meld. nr. 22 (2007-2008) viser til en økt satsing på øvelser som et viktig virkemiddel for Justisdepartementets samordning innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet.

Hver virksomhet, etat og departement forventes å gjennomføre og finansiere øvelser innen eget fag- og ansvarsområde. Øvelser er av avgjørende betydning for å teste rutiner og beredskapsplaner. Sammen med erfaringer fra tilsyn har Justisdepartementets samlede øvingsvirksomhet avdekket betydningen av gjensidig avklaring av roller og ansvar, informasjonsdeling mellom sentrale aktører og god oversikt over tilgjengelige ressurser. Disse erfaringene legges blant annet til grunn for revisjon av beredskapsplanverk.

DSB understøtter departementets samordningsrolle ved å bistå i arbeidet med øvelser, både planlegging og gjennomføring. Dette omfatter både etatsinterne øvelser og samvirkeøvelser, på regionalt og sentralt nivå, samt internasjonale øvelser.

DSB skal på vegne av Justisdepartementet bistå i arbeidet med å øve sivile beredskapsplaner og krisehåndteringssystemer. På sivil side koordinerer DSB blant annet den årlige NATO-øvelsen Crisis Management Exercise (CMX) samt planlegger og gjennomfører den årlige Sivile nasjonale øvelse (SNØ). En rekke departementer med oppgaver i NATO er forpliktet til å delta, men øvelsen er åpen for alle departementer.

I 2008 gjennomførte DSB og NSM Øvelse IKT/SNØ 2008 hvor scenarioet var et angrep mot digital infrastruktur innen finans-, energi- og telesektorene. Hensikten var å rette oppmerksomheten mot IKT i kritisk infrastruktur, teste ansvarlige departementers og andre utvalgte aktørers håndtering av en hendelse av nasjonal betydning, herunder samhandling mellom offentlige myndigheter og private aktører. I Innst. S. nr. 85 (2008-2009) ba forsvarskomiteen om å bli orientert av Regjeringen om resultatene og erfaringene fra øvelsen. Øvelsen viste at beredskapen mot omfattende IKT-angrep generelt er god. Det ble imidlertid identifisert forbedringspunkter knyttet til sektorovergrepene planverk, opprettelse og vedlikehold av tverrsektorielt situasjonsbilde samt varsling og rapportering til berørte sektorer og etater fra varselutstedere. Øvelsen viste også at det er behov for økt oppmerksomhet på implementering og bruk av gradert samband i den sivile delen av forvaltningen.

Scenarioet i øvelse SNØ 2009 retter oppmerksomheten mot de samfunnsmessige konsekvensene av en pandemi. Rammene for øvelsen vurderes fortløpende i lys av utviklingen av influensa A (H1N1). Øvelse SNØ 2010 planlegges bl.a. i samarbeid med Statens strålevern.

I 2008 ble det gjennomført en rekke etatsinterne øvelser og samvirkeøvelser. Flere steder er det etablert samarbeids-/øvelsesutvalg med representanter fra nødetatene, Sivilforsvaret, frivillige organisasjoner og andre aktører. Gjennom utvalgene initieres og planlegges ulike typer øvelsesaktiviteter.

Øvelse EU-SweNorEx 09 ble avholdt i juni 2009 og var et bilateralt samarbeidsprosjekt mellom DSB og den svenske Myndigheten for samhällsskydd och beredskap (MSB). Øvelsen ble delfinansiert av EU. Hensikten med øvelsen var å videreutvikle det praktiske, operative samarbeidet mellom EU- og FN-eksperter for å motvirke overlapping og sikre effektiv arbeidsdeling mellom de to organisasjonene.

Tilsyn med departementenes systematiske samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid

Justisdepartementet fører tilsyn med departementenes samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid i henhold til kgl.res. 3. november 2000, og har som målsetting at departementene blir gjenstand for tilsyn hvert tredje år. DSB står for den praktiske gjennomføringen av tilsynene på vegne av JD.

Justisdepartementet påbegynte høsten 2007 den andre tilsynsrunden, og i 2008 ble det gjennomført tilsyn med seks departementer. Justisdepartementet legger i denne tilsynsrunden vekt på at tilsynene tilpasses det enkelte departements utfordringer gjennom oppfølging av konkrete forbedringspunkter fra første tilsynsrunde, departementenes toårlige rapportering om status for beredskapsarbeidet og Justisdepartementets oppfølgingsmøter etter første tilsynsrunde. Hovedinntrykket etter tilsynsvirksomheten i 2008 er at det er en positiv utvikling i departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap fra 2006 til 2008. Justisdepartementet følger aktivt opp tilsynene overfor de enkelte departementene samt legger til rette for at departementene kan dele erfaringer og ta lærdom av hverandres arbeid på området. Krisestøtteenheten bistår i oppfølgingen av tilsynene. Det legges vekt på at erfaringer fra tilsyn skal benyttes som grunnlag for en best mulig helhetlig tilnærming til arbeidet med planverk og øvelser. Justisdepartementet følger med dette opp påpekninger knyttet til departementets tilsynsrolle i Riksrevisjonens forvalt-

ningsrevisjon, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Kgl.res. 3. november 2000 Instruks om innføring av internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene er under revisjon.

Redningshelikoptertjenesten

Regjeringen har lagt vekt på å utvikle redningshelikoptertjenesten slik at den totalt sett fremstår med den best mulige beredskap i hele landet. 01.09.2009 åpnet en ny redningshelikopterbase i Florø. Regjeringen har dermed fulgt opp føringene i Innst. S. nr. 156 (2001-2002), jf. St. meld. nr. 44 (2000-2001), om at det skal etableres døgnkontinuerlig tilstedevakt ved seks redningshelikopterbaser på fastlandet. Tilstedevakt innebærer at både flybesetning og lege skal oppholde seg på basen i nærheten av helikopteret 24 timer i døgnet. For å få til dette har det blitt utdannet flere flybesetninger og bygd enkelte nye forlegningsfasiliteter for mannskapene på basene.

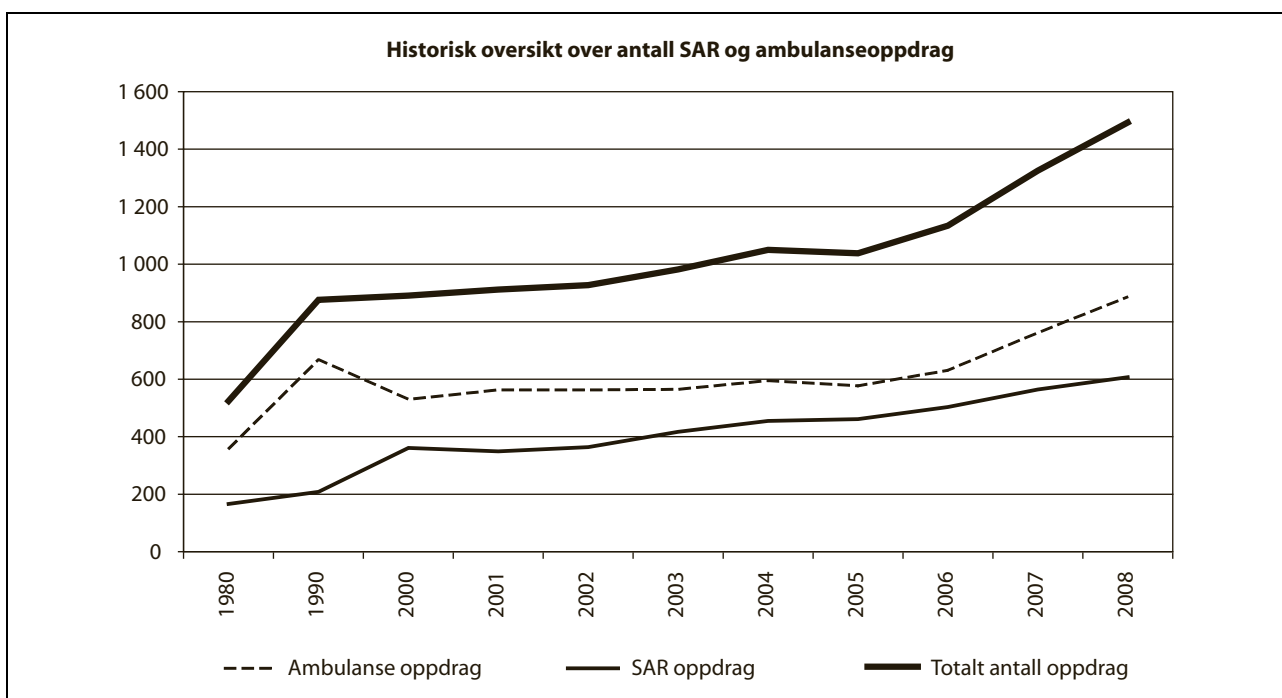
Regjeringen vil i 2010 videreføre prosessen med anskaffelse av nye redningshelikoptre til erstatning for dagens Sea King-helikoptre. Arbeidet foregår i to faser. I første fase analyseres alle relevante prosjekteralternativer opp mot behov, overordnet strategi og de krav som skal stilles til den fremtidige redningstjenesten. Denne utredningen skal underlegges ekstern kvalitetssikring KS 1 i tråd med praksis for store statlige investeringspro-

sjekter. Regjeringen vil på grunnlag av dette ventelig ta stilling til konseptvalg og videre fremdift i 2010. I andre fase skal styringsunderlag og kostnadsoverslag for det valgte prosjekteralternativ utredes og kvalitetssikres (KS2), som grunnlag for fremleggelse for Stortinget av forslag til kostnadsramme og startbevilgning til prosjektet.

Sea King-flåten vedlikeholdes fortløpende gjennom både ordinære og mer omfattende vedlikeholdsprogrammer for å sikre en god teknisk tilstand inntil den byttes ut med nye helikoptre. Sea King-helikoptrene skal derfor kunne fungere godt i operativ tjeneste i årene fremover.

Hovedoppgaven til redningshelikoptrene er å utføre søks- og redningsoppgaver så hurtig og sikkert som mulig i fm. hendelser til sjøs og til lands, spesielt ved fare for tap av liv. I tillegg utfører redningshelikoptrene et betydelig antall luftambulansoppdrag. Søks-, rednings- og luftambulansoppdrag innenfor norsk redningsansvarsområde utføres etter oppdrag fra Hovedredningssentralen. Fag- og budsjettansvaret for den offentlige redningshelikoptertjenesten er samlet i Justisdepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet refunderer Justisdepartementet for kostnader ved bruk i Luftambulansetjenesten etter egen avtale. Redningshelikoptertjenesten utføres i dag i hovedsak av Luftforsvarets skvadron 330. I tillegg fungerer Sysselmannens helikopter som redningshelikopter i Svalbard-regionen.

Tabellen nedenfor gir en historisk oversikt over antall søk- og redningsoppdrag og ambulansoppdrag:

Figur 2.2 Historisk oversikt over antall SAR-oppdrag og ambulansoppdrag

Redningshelikoptertjenestens utførelse av luftambulanseoppdrag er et supplement til den ordinære luftambulansetjenesten. Bruken av redningshelikoptrene til luftambulanseoppdrag øker stadig, og i 2008 ble det fløyet ca. 880 ambulanseoppdrag og ca. 600 søke- og redningsoppdrag. Økningen antas å komme som følge av flere forhold, men primært større transportbehov som følge av sentralisering og spesialisering av sykehusfunksjoner samt større grad av bevissthet omkring tjenesten. Økt tilgjengelighet og kortere reaksjonstid som følge av innføring av døgnkontinuerlig tilstedevakt med full legeberedskap på basene antas også å være en medvirkende årsak. Utvidelsen av RITS-ordningen, jf. nærmere omtale nedenfor, vil legge beslag på redningshelikopterkapasitet i noe større grad enn tidligere.

Justisdepartementet har opprettet Redningsteknisk forum, bestående av representanter fra operatører fra den offentlige og private redningshelikoptertjeneste, luftambulansetjenesten og Hovedredningssentralen. Redningsteknisk forum skal gi råd og bidra til utvikling av det redningstekniske fagområdet innenfor luftambulansetjenesten og redningstjenesten og sikre et godt samarbeid mellom aktørene.

Frivillige redningsorganisasjoner

Et viktig element i norsk redningstjeneste er de frivillige redningsorganisasjonene. Disse kan hele året stille lokalkjente og trenede mannskaper til rådighet til redningsoppdrag og leteaksjoner etter savnede. Det er viktig å opprettholde den dugnadsånden som råder blant de frivillige, motivere for videre rekruttering samt beholde organisasjonens kompetanse og beredskap. Regjeringen synliggjorde dette ved at tilskuddet til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten ble doblet fra 6,1 mill. kroner til 12,2 mill. kroner i 2008.

Justisdepartementet tegnet i 2006 en yrkesskade-forsikring for de frivillige som gjelder for organisert trening, øvelser og aksjoner innen redningstjenesten. Denne ordningen ble i 2009 utvidet til også å omfatte frivillige markører (skoleelever og lignende) som benyttes under redningsøvelser, samt for frivillige mannskaper som benyttes ved søk etter omkomne personer.

Frivillige som deltar i en redningsaksjon får også refundert utgifter. Satsene for refusjon av utgifter ble i 2007 økt med gjennomsnittlig 35 pst. Ved å styrke tilskuddet til de frivillige, øke refusjonssatsene og tegne yrkesskade-forsikring har det offentlige gitt et klart signal om verdien av det frivillige arbeidet.

Justisdepartementet anser de frivillige som bærebjelken innen landredning i Norge. Justisdepartementet ønsker at de frivillige organisasjonene skal være de primære mannskaper som benyttes ved redningsaksjoner ved hendelser der de frivillige er den mest optimale og tilgjengelige redningsressursen. Det vil være kostnadseffektivt for de lokale redningssentralene å benytte de frivillige redningsorganisasjonene, da organisasjonene årlig mottar tilskudd fra Justisdepartementet, og i tillegg får refundert sine driftsutgifter gjennom HRS ved deltagelse i redningsaksjoner. Justisdepartementet har i dialog med de frivillige opprettet Nasjonalt redningsfaglig råd, der sentrale aktører innen redningstjenesten deltar, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Rådet vil være en viktig arena, der sentrale redningsfaglige temaer kan bli diskutert.

Kystradio

Kystradioen er en del av Telenor Maritim Radio. Kystradioen har kontinuerlig lyttevakt på en eller flere maritime nødfrekvenser og varsler Hovedredningssentralen dersom den oppfanger nød-signaler. Justisdepartementet har igangsatt et arbeid med å vurdere om Telenor Maritim Radio skal tilbakeføres til staten, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Nødnett

Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) skal eie og forvalte det nye digitale radionettet for nød- og beredskapsetatene, Nødnett, på vegne av staten. Direktoratet har det overordnede ansvaret for å følge opp Nødnettleveransen. DNK skal videre tilrettelegge og koordinere i forhold til innføringsprosjektene i brann-, helse- og politi.

Staten inngikk 22.12.2006 kontrakt med Siemens AS om leveranse av et nytt digitalt radiosamband til nød- og beredskapsetatene. Kontrakten gir leverandøren et totalansvar. Leverandøren skal levere et komplett, nøkkelferdig anlegg hvor alle tekniske komponenter skal være ferdige og virke i samspill før staten overtar eierskapet. Kontrakten inkluderer også en drift- og vedlikeholdsavtale som gir leverandøren ansvaret for å bygge opp og levere de løpende operatørtjenestene for hele nødnettets levetid. Arbeidet gjennomføres av Nokia Siemens Networks, som ble opprettet 01.04.2007, som resultat av at nettverksdivisjonene til Nokia og Siemens fusjonerte og dannet et nytt selskap. Leverandøren er ansvarlig for å planlegge og gjennomføre utbygging av radionettet. Videre er leverandøren ansvarlig for å levere utstyr til kommunika-

sjonsentraler for brann (fagsentraler - 110), politi (operasjonssentraler - 112) og helse (akuttmedisinske kommunikasjonsentraler - 113, akuttmottak i sykehus og kommunale legevakter).

Hoveddelen av investeringen i nytt Nødnett er knyttet til utbyggingen av radionettet. I Østfold og Follo politidistrikter, der radionettet er planlagt tatt i bruk først, er de fleste stasjoner bygget og det foregår testing av radiodekning og funksjoner i nettet. Så langt synes radiodekningen å være god, men Nødnett må ha tilnærmet komplett dekning før nødstatene kan ta systemet i bruk. Det arbeides for at politiet skal kunne ta radionettet i bruk i Østfold og Follo i løpet av 2009, men dette avhenger av leverandøren. I henhold til foreliggende opplysninger forventes det at leverandøren vil ferdigstille radionettet i Oslo, Romerike, Asker og Bærum og Søndre Buskerud politidistrikt i løpet av første kvartal 2010. Dette gir en forsinkelse på over to år i forhold til opprinnelig fremdriftsplan for utbyggingen. Politiet har tatt i bruk alle sine kommunikasjonsentraler. Noen av kommunikasjonsentralene til brann forventes levert i løpet av 2009. Kommunikasjonsentraler til helse forventes levert i 2010. Dette skyldes leverandørens forsinkelse og behovet for å utvikle nødvendig funksjonalitet for sentralene til helse.

I St.prp. nr. 83 (2008-2009) ble det redegjort for status i utbyggingen av Nødnett, herunder om forsinkelsen i prosjektet. I proposisjonen la Justisdepartementet fram forslag om at Stortinget gir Kongen fullmakt til å øke kostnadsrammen for første byggetrinn av Nødnett til inntil 1 139 mill. kroner. Forslaget innebærer en økning på inntil 110 mill. kroner i forhold til gjeldende kostnadsramme, fastsatt ved Stortingets behandling av St.prp. nr. 30 (2006-2007). Dette ble begrunnet med at etatene har avdekket behov for å endre spesifikasjoner, økt ressursbehov i DNK for oppfølging av leverandører, økte kostnader knyttet til innføring i etatene, mulig behov for økt kapasitet og dekning, samt valutakurssvingninger. I St.prp. nr. 83 (2008-2009) ble det opplyst at det endelige behovet for økning av kostnadsrammen ville bli vurdert og klarlagt i løpet av sommeren 2009. Pga. ytterligere forsinkelser fra leverandøren i løpet av sommeren 2009, og at forhandlingene vil pågå utover høsten, vil Justisdepartementet komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Det skal gjennomføres en evaluering av første trinn knyttet til kontraktsfestede tester, teknologi, nytte og bruk, økonomi og prosjektgjennomføring før Regjeringen eventuelt legger fram forslag for Stortinget om vedtak om videre utbygging. Evalueringsaktiviteter er påbegynt og enkelte er allerede gjennomført, jf. omtale i St.prp. nr. 67 (2008-2009).

Stortinget har i Budsjett-Innst. S. nr. 4 (2004-2005) og i Innst. S. nr. 104 (2006-2007) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og tas i bruk. Etter foreliggende utbyggings- og innføringsplaner vil det bli innført brukerbetaling med en lav introduksjonspris i 2010.

Nødstatenes innføringsprosjekter dekkes innenfor egne rammer og inngår ikke i kostnadsrammen for nødnettutbyggingen. I tillegg vil etatene ha egne aktiviteter særlig knyttet opp til opplæring, brukerstøtte og utfasing av gammelt utstyr.

Nødmeldetjeneste

En brukerrettet og effektiv nødmeldetjeneste er avgjørende for å kunne bistå publikum på en best mulig måte i nødssituasjoner.

Etter Regjeringens beslutning om at det tas sikte på å innføre felles nødnummer og etablere felles nødsentraler for brannvesen, politi og helse-tjeneste, ble det nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe for å utrede et nærmere beslutningsgrunnlag i saken, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet mottok i juni 2009 arbeidsgruppens rapport med anbefalt løsning til hvordan en ordning med ett felles nødnummer (112) og felles nødsentraler bør innføres. Rapporten anbefaler at det etableres syv eller åtte nye 112-sentraler som mottar alle anrop over nødnummeret 112. Det anbefales videre at de nye 112-sentralene skal overta all virksomhet ved dagens sentraler for helsetjenesten og brannvesenet. Politiets operasjonssentraler foreslås beholdt i sin nåværende form med unntak av at alle 112-anrop mottas av de nye 112-sentralene. Arbeidsgruppen foreslår også at det iverksettes et pilotprosjekt i Drammen.

Rapporten er nå på høring. Med bakgrunn i rapporten og de kommende høringsuttalelsene vil departementet vurdere videre oppfølging av saken. Regjeringen vil forelegge saken for Stortinget på egnet måte når det foreligger et endelig beslutningsgrunnlag.

Sivilforsvaret

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs underlagt DSB. Det er 20 sivilforsvarsdistrikter og 52 000 tjenestepliktige, herav er 10 000 i operativ styrke. Sivilforsvaret bistår nød- og redningsetatene ved større ulykker og hendelser som bl.a. store branner, flom, ras, oljeutslipp og søk etter savnede personer. Sivilforsvaret driver landsomfattende varslingstjeneste, inngår i atomulykkesbe-

redskapen, gir opplæring innen beredskap og redning, deltar i hjelpearbeid ved humanitære katastrofer i andre land og ivaretar viktige oppgaver i tilfelle krig.

Boks 2.1 Sivildforsvarsinnsatser i 2008

Sivildforsvaret deltok i 266 ulike innsatser i 2008: 110 ifm. leteaksjoner, 13 ifm. flom/orkan, 25 ifm. industri- og boligbranner, 74 ifm. skogbranner, 16 ifm. ulykker, 5 ifm. oljevern, 7 ifm. Materiellbistand og 16 ifm. diverse (bl.a. vakthold ved offisielle arrangementer).

Større hendelser i 2008:

- Mars 2008: Rasulykken i Ålesund
- Mai 2008: Raset i Otta
- Juni 2008: En rekke skogbranner i Sør Norge, den største innsatsen foregikk i Froland i Aust-Agder.

Sivildforsvaret har i 2009 bl.a. deltatt med mannskap ifm. raset i Namsos, samt slokking av skogbranner. Videre var Sivildforsvaret i innsats under forurensningsulykken ved Langesund, med en betydelig mengde materiell og mannskap.

Det er en målsetting at Sivildforsvaret skal dimensjonere sine forsterkningsressurser for å kunne delta i håndteringen av større, langvarige og komplekse hendelser som følge av alvorlige ulykker, naturskapte hendelser og terror, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Justisdepartementet har igangsatt arbeidet med tilpassing og omstilling av Sivildforsvaret i tråd med Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Konvertering av personell fra tidligere til ny styrkestruktur og avhending av anlegg og eiendommer er igangsatt. Når det gjelder Regjeringens forslag om å legge ned to av Sivildforsvarets tre kompetanseanlegg, ga Stortinget sin tilsutning til at kompetansesenteret på Granåsen ved Trondheim ble samlokalisert med senteret på Starum (Østre Toten), jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Forslag om nedlegging av kompetansesenteret i Sandnes i Rogaland er nærmere behandlet i St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet som er til behandling i Stortinget. Det er videre kartlagt et behov for å skifte ut gammelt utstyr og anskaffe materiell tilpasset dagens og fremtidens beredskapsutfordringer, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). I 2009 ble bevilgningen økt med 5 mill. kroner til formålet. Anskaffelse av nye innsatsuniformer er igangsatt og de første uniformene

forventes levert tidlig i 2010. Økningen til formålet i 2009 videreføres i 2010. Justisdepartementet vil i det videre arbeidet med omstilling av Sivildforsvaret tilstrebe en hensiktsmessig balanse mellom investering og drift.

Justisdepartementet har bedt DSB om å utarbeide et forslag til overordnet konsept for kommunikasjon med befolkningen før, under og etter en krise. Konseptet skal inneholde en vurdering av befolkningsvarslingsordninger. Vurderingen skal bl.a. omfatte hensiktsmessigheten av eksisterende varslingsanlegg og videreutvikling av nye befolkningsvarslingssystemer. Justisdepartementet følger dermed opp St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Brannvesenet

De fleste brannvesen er stort sett i stand til å håndtere de vanligst forekommende hendelsene, enten alene eller gjennom bistandsavtaler med andre kommuner. Hendelser de senere årene viser imidlertid at brannvesenet har et klart forbedringspotensial når det gjelder å håndtere store hendelser med behov for kontinuerlig tilførsel av mannskap og utstyr over lang tid. Håndtering av store hendelser krever brannvesen med profesjonell ledelse, godt planverk, godt utstyr og som regelmessig er satt på prøve. For mange kommuner vil interkommunalt samarbeid kunne medføre en styrking både av det forebyggende arbeidet og beredskapsevnen.

I St.meld. nr. 22 (2007-2008) ble det signalisert at brann- og eksplosjonsvernlovens forskrifter vil bli gjennomgått for å sikre at kravene til dimensjonering av brannvesenet gjenspeiler etatens lovpålagte oppgaver. Det er også nødvendig å vurdere om dimensjoneringskravene er tilpasset dagens behov og de oppgavene brannvesenet vil stå overfor i årene fremover. Med bakgrunn i dette har Justisdepartementet bedt DSB om å revidere forskrift 26. juni 2002 nr. 729 om organisering og dimensjonering av brannvesen (dimensjoneringsforskriften).

I St.meld. nr. 35 (2008-2009) Brannsikkerhet er det vist til behovet for å styrke kompetansen i brannvesenet og det skal nedsettes et utvalg som skal utrede det samlede utdanningsbehovet i brannvesenet.

Skogbrann

Håndtering av skogbrann er særskilt omtalt i St.meld. nr. 35 (2008-2009), herunder oppfølgingen av rapporten som ble utarbeidet av en arbeidsgruppe i etterkant av skogbrannen i Froland som-

meren 2008. Flere av arbeidsgruppens foreslåtte tiltak er allerede under oppfølging av Justisdepartementet. Dette gjelder bl.a. styrking av Fylkesmannens arbeid med tilsyn og oppfølging av kommunenes beredskapsarbeid gjennom innføring av kommunal beredskapsplikt, innføring av enhetlig innsatsledelsessystem (EIS) og behov for større grad av interkommunalt samarbeid.

DSB gjennomførte første halvår 2009 en særskilt tilsynsaksjon med skogbrannberedskapen i 100 brannvesen. Det generelle inntrykket er at de fleste brannvesen er utstyrt og forberedt på å håndtere skogbranner. DSB har også iverksatt ulike opplærings- og informasjonstiltak samt utarbeidelse av veiledningsmaterieil. Det vektlegges også å sikre at det er en god dialog mellom de ulike aktørene som involveres i forbindelse med skogbrann.

DSB har inngått en fireårig rammeavtale for 2009-2012 om skogbrannhelikopterberedskap. Rammeavtalen og den årlige kontrakten innebærer at ett helikopter er i særskilt beredskap i perioden fra 15.04. til 15.08, med mulighet for å kunne sette flere helikopter i beredskap og i innsats når skogbrannfaren er stor.

DSB har også innført en egen ledestøtteordning som kan bistå lokale brannvesen med skogbrannfaglig kompetanse ved behov.

Fylkesmannens rolle i regional krisehåndtering

Fylkesmannen er regjeringens fremste representant på regionalt nivå med samordningsansvar for krisehåndtering. Regjeringen har tydeliggjort dette ansvaret og gitt nærmere retningslinjer for fylkesmannens arbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet i kgl.res. 18. april 2008 Instruks for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet til Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard.

For å sikre god håndtering ved hendelser i fred, krise og krig, skal Fylkesmannen legge til rette for samordning av regionale og kommunale beredskapsplaner. Fylkesberedskapsrådet er Fylkesmannens viktigste samordningsorgan. Fylkesmannen skal aktivt benytte rådet til å drøfte beredskapsspørsmål og for gjensidig orientering om beredskapsarbeidet i fylket.

Ved kriser har Fylkesmannen en rolle som varslingsformidler, bistandsyter og samordner, og som bindeledd mellom sentrale og lokale myndigheter.

Fylkesmannen har et særskilt ansvar for å gi råd og legge til rette for å understøtte kommunenes evne til å forberede seg på og håndtere ekstraordinære påkjenninger og kriser. Dette ivaretar

Fylkesmannen gjennom bl.a. tilsyn, øvelser, kurs og veiledning i utarbeidelse av krise- og beredskapsplaner.

Forslag til ny lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret

I forslag til lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret ble det foreslått nye bestemmelser om Sivilforsvaret og andre aktørers plikter for vern av sivilbefolkningen for uønskede hendelser også i fredstid. Bestemmelsene om kommunal beredskapsplikt er vedtatt og trer i kraft 01.01.2010, jf. omtale under pkt. 4.1.1. Det arbeides for at øvrige lovendringer kan fremmes for Stortinget våren 2010.

Hovedredningsentralen (HRS)

HRS leder og koordinerer redningstjenesten, og var i 2008 involvert i 8 415 hendelser. Antall hendelser økte med 29 pst. i perioden 2005-2008. Som følge av økt aktivitetsnivå, er det behov for å foreta en vurdering av organiseringen av HRS. For å sikre en best mulig ressursutnyttelse, vil bl.a. mulighetene for å etablere en felles ledelse for enhetene i Bodø og på Sola bli vurdert.

Særskilte beredskapsordninger – redningsinnsats til sjøs (RITS)

Justisdepartementet har besluttet å utvide beredskapsordningen med redningsinnsats til sjøs (RITS) til å omfatte brannvesenene i Stavanger, Ålesund og Tromsø, i tillegg til allerede eksisterende enheter i Oslo, Larvik, Bergen og Bodø. RITS-ordningen omfatter en spesialstyrke fra brannvesenet som kan settes ombord på en havarist enten fra sjøen eller fra luften, og er basert på avtaler mellom DSB og de enkelte brannvesen langs kysten om å ivareta en utvidet beredskap for å yte bistand. Ordningen er primært ment som en bistand til redning av liv i de tilfeller hvor en ulykke er av så stort omfang at skipets besetning ikke er i stand til å håndtere den alene, og er et supplement til brannvesenets lovpålagte plikt til å bistå ved branner i skip og andre ulykkessituasjoner til sjøs.

4.2 Ivareta Norges forpliktelser og interesser internasjonalt innenfor Justisdepartementets ansvarsområder

Naturkatastrofer, industriulykker, tilsiktede handlinger eller andre uønskede hendelser utgjør en vesentlig del av det europeiske risikobildet. Inter-

nasjonalt samarbeid innenfor rammen av regionale og internasjonale organisasjoner, muliggjør at Norge kan gi effektiv assistanse til naboland, allierte, medlemmer og partnere, samtidig som det også styrker vår nasjonale samfunnssikkerhet og beredskap.

Regjeringen vil legge vekt på internasjonalt samarbeid om samfunnssikkerhet og krisehåndtering innenfor rammen av FN, NATO og EU, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). Internasjonalt samarbeid om samfunnssikkerhet får stadig økt oppmerksomhet

Samfunnssikkerhet får stadig økende oppmerksomhet i EU, og det er ventet at dette vil gjenspeiles i EUs nye femårige arbeidsprogram for justis- og innenriksområdet som etter planen skal ferdigstilles høsten 2009. Justisdepartementet følger aktivt opp norske interesser, forpliktelser og bidrag. Opprettelsen av et eget spesialutvalg for samfunnssikkerhet er et tiltak for å sikre god samordning av departementenes arbeid med EU-/EØS-saker på samfunnssikkerhetsområdet. Det er også et styrket nordisk samarbeid på området.

4.2.1 Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett

Oppfølging av internasjonale regelverksforpliktelser

På vegne av Justisdepartementet følger DSB opp en rekke internasjonale forpliktelser på samfunnssikkerhetsområdet, i hovedsak oppfølging av forpliktelser som følge av internasjonale konvensjoner og internasjonal utvikling av regelverk og standarder. Eksempler på oppfølging er bl.a. den internasjonale industriulykkeskonvensjonen (UNECE), kjemivåpenkonvensjonen (OPCW) og konvensjonene om veg- og jernbanetransport av farlig gods (ADR/RID). I samsvar med EØS-avtalen deltar direktoratet også i programmer og fagkomiteer i regi av Europakommisjonen og andre fora som OECD og de internasjonale standardiseringsorganisasjonene.

Som en del av EUs program for beskyttelse av kritisk europeisk infrastruktur («European Programme for Critical Infrastructure Protection» - EPCIP) har EU vedtatt et direktiv om identifisering og utpeking av kritisk europeisk infrastruktur. EPCIP-direktivet er EØS-relevant og må være gjennomført i norsk rett innen 12.01.2011. Justisdepartementet leder arbeidet med å implementere direktivet gjennom Spesialutvalget for samfunnssikkerhet.

Direktiv om kontroll med farene for storulykker med farlige kjemikalier (Seveso II direktivet) er under revisjon. Bl.a. skal FNs harmoniserte system for farlige kjemikalier tas inn i direktivet. Det

forventes at Kommisjonen legger fram et forslag første halvår 2010. DSB leder den nasjonale koordineringen av Seveso II-direktivet, og sørger for nødvendig rapportering til EU-kommisjonen på hvordan kravene etterlevs i Norge.

Som ledd i sitt el-sikkerhetsarbeid deltar DSB i internasjonale komiteer for utvikling av elektriske standarder og i arbeidsgrupper under EU-kommisjonen.

4.2.2 Bidra til internasjonal krisehåndtering

En styrking av det nordiske samarbeidet

Det er også økende oppmerksomhet om nordisk samarbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. For første gang ble det i april 2009 avholdt et ministermøte mellom ministre med ansvar for samfunnssikkerhet i Norden. Et felles og overgripende mål er å forebygge og begrense konsekvenser av større ulykker, naturkatastrofer og andre samfunnskriser. Det fremgår av en felles erklæring fra møtet at de nordiske landene i felleskap skal undersøke og konkretisere et samarbeid innen redningstjeneste, øvelse og utdanning, beredskap mot masseødeleggelsesmidler (CBRN), krisekommunikasjon med befolkningen, bruk av frivillige samt forskning og utvikling. Justisministeren skal være vertskap for et nytt møte mellom nordiske ministre med ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap i desember 2009.

Etter oppdrag fra Nordisk ministerråd avleverte Thorvald Stoltenberg i februar 2009 en rapport om fremtidig nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Rapporten inneholdt flere konkrete forslag som berører samfunnssikkerhet og beredskap, og har bidratt til økt oppmerksomhet om nordisk samarbeid på dette området. Justisdepartementet deltar i arbeidet med oppfølgingen av rapporten.

Hovedredningssentralen deltar i et omfattende internasjonalt samarbeid. Norge er bl.a. part i en rekke internasjonale konvensjoner og det er inngått flere bi- og multilaterale avtaler, herunder det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED. NORDRED bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Sverige, Island og Norge fra 1989 om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skader på mennesker, eiendom eller miljøet ved ulykkeshendelser. Avtalen forutsettes å komplettere andre nordiske multilaterale eller bilaterale overenskomster på området. Norge overtok i juni 2009 formannskapet for NORDRED-samarbeidet. Justisdepartementet vil i formannskapsperioden følge opp enighet på ministermøtet 27.04.2009 om at det skal vurderes alternativer for videreutvikling av NORDRED-sam-

arbeidet, herunder spørsmålet om ansvarsområdet kan utvides til å omfatte samfunnssikkerhet og beredskap i videre forstand.

Norsk redningstjeneste deltar hvert år i en rekke internasjonale redningsøvelser både innen sjøredning, flyredning og landredning, herunder offshoreøvelser. Årlig gjennomføres NATOs sjøredningsøvelse «Bold Mercy», hvor Hovedredningssentralen har en sentral rolle. Det gjennomføres også en årlig sjøredningsøvelse sammen med Russland. Norge har inngått en «memorandum of understanding» med Island om samarbeid om søk og redningstjeneste og sivil beredskap.

Barentssamarbeidet og samarbeid med Russland

I regi av Barentsrådet er det etablert en komité, hvor Justisdepartementet deltar, som behandler grenseoverskridende redningsfaglige spørsmål i Barentsregionen. En multilateral redningsavtale for Barentsregionen ble signert i Moskva 11.12.2008 hvor Norge, Russland, Sverige og Finland er parter. Avtalens formål er gjensidig bistand over landegrensene i krisesituasjoner og redningsoperasjoner.

Øvingsrekken Barents Rescue gjennomføres annet hvert år innenfor rammen av Barentsrådet (BEAC – Barents Euro-Arctic Council). Målet for øvingsrekken er å forenkle og bedre kommunikasjon, koordinering og samarbeid mellom land og sivil-militære enheter som kan bli involvert i kriser i regionen. Ansvar for øvelsene går på omgang blant Barentsrådets medlemsland. Russland var vertskap for øvelsen i september 2009. Norge, Finland og Sverige deltok i øvelsen med redningsressurser som krysset grensen for å yte bistand til Russland.

Det foreligger en bilateral sjøredningsavtale fra 1995 mellom Russland og Norge om samarbeid ved søk etter savnede personer og redning av mennesker i nød i Barentshavet. Det blir avholdt årlige sjøredningsøvelser mellom Norge og Russland i samsvar med avtalen.

Arktisk Råd

Økt ressursutnyttelse og trafikk i arktiske farvann medfører behov for å vurdere redningsberedskapen i disse farvann. Arctic Marine Shipping Assessment (AMSA)-rapporten fra Arktisk råds arbeidsgruppe PAME (Protection of the Arctic Marine Environment) peker på manglende redningsberedskap i arktiske farvann og anbefaler at det utarbeides en samarbeidsavtale om søk og redning. På et ministermøte i Tromsø i april 2009 ble det gitt et mandat til å nedsette en «task

force» for å fremforhandle en avtale om søk og redning i Arktis. Justisdepartementet vil delta i dette arbeidet.

FN, NATO og EU

DSB koordinerer på vegne av Justisdepartementet forespørslers om assistanse fra FN, EU og NATO, samt bilaterale henvendelser. I forlengelsen av dette vil DSB utarbeide generelle retningslinjer for sivil ertsnasjonsstøtte ved anmodning om utenlandske forsterkningsressurser. DSB er også nasjonalt kontaktpunkt for FNs arbeid med strategi for forebygging av naturkatastrofer (ISDR). Målet for samarbeidet er å redusere risikoen for naturkatastrofer i det enkelte land og på tvers av landegrensene. Strategien går bl.a. ut på at det skal bygges opp globale, regionale og nasjonale plattformen for forebygging av naturkatastrofer. Klimatilpasning inngår som en viktig del av samarbeidet og FN har vist stor interesse for at DSB som nasjonalt kontaktpunkt også er tillagt ansvaret for klimatilpasningssekretariatet, jf. nærmere omtale under pkt. 4.1.1. Justisdepartementet og DSB deltok i 2009 i den norske delegasjonen til den globale konferansen for ISDR.

Justisdepartementet leder Norges arbeid i NATOs komité for sivil beredskap og krisehåndtering (Senior Civil Emergency Planning Committee). Oppmerksomheten her er særlig rettet mot beskyttelse av befolkningen mot masseødeleggelsesmidler, sikring av kritisk infrastruktur og sivilmilitært samarbeid i forbindelse med internasjonale operasjoner. NATOs Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre koordinerer hjelpeinnsats mellom medlemslandene i tilfelle naturkatastrofer. Senteret arrangerer en større øvelse i året, i 2009 Øvelse Zhetysu i Kasakstan.

På bakgrunn av et norsk initiativ innen NATO-samarbeidet er det utarbeidet en rapport om minstestandarder innen utstyr, opplæring og prosedyrer for beskyttelse av sivilbefolkningen mot hendelser ved bruk av atom-, kjemiske, biologiske og radiologiske våpen (CBRN). Standardene er nå i ferd med å bli innarbeidet i alliansen og i partnerland for å utvikle landenes beredskap innen CBRN. Norge bidrar i dette arbeidet.

Norge deltar i arbeidet med sivil krisehåndtering i EU gjennom Handlingsprogrammet for sivil beredskap og Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering. EU har opprettet et finansielt instrument for sivil beredskap for 2007-2013 som skal styrke kapasitet på krisehåndtering, varsling og koordinert innsats. Det har de siste årene vært en betydelig økning i koordinerte innsatser og forespørslers om bistand gjennom EUs overvå-

kings- og informasjonssenter MIC. Norge har meldt inn ressurser som kan aktiviseres via MIC. I EU legges det vekt på å videreutvikle MIC og styrke senterets operative rolle. Justisdepartementet vil bidra aktivt i dette arbeidet gjennom norsk deltakelse i samordningsmekanismen.

EU tok i 2007 initiativ til «European Programme for Critical Infrastructure Protection». Justisdepartementet vil holde seg orientert om programmet og sørge for at erfaringene fra dette arbeidet inngår i det nasjonale arbeidet for å ivareta en best mulig sikring av kritisk infrastruktur.

Kommisjonen la i juni 2009 frem et forslag til en handlingsplan mot CBRN-trusler (kjemiske, biologiske, radiologiske og nukleære trusler) med en rekke tiltak. Det legges i handlingsplanen vekt på å unngå uautorisert tilgang på CBRN-materiale, evne til å påvise CBRN-materiale samt effektiv håndtering dersom det skulle oppstå hendelser som involverer CBRN-materiale. Norge deltok i kommisjonens ekspertgrupper som har gitt innspill til planen. Justisdepartementet koordinerer norsk oppfølging av EUs videre arbeid i forbindelse med CBRN-handlingsplanen gjennom Spesialutvalget for samfunnssikkerhet. DSB har ansvaret for den praktiske oppfølgingen av dette arbeidet gjennom Faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler (MØM-gruppen).

Mottak og utsending av katastrofebistand/nødhjelp – rettslige hindringer

Justisdepartementet har i samarbeid med en rekke departementer igangsatt en gjennomgang av relevant rammeverk for å kartlegge om det foreligger rettslige hindringer for mottak og utsending av katastrofebistand/nødhjelp, samt vurdere behov for regelverksendringer om det avdekkes slike rettslige hindringer. Arbeidet skjer i tråd med Røde Kors og Røde Halvmånes internasjonale retningslinjer for internasjonal hjelp ved katastrofer og NATO/EAPC-landenes MOU On the facilitation of cross border transport. Det skal rapporteres på det gjennomførte arbeidet til Røde Kors/Røde Halvmåne i 2011.

Sivilforsvarets internasjonale virksomhet

DSB og Sivilforsvaret har i samarbeid med Utenriksdepartementet stående beredskap for humanitær innsats, primært i regi av FN. I løpet av 24 timer kan «Norwegian Support Team» rykke ut for å sette opp og drifte teltleire som base for feltarbeidere ute i ulike oppdrag. I tillegg kommer «Norwegian UNDAC support», der primært IKT-spesialister reiser ut enkeltvis for å støtte FN-team ved

katastrofevurderinger. Det er økende behov for internasjonal bistand. Norwegian Support Team og Norwegian UNDAC Support har i løpet av 2008 og første halvår 2009 utført oppdrag i Laos, Pakistan, Honduras og Sør-Somalia.

COSPAS-SARSAT

COSPAS-SARSAT er et internasjonalt satellittbasert nødmeldingssystem for deteksjons- og posisjonsbestemmelse av signaler fra nødpeilesendere. Systemet dekker også områder som i liten eller ingen grad dekkes på annen måte, som f.eks. norsk redningsansvarsområde i nord, og hvor tid i særlig grad er avgjørende for en vellykket redningsaksjon. Norge opererer et bakkeselement bestående av Mission Control Center ved Hovedredningssentralen og nedlastningsstasjoner på Fauske, i Longyearbyen og i Tromsø. Hovedredningssentralen har ansvaret for å videresende nedleste meldinger til de nordiske land og Baltikum. Det vurderes å anskaffe en nedlesestasjon for neste generasjon COSPAS/SARSAT system som bl.a. vil benytte Galileo og GPS satellitter og som vil erstatte de nåværende systemene.

4.3 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.3.1 Ivareta en god utnyttelse av justissektorens ressurser

Det er et mål å sikre god organisering og god kvalitet på det arbeidet som gjennomføres innen samfunnssikkerhetsområdet, redningstjenesten og innen siviltjenesteforvaltningen.

Siviltjenestens hovedfunksjon er å tjene som erstatningstjeneste i forhold til den militære verneplikt og tjenesteprofilen innenfor disse to formene for verneplikt bør være utformet slik at de blir tilnærmet like. Siviltjenesten avgir sivile vernepliktige til oppdrag innen helse-, natur og miljø- og fredssektoren. Samfunnssektorer som har et særlig stort behov for arbeidskraftressurser prioriteres.

Det har de siste årene vært en nedadgående utvikling i mannskapsproduksjonen i Siviltjenesten. I løpet av en treårsperiode (2005-2008) har antall mannskaper blitt redusert med totalt 57 pst. Antall innvilgede søknader i Vernepliktsverket første halvår 2009 er redusert med 23 pst. sammenliknet med første halvår i 2008.

Fortsatt nedgang i antall innvilgede søknader om fritak fra militær førstegangstjeneste av overbevisningsgrunner, har ført til en ytterligere reduksjon i aktiviteten i siviltjenesteadministrasjonen. Dette har ført til økende gap mellom faktisk og nødvendig bemanning for ivaretagelse av oppga-

vene i Siviltjenesten. Justisdepartementet har i 2009 startet arbeidet med å vurdere en alternativ utnyttelse av bemanningen i siviltjenesteadministrasjonen.

Likestilling

Det er fremdeles en utfordring å få rekruttert flere kvinnelige søkere til bl.a. Hovedredningssentralen og lederstillinger i Siviltjenesten.

I DSB er 11 av 54 ledere kvinner. Av totalt 607 medarbeidere er 253 kvinner og 408 menn. Ledergruppen i DNK består av to kvinner og tre menn. Av totalt 49 ansatte er 15 kvinner.

Siviltjenesten har 24 ansatte, hvorav 16 er kvinner og åtte er menn. Siviltjenesten ledes av en kvinne.

Ledergruppen i Hovedredningssentralen består av fire personer, med henholdsvis to kvinner og to menn.

Kap. 450 Sivile vernepliktige

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	100 708	77 046	58 954
	Sum kap. 450	100 708	77 046	58 954

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen går til dekning av alle mannskapsrelaterte utgifter som dagpenger, dimisjonsgodtgjøring, forsørgertillegg, botillegg, bekledning, kost og andre stønader til sivil vernepliktige mannskaper. Posten dekker også driftsutgiftene ved siviltjenesteadministrasjonen, vedlikehold av leiren og tjenesteboligene. I tillegg dekkes løpende utskifting av kjøretøy/utstyr samt andre investeringer over denne posten. Den samlede bemanningen ved siviltjenesteadministrasjonen utgjorde 23 årsverk per 01.03.2009.

Som følge av ytterligere reduksjon i antall innvilgede søknader om fritak fra militær førstegangstjeneste i 2009, er Siviltjenesteforvaltningens kapasitet for 2010 nedjustert til 300 mann-

skapsårsverk. Måltallet er relatert til behovet for vernepliktige mannskaper i Forsvaret 2010 og den innkallingspraksis som gjennomføres i henhold til dette. Bevilgningen foreslås redusert som følge av dette.

Ordningen med inntil seks ukers førtidsdimittering av mannskaper som har fått arbeid eller opp-taksplass for videregående utdanning oppretthol-des på samme måte som i Forsvaret. Likeså videreføres forvaltningens anledning til å avkorte siviltjenesten med inntil fire uker for mannskaper med 12 mnd. tjeneste, jf. forslag til vedtak. Ordningen tilsvarer Forsvarets anledning til å førtidsdim-tere.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 18 mill. kroner.

Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Inntekter av arbeid	51 049	27 159	21 309
02	Andre inntekter	523	484	499
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	35		
18	Refusjon av sykepenger	341		
	Sum kap. 3450	51 948	27 643	21 808

1 Postomtale

Post 01 Inntekter av arbeid

Oppdragsgivere må betale for bruk av sivile vernepliktige mennskaper. Godtgjørelsen i 2010 vil være 250 kroner, dvs. på samme nivå som i 2009. Bevilgningen på posten foreslås økt noe som følge av at det er lagt til grunn at færre mennskaper skal avgis gratis. Inntektene av arbeidet blir stilt til disposisjon for FNs internasjonale barnefond (UNICEF), jf. Utenriksdepartementets Prop. 1 S (2009–2010). Bl.a. for å sikre UNICEF forutsigbare rammebetingelser, og i tråd med etablert praksis, legges det ikke opp til at eventuelle justeringer av inn-

tektsanslaget gjennom året får konsekvenser for tilskuddet til UNICEF. Bevilgningen på posten foreslås redusert i 2010 som følge av at mennskapsproduksjonen er redusert til om lag 300 mennskapsårsverk, jf. kap. 450, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 5,9 mill. kroner.

Post 02 Andre inntekter

Bevilgningen på posten omfatter bl.a. forpaktningsavgift og inntekter fra skogsdriften ved Dillingøy leir. Her føres også leieinntekter for utleie av fast eiendom og bøter som pålegges mennskapene.

Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	540 183	536 366	543 432
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	12 173	2 442	2 520
70	Overføringer til private	4 700	4 907	5 064
	Sum kap. 451	557 056	543 715	551 016

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler og regionkontorer. Bemanningen utgjorde per 01.03.2009 totalt 581 årsverk. Dette årsverkstallet inkluderer ikke Sivilforsvarets vernepliktige styrker. Større nyanskaffelser mv. betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 7,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 pst. av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Direktoratet administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Bevilgningen på posten dekker kostnadene knyttet opp til flytimer. Faste utgifter er innarbeidet under post 01. Videre dekker bevilgningen på posten tilskudd til SINTEF/Norges Brannlaboratorium.

Post 70 Overføringer til private

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til standardiseringsarbeidet på elområdet i Norge som ivaretas av Norsk Elektroteknisk komité (NEK). Videre dekker bevilgningen på posten tilskudd til Norsk Brannvern Forenings (NBFs) landsdekkende informasjonskampanjer rettet mot brann i bolig.

Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Gebyr	108 921	114 816	118 490
03	Diverse inntekter	25 260	27 406	28 283
06	Refusjoner	12 752		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	26		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2 153		
17	Refusjon lærlinger	73		
18	Refusjon av sykepenger	6 466		
40	Salg av eiendom	-14		
	Sum kap. 3451	155 637	142 222	146 773

Post 01 Gebyr

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder samt for førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå. Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus.

Post 03 Diverse inntekter

Bevilgningen på posten består av inntekter i fm. utleie av Sivilforsvarets anlegg, salg og bortleie av kursplasser og læremateriell m.m. ved skolene. Store deler av inntektene kommer fra utnyttelse av ledig kapasitet ved Sivilforsvarets skoler og anlegg. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Refusjoner

Posten består av inntekter fra DSBs egen kurs- og seminarvirksomhet, tilskudd og refusjoner fra andre virksomheter m.m. Det budsjetteres ikke

med noe beløp under denne posten. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3451, post 06, jf. forslag til vedtak.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret arbeides det med å avhende fast eiendom og sivilforsvarsanlegg. Erfaringene viser at det er vanskelig å avhende en del av disse i det åpne markedet. Det foreslås derfor at Justisdepartementet får fullmakt i 2010 til å overdra fast eiendom og sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av eiendommer og sivilforsvarsanlegg, foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt i 2010 til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 pst. av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved eventuelt salg i 2010 ønsker departementet å nettobudsjettere salgskostnader ved salg av faste eiendommer. Det kan være tilfeller der kostnader til rydding og sikring er større enn salgsinntekten og det vil være en nettokostnad å avhende eiendommen/anlegget. Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å trekke salgskostnader ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Kap. 452 Sentral krisehåndtering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	9 178	10 492	10 306
	Sum kap. 452	9 178	10 492	10 306

1 Innledning

Krisestøtteenheten skal bistå med støttefunksjoner til departementene i krisesituasjoner. Enheten har fått tilrettelagt lokaler og tekniske fasiliteter. Krisestøtteenheten er administrativt og faglig underlagt Justisdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved krisestøtteenheten og andre utgifter knyttet til sentral krisehåndtering.

Kap. 455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	480 408	566 865	629 578
21	Spesielle driftsutgifter	14 965	7 848	8 099
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	82 598	55 022	6 358
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	12 137	12 748	13 156
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	81 390	85 054	87 776
	Sum kap. 455	671 498	727 537	744 967

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til den offentlige redningshelikoptertjenesten, herunder tilstedevaktordningen, som i dag opereres av Forsvaret, jf. Forsvarsdepartementets Prop. 1 S (2009-2010).

Bevilgningen på posten skal også dekke lønns- og driftsutgifter ved Hovedredningssentralen. Bemanningen ved Hovedredningssentralen utgjorde til sammen 43 årsverk per 01.03.2009. Bevilgningen på posten inkluderer utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT. Bevilgningen på posten skal videre dekke utgifter til Justisdepartementets internasjonale forpliktelser og engasjement.

Bevilgningene inkluderer også midler til videreføring av anskaffelsesprosessen for nye redningshelikoptre.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 62,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, f.eks. helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell m.m. Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker investeringer i redningstjenesten, herunder Hovedredningssentralen og COSPAS-SARSAT-systemet. Investeringene i COSPAS-SARSAT er en forutsetning for å ivareta de nasjonale og internasjonale forpliktelsene i redningstjenesten.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 48,7 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner. Målsettingen er å inspirere disse til

innsats på det redningsfaglige området gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene m.v. Midlene vil hovedsakelig bli gitt til hovedorganisasjoner. Hovedorganisasjonene vil være ansvarlig for fordelingen til de lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten. Posten inkluderer også premie til forsikringsordning for frivillige i redningstjenesten.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Bevilgningen på posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnsplågte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste.

Kap. 3455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Refusjoner	20 824	19 779	20 412
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	316		
18	Refusjon av sykepenger	358		
	Sum kap. 3455	21 498	19 779	20 412

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen på posten dekker refusjoner fra Helse- og omsorgsdepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet kjøper kapasitet i redningshelikoptertjenesten fra Justisdepartementet

til ambulanseaktivitet. Refusjonen føres på kap. 3455, post 01 Refusjoner. Det foreslås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtaket.

Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	82 762	183 269	261 317
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres	110 611	377 841	127 586
	Sum kap. 456	193 373	561 110	388 903

1 Innledning

Stortinget har vedtatt, jf. Budsjett-Innst. S. nr. 104 (2006-2007), å bevilge midler til et første utbyggingsområde av et nytt felles radiosamband for

nødetatene - Nødnett. Direktoratet for nødkommunikasjon skal eie og forvalte Nødnett på vegne av staten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker statens kostnader forbundet med drift av Direktoratet for nødkommunikasjon, og driftsrelaterte kostnader til leverandør for de områder som er bygget ut og satt i drift i 2008, 2009 og 2010, inkludert kostnader til leie av data-linjer og innplassering av nytt utstyr i eksisterende radiostasjoner. Som følge av direktoratets merkostnader til oppfølging av leverandøren, foreslår Regjeringen å øke bevilgningen på posten med 20 mill. kroner i 2010.

Bemanningen ved Direktoratet for nødkommunikasjon utgjorde per 01.03.2009 totalt 46 årsverk.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 78,1 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser

Bevilgningen dekker investering i radionett, utstyr til nødstatenes kommunikasjonsentraler og terminaler for det første utbyggingsområde. Utbygging av første utbyggingsområde er forsinket ift. det som ble forutsatt i St.prp. nr. 1 (2008-2009) og bevilgningsbehovet i 2009 vil bli nedjustert i fm. salderingsproposisjon høsten 2009.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen under posten med om lag 250,3 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456 post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Brukerbetaling		4 563	4 750
02	Refusjoner	1 088	5 000	23 496
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	108		
18	Refusjon av sykepenger	74		
	Sum kap. 3456	1 270	9 563	28 246

Post 01 Brukerbetaling

Stortinget forutsatte i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005) at nødnetten skal betale driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og etatene tar nettet i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatens til enhver tid gjeldene budsjetttrammer. Stortinget presiserte videre at drift i utbyggingsfasen fram til etatene kan koble ned gamle systemer er en del av investeringsbehovet på 3,6 mrd. kroner. I tråd med dette legges det opp til 70 pst. rabatt for brukerne inntil det foreligger beslutning om landsdekkende utbygging. Gitt at leverandøren leverer Nødnett i tråd med foreliggende fremdriftsplan vil det bli innført brukerbetaling i løpet av 2010.

Post 02 Refusjoner

I forbindelse med første utbyggingsområde av Nødnett vil det påløpe utgifter for Direktoratet for nødkommunikasjon som skal refunderes av leverandøren.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 18,5 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen under kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekt under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	800 434	987 160	1 058 110	7,2
	Sum kategori 06.60	800 434	987 160	1 058 110	7,2

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
460	Spesialenheten for politisaker	29 314	29 926	30 867	3,1
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	10 799			
462	Tinglysing		180 811	182 771	1,1
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	744 512	758 949	827 597	9,0
467	Norsk Lovtidend	2 951	3 853	3 114	-19,2
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	12 858	13 621	13 761	1,0
	Sum kategori 06.60	800 434	987 160	1 058 110	7,2

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2010 Spesialenheten for politisaker og Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. I tillegg omfatter kategorien Den

rettsmedisinske kommisjon, særskilte ulykkeskommisjoner, Norsk Lovtidend, tinglysing, aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as og særskilte straffesaksutgifter m.m.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

Spesialenheten for politisaker skal sikre en lik og rettferdig behandling av saker som gjelder spørsmål om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten.

Finstadutvalget påpeker i NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi at Spesialenheten for politisaker er underdimensjonert. Regjeringen foreslår på denne bakgrunn å øke bevilgningen ved Spesialenheten for politisaker med 0,65 mill. kroner til to stillinger ved Spesialenheten fra høsten 2010.

Endringer 2006-2009

I 2006 ble bevilgningen til Spesialenheten for politisaker økt med 0,9 mill. kroner til utvikling av elektronisk saksbehandlingsverktøy. For å kunne redusere saksbehandlingstiden ble Spesialenheten for politisaker styrket med 3 mill. kroner i 2007 og ytterligere 1 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett samme år. I 2008 ble Spesialenheten styrket med 3 mill. kroner for å opprettholde kvalitet og sikre raskere saksavvikling.

Bevilgningen til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble i 2006 økt med 0,975 mill. kroner til utvikling av elektronisk saksbehandlingsverktøy og to midlertidige stillinger. I 2007 ble bevilgningen økt med 1,5 mill. kroner og ytterligere 0,9 mill. kroner i 2008 til to stillinger samt videreutvikling av elektronisk saksbehandlingsverktøy. I tillegg ble bevilgningen til kommisjonen økt med 0,25 mill. kroner som følge av flere rettigheter for fornærmede i forbindelse med en eventuell gjenopptakelse av straffesaken.

Regjeringen vil at ofre for alvorlig kriminalitet, og særlig voldskriminalitet, skal sikres bedre oppfølging. Bevilgningen under særskilte straffesaksutgifter ble i 2007 økt med til sammen 1,51 mill. kroner til advokatbistand til voldtekts ofre i forbindelse med vurdering av om voldtekten skal anmeldes og til oppjustering av stykkprisen til bistandsadvokater for å styrke ofrenes stilling. I forbindelse med oppfølgingen av NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter, ble bevilgningen under særskilte straffesaksutgifter for 2008 økt med 6,996 mill. kroner til utvidelse av retten til bistandsadvokat.

For å unngå restanseoppbygging ble bevilgningen til tinglysingsavdelingen ved Statens kartverk styrket med 16 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett 2007. Styrkingen ble videreført med 15 mill. kroner fra og med 2008. I 2009 ble bevilgningen økt med 10 mill. kroner til skanning av pantebokarkivet slik at dokumentene blir enklere tilgjengelig ved bestilling av tinglyste dokumenter.

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper

4.1.1 Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning Spesialenheten for politisaker

Politiet har i kraft av sine oppgaver en rekke maktmidler. Uten tilstrekkelig kontroll med bruken av disse, vil retten til bruk av makt kunne bli en trus-

sel mot rettssikkerhet og demokrati. De fleste vestlige stater har i dag egne rutiner for slik kontroll.

Spesialenheten for politisaker skal sikre en lik og rettferdig behandling av saker som gjelder spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten. Den skal sikre rettssikkerhet både for den som ønsker å anmelde et forhold, og for ansatte som blir anmeldt.

Justisdepartementet har, i samarbeid med Riksadvokaten og Spesialenheten, fastsatt måltall for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Spesialenheten til 150 dager. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtaleavgjorte saker i 2006 var 296 dager, i 2007 202 dager og i 2008 153 dager. I 2008 kom det inn 799 nye saker til Spesialenheten for politisaker.

Spesialenheten har utgitt en publikumsrettet årsrapport for 2008. Årsrapporten gir et godt bilde av virksomheten og tar frem eksempler på saker som enheten arbeider med. Årsrapporten presenterer også statistikk over anmeldelsene og tar for seg tema som anmeldelser av rasisme, politiets bruk av håndjern, internasjonalt samarbeid, korrupsjon og torpedering.

Evaluering av Spesialenheten for politisaker

Justisdepartementet oppnevnte i mars 2008 et utvalg som skulle evaluere kontrollmekanismene for politiet (Finstadutvalget). Utvalget skulle blant annet undersøke om forutsetningene for opprettelsen av Spesialenheten er oppfylt. Videre skulle det vurderes om politiets klageordning etter klagesaksinstruksen, som trådte i kraft i 2006, er innrettet slik at kritikkverdige forhold blir fulgt opp og endret på en tilfredsstillende måte. Utvalget fikk i mandat å identifisere og beskrive eventuelle svakheter ved dagens system og legge frem forslag til tiltak. Utvalget leverte sin rapport 12.05.2009, jf. NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring.

Evalueringen gir et positivt bilde av Spesialenheten som «tillitsgiver» når det gjelder uavhengighet, effektivitet og kvalitet, men utvalgets undersøkelse viste at bare 56,2 pst. av publikum trodde at de ville få en rettferdig behandling dersom de anmeldte politiet. Utvalget mener at Spesialenheten er en faglig kompetent, engasjert og profesjonell organisasjon, men peker samtidig på at den er organisatorisk sårbar og underdimensjonert. Utvalget påpeker at det er et dilemma mellom oppfattet uavhengighet og praktiske løsninger. Det foreslås en rekke tiltak for å forsterke uavhengigheten.

Rapporten sendes på høring høsten 2009, og Justisdepartementet vil etter dette vurdere på hvilken måte den skal følges opp.

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig dom skal få ny behandling av sin sak i retten. Dersom kommisjonen beslutter en sak gjenopptatt, skal saken henvises til ny behandling ved en annen domstol enn den som avsa gjeldende dom. Kommisjonen består av fem faste medlemmer inkludert leder, og tre varamedlemmer. Kommisjonens leder er ansatt på heltid og leder også kommisjonens sekretariat. Kommisjonen skal ha en objektiv og grundig, men samtidig effektiv saksbehandling, for å oppnå materielt riktige avgjørelser innen rimelig tid.

Siden oppstart av virksomheten 01.01.2004 har kommisjonen til sammen mottatt 852 begjæringer, hvorav 157 kom inn i 2008. 732 av sakene var avsluttet pr. 31.12.2008. Det ble i 2008 avsluttet til sammen 164 saker, hvorav 143 er realitetsbehandlet. Av de realitetsbehandlede sakene er 26 henvist til retten for ny behandling, mens 49 ikke er tatt til følge. De resterende 68 sakene er forkastet av kommisjonen eller kommisjonens leder/nestleder fordi de åpenbart ikke kunne føre frem. Det har gjennom hele kommisjonens virketid kommet inn et vesentlig større antall saker enn forutsatt av Jus-

tisdepartementet ved opprettelsen av kommisjonen.

I tråd med anbefalingene i Ot. prp. nr. 70 (2000-2001) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (gjenopptakelse) ønsker Regjeringen å se nærmere på om ordningen med Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker har hatt de virkningene som ble lagt til grunn ved opprettelsen av kommisjonen. Det tas derfor sikte på å igangsette et forskningsprosjekt som skal se på ulike sider ved kommisjonens virksomhet og funksjon. Resultatene av gjennomgangen vil blant annet danne grunnlag for å vurdere behovet for en mer grundig etterkontroll av ordningen.

Den rettsmedisinske kommisjon

Den rettsmedisinske kommisjon er opprettet i medhold av straffeprosessloven § 146. Kommisjonens hovedoppgave er å kvalitetssikre rettsmedisinske sakkyndiguttalelser som avgis i straffesaker. Kommisjonen gir også råd og veiledning i rettsmedisinske spørsmål, tilbyr undervisning for sakkyndige, og bidrar med kunnskap om utvikling av rettsmedisinsk praksis. Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for Den rettsmedisinske kommisjon.

Kommisjonen ble fra 01.01.2007 organisert med fire grupper og har i alt 33 medlemmer med kompetanse innenfor fagfelt som blant annet psykiatri, genetik, patologi og biomedisin.

Tabell 2.13 Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007 og 2008.

Faggrupper	2007	2008
Alminnelig gruppe	2 208	2 571
Genetiske saker/grupper	924	1 217
Toksikologiske saker/grupper	2 252	2 502
Psykiatrisk gruppe	434	506

Totalt mottok Den rettsmedisinske kommisjon 6 796 saker i 2008, noe som er en økning på 977 saker i forhold til 2007. Kommisjonen blir oppnevnt for 3 år av gangen. Det ble oppnevnt ny kommisjon med virkning fra 01.04.2009.

Særskilte straffesaksutgifter m.m.

Bevilgningen under kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. dekker hovedsakelig utgifter til forsvarer for personer som er siktet eller tiltalt i straffesaker og til bistandsadvokat for fornærmede og pårørende i straffesaker. I tillegg dekker bevilgningen blant annet kostnader ved bruk av sakkyndige

og tolker i straffesaker. De totale utgiftene på kapitlet avhenger hovedsakelig av antall straffesaker med oppnevnt forsvarer eller bistandsadvokat, omfanget av disse sakene og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

De senere år har rettshjelpsutgiftene over kap. 466 økt betydelig. I hovedsak skyldes denne utviklingen oppjustering av salærsatsen, økning i antallet saker behandlet for domstolene og mer omfattende saker. Salærsatsen har siden 01.01.2009 vært 870 kroner pr. time (ekskl. mva.) og foreslås oppjustert til 890 kroner pr. time (ekskl. mva.) fra 01.01.2010.

4.2 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.2.1 Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling

Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom

Statens kartverk har siden oktober 2007 forestått all tinglysing i fast eiendom i Norge. Tinglysingens servicesenter er operativt ved Statens kartverk, Ullensvang herad. Her skjer også tinglysing av rettigheter i borettslagsandeler for hele landet. I 2008 ble det tinglyst 1 160 872 rettsstiftelser i fast eiendom og 241 622 rettsstiftelser i borettslagsandeler.

Regjeringen besluttet i 2006 at det skulle nedsettes en arbeidsgruppe for å utrede den fremtidige organiseringen av tinglysingen i Norge. Herunder skulle det vurderes hvordan fremtidig rollefordeling burde være for formidling av offentlig informasjon fra Grunnboken, og hvilke konsekvenser ny offentlighetslov kunne få for virksomheten til Norsk Eiendomsinformasjon as. Utredningsarbeidet ble sluttført sommeren 2009, og vil bli fulgt opp i løpet av 2009.

Elektronisk tinglysing

Innføringen av elektroniske dokumenter i tinglysingen ble igangsatt som et pilotprosjekt i juni 2007. Etter ordningen kan pantedokumenter i fast eiendom tinglyses og slettes elektronisk. Pilotprosjektet omfatter også borettslagsandeler hvor pant og slettelser av pant kan tinglyses elektronisk. I 2008 ble 60 000 rettsstiftelser kommunisert elektronisk med tinglysingen. Første kvartal 2009 ble ordningen utvidet til å omfatte Konkursregisteret og Statens Innkrevingsentral. Erfaringene er gode så langt, og Justisdepartementet tar sikte på at ordningen utvides til flere brukere. I 2008 ble det gjennomført et forprosjekt i samarbeid mellom Justisdepartementet, Statens kartverk Tinglysingen og Norsk Eiendomsinformasjon as som skulle vurdere tiltak og virkemidler som anses for å være nødvendige for å tilrettelegge for fullstendig elektronisk tinglysing. På bakgrunn av anbefalingene fra forprosjektet nedsatte Justisdepartementet våren 2009 en arbeidsgruppe med mandat å utrede og foreslå lov- og forskriftsendringer som anses nødvendige for å gjennomføre elektronisk tinglysing av rettsstiftelser i fast eiendom og borettslagsandeler. Gruppen skal levere sin rapport våren 2010.

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	29 314	29 926	30 867
	Sum kap. 460	29 314	29 926	30 867

1 Innledning

Spesialenheten for politisaker etterforsker, påtaleavgjør og irettfører saker der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått en straffbar handling i tjenesten. Spesialenheten for politisaker setter også i verk etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godtgjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Bemanningen ved Spesialenheten for politisaker utgjorde 26 årsverk per 01.03.2009 i tillegg til 11 advokater på verv.

På bakgrunn av Finstadutvalgets anbefalinger i NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring, foreslås det å øke bevilgningen under kap. 460, post 01 med 0,65 mill. kroner til to stillinger ved Spesialenheten for politisaker fra høsten 2010.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 0,9 mill. kroner.

Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	10 799		
	Sum kap. 461	10 799		

1 Innledning

Rasulykken i Ålesund

Som følge av rasulykken i Ålesund 26.03.2008 nedsatte Kommunal- og regionaldepartementet og Justisdepartementet i mai 2008 et utvalg (Ålesundutvalget) som foretok en gjennomgang av ulykken. Utvalgets arbeid resulterte i november 2008 i en egen rapport som fremhever særlige tiltak som kan iverksettes for å redusere risikoen for at lignende hendelser inntreffer. Det vises til nærmere omtale under programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap pkt. 4.1.1.

Fiskefartøyet Westerns forlis

Fiskefartøyet Western forliste på vei fra Lovund til Myken i Nordland 06.02.1981. Forliset ble gransket av den faste undersøkelseskommisjonen for visse ulykker innen fiskeflåten, som avga rapport 06.04.1981 med tilleggsrapport av 10.08.1982. En ny særskilt undersøkelseskommisjon, Undersøkelseskommisjonen etter Westerns forlis, ble oppnevnt 08.05.2006 som følge av Stortingets behandling av St. prp. nr. 41 (2005-2006), jf. Innst. S. nr. 129 (2005-2006). Undersøkelseskommisjonen skulle foreta de nødvendige undersøkelser for å bringe på det rene årsaken til ulykken. Undersøkelseskommisjonens rapport ble avlevert til Justis-

departementet 17.11.2008, jf. NOU 2008: 19 Fiskefartøyet «Western»s forlis 6. februar 1981.

Kommisjonen har konkludert med at Westerns svake stabilitet, sjøgangsegenskaper i bølger aktenfra på låringen sammenholdt med vær- og bølgeførholdene på forlistidspunktet gjorde Western sterkt eksponert for kantring. Kommisjonen har gjennomgått og vurdert alternative mulige forlisårsaker uten å finne at disse fremstår som sannsynlige årsaker til forliset. Kommisjonen har funnet det overveiende sannsynlig at kantring var årsaken til Westerns forlis, og har skissert og vurdert flere alternative hendelser som alene - eller i kombinasjon - kan ha utløst kantringen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten går til dekning av godtgjørelse til medlemmene av kommisjonene og lønn til sekretærer. Bevilgningen dekker også driftsutgifter og utgifter til kommisjonenes undersøkelser, herunder tekniske undersøkelser, innhenting av sakkyndige uttalelser, vitneavhør, reiseutgifter m.v.

Ved lov 7. januar 2005 nr. 2 om endringer i sjøloven vedtok Stortinget nye regler om undersøkelse av sjøulykker. Endringene trådte i kraft 01.07.2008. Undersøkelsene skjer etter dette i Statens havarikommisjon for transport som dekkes over Samferdselsdepartementets budsjettområde.

Kap. 462 Tinglysing

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter		180 811	182 771
	Sum kap. 462		180 811	182 771

1 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker lønnsmidler til de

ansatte i tinglysingsavdelingen og alle andre driftskostnader knyttet til tinglysingen ved Statens kartverk samt tilsvarende utgifter knyttet til tinglysing

av borettslagsandeler og drift av tinglysings kundesenter. Registreringsordningen av borettslagsandeler skal være selvfinansiert, og registerets inntekter vil bli ført på kap. 3462, post 01.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 2 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 462, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3462, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3462 Tinglysing

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2008	budsjett 2009	2010
01	Gebyrinntekter, borettsregister		60 187	51 760
02	Gebyrinntekter, fast eiendom		1 087 185	928 800
	Sum kap. 3462		1 147 372	980 560

1 Postomtale

Post 01 Gebyrinntekter, borettsregister

Bevilgningen på posten omfatter inntekter fra rettighetsregistreringer i borettslagsandeler. Gebyrene er fastsatt i forskrift etter et selvkostprinsipp.

Rettighetsregistreringer i borettslagsandeler er selvfinansiert etter en egen gebyrordning under Kommunal- og regionaldepartementet. I forbindelse med opprettelsen av registeret ble det lagt til grunn at også etableringen skulle finansieres gjennom gebyrene slik at investeringskostnadene knyttet til opprettelsen skulle betales tilbake til staten gjennom gebyrene over en periode på om lag tre år. Investeringskostnadene på 47 mill. kroner er nå nedbetalt.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 462,

post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3462, post 01, jf. forslag til vedtak.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 10,187 mill. kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen på posten med om lag 8,4 mill. kroner.

Post 02 Gebyrinntekter, fast eiendom

Bevilgningen på posten omfatter inntekter fra tinglysing i fast eiendom ved Statens kartverk.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten samlet med 158,4 mill. kroner.

Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2008	budsjett 2009	2010
85	Utbytte	12 636	8 700	3 300
	Sum kap. 5630	12 636	8 700	3 300

1 Innledning

Norsk Eiendomsinformasjon as er et statlig aksjeselskap heleid av Justisdepartementet. Selskapet har etter avtale med Justisdepartementet rett til distribusjon av informasjon fra Grunnboken. Selskapet har ansvaret for drift, systemforvaltning og

vedlikehold av Grunnboken. Det er bare registreringer i Grunnboken som gir rettsvern for rettigheter i fast eiendom. Samfunnsinteressene knyttet til Grunnboken er derfor betydelige. For å ivareta kvaliteten i Grunnboken er det nødvendig med investeringer som sikrer en korrekt og enhetlig

registrering, lagring og distribusjon av informasjon i moderne form.

Norsk Eiendomsinformasjon as har også inngått avtale med Statens kartverk om rett til distribusjon av informasjon fra Statens kartverks matrikkelssystem (Matrikkelen). Matrikkelen har nå avløst GAB-registeret (Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret).

Informasjonen fra Grunnboken og Matrikkelen blir samordnet i Eiendomsregisteret (EDR). Informasjonen distribueres samlet til brukere av eiendomsinformasjon direkte og gjennom forhandlere. De viktigste brukergruppene er banker, finansieringsinstitusjoner, eiendomsmeglere og forsikringsselskaper. Norsk Eiendomsinformasjon as er omfattet av den nye offentleglova, som trådte i kraft 01.01.2009. Loven innebærer at det bare er formidlingsrelevante kostnader som kan inngå i prisene for eiendomsinformasjon. Dette medfører at selskapet trolig vil få noe mindre inntjening i 2009, og at statens utbytte vil reduseres i forhold til tidligere års utbytter.

2 Resultatutvikling

Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2008 driftsinntekter på 224,4 mill. kroner. Driftsresultatet etter skatt var på 13,4 mill. kroner. Det ble på generalforsamlingen i 2009 truffet vedtak om utbytte på 10,7 mill. kroner for regnskapsåret 2008.

3 Postomtale

Post 85 Utbytte

Det er besluttet en utbyttepolitikk for selskapet hvor utbyttet fastsettes til 80 pst. av årsoverskuddet etter skatt. Endelig vedtak om utbytte for regnskapsåret 2009 blir truffet på ordinær generalforsamling i 2010. Basert på forventet utvikling i forbindelse med regnskapstallene for Norsk Eiendomsinformasjon as for 2008, nye rammebetingelser for virksomheten og Justisdepartementets utbyttepolitikk, er statens utbytte i 2010 beregnet til 3,3 mill. kroner.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelsen	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	744 512	758 949	827 597
	Sum kap. 466	744 512	758 949	827 597

1 Innledning

Bevilgningen på posten dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til advokatbistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9 a. Dette kan gjelde personer som er siktet eller tiltalt for en forbrytelse, fornærmede i saken eller pårørende av fornærmede. Videre dekkes kostnader ved bruk av sakkynndige og tolk i straffesaker samt enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til advokater, sakkynndige og tolker oppnevnt av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker etter reglene i straffeprosessloven kap. 27, samt visse andre utgifter spesifisert i postomtalen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkynndige som er oppnevnt av retten i

den enkelte sak eller av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkynndige i straffesaker. Bevilgningen dekker videre enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon som honorar/godtgjørelse, reise- og kursutgifter. Bevilgningen dekker dessuten salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker, enkelte utgifter i sivile saker og utgifter i Justisdepartementet til oversettelse i rettsanmodnings- og utleveringssaker.

Bevilgningen under særskilte straffesaksutgifter m.m. ble i 2009 økt med 1,8 mill. kroner i forbindelse med offentlig begrunnelse av ankesilingsavgjørelser etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punkt. I forbindelse med helårsvirkning for 2010 foreslås det å øke bevilgningen under posten med 3,5 mill. kroner til dette formålet.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten med 50 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 68,7 mill. kroner.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	2 951	3 853	3 114
	Sum kap. 467	2 951	3 853	3 114

1 Innledning

Norsk Lovtidend inneholder kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak. Blant annet på grunn av tilpasning til EØS-regelverk har regelverksproduksjonen vært høy de senere årene. Det er viktig å få ut kunngjøringene raskt og korrekt, og kunngjøringen har siden 2001 skjedd elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Utgiftene til trykking og utsendelse av en papirutgave dekkes gjennom en abonnementsordning.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til bearbeiding av manuskripter og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 0,8 mill. kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen på posten med om lag 0,7 mill. kroner.

Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	12 858	13 621	13 761
	Sum kap. 468	12 858	13 621	13 761

1 Innledning

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig dom skal få ny behandling av sin sak i retten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke godtgjørelser til kommisjonens medlemmer, lønn til sekretariatets medarbeidere samt andre driftsutgifter knyttet til kommisjonens sekretariat. Sekretariatets bemanning utgjorde 12 årsverk per 01.03.2009.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-23	Driftsutgifter	153 195	162 553	179 757	10,6
70-89	Overføringer til private	891 670	942 850	953 921	1,2
	Sum kategori 06.70	1 044 865	1 105 403	1 133 678	2,6

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
470	Fri rettshjelp	595 131	650 767	643 080	-1,2
471	Statens erstatningsansvar	134 757	131 810	136 028	3,2
472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	184 710	185 269	199 035	7,4
473	Statens sivilrettsforvaltning	27 888	31 271	31 511	0,8
474	Konfliktråd	47 949	50 366	55 891	11,0
475	Bobehandling	54 430	55 920	68 133	21,8
	Sum kategori 06.70	1 044 865	1 105 403	1 133 678	2,6

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2010 fri rettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, erstatning i anledning av straffeforfølgning, konfliktrådsordningen og konkursbobehandling. Dette er ordninger som i hovedsak søker å sikre enkeltindividers

rettigheter. Kategorien omfatter også Statens sivilrettsforvaltning, inkludert utgifter knyttet til sekretariatet for Stortingets rettferdsvederlagsutvalg, samt Kontoret for voldsoffererstatning, herunder Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper	Ivareta rettshjelpstilbudene Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning Styrke kriminalitetsofrenes stilling
God og effektiv konfliktforebygging og –løsning Redusert kriminalitet	Styrke og utvikle konfliktløsningsordninger Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeidet
En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor	Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling

Konfliktråd og rettshjelp

Det er viktig at det offentlige legger til rette for lett tilgjengelige konfliktløsningstilbud, slik at innbyggerne på et tidlig stadium kan få avklart og løst sine problemer og konflikter på en god og effektiv måte. Regjeringen anser det derfor som viktig for å bedre folks rettssikkerhet at det samlede tilbudet av veiledning og rådgivning om rettigheter og plikter samt bistand til konfliktløsning ses i sammenheng. Det vises til nærmere omtale under punkt 4.1.1.

En av flere måter å løse konflikter på er bruk av konfliktrådsordningen. Den grunnleggende tanken bak denne ordningen er at de berørte av en konflikt selv skal bli i stand til å løse konflikten. Dette gjøres blant annet ved meklings- og tilrettelegte møter i sivile saker og straffesaker i regi av konfliktrådet. Ved konfliktrådsbehandling er dialog og gjenoppretting i sentrum, noe som kan bidra til at partene kan legge konflikten bak seg.

Konfliktrådsbehandling er et godt alternativ til sivil- eller strafferettslig behandling. Konfliktrådsordningen styrker både den enkeltes og lokalsamfunnets muligheter til selv å ta seg av konflikter.

Det samlede offentlige rettshjelpstilbudet er omfattende. Det offentlige betaler i det alt vesentlige utgiftene til forsvarer i straffesaker, jf. omtale under kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. Videre betaler det offentlige helt eller delvis utgifter til juridisk bistand i og utenfor rettergang innenfor nærmere angitte saksområder. Det gis også offentlig tilskudd til organisasjoner og institusjoner som yter rettshjelp til grupper med særskilte rettshjelpsbehov. Regjeringen har nylig lagt frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp. Meldingen angir retningen for den offentlige rettshjelpspolitikken i årene fremover. Se nærmere omtale under punkt 4.1.1.

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Rettferdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning der enkeltpersoner som har kommet særlig uheldig ut, kan søke om skjønnsmessig kompensasjon basert på en rimelighetsvurdering uten bestemte formelle vilkår. Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for rettferdsvederlagsutvalgene som avgjør søknadene om rettferdsvederlag. Det vises for øvrig til omtale under punkt 4.1.1.

Voldsoffererstatning mv.

Regjeringen er opptatt av å bedre bistanden til ofre for kriminalitet. Kriminalitetsofre kan få bistand og veiledning fra Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Sammen med voldsoffererstatning utgjør også dette et viktig bidrag for å bedre situasjonen til ofre for kriminalitet. Voldsoffererstatning skal bidra til at voldsofre ikke blir økonomisk skadelidende etter et voldsovergrep, og er et viktig tiltak der gjerningsmannen er ukjent eller har dårlig betalingsevne. Kontoret for voldsoffererstatning behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning, mens Erstatningsnemnda for voldsofre er klageinstans etter forberedende behandling i Statens sivilrettsforvaltning.

3 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

Det er en hovedutfordring å sikre innbyggerne tilgang til rimelig juridisk bistand med høy kvalitet og legge til rette for en enkel konfliktløsning, samtidig som det arbeides for å bedre utnyttelsen av og kontrollen med overføringen av offentlige midler på området. Jo tidligere i prosessen en konflikt løses, desto rimeligere blir saken for alle parter. Regjeringen ønsker derfor gode veilednings- og konfliktløsningstilbud som kan bidra til å løse saker før de havner i domstolene. Regjeringen la i

april 2009 frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp, hvor utfordringene knyttet til rettshjelpsordningen er vurdert. Stortingsmeldingen legger opp til at flere grupper i samfunnet sikres juridisk bistand. Tiltakene i meldingen har rask og effektiv avklaring av juridiske problemer som målsetting, noe som vil bidra til at flere konflikter blir løst på et tidligere tidspunkt, og slik at færre saker vil belaste rettsapparatet. Det er videre et mål at rettshjelpsordningen når den gruppen mennesker som har størst behov for juridisk hjelp. Hjelpen skal gis på de områdene som er av størst velferdsmessig betydning og på en måte som medvirker til å løse problemet effektivt og riktig for den enkelte og for samfunnet. Regjeringen foreslår, som ledd i arbeidet med å forbedre rettshjelpsordningen, å bevilge fem mill. kroner til igangsetting av pilotprosjekt med etablering av førstelinjetjeneste rettshjelp i ett fylke. I tillegg vil det bli satt av midler til oppstart i ytterligere ett fylke. Pilotprosjektene vil danne grunnlag for videre utvikling av førstelinjetjenesten, som foreslått i St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp.

Regjeringen vil ha økt bruk av konfliktråd for unge lovbrøyttere. Dette kan forebygge utviklingen av kriminell atferd og vil derfor være en viktig del av det kriminalitetsforebyggende arbeidet, særlig blant barn og unge. Det vises også til NOU 2008: 15 Barn og straff. På denne bakgrunn foreslår Regjeringen at bevilgningen til konfliktrådene økes med fem mill. kroner for å legge til rette for oppfølgingsteam og piloter på ungdomsstormøter.

Endringer 2006-2009

I samsvar med Soria Moria-erklæringen ble bevilgningen til Kontoret for voldsoffererstatning styrket med en mill. kroner i forbindelse med St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) for å styrke koordineringen av hjelpeapparatet for ofre for kriminalitet og videreutvikle ordningen med rådgivningskontor for kriminalitetsofre.

Som et ledd i arbeidet med å styrke kriminalitetsofres stilling ble bevilgningen til Kontoret for voldsoffererstatning økt med en mill. kroner i 2008 til igangsetting av et pilotprosjekt for etablering av en gratis støttelefon for kriminalitetsofre.

Som følge av Regjeringens ønske om økt bruk av konfliktråd og restorative justice, ble bevilgningen til konfliktrådene økt med en mill. kroner i forbindelse med St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006). For å styrke bemanningen og legge til rette for ytterligere bruk av stormøter i konfliktrådene ble bevilgningen økt med seks mill. kroner i 2009.

Regjeringen er opptatt av å styrke rettssikkerheten til særlig utsatte grupper i samfunnet og å nå

grupper med særlige rettshjelpsbehov. Bevilgningen til spesielle rettshjelpstiltak ble på denne bakgrunn økt med 4,34 mill. kroner i 2007, blant annet til studentrettshjelpstiltak og gatejuristprosjekter. I 2008 ble bevilgningen økt med ytterligere fire mill. kroner til en utvidelse av ordningen med advokatvakt ved krisesentre og Dixisentre, utvidelse av ordningen med rettshjelp i offentlige servicekontorer og gatejuristprosjektene. Regjeringen ønsker at større deler av befolkningen skal kunne gjøre bruk av den offentlige rettshjelpsordningen. Regjeringen foreslo derfor å oppjustere inntektsgrensene for fri rettshjelp fra 230 000 kroner til 246 000 kroner for enslige og fra 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi. På denne bakgrunn ble bevilgningen til fri rettshjelp økt med 36,3 mill. kroner i 2009.

For å nå målet for gjennomsnittlig saksavviklingstid i rettsferdsvederlagssaker foreslo Regjeringen i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2007-2008) å øke bevilgningen til Statens sivilrettsforvaltning for å styrke saksbehandlingskapasiteten. Bevilgningen ble på denne bakgrunn økt med 10,1 mill. kroner i 2008.

Regjeringen vil at ofre for alvorlig kriminalitet, og særlig voldskriminalitet, skal sikres bedre oppfølging. I forbindelse med oppfølgingen av NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter, ble bevilgningen under fri rettshjelp for 2008 økt med 0,8 mill. kroner til en utvidelse av retten til advokatbistand til fornærmede ved vurderingen av anmeldelse til å gjelde alle sakstyper hvor fornærmede vil ha krav på bistandsadvokat i medhold av straffeprosesslovens kap. 9 a.

Det er viktig at Den rettsmedisinske kommisjon har et saksbehandlingssystem som både er effektivt og ivaretar personvern hensyn. Regjeringen foreslo derfor i St.prp. nr. 1 (2008-2009) å øke bevilgningen til Den rettsmedisinske kommisjon. Bevilgningen ble på denne bakgrunn økt med 0,4 mill. kroner i 2009.

Regjeringen fremmet høsten 2007 forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven med ikrafttredelse fra 01.01.2008. Endringene innebærer blant annet at flere vil kunne få voldsoffererstatning (barn som er vitne til vold, etterlatte etter drapsofre mv.). På denne bakgrunn ble bevilgningen til voldsoffererstatning økt med 13 mill. kroner i 2008. Videre ble bevilgningene til Kontoret for voldsoffererstatning og Statens sivilrettsforvaltning økt med til sammen 1,5 mill. kroner i 2008 til dekning av økt bemanningsbehov som følge av lovendringene. For å styrke voldsofrenes stilling ytterligere fremmet Regjeringen høsten

2008 forslag om å øke maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G, jf. Ot.prp. nr. 12 (2008-2009). Lovendringen ble gjort gjeldende fra 01.01.2009. Bevilgningen til voldsoffererstatning ble på denne bakgrunn økt med fire mill. kroner i 2009.

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Ivareta rettssikkerhet for individer og grupper

4.1.1 Ivareta rettshjelpstilbudene

Rettshjelp og tvisteløsning

Den offentlige rettshjelpsordningens fremste oppgave er å sikre likhet for loven. Regjeringen er særlig opptatt av rettsikkerheten for de aller fattigste og de med særskilte rettshjelpsbehov. Regjeringens målsetting med fremtidens rettshjelpsordning er at den skal bidra til en effektiv og god avklaring av folks juridiske problemer og konflikter. I rettshjelpsmeldingen vurderer Regjeringen en juridisk førstelinjetjeneste som skal bidra til å senke terskelen for å få juridisk bistand samtidig som flere kan gjøre bruk av rettshjelpsordningen.

Rettshjelpsmeldingen

Regjeringen har nylig lagt frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp. Meldingen er en oppfølging av punktet i Soria Moria-erklæringen der det heter at «rettshjelpsordningen skal gjennomgås og forbedres» og anmodning fra Stortinget om å utrede rettshjelpsordningen, blant annet i lys av ordningen i Finland, jf. Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005). I meldingen tar Regjeringen bl.a. til orde for å etablere en ny førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype. Hensikten er å tilby bistand i enkle juridiske spørsmål, finne en løsning på problemet og eventuelt å henvise til andre rådgivnings- eller konfliktløsningstilbud. Regjeringen tar videre til orde for endrede økonomiske vilkår i form av oppjustering av inntektsgrensene slik at flere omfattes av rettshjelpsordningen samt mulighet for fradrag for enkelte utgifter, som forsørgelse av barn og sykdomsutgifter. Dette vil medføre at antallet husholdninger som faller inn under inntektsgrensene, øker fra om lag 700 000 til om lag 1,2 millioner. Samtidig anbefales en ny, gradert egenandelsmodell der rettshjelpsmottakeren betaler en prosentandel av sakens kostnader. De som tjener minst, skal fortsatt ikke betale egenandel.

Regjeringen vurderer også en utvidelse av rettshjelpsordningen med enkelte nye saksområder som har særlig stor velferdsmessig betydning. Dette gjelder saker om gjeld, helse- og sosialrett, barne bortføring, enkelte saker om arbeidsforhold og trygd, spesielle forbrukersaker og visse saker vedrørende diskriminering. Som del av en forbedret rettshjelpsordning mener Regjeringen at det bør iverksettes tiltak med sikte på økt kvalitetssikring av advokater og andre rettshjelpere som arbeider med rettshjelpssaker.

Førstelinjetjeneste rettshjelp

Som et første tiltak ønsker Regjeringen som ledd i arbeidet med å forbedre rettshjelpsordningen å etablere en ny førstelinjetjeneste i kommunene der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype. I tråd med tiltakene i St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp, jf. omtale ovenfor, vil det bli satt i gang en forsøksordning i to fylker i 2010. Regjeringen foreslår derfor at det bevilges 5 mill. kroner i 2010 til et pilotprosjekt med førstelinjetjeneste rettshjelp.

Spesielle rettshjelpstiltak

Regjeringen er opptatt av rettsikkerheten til særlig utsatte grupper i samfunnet og foreslår at bevilgningen til tilskudd til organisasjoner mv. som yter rettshjelp til grupper med særskilte rettshjelpsbehov opprettholdes. Regjeringen mener at disse organisasjonene og tiltakene er gode tilbud og bidrar til å avhjelpe juridiske problemer på en god og effektiv måte. Det er også et viktig tiltak i fattigdomsbekjempelsen i Norge å nå frem med rettshjelp til de som har det aller vanskeligst i samfunnet.

Det ytes blant annet tilskudd til rettshjelpsaktivitet i regi av jusstudenter i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jushjelpa i Midt-Norge) og Tromsø (Jusshjelpa i Nord-Norge). Studentrettshjelpstiltakene yter gratis juridisk rådgivning og er et lavterskeltilbud som i stor grad benyttes av personer som ellers, av ulike årsaker, ikke ville oppsøkt den rettshjelpen de har behov for. I 2008 behandlet JURK 2 425 saker, Juss-Buss 5 069 saker, Jussformidlingen 5 161 saker, Jushjelpa i Midt-Norge 1 151 saker og Jusshjelpa i Nord-Norge 2 118 saker.

Som den eneste av landets kommuner mottar Oslo kommune tilskudd til drift av et kommunalt rettshjelpskontor, Oslo kommune Fri rettshjelp. Basert på en avtale mellom Justisdepartementet og

Oslo kommune høsten 2006 bidrar Justisdepartementet fra og med 2007 med seks mill. kroner, mens Oslo kommune bidrar med resten av midlene som trengs for å sikre god drift av kontoret. Oslo kommune Fri rettshjelp behandlet 4 506 saker i 2008.

Rettshjelpskontoret Indre Finnmark mottar også tilskudd. Retningslinjene for driften av dette kontoret er tilpasset rettshjelpslovens regler og søker samtidig å ivareta de særskilte behov som gjør seg gjeldende hos den samisktalende befolkningen. I 2008 mottok kontoret 173 skriftlige saker, samt bistod med rådgivning ved 145 muntlige henvendelser.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS), Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) og Prostituertes interesseorganisasjon (PION) fikk i 2009 tilskudd til rettshjelpstiltak. Disse organisasjonene har også fått støtte tidligere år.

«Gatejuristen» i Oslo, «Gatejuristen» i Tromsø og «Rett på gata» i Trondheim driver oppsøkende rettshjelpsvirksomhet blant rusmisbrukerne med en betydelig andel frivillige. Prosjektene har fått tilskudd i flere år, og har også for 2009 fått betydelige tilskudd. I desember 2008 ble det i tillegg innvilget midler til oppstart av tre nye gatejurister i løpet av

2009 i henholdsvis Kristiansand, Bergen og på Hamar. «Gatejuristen» i Oslo behandlet 371 saker i 2008, mens «Rett på Gata» i Trondheim behandlet om lag 250 saker i 2008. «Gatejuristen» i Tromsø behandlet 40 saker fra oktober til desember 2008.

Som tidligere år har en rekke kommuner, krisesentre og Dixisentre (sentre for voldtektsutsatte) også i 2009 fått mulighet til å tilby gratis advokatvakt til beboere og brukere. Det er tatt initiativ til å utvide ordningen med advokatvakt ved krise- og Dixisentre. Videre er det tatt initiativ til å utvide ordningen med gratis konsultasjon med advokat ved servicekontorer i en rekke kommuner. Erfaringene fra disse kommunene er et viktig grunnlag for å kunne utvikle førstelinjetjeneste slik Regjeringen har foreslått i St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp.

I 2009 fikk i tillegg HivNorge, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Krisesentersekretariatet i samarbeid med JURK støtte til brosjyrer og informasjonsarbeid innenfor rettsspørsmål rettet mot spesielle grupper.

Nedenfor følger en oversikt over fordelingen av tilskudd til de mest sentrale mottakerne av midler over budsjettkapittel 470, post 72 Spesielle rettshjelpstiltak for årene 2006-2009.

Tabell 2.14 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak i perioden 2006-2009. Tall i mill. kroner

Mottaker	2006	2007	2008	2009
Studenttiltakene	9,2	10,5	10,9	11,2
Oslo kommune Fri rettshjelp (OKFR)	6,5	6,0	6,0	6,0
Rettshjelpskontoret Indre Finnmark (RIF)	1,23	1,28	1,3	1,3
Norsk Organisasjon For Asylsøkere (NOAS)	0,175	0,375	0,3	0,3
Organisasjonen Mot Offentlig Diskriminering (OMOD)	0,175	0,375	0,3	0,3
Prostituertes Interesseorganisasjon (PION)	0,2	0,4	0,2	0,2
«Gatejuristen» Oslo	1,0	1,8	2,7	3,1
«Rett på Gata» Trondheim	0,2	0,2	0,3	0,5
«Gatejuristen» Tromsø			0,4	0,6
Fri rettshjelp i offentlige (service)kontorer	0,5	0,9	1,5	1,2
Advokatvakt på krisesentre/Dixi-sentre		0,5	1,5	0,9
Universitetet i Oslo – forskning knyttet til stortingsmeldingen om rettshjelp		0,25	0,25	
Menneskerettighetsalliansen og Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring		0,75		
Brosjyre om rettshjelp i regi av JURK og Krisesentersekretariatet		0,278		0,255
Utvikling av brosjyre om rettshjelp i regi av HIV Norge				0,3

Tabell 2.14 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak i perioden 2006–2009. Tall i mill. kroner

Mottaker	2006	2007	2008	2009
Nettpublisering av rettshjelpshåndbok i regi av Funksjonshemmedes fellesorganisasjon				0,25
Tomtefesteforbundet		0,1		
European Free Legal Aid (EFLA)		0,03		
BEST-prosjekter		0,2		
Bokprosjekt om rettsmekling		0,03		
«Gatejuristen» Kristiansand			0,6	
«Gatejuristen» Hamar			0,6	
«Gatejuristen» Bergen			0,6	

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Stortingets rettferdsvederlagsordning er i de senere år vesentlig utvidet, jf. stortingsbehandlingen av St.meld. nr. 44 (2003–2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener og St. meld. nr. 24 (2004–2005) Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar. I denne forbindelse er saksbehandlingskapasiteten i både de forberedende faginstanser og i Statens sivilrettsforvaltning betydelig styrket. Utvidelsen av ordningen har medført en sterk økning i antall innkomne søknader og dermed en markant økning i antall behandlede søknader, både i faginstansene og i utvalgene. Fra 2005 til 2008 har antall årlig avgjorte saker økt fra 249 til 2 204 saker. Dette har medført en kraftig økning i utbetalinger. Mens det i 2005 ble utbetalt 12,2 mill. kroner i rettferdsvederlag, var utbetalingene 227,2 mill. kroner i 2008. Saksbehandlingstiden fra søknadene kommer inn til Statens sivilrettsforvaltning til innstilling fra faginstans foreligger, varierer fortsatt og avhenger av kapasiteten og produksjonen hos de aktuelle fagetater og instanser som er involvert i behandlingen av disse sakene.

Utbetalinger etter den alminnelige rettferdsvederlagsordningen føres på Finansdepartementets kap. 2309 Tilfeldige utgifter. Alle administrative kostnader i forbindelse med den saksforberedende behandlingen i den enkelte faginstans dekkes av de(t) aktuelle departement. De administrative kostnadene ved behandlingen og ferdigstillingen av søknader om rettferdsvederlag i Statens sivilrettsforvaltning dekkes over kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning.

4.1.2 Styrke kriminalitetsofrenes stilling

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre

Regjeringen er opptatt av å styrke oppfølgingen av ofre for kriminalitet, og særlig ofre for voldskrimi-

nalitet. Ordningen med rådgivningskontor for kriminalitetsofre ble gjort permanent fra 01.01.2007. Rådgivningskontorene gir et gratis tilbud til personer som har vært utsatt for kriminalitet. Tilbudet er åpent for alle, uavhengig av om forholdet er politianmeldt eller ikke. Målet er å tilby lett tilgjengelig hjelp og på denne måten bidra til økt støtte og sterkere vern for ofre for kriminalitet. Rådgivningskontorene skal foruten å gi råd og veiledning, bistå med vitnestøtte i rettssaker og gi råd og hjelp ved søknad om voldsoffererstatning. Det er nå 14 rådgivningskontorer med god geografisk spredning.

Støttetelefon for kriminalitetsofre

Regjeringen har igangsatt et toårig prøveprosjekt som tilbyr gratis støttetelefon for kriminalitetsofre. Støttetelefonen er et ledd i Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner. I 2010 skal prøveordningen evalueres og videre drift vurderes.

Erstatning til voldsofre

Den som blir utsatt for en straffbar voldshandling, får hjelp gjennom generelle støtteordninger som for eksempel sykepenger, sosial- og trygdeordninger og forsikringer. Ofte vil det likevel gjenstå et udekket økonomisk tap. Erstatning til voldsofre er derfor et viktig tiltak. Voldsofre har rett til slik erstatning fra staten, jf. lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven).

Voldsofferesøknader avgjøres av Kontoret for voldsoffererstatning, mens klager avgjøres av Erstatningsnemnda for voldsofre etter forberedende behandling i Statens sivilrettsforvaltning.

For å styrke voldsofrenes stilling ytterligere fremmet Regjeringen høsten 2008 en proposisjon om å øke maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning. Maksimumsbeløpet er økt fra 20 G til 40 G med virkning fra 01.01.2009 (1 G er fra 01.05.2009 satt til 72 881 kroner).

Kontoret for voldsoffererstatning traff 3 192 vedtak om voldsoffererstatning i 2008, og samme år ble der innregistrert 410 klager hos Erstatningsnemnda for voldsofre (klageinstansen). Innvilgesprosenten hos Kontoret for voldsoffererstatning var 77 pst. i 2008, mot 69 pst. i 2007, og om lag 78 pst. første halvår 2009. Den betydelige oppgangen fra 2007 til 2008 skyldes særlig at Erstatningsnemnda for voldsofre har lempet på kravet om rask anmeldelse.

Første halvår 2009 gikk det i gjennomsnitt 249 dager fra søknaden ble mottatt til vedtak ble truffet. I 2008 var tallet 229 dager og i 2007 var tallet 207 dager. Saksbehandlingstiden varierer imidlertid mye fra sak til sak, avhengig av blant annet om det er rettskraftig dom i straffesaken som er grunnlag for kravet om voldsoffererstatning. 37 pst. av vedtakene om voldsoffererstatning i første halvår 2009 ble avgjort med en total saksbehandlingstid på under 30 dager, mot 36 pst. i 2008 og 41 pst. i 2007.

Tabell 2.15 Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning og antall behandlede saker i årene 2006, 2007 og 2008

År	2006	2007	2008
Antall søknader	2 598	2 893	3 370
Antall behandlede saker	2 955	3 342	3 133

Evaluering av Kontoret for voldsoffererstatning og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre

Kontoret for voldsoffererstatning og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre er evaluert av Finn Consulting as. Endelig rapport forelå i mars 2009. Evalueringens hovedformål var å se nærmere på og vurdere virksomhetens organisering, og å identifisere forbedringsområder samt foreslå eventuelle endringer som kan iverksettes for å forbedre virksomhetens forutsetninger for å nå sine mål. Det er i evalueringsrapporten foreslått en rekke forbedringstiltak. I løpet av høsten 2009 igangsettes en prosess i virksomheten for å følge opp evalueringen.

4.1.3 Styrke rettssikkerheten ved straffeforfølgning

Erstatning i anledning av straffeforfølgning

Etter straffeprosessloven kapitlene 30 og 31, jf. forskrift om standardsatser for oppreisning etter uberettiget straffeforfølgning, har en som har vært siktet rett til erstatning for økonomisk tap og til oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Statens sivilrettsforvaltning har i 2008 behandlet 537 søknader om erstatning i anledning av straffeforfølgning. Til sammenligning ble det i 2007 behandlet 317 søknader. Blant de behandlede sakene er 84 pst. av søkerne menn, 14 pst. er kvinner og 2 pst. er foretak. I alt er det helt eller delvis tilkjent erstatning i 276 saker. Det kom inn totalt 606 saker i 2008, mot 513 saker i

2007. Den reelle saksavviklingstiden i 2008, inkludert saksbehandlingstiden hos politiet, var om lag 20 måneder. Ved prioriteringen av sakene tas det hensyn til lang saksbehandlingstid hos politiet. Saker som anses helt kurante søkes behandlet fortløpende i Statens sivilrettsforvaltning. Saksbehandlingstiden har økt de senere årene og skyldes i hovedsak en vesentlig økning i sakstilfanget. Det har vært iverksatt ulike tiltak for å effektivisere saksbehandlingen, og dette har ført til at antallet avgjorte saker har steget betydelig de senere årene. Per 30.06.2009 er det behandlet 322 saker.

4.2 God og effektiv konfliktforebygging og -løsning

4.2.1 Styrke og utvikle konfliktløsningsordninger

Konfliktråd

Konfliktrådene er en viktig del av rettspleien og tilbyr mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter og andre berørte i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig karakter. Mekling i konfliktråd er et gratis tilbud som er tilgjengelig i alle kommuner. Det finnes til sammen 22 konfliktråd i landet som hver ledes av en konfliktrådsleder. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av konfliktrådene. Uansett hvor i landet man bor skal innbyggerne ha det samme konfliktrådsstilbudet og med samme høye kvalitet. Konfliktrådene har gjort et omfattende arbeid for å sikre dette, blant annet ved at det er utviklet nye standarder for hele saksforløpet – fra saken registreres hos konfliktrådet, gjennom konfliktrådsmøtene og til innfridd avtale.

I 2008 mottok konfliktrådene totalt 8 960 saker, en nedgang på om lag 2 pst. sammenlignet med 2007. Av disse var 4 497 straffesaker, mens 4 463 var sivile saker. Blant de sivile sakene var det 1 567 saker som omhandlet lovbrudd med gjerningsperson under 15 år. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 38 dager.

Konfliktrådene skal være et synlig og godt tilbud for de som er direkte eller indirekte berørt av en kriminell handling. Det arbeides stadig med å utvide bruken av metoder, for eksempel stormøter, som i større grad ivaretar ofrenes behov og som inkluderer pårørende og andre direkte eller indirekte berørte. Ved at flere enn de tradisjonelt definerte partene i en konflikt er med på stormøtet, blir også de eiere av konflikten og prosessen, noe som kan bidra til en løsning. For å styrke bemanningen og legge til rette for ytterligere bruk av stormøter i konfliktrådene foreslo Regjeringen at det skulle bevilges seks mill. kroner til konfliktrådene i 2009.

Det ble i 2008 gjennomført 67 stormøter fordelt på ni konfliktråd. I løpet av første halvår 2009 har konfliktrådene gjennomført i alt 94 stormøter. Alle landets konfliktråd skal i løpet av 2009 ha kompetanse til å ta i bruk stormøtemetodikken.

Det fremgår av Soria Moria-erklæringen at Regjeringen vil ha økt bruk av konfliktråd for unge lovbrøyttere. Konfliktrådene har samarbeidet med oppfølgingsteamene for unge lovbrøyttere som ble opprettet i Oslo, Trondheim, Kristiansand og Stavanger. I Trondheim er prosjektet oppfølgingsteam forankret i konfliktrådet. Oppfølgingsteamet i Trondheim har benyttet stormøter som sitt viktigste redskap. Erfaringene viser at metoden egner seg for å få til et reelt samarbeid mellom ulike instanser til det beste for den unge lovbrøytteren, og man har også lyktes i å mobilisere ungdommens private nettverk. Prosjektet kan vise til gode resultater for ungdommer med alvorlige kriminelle og atferdsmessige problemer. Prosjektet med oppfølgingsteamene er nå evaluert av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). I evalueringsrapporten blir det konkludert med at «Oppfølgingsteam bør anbefales videreført og videreutviklet» og videre «det synes fornuftig å legge dette tiltaket til Konfliktrådet om man skal utvide dette til å gjelde på landsbasis.» Det vises til nærmere omtale under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet punkt 4.1.

Det er et mål at tilbudet om møter i regi av konfliktråd skal gjøres tilgjengelig for alle berørte i alle

saker og på alle nivåer i straffesakskjeden. Politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen (frimsorgen og fengslene) og domstolene er samarbeidspartnere for konfliktrådene i dette arbeidet. Bruk av konfliktråd kan være et alternativ til straff, en del av innholdet i straffen (som vilkår for betinget dom og som innhold i samfunnsstraff) og rehabiliterende, gjenopprettende og forsonende tiltak etter domfellelse (for eksempel under eller etter endt soning). Justisdepartementet vil derfor foreslå endringer i regelverket for å legge til rette for økt bruk av konfliktråd.

I «Vendepunkt – Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011», er konfliktrådet gitt en sentral rolle i tre av tiltakene. Det ene tiltaket, som allerede er i gang, er et pilotprosjekt i regi av konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Prosjektet prøver ut frivillig bruk av tilrettelagte samtaler og/eller stormøter for voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner. Prosjektet startet opp i 2008. Det legges opp til at prosjektet skal pågå ut 2010 og evalueres. Prøveordningen med påtalekompetanse til lensmenn i konfliktrådssaker utløper 31.12.2009. Ordningen har vært evaluert, og evalueringsrapporten har vært på høring. Justisdepartementet arbeider med utformingen av en permanent ordning. Det vises til omtale under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet punkt 4.1.2.

I NOU 2008: 15 Barn og straff foreslås det blant annet å innføre en ny straffereaksjon særlig tilpasset barn og ungdom, såkalt overføring til ungdomsstormøte, som et alternativ til ubetinget fengsel. Reaksjonen vil innebære at den domfelte skal gjennomføre et ungdomsstormøte, som igjen skal kunne ut i en såkalt ungdomsplan. Organiseringen av ungdomsstormøtet og gjennomføringen av ungdomsplanen er foreslått lagt til konfliktrådet, og det arbeides med å iverksette pilotprosjekter ved ett eller flere konfliktråd. Det vises også til omtale under programkategori 06.30 Kriminalomsorg.

Sekretariatet for konfliktrådene og konfliktrådene i Norge er aktive internasjonalt i arbeidet med utviklingen av alternativ konflikthåndtering. Blant annet sitter Norge i styret i European Forum for Restorative Justice. Organisasjonen er en viktig medspiller i spørsmål om restorative justice for EU, Europarådet og FN. Konfliktrådernes solidaritetsprosjekt med Albania har gått over flere år, og finansieres av Utenriksdepartementet.

Boks 2.2 Stormøter, oppfølgingsteam og ungdomsstormøter

Stormøter er vel forberedte, tilrettelagte møter. Alle som er direkte eller indirekte berørt av lovbruddet eller konflikten, samt det profesjonelle nettverket inviteres til å delta i møtet. Et grundig forarbeid i form av forsamtaler med alle deltakerne er avgjørende for å lykkes med stormøtemetoden. Målet for møtene er økt kunnskap om alle konsekvensene av det som har skjedd, bearbeiding av hendelsen og en avtale som kan involvere flere av deltakerne i stormøtet. Avtalen følges opp av konfliktrådet.

Oppfølgingsteam for unge lovbrøtere er forpliktende samarbeidsformer mellom justissektoren og nærmiljø/hjelpeapparat som er prøvet ut i fire ulike prosjekter gjennom 3 år i Oslo, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. Gjennomføringen av de fire prosjektene var ulik og lokalt tilpasset. I Trondheim ble oppfølgingsteamet administrert av Konfliktrådet i Sør-Trøndelag, og stormøter ble benyttet som innfallsvinkel og metode i oppfølgingsteamet.

Ungdomsstormøte foreslås i NOU 2008: 15 Barn og straff som en ny straffereaksjon ved lovbrudd begått av unge lovbrøtere under 18 år. Den foreslåtte reaksjonen er inspirert av og har tydelige likhetstrekk med oppfølgingsteamet ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Reaksjonen foreslås å være et alternativ i tilfeller der frihetsberøvelse ikke er helt nødvendig. Også her er stormøtemetoden utgangspunktet.

sider ved gjerningspersonen, noe som kan bidra til å dempe frykten for nye overgrep.

Siden tidlig på 1990-tallet er det internasjonalt forsket mye på restorative justice. På grunn av begrenset materiale fra Norge er det all grunn til å ta i betraktning resultatene fra internasjonal forskning. Flere studier av meklings- og stormøteprosjekter viser en beskjeden, men positiv effekt på tilbakefallsstatistikkene. Effekten på tilbakefallsprosenten ser ut til å være større i saker som gjelder alvorligere kriminalitet enn for mindre alvorlige lovbrudd. Effekten er også større i saker med krenkelse mot person sammenlignet med krenkelser mot eiendom. Ofre som har deltatt i restorative justice-prosesser, er vesentlig mer fornøyd sammenlignet med de som utelukkende deltok i tradisjonelt gjennomført straffesak. Deltakere i meklingsprosjekt viser også redusert frykt både for å bli offer for ny kriminalitet fra samme gjerningsperson og for ny kriminalitet generelt. De som har deltatt i meklingsprosjekt, er også mer tilfredse med strafferettssystemet generelt.

Internasjonal forskning viser at restorative justice har større positive effekter på ofre og gjerningspersoner i voldssaker enn for mindre alvorlig kriminalitet. Et norsk forskningsprosjekt i regi av Nordlandsforskning vil belyse denne problemstillingen nærmere for norske forhold. Prosjektet analyserer ulike typer forutsetninger for gode meklingsprosesser, blant annet politiets rolle i kontakten med de berørte parter i meklingsprosessen. Det pågår også prosjekter for å sammenligne restorative justice-praksiser i de ulike nordiske land. Økt forskningsinnsats på restorative justice-feltet vil gi et godt grunnlag for videre diskusjon og videreutvikling av fagfeltet for å forebygge kriminalitet.

4.3 Redusert kriminalitet

4.3.1 Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghetskapende arbeidet

Konfliktråd

Ved konfliktrådsbehandlingen i straffesaker legges det til rette for dialog og gjenoppretting (restorative justice) knyttet til de materielle og følelsesmessige skadene som er påført gjennom en lovstridig handling. Gjerningspersonen vil gjennom møtet med offeret få mulighet til å se konsekvensene av sin egen handling og å ta ansvar for å gjenopprette eventuell skade. Samtidig vil offeret kunne stille spørsmål som kan være nødvendige å få besvart for å legge saken bak seg og komme videre i livet. Dialog mellom gjerningsperson og offer vil dessuten gi offeret mulighet til å se andre

4.4 En åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor

4.4.1 Forsvarlig, kvalitetsbevisst og effektiv saksbehandling

Bobehandling

Et betydelig antall konkursboer blir innstilt fordi det ikke er penger til å drive videre bobehandling. Dette reduserer mulighetene for å avdekke økonomisk kriminalitet og spore opp midler som kan komme kreditorene til gode. En bedring av mulighetene for å spore opp midler og avdekke økonomisk kriminalitet, blir både et spørsmål om å tilføre boene tilstrekkelig med midler og å sikre en mest mulig effektiv bruk av midlene. Bobehandlingen er i de senere år effektivisert ved økt bruk av elektronisk kommunikasjon. Bostyrer kan nå kommunisere med aktuelle aktører gjennom en bosome drif

tet av Brønnøysundregistrene. Det arbeides kontinuerlig med å videreutvikle bosiden. Bruk av bosiden gjør bobehandlingen mer kostnadseffektiv, og innsparingen vil kunne gå til å dekke øvrig bobehandling. For øvrig bidrar rekvirentansvaret på 50 ganger rettsgebyret og lovbestemt pant på fem pst. til sikkerhet for nødvendige boomkostin-

ger til at boets økonomiske stilling sikres. I tillegg gir Justisdepartementets særskilte garantiordning (se nærmere omtale under kap. 475, post 21) mulighet til å drive videre bobehandling i de konkursboene hvor det ikke er midler, men hvor det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet.

Kap. 470 Fri rettshjelp

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	4 236	5 854	4 886
70	Fri sakførsel	398 454	436 884	413 864
71	Fritt rettsråd	164 446	177 747	188 079
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	27 995	30 282	36 251
Sum kap. 470		595 131	650 767	643 080

1 Innledning

Det kan gis tilskudd til dekning av rettshjelpsutgifter i sivile saker i og utenfor rettergang. De årlige utgiftene avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av tilbudet, og er derfor vanskelig å anslå på forhånd. Bevilgningen til ordningen omfatter også tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak som Oslo kommune Fri rettshjelp, Rettshjelpskontoret Indre Finnmark, studentrettshjelpstiltakene, gatejuristprosjektene mv.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel. På grunn av ordningens karakter er utgiftene vanskelig å anslå.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med en mill. kroner.

Post 70 Fri sakførsel

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokat m.m. i saker hvor det er innvilget hel eller delvis fri sakførsel etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, kontrollkommisjonen (for psykisk helsevern), smittevernemnda m.m.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 37 mill. kroner. Det gjøres oppmerksom på at dette ikke innebærer noen svekkelse av den enkeltes rett til fri rettshjelp etter gjeldende regler.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 23 mill. kroner.

Post 71 Fritt rettsråd

Bevilgningen på posten skal gå til å dekke utgifter til advokat og rettshjelper i saker hvor det helt eller delvis er innvilget fritt rettsråd etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fritt rettsråd er juridisk rådgivning i saker som ikke er til behandling i domstolene eller et annet organ hvor det kan gis fri sakførsel, jf. omtale under post 70.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten med 4,5 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 10,3 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak

Bevilgningen på posten dekker primært tilskudd for å sikre rettssikkerhetsarbeid og tilskudd til rettshjelpsvirksomhet.

Bevilgningen dekker tilskudd til bl.a. rettshjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter, Oslo kommune Fri rettshjelp og Rettshjelpskontoret Indre Finnmark. I tillegg bevilges det midler til ulike

organisasjoner og prosjekter over denne posten, se nærmere omtale under 4.1.1.

Regjeringen foreslår som ledd i arbeidet med å forbedre rettshjelpsordningen at det bevilges fem mill. kroner til igangsetting av pilotprosjekt med etablering av førstelinjetjeneste rettshjelp i ett fylke. I tillegg vil det bli satt av midler til oppstart i

ytterligere ett fylke. Pilotprosjektene vil danne grunnlag for videre utvikling av førstelinjetjenesten, jf. St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag seks mill. kroner.

Kap. 3470 Fri rettshjelp

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	1 407	3 132	2 232
	Sum kap. 3470	1 407	3 132	2 232

1 Postomtale

Post 01 Tilkjente saksomkostninger m.m.

Saksomkostninger tilkjent staten i benefiserte saker, føres under denne posten.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen på posten med en mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 0,9 mill. kroner.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	110 507	114 043	117 692
72	Erstatning i anledning av straffeforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	24 250	17 767	18 336
	Sum kap. 471	134 757	131 810	136 028

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter de alminnelige erstatningsregler og erstatning i anledning av straffeforfølgning.

2 Postomtale

Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Utbetalinger som følge av at staten er erstatningsansvarlig etter de alminnelige erstatningsregler eller har inngått forlik uten å erkjenne ansvar, belastes denne posten. Unntatt er utbetalinger som følge av statens ansvar i kontraktsforhold og ansvar i forbindelse med statens forret-

ningsdrift. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag.

I Høyesteretts dom Rt. 2005 s. 1365, den såkalte Finnanger II-saken, ble staten dømt til å erstatte tap som følge av brudd på EØS-avtalen. Saken gjaldt spørsmålet om staten var erstatningsansvarlig for uriktig gjennomføring av EUs motorvognforsikringsdirektiver i norsk rett i forbindelse med tilslutningen til EØS-avtalen. Den uriktige gjennomføringen hadde medført at en skadelidt ikke fikk medhold i sitt krav mot forsikringsselskapet etter bilansvarsloven. I etterkant av dommen er det innkommet erstatningskrav fra 35 skadelidte som er i samme situasjon. Det gjenstår i underkant av 10 saker. Disse varierer med hensyn til skadeomfang og sannsynlig erstatningsbeløp. Sakene er

også i varierende grad tilstrekkelig opplyst til at det kan anslås hvilket beløp hver av de skadelidte vil ha krav på. Blant annet er ikke spesialisterklæringer avgitt i alle sakene. På denne bakgrunn er det vanskelig å anslå bevilgningsbehovet. Det antas imidlertid at disse gjenværende sakene kan avsluttes i løpet av 2010.

I en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen 20.06.2008 kom EFTA-domstolen til at bilansvarsloven var i strid med EUs motorvognforsikringsdirektiver (EØS-relevante), og at bruddet på EØS-avtalen var tilstrekkelig kvalifisert til å kunne utløse erstatningsansvar for staten. I etterkant har staten erkjent ansvarsgrunnlag for skader inntruffet fra og med 2001. Det har per 31.08.2009 kommet inn om lag 360 krav om erstatning som følge av manglende oppreisningserstatning etter motorvognulykke. Per 31.08.2009 er det utbetalt om lag 7,8 mill. kroner. Dette beløpet inkluderer advokatutgifter og renter. De øvrige sakene er fortsatt under behandling, og det antas at det vil bli utbetalt erstatninger også i 2010. Størrelsen på kravene varierer og det samme gjelder dokumentasjonen for skaden hos den enkelte skadelidte. Stortinget har i tråd med Regjeringens forslag vedtatt å endre

bilansvarsloven slik at skadevolderens oppreisningsansvar omfattes av den obligatoriske forsikringsdekningen etter loven. Stortingets vedtak innebærer at norsk rett nå bringes i samsvar med EØS-retten. Endringene i bilansvarsloven trådte i kraft fra 01.07.2009.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 3,7 mill. kroner.

Post 72 Erstatning i anledning av straffeforfølging, overslagsbevilgning

Etter straffeprosessloven kapitlene 30 og 31, jf. forskrift om standardsatser for erstatning i anledning straffeforfølging, har en siktet rett til erstatning for økonomisk tap og til oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt, eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Bevilgningen på posten er regelstyrt.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 0,6 mill. kroner.

Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	18 692	19 142	19 336
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	166 018	166 127	179 699
	Sum kap. 472	184 710	185 269	199 035

1 Innledning

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av straffbar voldshandling. Bemanningen ved Kontoret for voldsoffererstatning utgjorde 17 årsverk per 01.03.2009. Kontoret behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning i første instans.

Kontoret for voldsoffererstatning har ansvaret for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Bemanningen ved Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre utgjorde 12 årsverk per 01.03.2009. Per 01.05.2009 var det 14 kontorer. Det vises for øvrig til omtale under pkt. 4.1.2.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Kontoret for voldsoffererstatning og driftsutgifter for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 472, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3472, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatningsbeløp i saker etter voldsoffererstatningsloven, herunder saksomkostnin-

ger i forbindelse med søknaden og klagebehandlingen.

I forbindelse med helårsvirkning av økningen av maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G, foreslås det å øke bevilgningen på posten med fire mill. kroner.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten med fire mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 13,6 mill. kroner.

Kap. 3472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	33		
18	Refusjon av sykepenger	419		
	Sum kap. 3472	452		

1 Postomtale

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter til kurs og seminarer i regi av Kontoret for voldsoffererstatning.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 472, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3472, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	27 888	31 271	31 511
	Sum kap. 473	27 888	31 271	31 511

1 Innledning

Statens sivilrettsforvaltning fatter vedtak på flere sivilrettslige felt og har ansvar for klagesaker etter lov om fri rettshjelp, klager over fylkesmennenes vedtak i tomtefestesaker og oppgaven med stadfestelse av testament. Virksomheten er videre delegert kompetanse til å avgjøre spørsmålet om erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffeprosessloven kapittel 31. Virksomheten har også sekretariatsfunksjoner for Erstatningsnemnda for voldsofre, Stortingets rettferdsvederlagsutvalg og Den rettsmedisinske kommisjon. Statens sivilrettsforvaltning skal være et kompetansesenter på fagområdene som tilligger virksomheten.

Bemanningen i Statens sivilrettsforvaltning utgjorde 44 årsverk per 01.03.2009.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Statens sivilrettsforvaltning. Bevilgningen dekker også godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av utvalgene for rettferdsvederlag og Erstatningsnemnda for voldsofre. Bevilgningen dekker i tillegg de ordinære driftsutgiftene til Den rettsmedisinske kommisjon, herunder kommisjonens sekretariat.

Som følge av forventet lavere inntekter til dekning av utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter på kap. 3473, post 01 i 2010, foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 473, post 01 med 0,059 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 3473, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 0,2 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap.

473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2010
		2008	Saldert budsjett 2009	
01	Diverse inntekter		209	157
	Sum kap. 3473		209	157

1 Postomtale

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter.

Som følge av forventet lavere inntekter på posten i 2010, foreslås det å redusere bevilgningen

under kap. 3473, post 01 med 0,059 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 473, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 0,052 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2010
		2008	Saldert budsjett 2009	
01	Driftsutgifter	47 949	50 366	55 891
	Sum kap. 474	47 949	50 366	55 891

1 Innledning

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av 22 konfliktråd.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd, og til drift av Sekretariatet for konfliktrådene. Ved sekretariatet utgjorde bemanningen 11 årsverk per

01.03.2009, mens i konfliktrådene var bemanningen på samme tidspunkt 55 årsverk.

Regjeringen vil styrke og videreutvikle konfliktrådsordningen, og er særlig opptatt av konfliktråd for unge lovbytere. Det foreslås derfor at bevilgningen under posten økes med fem mill. kroner for å legge til rette for oppfølgingsteam og piloter på ungdomsstormøter.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 5,5 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
02	Refusjoner	3 223	1 089	1 124
18	Refusjon av sykepenger	1 283		
	Sum kap. 3474	4 506	1 089	1 124

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke konfliktrådenes utgifter i forbindelse med kurs og konferanser.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	48 321	47 999	59 959
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 109	7 921	8 174
	Sum kap. 475	54 430	55 920	68 133

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. I tillegg dekker bevilgningen utgifter til Justisdepartementets særskilte garantiordning til granskning av konkursboer der det mangler midler og det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Videre dekker bevilgningen administrasjon og utgifter til Konkursrådet.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker statens regelstyrte utgifter i forbindelse med behandlingen av saker om tvangsoppløsning av aksjeselskaper og saker om konkurs i henhold til konkursloven § 73.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten med 11 mill. kroner.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 12 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til granskning av konkurs- og tvangsavviklingsboer i henhold til Justisdepartementets særskilte garantiordning og utgifter til drift av Konkursrådet. Garantimidler kan benyttes der boet selv mangler midler og det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det blir innvilget midler fra garantiordningen i om lag 100–150 saker i året. Det foreslås at Justisdepartementet under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling i 2010 får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475, post 21 med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justisdepartementet i 2010 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer i de tilfeller hvor boet likevel får inn penger etter at skifteretten har betalt ut garantibeløp til bobestyrer.

Videre dekker bevilgningen godtgjørelser til medlemmene av Konkursrådet og Konkursrådets utgifter til administrasjon, varer og tjenester.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475,

post 21 inntektene ved avholdelse av konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	96 024	129 852	112 977	-13,0
	Sum kategori 06.80	96 024	129 852	112 977	-13,0

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
480	Svalbardbudsjettet	96 024	129 852	112 977	-13,0
	Sum kategori 06.80	96 024	129 852	112 977	-13,0

Justisdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er artikkel 8 i Svalbardtraktaten som begrenser adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard og hvordan disse midlene kan anvendes. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal i sin helhet komme Svalbard til gode. Stortinget sluttet seg til Regjeringens ønske om å videreføre ordningen med et eget svalbardbudsjett under behandlingen av St. meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard.

Hvert år gis imidlertid et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. For 2010 er det foreslått 248,8 mill. kroner i utgifter og 135,8 mill. kroner i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen blir 113 mill. kroner. Det er denne differansen mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet som danner grunnlaget for tilskuddet fra Justisdepartementets kap. 480. Reduksjonen i tilskuddet i 2010 skyldes i hovedsak at det er forventet en økning i skatteinntekter i forhold til saldert budsjett 2009.

Regjeringen la våren 2009 fram en stortingsmelding om Svalbard (St. meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard). Stortingets behandling av meldingen (jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009)) viser at det fremdeles er bred politisk enighet om hovedmålene i svalbardpolitikken. Målene har ligget fast i lang tid, og

historien har vist at en forvaltning av øygruppen etter disse målene har vært vellykket.

Som følge av satsingen på Svalbard har Sysselmannen i den senere tid opplevd en økning i sine oppgaver både i omfang og kompleksitet. For å avhjelpa deler av de utfordringene dette har skapt for Sysselmannens drift, foreslår Regjeringen i budsjettet for 2010 å øke Sysselmannens rammer med 4 mill. kroner. Økningen skal bidra til at bestillingen kan fortsette å utføre dagens oppgaver på en god og effektiv måte. Justisdepartementet ønsker med økningen å legge til rette for at Sysselmannen kan styrke politiavdelingen med en stilling samt dekke kostnader knyttet til nye arbeidstidsbestemmelser for politiet. Økningen skal også legge til rette for en videreføring av feltinspektørtjenesten. Dette vil bidra til å sikre en god beredskap på øygruppen.

Regjeringen foreslår videre å bevilge 3,4 mill. kroner slik at arbeidet med nødvendige reparasjoner og oppgraderinger av sysselmannsboligen kan fortsette. Disse satsingene vil i sum bidra til en viktig styrking av Sysselmannen og tydeliggjøre den viktige rollen Sysselmannen har som Regjeringens fremste representant på øygruppen.

Den vellykkede satsingen på Svalbard, og Longyearbyen spesielt, har også hatt betydning for deler av det tjenestetilbudet og arbeidet som Longyearbyen lokalstyre har ansvaret for. Veksten i

samfunnet har blant annet medført behov for visse endringer innenfor skole- og barnehagesektoren. Sammen med Sysselmannen er lokalstyret en særlig viktig medspiller når det gjelder å nå de målene som sentrale myndigheter setter for Svalbard. For å bidra til at lokalstyret kan iverksette nødvendige tiltak innenfor skole- og barnehageområdet foreslår Regjeringen å øke rammen for Longyearbyen lokalstyret med i alt 2,7 mill. kroner i 2010. I tillegg er det foreslått rammeoverført til sammen 1 mill. kroner til Longyearbyen lokalstyre fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet bl.a. i forbindelse med opplæring av utlendinger og utvidelse av undervisningstimetall. Solide og tilstrekkelige rammevilkår er en viktig forutsetning for at lokalstyret skal kunne handtere nåværende og ikke minst fremtidige oppgaver på en god og effektiv måte. Regjeringen foreslår også

at i alt 0,2 mill. kroner fordeles på svalbardbudsjettets øvrige kapitler for å trygge rammene for dagens drift.

Bemanningen ved Sysselmannen på Svalbard utgjorde per 01.03.2009 om lag 30 årsverk. I tillegg til tilskuddet over kap. 480 har staten årlig betydelige utgifter, blant annet til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementenes budsjetter er gitt i svalbardbudsjettet pkt. 4 og vedlegg 1.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i svalbardbudsjettet for 2010, punkt 2.

Del III
Særlige tema

3 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Arbeidet med miljøvern innenfor Justisdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeid, kriminalitetsbekjempelse, forebyggende arbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og koordinering av Regjeringens politikk i polarområdene.

3.1 Lovarbeid

I 2010 vil miljøspørsmål stå særlig sentralt i flere prosjekter knyttet til arbeidet i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO), herunder gjennomføring av IMOs nye konvensjoner om vrakfjerding m.m.

3.2 Politi- og lensmannsetaten

For politi- og lensmannsetaten er de største miljøutfordringene knyttet til bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (uuu-fiske) i Barentshavet, rømt oppdrettsfisk, kunst- og kulturminner og forurensning.

Politi- og lensmannsetaten har en sentral rolle i arbeidet med å redusere miljøkriminalitet. Dette skjer gjennom forebyggende tiltak, samordning av oppsynsvirksomheten som utføres med politimyndighet og ved rask etterforskning og irettføring av brudd på miljølovgivningen.

Økokrim er politiets og påtalemyndighetens fremste kompetansesenter på miljøområdet. Økokrim har en viktig funksjon både gjennom etterforskning og irettføring i særlig alvorlige og prinsipielle saker og som veileder og bistandsorgan for politidistriktene. Miljøkriminalitet følges opp av eget miljøteam i Økokrim og gjennom egne miljøkoordinatorer i politidistriktene. For å øke kompetansen i politidistriktene arrangerer Økokrim seminarer for miljøkoordinatorene og påtaleansvarlige for miljøkriminalitet. Seminarene er viktige i arbeidet med å bygge opp et nasjonalt miljønettverk.

Tverrfaglig samarbeid, kompetanse og gode fagmiljøer i politidistriktene er viktig for at politiet skal lykkes i bekjempelsen av miljøkriminalitet. Fylkesmiljøforum har i den forbindelse en sentral funksjon.

På sentralt nivå er samarbeidet styrket ved etablering av Sentralt miljøforum, under ledelse av

Politidirektoratet. Formålet med forumet er å fremme samarbeid på tvers av etater, som også ivaretar miljøhensyn. Et resultat fra forumet er en samordnet hummeraksjon sommeren 2009 hvor politiet, Økokrim, Statens naturoppsyn, Fiskeridirektoratet og Kystvakten deltok.

Politidirektoratet har etablert en arbeidsgruppe der målet er å bedre og få et mer effektivt samarbeid rundt naturoppsynet.

Økokrim har i flere år vært involvert i internasjonalt politisamarbeid knyttet til bekjempelse av miljøkriminalitet, både gjennom Interpol, Europol og Baltic Sea Task Force. Trendanalyser viser at miljøkriminalitet er grensekryssende og må ses i sammenheng med organisert kriminalitet. Det kontaktnett som etableres gjennom internasjonalt politisamarbeid, er uvurderlig i bekjempelsen av miljøkriminalitet i Norge så vel som internasjonalt. Dette har i praksis vist seg i saker Økokrim har etterforsket.

3.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har oppmerksomheten særlig rettet mot forebyggende arbeid. DSB skal gjennom forebyggende arbeid redusere risikoen for tap av liv, skade på helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier. Samordning og samarbeid mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i dette arbeidet.

3.4 Svalbard

I St.meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard, jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009), ble det gjentatt at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard.

Lov om miljøvern på Svalbard med tilhørende forskrifter trådte i kraft 01.07.2002. Loven samler reguleringen av natur- og kulturmiljøet på Svalbard i en lov.

En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljøvernrelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøvernrelatert ekspertise. Dette gir gode muligheter til et godt faglig informasjons-

arbeid og en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet.

Økende turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle overtredelser av bestemmelsene om

vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Sysselmannens oppsyns- og kontrollvirksomhet er sammen med informasjon om natur og kulturmiljøet på Svalbard viktige tiltak i denne sammenheng.

4 Oppfølging av likestillingsloven

4.1 Likestilling i justissektoren

Under den enkelte kategoriomtale er det tatt inn en generell omtale av likestilling i sektoren. Nedfor redegjøres det nærmere for tre områder innenfor Justisdepartementets ansvarsområde som Justisdepartementet vil se nærmere på når det gjelder kjønns- og likestillingsperspektivet.

4.1.1 Straffegjennomføring etter kjønn

Det er et mål at kvinner og menn skal ha likeverdige forhold under straffegjennomføring. Den enkelte skal få tilbud om programmer og andre egnede tiltak tilpasset deres behov for hjelp. Det er en målsetting innenfor innholdstiltakene i kriminalomsorgen at kvinner og menn skal få de samme tilbudene.

Det er høstet gode erfaringer med ulike kulturtiltak spesielt rettet mot kvinner, bl.a. Musikk i fengsel og frihet (MIFF). Mange kvinner har god erfaring med kvinneprogrammet VINN som er en strukturert samtalegruppe for kvinner i fengsel eller som gjennomfører samfunnsstraff. Programmet er igangsatt for å hjelpe kvinner til å mestre hverdagen på en bedre måte. Målsettingen er at kvinnene skal utvide sine kunnskaper, få selvinnrett og sosiale ferdigheter og finne fram til nye alternativer i livet sitt i stedet for kriminalitet. Programmene tar opp tema som rus, vold, sedelighet, livsmestring og andre aktuelle temaer.

Kriminalomsorgen har i dag tre rene kvinnefengsler med til sammen 103 plasser ved Bredtveit, Sandefjord og Ravneberget fengsler. Seks andre fengsler har til sammen 53 kvinne plasser i egne avdelinger eller øremerkede plasser for kvinner (Skien, Stavanger, Sandeid, Bergen, Trondheim og Verdal fengsler). For å sikre at kvinner har mulighet til å gjennomføre straff nær hjemstedet, vil det fortsatt tilbys plasser for kvinner i fengsler som ellers har mannlige innsatte. Kvinner som ønsker det, skal imidlertid tilbys straffegjennomføring i egne fengsler, eller på avdelinger som muliggjør skjerming fra mannlige innsatte. Forvaringsdømte kvinner mottas på Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Til tross for at det er få forvaringsdømte kvinner skal de likevel ha tilbud som er like-

verdige med det de mannlige forvaringsdømte får. Departementet vil vurdere tiltak for å bedre tilbudet for forvaringsdømte kvinner på Bredtveit. I 2008 åpnet en ny åpen avdeling under Bredtveit fengsel som vil gi kvinner som har gjennomført lange dommer, et godt tilbud den siste delen av straffegjennomføringen. Avdelingen med plass til 14 kvinner erstatter den tidligere avdelingen som hadde plass til ni kvinner.

Kvinnelige innsatte og domfelte har ofte en opphoping av levekårsproblemer. De oppsøker helse-tjenesten oftere enn mannlige innsatte og domfelte, mange har dårlig fysisk og psykisk helse og mange er rusavhengige. Straffegjennomføring etter § 12 innebærer at straffen gjennomføres i behandlings- eller omsorgsinstitusjon. Målgruppen for § 12 er domfelte og innsatte med rusproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser, tilpasningsproblemer eller særlige omsorgsbehov. Andelen kvinner som gjennomfører straff etter § 12 er noe høyere enn andelen menn. Regjeringen har opprettet totalt ni rusmestringsenheter, hvorav Ravneberget er et kvinnefengsel, Stavanger har plasser for kvinner mens Bodø fengsel også tar imot kvinnelige innsatte. Regjeringen foreslår å opprette ytterligere en rusmestringsenhet i 2010. Regjeringen har etablert et stifinnerprosjekt for kvinner ved Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt, slik at kvinner kan tilbys et tilsvarende tilbud som det som gir til menn ved Oslo fengsel.

4.1.2 Rekrutterings-/tilsettingspolitikken i politiet

Antall ansatte i politi- og lensmannsetaten per 31.12.2008 var 13 374. Av disse var 5 379 kvinner og 7 995 menn, hvilket gir en kvinneandel på 40 pst. mot 39 pst. i 2007.

Det var totalt 1 982 søkere til Politihøgskolen i 2008/2009 kullet. Av disse var 738 kvinner og 1244 menn. Det ble tatt opp 432 studenter. Av disse var 145 kvinner (33,6 pst.) og 287 menn. Dette var en nedgang i kvinneandelen i forhold til 2007, hvor andelen kvinner var 37,2 pst. Av de 552 politistudentene som ble tatt opp ved Politihøgskolen i 2009 var 39 pst. kvinner. Det er den høyeste andelen kvinner Politihøgskolen har tatt opp noen gang.

Mål

Kjønnslikestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Utfordringen er særlig å rekruttere flere kvinner til lederstillinger. Måltallene er 20 pst. kvinnelige ledere i polititjenestemannsstillinger, 25 pst. kvinnelige ledere i juriststillinger og 50 pst. kvinnelige ledere i administrative stillinger innen utløpet av 2013.

Andelen kvinnelige nyansatte i lederstillinger var 31 pst., hvilket betyr at målet om at 30 pst. av nyansatte i lederstillinger skal være kvinner ble nådd i 2008.

Andelen kvinner i lederstillinger har økt med en pst. fra 2007 til 2008. Andelen kvinnelige ledere i tjenestemannstillinger har økt fra 12 til 13 pst., andelen kvinnelige ledere i juriststillinger har økt fra 18 til 21 pst., mens andelen kvinnelige ledere i administrative stillinger har gått ned fra 54 til 52 pst.

Flere menn enn kvinner gjennomførte videreutdanning i 2008. Av kvinnene gjennomførte 12 pst. videreutdanning, mens andelen blant menn var 20 pst.

Tiltak

Det har i perioden vært satt inn flere tiltak på likestillingsområdet, bl.a. kjønnsfordeling på lederopplæringskurs/-programmer i regi av Politidirektoratet. Nettverk for kvinnelige ledere er videreført, og Politidirektoratet arrangerte en samling for dette nettverket i 2008. For å nå målet om likestilling, er det viktig å ha bevissthet rundt kjønnsfordeling generelt, samtidig som moderat kjønnskvotering etter gjeldende regler blir praktisert.

4.2 Likestilling internt i Justisdepartementet

Mål og tiltak

Justisdepartementets mål for likestilling er å sikre kjønnsbalanse og like muligheter for alle. Opp-

merksomheten rettes mot tiltak som kan opprettholde balanse i rekruttering av kvinner og menn, sikre lik karriereplanlegging, unngå kjønnsrelaterte lønnskjevheter og øke fleksibiliteten i arbeidslivet. Departementet legger til grunn en livsfaseorientert personalpolitikk som gjør det enklere for kvinner og menn å kombinere omsorgsansvar og karriere.

Justisdepartementet tilstreber et kjønnsnøytalt lovverk og arbeider for å gjennomføre kjønnsnøytrale betegnelser i internasjonale konvensjoner.

Statistikk fordelt på kvinner og menn i Justisdepartementet

Kjønnsfordelingen totalt i Justisdepartementet er 62 pst. kvinner og 38 pst. menn. Denne kjønnsfordelingen gjenspeiler seg også på toppledernivå, der kvinnene utgjør 75 pst. På mellomledernivå utgjør kvinner 45 pst. av avdelingsdirektørene. Spesialistgruppen (bl.a. lovrådgivere og seniorrådgivere) viser en relativ jevn fordeling mellom kvinner og menn, 46 pst. av spesialistene er kvinner. I saksbehandlergruppen (rådgivere, førstekonsulenter og seniorkonsulenter) er 76 pst. av de ansatte kvinner. I kontorpersonalgruppen er alle ansatte kvinner.

Gjennomsnittlig lønn for departementet samlet er lønnstrinn 58 for kvinner og lønnstrinn 65 for menn. Forskjellen skyldes i hovedsak at kontorstillingene er bemannet med kvinner. I perioden januar – august 2009 har 57 pst. kvinner og 43 pst. menn jobbet overtid. Statistikken viser at menn jobber mer overtid enn deres kvinnelige kolleger i departementet. Det er til sammen 10 pst. av de ansatte som har redusert stilling. Seks pst. av de deltidsansatte er menn.

5 Nordområdestrategien

Nordområdene er Regjeringens viktigste strategiske satsingsområde. Satsingen i nord omfatter tiltak i de tre nordnorske fylker, Svalbard, i havområdene og i samarbeidet med andre land i regionen.

Utenriksdepartementet vil i sin budsjettproposisjon for 2010 ha en oversikt over samlet strategioppfølging og budsjettinnsats som gjelder nordområdene. For justissektoren fremheves følgende tiltak med betydning for nordområdene:

Svalbard er en viktig del av nordområdene og en fortsatt satsing på Svalbard vil bidra til å markere vår tilstedeværelse i nordområdene. I tillegg står en også overfor store geopolitiske endringer, bl.a. som følge av klimaendringer. Regjeringen la våren 2009 frem en ny stortingsmelding om Svalbard, jf. St.meld. nr. 22 (2008-2009) og Innst. S. nr. 336 (2008-2009). Stortingsmeldingen legger føringer for svalbardpolitikken en rekke år framover. Meldingen gir en helhetlig gjennomgang og vurdering av norsk svalbardpolitikk sett opp mot målene, prioriteringene og virkemidlene som gjelder spesielt for Svalbard. Det legges opp til en fortsatt stabil og forutsigbar myndighetsutøvelse og en god samfunnsutvikling på øygruppen. Regjeringen foreslår en styrking av svalbardbudsjettet med om lag 10 mill. kroner i 2010. Dette vil bidra til å styrke Sysselmannen og tydeliggjøre den viktige rollen Sysselmannen har som regjeringens øverste representant på øygruppen. Økningen foreslås videre benyttet til en styrking av Longyearbyen lokalstyre sine rammer for å møte utfordringer innenfor barnehage- og skolesektoren spesielt. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2009-2010) Svalbardbudsjettet.

Regjeringens nordområdestrategi inneholder en visjon om at grensen mellom Norge og Russland skal være en bro og ikke et stengsel, bl.a. for å understøtte utvidet næringssamarbeid og folk-til-folk kontakt mellom Finnmark og Murmansk fylker.

Det planlegges for tiden en rekke tiltak som følge av dette, bl.a. ombygging av Storskog grensestasjon. Arbeidet vil bli fullført i 2009. Når det gjelder utvidet åpningstid på grensestasjonen, avventer man fortsatt oppfølging fra den russiske part. Norge er også i forhandlinger med russiske myndigheter om inngåelse av en egen avtale om grenseboerbevis som skal erstatte behovet for visum for befolkningen i de grensenære områder på begge sider av den norsk-russiske landegrensen.

Regjeringen foreslår å videreføre ordningen med tilskudd til Rettshjelpskontoret Indre Finnmark for å ivareta den samisktalende befolkningens særskilte behov.

Justisdepartementet deltar i utviklingen av redningssamarbeidet i nordområdene. En ny redningsavtale mellom Norge, Russland og Sverige ble undertegnet i desember 2008. Avtalen innebærer at landene yter hverandre gjensidig assistanse over landegrensene i nødssituasjoner. Øvelse Barents Resque gjennomføres annethvert år og ble i 2009 avholdt i Russland. Disse øvelsene er en viktig møteplass for redningssamarbeid i Barentsregionen. På et ministermøte i Arktisk råd i april 2009 ble det gitt et mandat til å nedsette en «task force» for å fremforhandle en avtale om søk og redning i Arktis. Justisdepartementet vil delta i dette arbeidet.

6 Anmodningsvedtak

6.1 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2007-2008

Vedtak nr. 405, 14.03.2008

«Stortinget har den 14. mars 2008 vedtatt en anmodning til Regjeringen om forslag til endring i barneloven § 30 i tråd med intensjonen i Dok. nr. 8:31 (2007-2008). Anmodningen oversendes Barne- og likestillingsdepartementet for oppfølging.

Det bes samtidig vurderes om det er behov for å klargjøre og eventuelt forsterke barns vern mot fysisk avstraffelse i straffeloven. Regjeringen bes legge frem lovforslag i løpet av høsten 2008/våren 2009 (jf. Innst. O. nr. 30 (2007-2008)).»

Justisdepartementet uttalte i brev 22. august 2008: «Straffelovens regulering mot fysisk avstraffelse av barn vil bli vurdert i forbindelse med arbeidet med ny straffelov spesiell del. Proposisjonen planlegges fremmet i desember 2008.»

Svar: «Barne- og likestillingsdepartementet fremmet i Ot. prp. nr. 104 (2008-2009) forslag om å klargjøre barneloven § 30 slik at det går tydelig frem at all fysisk avstraffelse av barn er forbudt. Regjeringen la frem Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) (ny straffelov spesiell del) 19.12.2008. Det går klart frem av proposisjonen, som Stortinget sluttet seg til, at foreldres og andres refsende maktanvendelse er ulovlig og straffbar.»

Justisdepartementet anser på denne bakgrunn sin del av vedtak 405 (2007-2008) som fulgt opp.

Vedtak nr. 455, 6. mai 2008

Vedtak nr. 455, 6. mai 2008: «Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med arbeidet med ny vergemålslov gjennomgå dagens beløpsgrense, med tanke på å oppjustere denne til et mer riktig beløp, sett i lys av tiden som er gått siden siste justering og samfunnets øvrige utvikling. Det bør samtidig vurderes hvordan fremtidig oppjustering av beløpsgrensen best kan skje. Regjeringen bes deretter melde tilbake på egnet måte.»

Justisdepartementet uttalte i brev 22. august 2008: «Justisdepartementet arbeider for tiden med en odelstingsproposisjon om ny vergemålslov. I forbindelse med dette arbeidet vil beløpsgrensen for når overformyndier skal overta forvaltningen av umyndiges midler, bli vurdert med tanke på å oppjustere denne. Som et ledd i dette vil man også vurdere hvordan fremtidige oppjusteringer helst bør foregå.»

Svar: «I Innst. S. nr.119 (2008-2009) viser komiteens flertall til at medlemmene fra AP og SV i justiskomiteen har uttalt at de er tilfreds med at spørsmålet vil bli vurdert i forbindelse med arbeidet med ny vergemålslov. Flertallet sluttet seg til merknadene fra justiskomiteens flertall og anser vedtak 455 som fulgt opp, men avventer med å utkvittere vedtaket til forslag til ny vergemålslov er fremlagt.

Regjeringen la frem Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) 04.09.2009.»

6.2 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2008-2009

Vedtak nr. 95, 03.12.2008

«Stortinget ber Regjeringen foreta en totalgjennomgang av kap. 430 post 70, for å sikre god kvalitet og god spredning av tilbudene.»

Svar: «Kap. 430, post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger. I Prop.1 S foreslås deler av tilskuddet øremerket til bestemte organisasjoner, mens resten av bevilgningen fordeles av Justisdepartementet etter søknad. Muligheten til å søke på tilskuddet kunngjøres årlig av Justisdepartementet.

Det er tverrpolitisk enighet om at frivillige organisasjoner er viktige samarbeidspartnere når straffedømte skal finne tilbake til sin tilhørighet og rolle i lokalsamfunnet. De frivillige organisasjonene representerer et tilbud innenfor lokalsamfunn, kultur, religiøs virksomhet, idrett og fritids-

aktiviteter som kriminalomsorgen eller andre myndigheter ikke kan oppfylle. I St.meld. nr. 37 (2008–2009) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, har Regjeringen nedfelt at de frivillige organisasjonene skal inviteres til økt innsats og samarbeid med kriminalomsorgen i forbindelse med tilbakeføringsgarantien.

Justisdepartementets tilskudd til frivillige organisasjoner gjennomgås årlig som en del av fordelingen av tilskudd etter kunngjøring, og som en del av departementets arbeid med statsbudsjettet. Justisdepartementet har etter Stortingets behandling av St.meld. nr. 37 (2007–2008) igangsatt et større arbeid med oppfølging av meldingen. Det er nedsett et eget prosjekt som skal sørge for at intensjonene i tilbakeføringsgarantien blir til virkelighet i alle ledd av kriminalomsorgen, samarbeidende forvaltningsorganer og frivillige organisasjoner. Som en del av dette arbeidet vil Justisdepartementet ta initiativ til å opprette lokale «tilbakeføringsråd» hvor både kriminalomsorgen, kommunene og representanter for de frivillige organisasjonene deltar. Etter Justisdepartementets vurdering er det hensiktsmessig at totalgjennomgangen av kap. 430, post 70 sees i sammenheng med departementets oppfølging av kriminalomsorgsmeldingen. Departementet foreslår imidlertid at det ved fordeling av tilskudd i 2010 vektlegges at de organisasjonene som kriminalomsorgen har et etablert samarbeid med, skal sikres gode rammebetingelser også i 2010. Samtidig bør etter departementets vurdering tiltak som støtter opp under innføringen av en tilbakeføringsgaranti vektlegges sterkere ved tilde-

ling av tilskudd i 2010, jf. omtalen under kap. 430, post 70.

Justisdepartementet vil komme tilbake til oppfølgingen av Stortingets vedtak nr. 95, 03.12.2008 på egnet måte.»

Vedtak nr. 425, 10. juni 2009

«Stortinget ber Regjeringen foreta en vurdering, sett opp mot forpliktelsene som følger av Den europeiske menneskerettskonvensjonen, for å åpne for bruk av elektronisk kontroll også ved straffeprosessuelt besøksforbud. Erfaringene fra Sverige vil være av stor betydning i denne vurderingen (jf. Innst. O. nr. 68).»

Svar: «Vedtaket ble truffet ved Stortingets behandling av Innst. O. nr. 68 (2008–2009) om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.), jf. også lov 19. juni 2009 nr. 75 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (elektronisk kontroll ved kontaktforbud, saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.). Som forutsatt i anmodningsvedtaket, vil erfaringer fra Sverige når det gjelder elektronisk kontroll forut for domfellelse, være av stor betydning ved vurderingen av om det skal åpnes for bruk av elektronisk kontroll ved straffeprosessuelt besøksforbud. Det vil også være viktig å se på erfaringene fra bruk av elektronisk kontroll ved kontaktforbud i Norge. Regjeringen vil avvente disse erfaringene, og komme tilbake til Stortinget med en vurdering i en lovproposisjon.»

7 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres

Regjeringen har besluttet at det skal innføres et nasjonalt ID-kort, og ansvaret for utstedelse og forvaltningen av et nasjonalt ID-kort skal legges til

politiet. ID-kortet skal være brukerfinansiert. I denne forbindelse er det under kap. 3440 opprettet en ny inntektspost 08 Gebyr – Nasjonalt ID-kort.

Under Justisdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)					
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2009	Forslag 2010	Begrunnelse for stikkordet
413	21	Spesielle driftsutgifter		5 268	1
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	169	38 184	2
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	761	6 917	3
451	21	Spesielle driftsutgifter	542	2 520	4
461	01	Driftsutgifter	774		
475	21	Spesielle driftsutgifter	4 551	8 174	5

- 1 Jordskiftedomstolenes sideutgifter ble første gang budsjettert i statsbudsjettet for 2004. Bevilgningsbehovet er usikkert. Bevilgningen ble derfor gjort overførbar.
- 2 Refusjon som bevilges under posten tildeles etter søknad. Det vil ikke være noen søknadsfrist. Av den grunn er det vanskelig å anslå tidspunkt for utbetalinger, og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
3. Det er svært vanskelig å anslå årlige utbetalinger på posten siden dette avhenger av antall og omfang av ulykker med omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Siden det er vanskelig å lage en prognose for dette, foreslås bevilgningen gjort overførbar.
- 4 Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, forskning og utredninger. Det er vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeidet kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- 5 Bevilgningen går bl.a. til departementets særskilte garantiordning for bobehandling i bo der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det er svært vanskelig å forutsi når gitte tilsagn til videre bobehandling kommer til utbetaling, også gitt at man pådrar staten forpliktelser ut over inneværende budsjettår. Bevilgningen på posten foreslås derfor gjort overførbar.

8 Ansettelsesvilkår for ledere i statlige virksomheter

8.1 For leder i Norsk Eiendomsinformasjon as

Tabell 8.1 Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2008 følgende utgifter til administrerende direktør

---

	kroner
Lønnsutgifter, inkl. bonus	1 369 747
Andre ytelser	124 681
Pensjonspremie kollektiv ordning	247 063
Pensjonspremie til renteordning o/12 G	3 362

8.2 For leder i ITAS amb AS

Tabell 8.2 ITAS amb AS hadde i 2008 følgende utgifter til administrerende direktør

---

	kroner
Lønnsutgifter administrerende direktør	1 143 321
Andel ulykkesforsikring	11 335
Andel utgifter til kollektiv pensjonsforsikring	75 600

---

9 Bemanningsoversikt¹

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.07	Årsverk 01.03.08	Årsverk 01.03.09
400	Justisdepartementet	306	290	302
Sum	06.10 Administrasjon	306	290 ⁵	302 ²
61	Høyesterett	61	61	64 ³
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 343	1505	1 422 ³
411	Domstoladministrasjonen	87	80	74
413	Jordskifteoverrettene/Jordskifterettene	261	262	239
Sum	06.20 Rettsvesen	1 752	1908	1799
430	Kriminalomsorgen	3 397	3408	3502
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter ⁴	412	469	509
Sum	06.30 Kriminalomsorg	3 809	3 877	4011
440	Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten	10 208	10 458	10 586
441	Oslo politidistrikt	2 344	2 319	2368
442	Politihøgskolen	199	222	244
445	Den høyere påtalemyndighet	134	138	141
446	Den militære påtalemyndighet	5	8	7
448	Grensekommisæreren	5	5	4
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	12 895	13 150	13 350
450	Sivile vernepliktige	26	26	23
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	601	588	581
455	Redningstjenesten	41	39	43
456	Direktoratet for nødkommunikasjon		40	46
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	668	693	693
460	Spesialenheten for politisaker	22	27	26
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	11	11	12
Sum	06.60 Andre virksomheter	33	38	38
472	Voldsoffererstatning og rådgivning til kriminalitetsofre	28	38	29
473	Statens sivilrettsforvaltning	31	42	44
474	Konfliktråd	59	66	66
Sum	06.70 Fri retts hjelp, erstatninger, konfliktråd m.m	118	146	139

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.07	Årsverk 01.03.08	Årsverk 01.03.09
480	Svalbardbudsjettet	26	27	30
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	26	27	30
Sum	Programområde 06	19 607	20 129	20 362
	Totalt Justis- og politidepartementet	19 607	20 129	20 362

¹ Tallene viser en oversikt over antall årsverk innenfor Justisdepartementets ansvarsområde per 01.03.2009. Tabellen er basert på rapportering fra FAD og inkluderer ikke årsverk på lederlønnskontrakter.

² Tallet inkluderer 11 årsverk i Styrkebrønnen og seks årsverk i Krisestøtteenheten.

³ Tallet inkluderer dommerårsverk per 01.03.2009

⁴ Tallet inkluderer både aspiranter og personale ved KRUS

⁵ Tallet er rettet i forhold til oppgitt årsverk per 01.03.2008 i St.prp. nr. 1 (2008-2009). Tallet inkluderer 12 årsverk i Styrkebrønnen og seks årsverk i Krisestøtteenheten.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2010 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 61, 400–480	Kr	21 482 992 000
b. Sum inntekter under kap. 3061, 3400–3474 og 5630	Kr	2 700 878 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2010, kapitlene 61, 400–480, 3061, 3400–3474 og 5630

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justisdepartementet		
	01 Driftsutgifter	263 840 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	7 585 000	271 425 000
	Sum Administrasjon		271 425 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett		
	01 Driftsutgifter	72 983 000	72 983 000
410	Tingrettene og lagmannsrettene		
	01 Driftsutgifter	1 448 866 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	59 589 000	1 508 455 000
411	Domstoladministrasjonen		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	66 288 000	66 288 000
413	Jordskiftedomstolene		
	01 Driftsutgifter	186 794 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 268 000	192 062 000
414	Forliksråd og andre domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	122 259 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	38 778 000	161 037 000
	Sum Rettsvesen		2 000 825 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	01 Driftsutgifter	3 238 179 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	64 219 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	20 390 000	
	60 Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	38 184 000	
	70 Tilskudd	20 631 000	3 381 603 000
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	01 Driftsutgifter	153 837 000	153 837 000
	Sum Kriminalomsorg		3 535 440 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Politi og påtalemyndighet			
440	Politidirektoratet - politi- og lensmanns-etaten		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	8 924 155 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	170 804 000	
	22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	6 917 000	
	23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	53 383 000	
	70 Tilskudd	17 677 000	
	71 Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 610 000	
	73 Tilskudd til EUs yttergrensefond	96 200 000	9 271 746 000
441	Oslo politidistrikt		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 807 632 000	1 807 632 000
442	Politihøgskolen		
	01 Driftsutgifter	397 673 000	397 673 000
445	Den høyere påtalemyndighet		
	01 Driftsutgifter	127 227 000	127 227 000
446	Den militære påtalemyndighet		
	01 Driftsutgifter	6 849 000	6 849 000
448	Grensekommisæreren		
	01 Driftsutgifter	5 264 000	5 264 000
	Sum Politi og påtalemyndighet		11 616 391 000
Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap			
450	Sivile vernepliktige		
	01 Driftsutgifter	58 954 000	58 954 000
451	Samfunnssikkerhet og beredskap		
	01 Driftsutgifter	543 432 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 520 000	
	70 Overføringer til private	5 064 000	551 016 000
452	Sentral krisehåndtering		
	01 Driftsutgifter	10 306 000	10 306 000
455	Redningstjenesten		
	01 Driftsutgifter	629 578 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	8 099 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 358 000	
	71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	13 156 000	
	72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	87 776 000	744 967 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
456	Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01 Driftsutgifter	261 317 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	127 586 000	388 903 000
	Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		1 754 146 000
	Andre virksomheter		
460	Spesialenheten for politisaker		
	01 Driftsutgifter	30 867 000	30 867 000
462	Tinglysing		
	01 Driftsutgifter	182 771 000	182 771 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.		
	01 Driftsutgifter	827 597 000	827 597 000
467	Norsk Lovtidend		
	01 Driftsutgifter	3 114 000	3 114 000
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker		
	01 Driftsutgifter	13 761 000	13 761 000
	Sum Andre virksomheter		1 058 110 000
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		
470	Fri rettshjelp		
	01 Driftsutgifter	4 886 000	
	70 Fri sakførsel	413 864 000	
	71 Fritt rettsråd	188 079 000	
	72 Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	36 251 000	643 080 000
471	Statens erstatningsansvar		
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	117 692 000	
	72 Erstatning i anledning av straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	18 336 000	136 028 000
472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre		
	01 Driftsutgifter	19 336 000	
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	179 699 000	199 035 000
473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Driftsutgifter	31 511 000	31 511 000
474	Konfliktråd		
	01 Driftsutgifter	55 891 000	55 891 000
475	Bobehandling		
	01 Driftsutgifter	59 959 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 174 000	68 133 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		1 133 678 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Svalbardbudsjettet				
480		Svalbardbudsjettet		
	50	Tilskudd	112 977 000	112 977 000
		Sum Svalbardbudsjettet		112 977 000
		Sum departementets utgifter		21 482 992 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Departementets inntekter				
3400		Justisdepartementet		
	01	Diverse inntekter	84 000	84 000
3410		Rettsgebyr		
	01	Rettsgebyr	158 739 000	158 739 000
3413		Jordskiftedomstolene		
	01	Saks- og gebyrinntekter	13 358 000	
	02	Sideutgifter	5 344 000	18 702 000
3430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	02	Arbeidsdriftens inntekter	57 966 000	
	03	Andre inntekter	14 973 000	
	04	Tilskudd	1 624 000	74 563 000
3432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	03	Andre inntekter	862 000	862 000
3440		Politidirektoratet - politi- og lensmanns-etaten		
	01	Gebyr - pass og våpen	281 600 000	
	02	Refusjoner mv.	231 652 000	
	03	Salgsinntekter	50 000 000	
	04	Gebyr - vakselskap	11 207 000	
	06	Gebyr - utlendingssaker	89 852 000	
	07	Gebyr - sivile gjøremål	505 021 000	
	08	Gebyr - ID-kort	14 250 000	1 183 582 000
3441		Oslo politidistrikt		
	02	Refusjoner	24 288 000	
	03	Salgsinntekter	12 204 000	
	05	Personalbarnehage	2 844 000	39 336 000
3442		Politi høgskolen		
	02	Diverse inntekter	10 905 000	
	03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	9 493 000	20 398 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
3450		Sivile vernepliktige, driftsinntekter		
	01	Inntekter av arbeid	21 309 000	
	02	Andre inntekter	499 000	21 808 000
3451		Samfunnssikkerhet og beredskap		
	01	Gebyr	118 490 000	
	03	Diverse inntekter	28 283 000	146 773 000
3455		Redningstjenesten		
	01	Refusjoner	20 412 000	20 412 000
3456		Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01	Brukerbetaling	4 750 000	
	02	Refusjoner	23 496 000	28 246 000
3462		Tinglysing		
	01	Gebyrinntekter, borettsregister	51 760 000	
	02	Gebyrinntekter, fast eiendom	928 800 000	980 560 000
3470		Fri rettshjelp		
	01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	2 232 000	2 232 000
3473		Statens sivilrettsforvaltning		
	01	Diverse inntekter	157 000	157 000
3474		Konfliktråd		
	02	Refusjoner	1 124 000	1 124 000
5630		Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as		
	85	Utbytte	3 300 000	3 300 000
Sum departementets inntekter				2 700 878 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 61 post 01	kap. 3061 post 03
kap. 400 post 01	kap. 3400 post 01
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 413 post 01	kap. 3413 post 01
kap. 413 post 21	kap. 3413 post 02
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 04
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 432 post 01	kap. 3432 post 03
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03, 04, 06 og 08
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 postene 02 og 03
kap. 451 post 01	kap. 3451 postene 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01
kap. 456 post 45	kap. 3456 post 02
kap. 462 post 01	kap. 3462 post 01
kap. 472 post 01	kap. 3472 post 01
kap. 473 post 01	kap. 3473 post 01
kap. 474 post 01	kap. 3474 post 02

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter, med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg og fast eiendom. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye

bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

IV

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras

forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

V

Nettobudsjetteringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet
2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling
3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Samfunnsikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv. og under kap. 3441 Oslo politidistrikt, post 03 Salgsinntekter.

VI

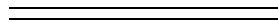
Førtidsdimittering i siviltjenesten

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan bestemme førtidsdimittering av mannskaper slik det fremgår av omtalen under kap. 450 Sivile vernepliktige i Prop. 1 S (2009-2010).

VII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2010 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: Lobo Media AS – 10/2009

